

దిండుక్రింది

పోకచెక్క

హిమగిరి మంచుగుట్ట. మంచు కరగినప్పుడు కరగును;

కరగనప్పుడు వట్టి రాళ్లు. మంచురాళ్లు, మంచుగడ్డలు. అచ్చట నడు లేర్పడుట చిత్రము. నడులేర్పడుట యనగా గొంతకాలము మంచుకరగునని యర్థము. కరగని భాగ ముండును. అవి రాళ్లుగా నుండును. ఆ రాళ్లపైన నున్న మంచు కరగి జలముగా ప్రవహించును. రాళ్లు కనిపించును. రాళ్లు రెండు వైపుల కన్నించును. అనడుమ రాళ్లు లోతుగానుండును. ఆ ప్రదేశములో నీ మంచు జలముగా ప్రవహించును. దాని పేరు నది. ఇట్లే హిమగిరియందు నదులు ప్రవహించుచుండును. అంతయు రాతినేలయే. రాయియైనను పూర్తిగా జాయి యనుటకు వీలులేదు. ఒక పర్వతమువద్దకు పోయి చూచినచో రెండు రాళ్లుకలసిన చోట గడ్డి మొలచును. మొక్కలు మొలచును. అంత ఎందుకు? కొన్ని పర్వతములు మహారాష్ట్రములచేత నిండియుండును. అనగా పర్వతములయందు రాళ్ల నంచున మన్ను ఉండు నన్నమాట. అది వట్టి మన్ను కాదు. సారవంతమైన మన్ను. అందుచేత కొండల మీద వ్యవసాయము చేయుదురు. పర్వతముల పార్శ్వములయందేటవాలుగా దున్నుదురు. ఏటవాలుగా నాటుదురు. ఎంత చేసినను నిజమున కడవిగా దానియంతట నది పెరిగిన వృక్షములయొక్క ఫలితము చేసిన వ్యవసాయమునందు కన్పించదు. లోకమున నొక సామెత యున్నది: “పెంటమిడి చెట్టు ప్రబలము; నీరు పోసిన చెట్టు నిర్మూలము.” మానవసృష్టి యుట్లుండును. వివ్యవిషయమును తిరస్కరించును. లోకోక్తులు భాషలో మిక్కిలిగా నుండును. అది తిరస్క

రించుటయో, మానవస్వభావములోని రహస్యమును చెప్పటయో తెలియదు. “చదువుకొనినవానికంటె చాకలివాడుమే” అనియొకసామెత. ఈ సామెతలోని యథ మేమనగా చదువుకొన్నవాడు దురాచారవంతుడైయుండును. ఎక్కువమంది చదువుకొన్నవాండు తాము విద్యావంతుల మనియు, తమకు తెలిసినంత పరులకు తెలియ దనియు, తామెట్లు చేసిన నేమి, సాగిపోవుననియు తలంతురు. విద్యావంతులనగా నందరును విద్యావంతులే. విద్య, జ్ఞానము, సంగీతము, కవిత్వము, దేహబలము మొదలైనవి గుణములు. వాని కవధి లేదు. విద్య యున్నది. వేదవేదాంగపారంగతుడను విద్యావంతుడే; నాల్గు దేశభాషా కావ్యములు చదివినవాడును విద్యావంతుడే. జ్ఞాన మున్నది. “అహం బ్రహ్మాస్మి” అన్న ప్రత్యయమునందు నిరూఢుడైనవాడును జ్ఞానవంతుడే; పురాణములు చెప్పికొని వానిలోని ధర్మముల నుపన్యసించెడివాడును జ్ఞానవంతుడే. సంగీతములో తుంబురునారదులు, నొక లల్లాయి పాటగాడు నిద్దరు పాటకులే. కవిత్వమునందు వాల్మీకియు కవియే; గొడ్లను కాచుచు నోటివెంట నేలపాటలుదయించినవాడును కవియే. నడిమి తారతమ్యము లెన్ని? ఇందులో మరల నీ తారతమ్యము లెరుగుట యొక జ్ఞానము. అది యొక విద్య. సామాన్యజను లీగజిబిజి పడలేక వారి సంస్కారమున కేది బాగుగా నుండునో దానినే విద్య యందురు. దానినే జ్ఞాన మందురు. దానినే కవిత్వ మందురు. కొన్ని చోట్ల నదియే ప్రమాణము.

హమాలయగుహంతరములలో వెలుతురు గ్రుడ్డిగా నుండును. అచ్చోట్లు కదలనివాని కదియే వెలుతురు. రెం డెత్తైన కొండ లున్నవి. ఏటవాలుగా లేవు. కచ్చితముగా కొనినట్లు మింటిలోనికి వెళ్లినవి. అ నడుమ నొక నందు. ఆ కొండలమీద సుత్రాలములైన వృక్షములు. అచ్చటికి రెండుజాముల యెండకూడ రాదు. వెలుతురు వచ్చును. అచ్చటనే నివసించువారికి సూర్యు డొక డున్నాడని, అతడు మండ బెట్టునని, వడకొట్టి జనులు చచ్చిపోదురని, కొన్నిచోట్ల నాయెండలలో దిరిగినచో నొడలులందు పొక్కులు పొక్కునని చెప్పి యొప్పించ గలమా? కొంద రనుకొందురుగదా, వానిని తీసికొనివచ్చి నిజమైన యెండలు చూపించినచో వా డెప్పుకొను నందురు. చూపింపుము. వా

డెప్పికొనడు; తప్పికొనును. వా డంగీకరింపడు. పుట్టినది మొదలు
 బుద్ధివర్పడువరకు, నేర్పడినతరువాత కొంతకాలమువరకు దేనియందు
 బ్రతికెనో దానిని వదలి వాని బుద్ధి మరియొకదానిని విశ్వసించును.
 ప్రత్యక్షముగా చూచుచున్నను వా డంగీకరింపడు. అందుకనియే
 “పుట్టెను పుట్టిన బుద్ధి పుడకలతోగాని పో”దందురు. ఇంతకును “చదువు
 కొన్నవానికంటె చాకలివాడుమే”లనగా నేమి? చాకలివా డెక కులము
 వాడు. విద్యావంతు డనాచారవంతు డైనచో వానికంటె చాకలివాడు
 మేలనుట. అనగా చాకలివాడు వస్త్రములను శుభ్రము చేయును.
 సంఘమునందు శుభ్రతావిషయమున వాని కొక గొప్పస్థానము కలదు.
 బహుశలైన స్త్రీల వస్త్రములు మైలపడును. అది అశుచి. ఇట్టివి కొన్ని
 మానవశరీరగతదోషములు కలవు. వానిని మానవులు, నాగరకత
 వృద్ధిపొందినచో, శుద్ధిపరచకుండ స్వీకరింపలేరు. మట్టి చేరినచో నీటితో
 కడుగవచ్చును. దేనితోనైన గీకవచ్చును. కొంతమేర నిప్పుతో దహింప
 వచ్చును. వీని కతీతమైన స్తలమునందు పరిశుభ్రత సంపాదించుట
 యెట్లు? అందుచేత సంఘము చాకలివాని నేర్పరచినది. వాని కది
 వృత్తి. వాని జీవయాత్ర సాగుచుండును. మరియు వాడు తిడివినచో
 నా వస్త్రము పవిత్రమగును. వాడు వస్త్రము లుడికినచో వస్త్రగతము
 లైన రెండు మాలిన్యములు పోవును: ఒకటి పరార్థగతమైన మాలి
 న్యము; రెండు భావగతమైన మాలిన్యము. భావగతమైన మాలిన్యము
 చాకలివాడు జన్మించినకులమునం దనాదినుండి సంఘ మేర్పరి
 చిన మర్యాదచేత నివారితమగుచున్నది. ఇది యొక హద్దు. నాగరకత
 యనగా హద్దు. చదువుకొన్నవానికంటె చాకలివాడు మేలనగా నర్థ
 మిది. ఈ మాలిన్యనిరాకరణము వానియందు సంఘనియామకముచేత
 సహజముగా నున్నది. చదువుకొన్నవాడు ప్రయత్నించి యాచారము
 లాచరించినగాని యది నిద్రింపదు. చదువుకొన్నవా డట్లు చేయుడు.
 చదువుకొన్నవా డనగా ‘అ అ’లు మాత్రము చదివి నేను చదివినవాడ
 ననుకొనెడివాడు. ‘అ అ’లు నేర్చినవాడే తాను పండితుడననుకొన్నచో
 గుణింతముదాక నేర్చినవా డెందుకు కాదు? విద్య యనగా మానవ
 ప్రపంచమున నిట్లయినది. వేని బుద్ధి వానికే ప్రమాణము. దీనిని
 అవ్యవస్థ యందురు.

ఇట్లే కొండలమీద చేసిన వ్యవసాయముకంటె వానియంతట నవి
యథేచ్ఛగా మొలచిన చెట్లే యధికఫలము నిచ్చుచుండును. కొన్ని
చోట్ల నడిమిగా పెరిగిన చెట్లిచ్చు ఫలసాయముచేత దున్నుట, పండిం
చుట మొదలైనవి చేయుదురు. వానినే తిందురు. వానినే అమ్మి
కొందురు. వచ్చిన ధనముతో పెరవస్తువులు తెచ్చికొందురు. ఒక్క
క్కప్పు డవి నమ్మిదిగా పండును. అచ్చటి జనులు ప్రయత్నము
లేకుండ గొప్ప ధనవంతు లగుదురు. ధనవంతులైనంతనే “యెంత
యున్నది? ఈ ధనము నెక్కువ చేయవలయు” నని మొదట. దాని
కితరుల ధనమును హరించుట రెండవది. అట్టిపనికి అడ్డంకివచ్చినచో
వానితో విరోధము మూడవది. చిన్నయెత్తులో నిట్లుండును. పెద్ద
యెత్తులో తానున్న భూభాగము తనది చేసికొని, అచ్చట రాజై, యింకొక
చోట రాజైనవానిని గెలువబోవుట. అది సాధ్యమగును; కాదు. తా
నున్నచోట తాను రాజగును. ఇంక రాజై వాడు అట్టి భోజనముతో
బ్రతుకడు. వట్టి ధనముతోడనే బ్రతుకు తెల్లవార్చుకొడు. వానికి తెలియ
కుండ వానిలో నొక తెలివి యున్నది. అది యెంత గ్రహించినచో
సంతయే గ్రహించునుగాని తెలివి మాత్ర మగును. ఇంతకు మున్ను
చెప్పిన విద్యా, జ్ఞాన, సంగీత. కవిత్వములవంటిదే యిదియును. దీనిలో
నసంతములైన భేదములుండును. కాని మానవుడు తెలివిని తెలివిగా
నుండనియడు. దానికి తన యితరశక్తులను తేడుపరచును. ఒకని
తెక్కువ తెలివి యున్నది; తక్కువ ధన మున్నది; తక్కువబల
మున్నది. మరియొకనికి తక్కువ తెలివి యున్నది; ఎక్కువ ధన
మున్నది; ఎక్కువ బల మున్నది. వీనికి వాడు లొంగిపోవును; లొంగి
పోవలయును. ఎందుచేత ననగా, నీ మానవసృష్టి భగవంతు దున్నచో,
వాడు చేసినచో శరీరము ప్రధానముగా నిర్మించును. తెలివి, జ్ఞానము,
విద్య, సంగీతము-సర్వమును లోకమునందు దేహధారుల నాశ్రయించి
యుండునట్లు సృష్టి జరిగినది. తెలివి, జ్ఞానము మొదలైనవి యెంత
ప్రధానముగా మానవుడు చెప్పినను నిజముగా ప్రధానమైనది శరీ
రము. ఇంత ప్రధానమైన శరీరమునకు చిరస్థాయిత్యము లేదు. ఇది
మిక్కిలి యెక్కువ కాల మున్నచో నూటముప్పదియేం ధ్లుండును.
అనూటముప్పదియేం ధ్లవది. ఈ యవధికూడ కాలమునుబట్టి, తినెడి

యాహరమునుబట్టి, వాని యలవాటులనుబట్టి, వాని మనోగుణము లనుబట్టి. ఈ యవధి దుష్టమైన కాలమున, దుష్టమైన రాజ్యమున నరువదికంటె మించిపోదు. ఇరువదికూడ కావచ్చును. కనుక ప్రధాన మైనది శరీరము. జ్ఞానాదు లింతకంటె శాశ్వతము. ఇది యశాశ్వతము. ఇది లేకుండ వానికి స్థితిలేదు. అది గొప్పది, ఇది తక్కువదియైనను దీనికి ప్రాధాన్యము వచ్చినది. నిజానికి దీనికి దాని యంతటి ప్రాధాన్యము లేదు. ధనమో, విద్యయో, జ్ఞానమో, బలమో మిక్కిలిగా కలిగియున్నచో నప్పుడు శరీరమునకు ప్రాధాన్యము వచ్చును. ఈ తాత్కాలికమైన ప్రాధాన్య మెట్టిదనగా శరీరము నిత్యమనిపించునది. ఇది మానవసృష్టి. ఇంతకంటె జ్ఞానవంతమైనది లేదు; ఇంతకంటె నజ్ఞాన మైనది లేదు. భగవంతుడే యీ సృష్టిచేసినచో నత డెంత చిత్రమైన సృష్టి చేసినాడు? అందుచేత మహాయోగులు, మహావేత్తలైనవారు నిజమైనజ్ఞానము సృష్టిరహస్యమును తెలిసికొనుట యందురు. కొందరు తెలిసికొందురు. తెలిసికొని దీని యందే రమింతురు. అది యెట్టిదనగా అగ్ని యగ్నియని తెలిసి, దానిని తాకి కాల్చించుకొనుటవంటిది. ఇట్లుండగా నా హిమగిరిశిఖరములందు నమ్మిదిగా నడవులు కలవు. అపియంతయు సారవంతమైన నేల. రెండురెండురాళ్ల మధ్య మన్నుండును. తెలుత నది పెద్దమట్టిగుట్టయై ఘనీభవించి ఎక్కువమేర శిశుమయమై మన్నై నది మన్నుగానే నిలచిపోయి పెద్దపర్వతమై యుండనోవు. దీని కెన్ని కోట్ల సంవత్సరములు కావలయును? కోట్లు చాలునా? అర్బుదములు, న్యర్బుదములు, శంఖములు, మహాశంఖములు కావలయును. అందు చేత నీ భూమియు, పర్వతములు నెప్పుడు వుట్టినవో ఎప్పుడును చెప్పలేదు.

లోకమునం దొక విషయ మున్నది. వృక్షము లున్నవి. అవి యడవిలో వానియంతట నవి మొలుచుచున్నవి. ఎవరు విత్తనహా వేసిరి? ఇట్లనవచ్చును. ఆ కాయలే పండును. నేలపడును. ఎండిపో వును. గుఱ్ఱ, రనము, చత్వము కుల్లి ఎండిపోవుమగాని గింజ లట్లు కావు. ఆ గింజలలో నుండి మరల మొక్కలు మొలచును. అట్లే మరి పెద్దగాలికి చెట్టు మొదలంట విరిగిపోవును. పడిపోవును. భూమికి సంబంధములేకుండ నామ్రాడులోనుండి మొక్క బయలుదేరును.

ఇది యెట్లు? అనలు మొట్టమొదట నొక చెట్టుండవలయునుకదా? అ వృక్ష మెట్లుబయలుదేరినది? దీని రహస్యముమాత్ర మనిర్భేద్యముగ నున్నది. విచారించగా మన జ్ఞానము మన యనుభూతిలో నున్నంత మేర మనము కార్యకారణములు కల్పించికొని చేసినదేకాని సత్యం కషముగా తెలిసినది కా దనిపించును. మరియు నీ జ్ఞానముయొక్క యహంకార మెట్టిదనగా నిజముగా తా నవివేకియై మించి యాహించెడువాని నవివేకి యని చెప్పెడునది. ఈ యహంకార మెచ్చట పుట్టినది? ధనములోనుండి పుట్టిన. సంఘములోనుండి పుట్టినది. మండి బలములోనుండి పుట్టినది. చదువనిపించెకొనెడి కొన్ని గ్రంథము లెక్కువగా చదువుటలోనుండి పుట్టినది. కనుక సృష్టిలో ప్రతివిషయమునందును తారతమ్యము కలదు. తారతమ్యము లేకుండ సృష్టి లేదు. కాని యహంకారము తారతమ్యమును నహించదు. వాని గొప్ప యేమి, నా తక్కువ యేమి అన్న భావముమీదనే కథ యంతయు నడచును.

ఇదియే సగముసృష్టి. కాని ఈ తారతమ్యమును కొండలు, నదులు, కొలనులు, చెట్లు పరిగణించుచున్నట్లు లేదు. పల్లవునేల నది ప్రవహించుచున్నది. మెట్టనేల చెట్లు మొలచుచున్నవి. ఈజలము పల్లవునేల ప్రవహించుటచేతనే మెట్టనేల చెట్లు మొలచుచున్నవి. జలము భూమిలోని కినికి, భూమి మన్నుగనుక, మన్ను చెమ్మ నాకర్షించునుగనుక నీరు ప్రవహించని మేర కూడ నుబికిన చెమ్మచేత వృక్షములు సముద్యాతములై ఫలించుచున్నవి. అట్లే కొందరి మనస్సు తమకంటె తెలివికలవారు, తమకంటె చదివినవారునైన జనుల తెలివి యన్న నదీప్రవాహము కలిగిన యితరులైనవారి తెలివిని తమ తెలివి తక్కువ యన్న మన్నులోనికి చెమ్మలింకించుకొని ఫలించుచుందురు. అప్రదేశమంతయు నాకాలువక్రింద పండు నన్నట్లుగా నా జననమూహ మందరు నా వివేకియొక్క యాహలచేత పాలింపబడుచుందురు. లోకమునందు నదు లున్నవి. ప్రక్కన సారవంతమైన నేలయున్నది. అ నేల మెరక; ఈ నది పల్లము. దీని జలముచేత నవి పండును. మరియు కొంతమేర మిక్కిలి మెరక. జలమే ప్రవహించదు. చెమ్మ యురుకనేయురుకదు. ఇది యెట్లో మానవసంఘము నట్లే. ఒకచోట

పెద్ద నది; ఒకచోట చిన్న నది. ఎన్నినదులు లేవు? పరమోత్కృష్టమైనది గంగానది-భాగీరథీనది. అమె హిమవత్పర్వతరాజు కుమార్తె. దేవతలు త్రావ నీరు లేక పోయి యాయన నభ్యర్థించిరి. దయతో నాయన యిచ్చెను. స్వర్గలోకమునకు గొంపోయిరి. భూమిమీద పంటలు లేకపోయెను. మానవులు మరల దేవులాడిరి. అమె “నేను స్వర్గమునుండి క్రిందికి దూకుదును. నన్ను మోయు నా దేవ” డని యడిగెను. శివుడు తన జటాజూటమును విప్పెను. ఆ గంగ నర్వకల్యుషహరిణి. అందులో నియిష్టమువచ్చినయంత మాలిన్యమును త్రోయుము. అది కడిగివెయును. ఇది ప్రత్యక్షమైన విషయము. అధ్యాత్మికముగా నీవు నమ్మవేని నీపదార్థవిషయికవిజ్ఞానముచేత గూడ నిది యధార్థము. ‘గంగ కడుగలేని మాలిన్యము నృప్తిలోలేదు; గంగ కడుగలేని పాపముకూడ లే”దని యొక డనగా నింకొకడు కాదనును. వాడు పాపమే లేదనును. కడుగవలసిన యవసరములేదు. మలభూయిష్టమైన శరీరమును ధరించి పదార్థమైన మలము లేదని వాడు వాదించుడు. అది మానవజాతికొక యవృష్టము. గంగానది యున్నట్లే ఇతర నదు లున్నవి. అట్లే మహావేత్త యున్నట్లు సామాన్యవేత్త లున్నారు. మనుష్యుడు చనిపోయినచో నస్తికలను గంగలో కలుపవలయును. గంగదాక పోలేడు. కృష్ణలో కలుపును. కావేరిలో కలుపును. దానినే గంగ యనును. అట్లే యెవని కందుబాటులోనున్న యొక జ్ఞానితో, వాని యుపదేశములతో వాడు తృప్తిపడును. ఇది సహజమేకాని ఈ సహజత్వముతోపాటు మానవున కహంకార మన్న యింకొక సహజ లక్షణమున్నది. అందుకనియే “తాను వలచినది రంభ, తాను మునిగినది గంగ” యను సామెత పుట్టినది.

హిమాచల ముత్తర డిశయందు భారతదేశ మెంత వెడల్పున్నదో అంత వెడ ల్పున్నది. పర్వతము దిగువ నంత పొడవున వరుసగా దేశము లున్నవి. పర్వతముమీద నంతవరుసగా దేశములు లేవు. కాని కొన్ని దేశము లున్నవి. జంతువు లెచ్చట నుండును? కాను తినుట కాహారము దొతకినచోట నుండును. దొరకెడు నాహారమునుబట్టి యా యాహారమును భుజించెడి జంతువు లుండును. లేళ్లు, కుందేళ్లు, ఆడవిదున్నలు పచ్చిగడ్డి నమ్మగ్దిగా దొరకెడి చోట

నుండును. అవి యున్నచోట నింహము లుండును. ఫలాదు లున్నచోట వానరము లుండును; మనుష్యులుందురు. లేళ్లు, దున్నలు కొన్నాళ్లుండి తరువాత సంఖ్య తగ్గినచో నింహాదు లచటి నుండి లేచిపోవును. అట్లే మనుష్యులును లేచిపోవుదురు. నింహాదుల కాహారము దొరకనిచో చనిపోవును. మనుష్యుడు మరియొక యాహారమును సంపాదించుటకు ప్రయత్నించును. వాడు దున్నును; పండించును. ఒక సోమరి. పులులవలె వాడుకూడ మాంసమును తినుచుండును. మనుష్యునకు రెండు లక్షణములు కలవుకదా ! ఒకటి శరీరము; రెండు లోపలనున్న తెలివి. శరీరధారణ తెట్టి ప్రయత్నము చేయునో, వాని ప్రయత్నము లెట్లుండునో తెలివి పాలములందుకూడ వాని ప్రయత్నము లట్లే యుండును.

హిమాచలమున నున్న రాజ్యములలో రెండు రాజ్యములు ప్రసిద్ధములైనవి. పశ్చిమమున కాశ్మీరము; తూర్పున నేపాళము. రెండు ననాదినుండియు నున్నవే. రెండు రాజ్యముల చరిత్రలు భారతయుద్ధమునకంటె బూర్వమప్పటినుండియు గలవు. కాశ్మీర చరిత్రమును కల్పబుడన్న పండితుడు రాజతరంగిణి యన్న గ్రంథమును వ్రాసి జగత్ప్రసిద్ధమైనదానినిగా జేసెను. నేపాళ రాజవంశ కథను తాదృశముగా చిత్రించిన కవి లేడు. కాని కాశ్మీరమునకు, మగధమునకు, నయోధ్యకు, హస్తినాపురమునకు రాజవంశాలు లెట్లున్నవో నేపాళ దేశమునకుగూడ నట్లే యున్నది. ఈ రాజవంశావళులయందు జెప్పబడిన యంశములు పురాణములయందుగూడ గలవు. అభాగ్యవశమున నేటి భారతదేశచరిత్ర పాశ్చాత్యులచేత వ్రాయబడియుండుట వలనను, పాశ్చాత్యులు మన భారతదేశమును పొడించి, వారి చదువులు చదివించి మనలో నెక్కువమందిచేత వారి సిద్ధాంతములు నమ్మించుటవలనను మనలో బలుమంది మన పురాణములను నమ్మకపోవుటయేకాక వారు చెప్పినట్లుగా మన పురాణములన్నియు మృషాకల్పనములని విశ్వసించుచుండిరి. అయిదు వేల యేండ్లక్రింద జరిగిన మహాభారత యుద్ధము రెండువేల యేండ్ల క్రిందనే, మరెప్పుడో జరిగినట్లు వ్రాసినారు. అంగ్లేయుల రాజనీతి

యెట్టిదనగా వా రనుకొనిన ప్రకారము భారతదేశమును వట్టి కత్తితో గెలిచిన లాభము లేదు; మనస్సుతో గెలువవలయు ననియు వా రనుకొనిరి. మనస్సుతో గెలిచిరి. మనస్సుతో గెలుచుట యనగా మనోలక్షణము తెలిసికొని దానిని వశపరుచుకొనుట. మనోలక్షణ మేమి? మనోలక్షణము పరిచితమైనదానియం దనురాగము గలిగి యుండుట. చిన్నప్పటినుండి చదివినదే నిజమనుకొనుట. అట్లు జరిగినది. కాని యథార్థమైనది వేరు. పాశ్చాత్య చరిత్రకారులు వ్రాసినది చదువగా వా రెంతటి దురాలోచనతో నివని చేసినరో తెలియ గలదు. పాశ్చాత్యులు నిర్మించిన పాఠశాలలలో జెప్పబడు చరిత్రలో వారి దురాలోచన లుండివు; వారి దురాలోచనల ఫలితము లుండును. కనుక భారతీయులైన విద్యార్థులకు వానిలోని మర్మములు తెలియవు. మరియు నింకొక పద్ధతి యున్నది. మానవునకు లోపల జీవుడున్నాడు. వాని ప్రధాన లక్షణ మెట్టిదైనను, బాహరమైన లక్షణ మెట్టిదనగా నూహచేయుట, తర్కముచేయుట. వాని తర్కము వాని యూహనుబట్టి యుండును.

ఈహ యనగా నేమి? ఉన్న పరిస్థితులనుబట్టి, తెలిసిన విషయములనుబట్టి కార్యకారణసంబంధమును నిరూపించుకొనుట. దీనినే యూహ యందురు. ఇంతకు మించి యూహ యుండదు. మరియు నూహించు మార్గములను గొన్నింటి నెర్పరచి పెట్టుట. దాని నొక శాస్త్రముగా సిద్ధపరచుట. ఈ శాస్త్రములు భిన్ననాగరకతల యందు భిన్నములుగా నున్నను మానవు లెచ్చట బుట్టినను ప్రధానములైన విషయములు సమానముగా నుండుటచేత నొక సామ్యముండును. శరీరమునం దెట్లో మనస్సునం దట్లే. మానవస్పృష్టిలో ప్రధానమైన దొక్కటియే. దేహములయొక్క వర్ణము, నెడ్డుపాడుగుల లక్షణము, ముక్కు కన్ను చెవి నోరు మొదలైన యవయవముల తీరులలో భేదము లుండును. భిన్నజాతులయం దీభేదము స్పష్టముగా గనిపించును. సామాన్యధర్మ మవయవముల కలిమి. ఒక జాతిలో ననే భిన్నవ్యక్తుల లక్షణములు భిన్నముగానే యుండును. కాని యొక సామాన్యలక్షణము ప్రధానముగా భాసించును. భిన్నజాతుల యం దీ సామాన్య లక్షణము భేదించును. దీనిమీద నొక పెద్ద శాస్త్రము

వ్రాయుట. ఆ జాతుల పుట్టుకలనుగూర్చి, వారి తొలి నివాసస్థానములనుగురించి యెదో యెదో పెంచి, యది ప్రధానమైన చదువుగా చదివించుట. మరికొన్ని సిద్ధాంతములను నమ్మించుట. చీకటి వేరు, వెలుగు వేరు; నత్తు వేరు, అనత్తు వేరునని చెప్పినచో నత్తు, ననత్తుకాని దొకటి యున్నదని చిన్నప్పటినుండి నేర్పినచో నదనత్తులు రెండు నున్నవి, వానికంటె భిన్నమైనది లేదని నిర్మించిన శాస్త్ర మంతయు వ్యర్థమై, యనంగతమై, యవిశ్వసనీయమైన దగుచున్నది. మరియు జనుల యాయుర్దాయము భిన్నదేశములయందు భిన్నాంతర్యపాః పరిస్థితులమీద నాధారపడియుండును. స్వచ్ఛమైన గాలి పీల్చుచు స్వచ్ఛమైన యాహారము తినుచు స్వచ్ఛమైన జలమును క్రొలుచున్న వారి జీవితము నిస్సంశయముగా దీర్ఘమైయుండును. అవి యన్నియు దుష్టములైనపుడు వాని యాయువు ప్రాప్త మగును. ఈ ప్రాప్తాయువులైనవారి యాయుఃపరిమాణమునుబట్టి దీర్ఘాయువులు కల వారి దేశములో నున్న రాజులేలిన రాజ్యకాలము నిర్ణయింపరాదు.

శ్రీకృష్ణుడు నూటముప్పదియేండ్లు బ్రదికెను. ఒక్కొక్కడు వందయేండ్లుగా పదిమంది రాజులు వేయియేండ్లలో రసగా దానిని విశ్వసింపక యొక్కొక్కరాజున కిరువది యారేండ్లు లెక్కకట్టి యా పదిమంది రాజ్యకాలము రెండువందల యరువది యేండ్లలో జరిగిన దన్నచో బురాణములయందలి యంశములు పొసగవు. రాజవంశాలకుల కథ లదుకవు. ఆయుర్దాయము లియాహరపదార్థములమీదనే కాక మానవుల శీలముమీదగూడ నాధారపడి యుండును. ఎక్కువ యువ్వేగి తక్కువకాలము బ్రదుకును. అధర్మప్రవర్తనము కలవాడు తక్కువకాలము బ్రదుకును. అకల్మషమైన పల్లెజీవనమందున్నవారు దీర్ఘ కాలము బ్రదుకుటయు, నెక్కువ యారోగ్యవంతులుగా నుండుటయు కనిపించుచునే యున్నది. కనుక చరిత్ర వ్రాయుట తేలిక కాదు, ఒక్క యాహ పనికిరాదు. ఏ దేశపు చరిత్ర వ్రాయుచున్నావో యచ్చటి దేశకాల పరిస్థితులను విచారించి వ్రాయవలయును. పైగా కాలనిర్ణయము చేయుట యొక కష్టమైన పని. పాశ్చాత్యుల ఖగోళజ్ఞానము మిక్కిలి యర్వాచినమైనది; భారతీయుల ఖగోళజ్ఞానము మిక్కిలి ప్రాచీనమైనది. కనుక చెట్టుమొదటనే దెబ్బ

కొట్టవలయునని పాశ్చాత్యు లేషిచేసినగా భారతీయులకు ఖగోళ జ్ఞానమే లేదనిరి. ఉన్నచో గ్రీకులయొద్ద నేర్చుకొన్నారనిరి. అని, యా చదువు చెప్పిరి. అట్లే చదివించిరి. అచదువు చదివినవారికి పెద్ద యుద్వేగములు వచ్చుచున్నవి. ఎంత చేసినను 'శరీర మాద్యం ఖలు ధర్మసాధనం'—ధర్మసాధనములలో మొదటిది శరీరము. దేహ మున్నచో చదువు. దేహ మున్నచో ధనము. దేహ మున్నచో నధికారము. దేహములేనిచో నేదియు లేదు. ప్రధానమైనది దేహము. బ్రదికి యున్నప్రతివానికి దేహపోషణము, దేహరక్షణము ముఖ్యకర్తవ్యములు. నీ దేహరక్షణ కెవరు సాయపడుచున్నారో నీవు వారి మాట విందువు. వారు నీమీద నధికారులు. దేహరక్షణమనగా వట్టి దేహరక్షణము గాదు. భోగము అనుభవించుట. మన పిల్లలకు ధనమిచ్చి పోవుట మనము నివసించుటకు సౌధమొకటి యుండుట. కనుక ప్రతివాని బ్రతుకులోని రహస్యమిది. ఈ సంగతి రాజనీతిజ్ఞుడైనవానికి తెలియును. అతడెంతయైన చేయవచ్చును. మానవుని యాశీమీద నతడు రాజ్యములు నిర్మించును. అతని యధికారమును స్థిరపరచుకొనును-రాజ్యము అతని చేతిలో నున్నది కనుక.

అందుచేత భారతదేశపూర్వచరిత్ర చదువుట యనగా పాశ్చాత్యులు చదివించిన చరిత్ర నవతల పెట్టి, మనయుద్వేగమును మన్నింపక, యలవాటుగా మన మాలోచించెడి లక్షణమును పెడద్రోచి చదువవలయును. అట్లు చదువగలిగినచో నేపాళ రాజవంశము పూర్వ మెన్నివేల సంవత్సరములుగానున్నదో తెలియదుగాని నేపాళ రాజవంశావళిమాత్రము మహాభారతయుద్ధమునకు బూర్వము కలియుగప్రవేశమునకు పూర్వము సుమారు వేయియేండ్లుగా నున్నదని తెలియుచున్నది. నేపాళ రాజ్యమును పరిపాలించుచున్న రాజుపేరు జితేంద్రాస్తి. ఇతడు మహాభారతయుద్ధములో జనిపోయెను. అతని కుమారుడు గాలి. మహాభారతయుద్ధము క్రిస్తు పూర్వము మూడువేల నూటముప్పది యెనిమిదవ సంవత్సరమునందు జరిగినది. ఈ మహాభారతయుద్ధము జరిగిన తరువాత ముప్పదియారేండ్లకు కలియుగము ప్రవేశించినది. ఈ మహాభారతయుద్ధకాలమున మగధ రాజ్యమును పరిపాలించుచున్నవాడు నహదేవుడు. అతడు జరా

నందుని కుమారుడు. ఇతని యుద్ధవర్ణనము మహాభారతమునందు కలదు. మహాభారతయుద్ధకాలమునాడు కాశ్మీరదేశమును పాలించు చుండిన రాజు పేరు దామోదరుడు. నేపాళరాజైన జితేంద్రుని చనిపోయెను. భారతయుద్ధములో జనిపోయెను. అతని కుమారుడు గాలి రాజ్యమునకు వచ్చెను. మగధదేశాధిపతియైన నహదేవుడు చనిపోయెను. అతని కుమారుడు మార్ఘారి రాజ్యమునకు వచ్చెను. అనాటికి కాశ్మీరాధిపతి దామోదరుడు. అతడు చనిపోయెను. ఆయన భార్య యశోవతి. అతని కుమారుడు రెండుమూడేండ్ల వయస్సు గలిగిన గోనందుని నింహనమునందుంచి తాను రాజ్యము చేయుచుండెను. అసగా మహాభారతయుద్ధానంతరమున యుద్ధము జరిగిన రెండుమూడేండ్లలో కాశ్మీరములో యశోవతి, గిరిప్రజమున మార్ఘారి, అయోధ్యలో బృహద్రథులు, హస్తినాపురమున ధర్మరాజు, నేపాళదేశమున గాలియు రాజ్యము చేయుచుండిరన్నమాట.

కాశ్మీరాధిపతులకు బాండవులకు, బడదు. కాశ్మీరరాజులకు గృష్టునితో వైరము. కాని నేపాళరాజు లట్టివారు కాదు. వారు పాండవులకు మిత్రులు. పాండవులు వనవానము చేయుచున్నప్పుడు కూడ జితేంద్రుని వారితో గొన్నాళ్లు కలిసియుండెను. కాశ్మీరము సంపన్నమైన దేశము. నేపాళ మంత సంపన్నమైన దేశము కాదు. నేపాళ మచ్చముగా హిమాలయోపరిభాగమునందున్న శిలామయదేశము. కాశ్మీరమున నన్నియు మహానదులే. అన్నియు తెటలే. అది యొక నందనము. నేపాళ మట్టిది కాదు కాని నేపాళమునందలి ప్రజలు మహాయోధులు. ఈ సర్వదేశములయందనాదినుండియు వేదమతమే యుండెడిది.

వేదమత మొక విచిత్రమైన మతము. అందులో నిది యుండు, నిది యుండ దని యుండదు. జీవుడు త్రమలోకములకు జేరుటకు నెంతమహాప్రయత్నము చెప్పబడియున్నదో అతడాయుత్తమలోకములకు జేరకుండుటకు నన్నిదుష్టమార్గములు చెప్పబడియున్నవి. అసగా వేదమతము సర్వసృష్టిని పర్యాలోచనముచేసి మానవుల యసంతబుద్ధిలక్షణములను పర్యాలోచనముచేసి వేనికి దగినట్లు వానికి జెప్పినని యత్తము. వందసోపాసములున్నవి. మొదటి సోపాసముమీది యతడు నూరవసోపాసము వెంటనే యెక్కలేడుగదా! అతడు

రెండవసాపానము నెక్కుట కొక మతము. ఇట్లే వందమతములు. ఈ నృప్తి యజ్ఞానముమీదగాని సాగదు. ఈనృప్తి యథార్థము. ఇదేమియు లేదు అందరును మరణించెడివారే! ఇది యశాశ్వతము అనెడు విశ్వా నము, తద్విశ్వానమున కనుగుణమైన ప్రవర్తన నర్వజనులకు నుండి నచో నృప్తి సాగునా? సాగదు. సాగకపోయినచో నెవరికి నష్టము? ఎవరికి నష్టమో తెలియదు. ఎవరికో నష్టము లేనిచో నీనృప్తి నిట్లు సాగించవలయు నన్న యుద్దేశ మెవరికో యధికముగా నున్నట్లు కనిపించుచున్నది. లేనిచో నొక వ్యర్థమైన నృప్తి నిట్లుగా నెందుకు సాగించవలయును? దానియంతట నది సాగుచున్నదా? దానియంతట నది సాగుట యేమి? దానియంతట నది సాగునెమో మనకు తెలియదు గాని మన మూహచేయుదుముగదా! మనము తర్కింతుముగదా! మన తర్కము, మన యూహయు మన మెరిగిన కాత్యకారణముల మీద నాధారపడియుండును. మన మెంతసేపటికి బ్రతిదానికి నొక మొదలున్నదని భావింతుము. ఒక కర్త యున్నాడని భావింతుము. అందుకనియే భగవంతుని చెప్పచు నతడు ఆదిమధ్యాంతతహితు డందుము. మన మెరిగిన దంతయు నాదిమధ్యాంతసహితము. అన్నింటిని భగవంతుడు కర్త యందుము. ఈనృప్తిని జూచినచో నిది యొక పథకముమీద సాగుచున్నట్లుండును.

పథకమనగా నొక వివేకి పన్నిన పన్నుదల. దానియందు నర్వం కషముగా ప్రతిచిన్నవిషయమునందు పూర్వాపరసందర్భముల నందొ గము దూరాలోచనకాలప్రమాణమును బట్టి ఫలవంత మగుట మొదలైనలక్షణము లుండును. ఈ నృప్తియం దవి యున్నవి. అందుచేత దీని కొక కర్త యున్నాడని మన మూహించవలసియున్నది. ఈ మహా పథకములో నొకడు పైకిలాగబడుట, మరియొకడు క్రిందికి గుంజ బడుట, తన పనిని సాధించుకొనుట కొకనిని మోసముచేయుట, వానిని వేరుత్రోవపట్టించుట. మనుజునకు నహజముగా నహంకారమున్నది గదా! ఆ యహంకారముచేత తాను పట్టిన కుండేటికి మూడేకాళ్లనుట. ఎక్కడనైన కుండేటికి మూడుకాళ్లుండునా యన్నచో వెంటనే మరి యొక డున్నాడు, వాడనునుగదా—“నీవన్ని కుండేళ్లను జూచితివా? కొన్నిటికి మూడు కాళ్లేందు కుండరాదు” అని వాదించును. నీవు

చేసేదేమి? అందుచేత నర్వంకపమైన ఈ వైదికమతములో నిధులున్నారు, సాక్షాదీశ్వరులున్నారు, భగవంతుడే యన్నవారున్నారు, మహర్షులున్నారు. శాక్తేయులు, పాశుపతులు, గాణాపతులు, కాపాలికులు, బౌద్ధులు, మరల వీరిలో వందతెగలు. వీరందరు పరదేశములకు బోయి యీమతములో నుండి చిలువలుపలవలు పుట్టించిరి. ఇది యంతయు వేదమతము. ప్రధానమైన వేదమతమునకంటె భిన్నముగా గనిపించును. ఇది యిట్లు నడచుచుండగా భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణదేవుడు న్యచ్చమైన వేదమతమును వెలయించుట కుదయించెను. ఉదయించినవాడు తన వెంటనే యొక బుద్ధునిగూడ తెచ్చెను.

2

నేపాళ దేశమును నదులచేతగాని, పర్వతముల పంపకముచేత

గాని, మరియుంకేపథకముచేతగాని నాల్గువిధములుగా పంచవచ్చును. ప్రధానమైనది పరమపశ్చిమదేశము. అదియంతయు పర్వతమయము. దక్షిణమంతయు పల్లవుదేశము. ఆచట జననమ్మద్దమెక్కువ. ఇచ్చట పంటలన్నియు పండును. ఈ దేశమును, దానియందు ప్రవహించు నదులచేత నాలుగువిధములుగా విభజించవచ్చును. మొత్తముమీద నన్నినదులును పోయి గంగానదిలో కలియును. నప్తగండకి యన్న నదు లేదునుమాత్రమే గండకీనదిలో కలియును. దక్షిణమున కిరాతదేశ మని యున్నది. ఇది ప్రధానమైన దేశము. ఈ దేశమున కా పేరు నివసించు ప్రజలు కిరాతులగుటచేత రాలేదు. అచట పాలించు రాజువంశము పేరు కిరాతవంశము. జితేంద్రాస్తి కిరాతవంశపు రాజు. అది చాల పల్లమైన దేశము. పంటలు నమ్మద్దిగా నుండును. కాంతారము లెక్కువగా నుండును. నేపాళముయొక్క నంపదయంతయు నాప్రాంతముది. అచట నన్నివృత్తులుచేసేవారును

కలరు. నీవారజాతి యని యొక టున్నది. వారు కుండలు చేయుదురు. వడంగము చేయుదురు. ఇటుకలు చేయుదురు. గొప్ప నంపన్నమైన జాతి. కాని వారు తమ వృత్తులను పరిత్యజించరు. ఎంత ధనమున్నను పెదవారివలెనే కనిపింతురు. అనాదినుండి వచ్చు నాచారములను పరిత్యజించరు. ధనవంతుల మన్న యహంకారము కల జాతి. నేపాళదేశస్థులయందే యొకలక్షణ మున్నది. వారి కోపములు వారి ముఖములయందు కన్పించవు. వారి కత్తి ఎప్పుడును శత్రువు గుండెకు నూటిగా పోవును. వారి కున్న ధైర్యము సృష్టిలో మరి యొకరి కుండుననుట కష్టము. వారిలో పురుషు లెట్టివారో స్త్రీలు నట్టివారే. వారితో విరోధము పెట్టికొనుట కొరవితే తలగోకికొనుట. ఈ నీవారజాతిలో నొక యాచార మున్నది. వారు తమ యాడపిల్లలను, వేలావృక్ష మను నొకవృక్షముయొక్క పుష్పములు తీసికొనివచ్చి, యా పూవులకు బెండ్లి జేయుదురు.

అపుష్పము గోనగినదిలోనో, కాంచనశృంగలోనో, సూర్యకోసీనదిలోనో వదలిపెట్టుదురు. అపుష్పము దాని దారి నది పోవును. అనాటి నుండి యాజాలిక పుణ్యస్థియే. బ్రతికియుండగా నామెకు వైధవ్యము లేదు. ఆమెను తరువాత పురుషు లెవరైన పెండ్లాడవచ్చును. అది పెండ్లికింద లెక్కకాదు. ఒక పురుషుడితోడి సంపర్కముమాత్రమే. ఆమెయు, నింకొక పురుషుడును కలిసి సంసారము చేయుచుందురు. ఆ పురుషునియం దామె కిష్టము లేనిచో రాత్రి నిద్రలేచినతరువాత తెలవారుకడ వాని తలగడదిండుక్రింద నామెయొక పచ్చిపోకచెక్కను పెట్టును. వాడు దానిని చూచికొని యింక తనకు, నామెకు సంబంధము లేదని వెడలిపోవలెను. లేదా యామెయే వెడలిపోవును. వాని కామమిద నున్న యధికాశము తావన్మాత్రమే. అతడు సంపాదనపరుడై యాస్తి వానిదైనచో నామె వెడలిపోవును. ఈ పోకచెక్కను చూచి సంతనే వానికి దెలిసిపోవును. అమె సంపాదనపరురాలైనచో వాడు వెడలిపోవలెను. ఇది యొక పెద్దసంప్రదాయముగా, ననాదియైన సంప్రదాయముగా నాతక్కువయైన కులములో పాతుకొనిపోయిన సంప్రదాయము. పురుషు లందరు నొక స్త్రీ యిట్లు చేసినంతనే తమ స్థితిని కాము తెలిసికొందురు. తరువాత నేమియు నిబ్బందిలేదు. ఒక

నంప్రదాయ మున్నది ఒక ఆచారమున్నది. సంఘములో పదివేల మంది కట్టుబడియుందురు. ఒక డేవడో యెదురుతిరుగును. ఎదురు తిరిగినవాడు బలవంతుడైనచో నది పెద్ద విప్లవము. సంఘసంస్కరణము. బలహీనుడైనచో నది వానికి నాశనహేతువు. లోకలక్షణ మంతయు నింతియే. చిన్ననుండి పెద్దవరకు నింతియే. చిన్న సంఘములలోనేకాదు; మహారాజ్యములయందుకూడ నింతియే. రాజున కొక డెదురుతిరుగును. వాడు గెలిచినచో వాడు రాజును గెలిచెను, నూత్న రాజ్యమును స్థాపించె నన్న కీర్తి వచ్చును. వా డోడినచో వాడు విప్లవ కారుడు. రాజు వానివిప్లవము నణచివేసెను. వానిని ఉరితీసెను. ఇది చరిత్ర.

ఇట్లే యారీతిగా నెవనితో కలసి కొన్నా జ్ఞుండెనో యాయువతి అతని తలక్రింద పోకచెక్క పెట్టినచో, సతదు సామాన్యుడైనచో— సామాన్యత రెండువిధములు: ఒకటి ధనాధికారములకు సంబంధించినది; రెండవది అతని జీవశక్తికి, వాని క్రియాశక్తికి సంబంధించినది. అతడు సామాన్యుడైనచో— వ్యవహారము పరిసిపోవును. అత డసామాన్యుడైనచో కొతివుండు బ్రహ్మరాక్షసి యగును. దీనిపేరే లోకము. ఇదియే చరిత్ర. ఇదియే విప్లవము. ఇట్టిమానవ ప్రకృతినిగూర్చి యల్ప మతులు గోతంతలు కొండంతలు చేసికొని జీవితములను వృథాపరచు కొందురు. అంతియే కాదు; అదియే జీవితపరమార్థ ముందురు. అది ప్రచారముచేయుదురు. ఎవరి వివేక మట్టి ప్రమాణము కలదో వారనుయాయులు. నృష్టిలక్షణముచేత, వివేకముయొక్క ప్రమాణము తక్కువగుటచేత వారధికసంఖ్యాకులుగా నుందురు.

అమెపేరు నిరాలంబ. అమె నేపాళదేశమున పరమసౌందర్య వతులలో నొకర్తుక. అ దేశస్థులు సహజముగా పాట్రివారు. కఠినదేహులు. ఎంతయైన నేర్పి కలవారు. సామాన్యముగా వారి శరీరములు శిథిల కృతములు కావు. వారి యౌవనము పాలివేసింది. చల్లని దేశము. వాతల్పాహారులు. అమెయందమును చూచి యెవ్వరైనను వలతురు. ఒకస్త్రీని వలచి యామెను బలవంతముగా నెత్తికొనిపోవుట, నామె నవమానించుట, యామెకు మానభంగము చేయుట మొదలైన వీదేశములో సామాన్యముగా నుండవు. బొడ్డునందు కృపాణమును గలిగి

శ్రీకృష్ణుని పురుషుడెంత నూటిగా వధించునో స్త్రీకూడ నంత లఘువుగా లంఘించి నూటిగా చంపగలిగినదైనచో స్త్రీలకు మానభంగమెట్లు కలుగును? ఈ నిరాలంబ యెంత యందక త్రియయో యంత లఘు శరీరి. అంత కత్తియొడుపు దెలిసిన స్త్రీ. ఇప్పు డామెచేత తలాపక్రింద పోకచెక్క పెట్టించుకొనిన యతడు అతడును సాహసుడే. వాడును నుందరుడే. అతడును వీరు డని పేరుమోసినవాడు. అతని పేరు గుళూచి. గుళూచి నిరాలంబను స్వీకరించినప్పుడు తమ యిద్దరి నంయోగము జీవితాంత ముండునని తలచెను. తనవంటి పురుషుడైన నీవారజాతిలో మరియొకడు లేడు. నిరాలంబ తనను వదలి యెచటికి పోవును? నిరాలంబకూడ నట్లే యనుకొనెను. తనవంటి స్త్రీ తమ జాతిలో లేదు. తనను వదలి గుళూచి యెచటికి పోవును? కాని యామె యనుకొన్నది నిజమే. అతడునుకొన్నది నిజము కాదు ఇట్టి సందర్భములో పురుషుడు దాస్త్రీని పిలచి కారణమడుగుట మొదలైన సంప్రదాయపు. అది సంప్రదాయము కాదు. నేరు మూసికొని యూరకుండుటయే పరమోత్తమము.

ప్రసద్దముగానున్న యాచారమునుగూర్చి యెవరితో చెప్పి యేమి లాభము? పైగా ఈవకే నవ్వించుకొనుట యగును. దానిపలన వచ్చిన యప్రతిష్ఠ లేదు. ఒకానొకసంఘములో నొకస భార్య యొకనిని వదలి వెళ్లిపోయినచో వాని భార్య లేచిపోయిన దని చెప్పకొందురు. అది అప్రతిష్ఠ. ఆ పురుషునకు పౌరుషహీనత. ఈ నీవారజాతిలో నది యట్టిది కానేకాదు. అది కొంతవరకు సామాన్యవిషయము ఇట్టి సందర్భములలో కొన్ని పరిస్థితు లేర్పడును. ఒకస్త్రీకి ఆ పురుషునియందు ప్రేమ పోదు. కొన్ని పరిస్థితు లట్లేర్పడి వానిని వదలివెట్టిపోవుట జరుగును. మరియొకప్పుడు పురుషున కామెమీది మమకారము పోదు. వాడు దానిని తట్టుకొలేడు. కొందరి జీవలక్షణము విలక్షణముగా నుండును. సంఘాచారము, సంఘసంప్రవాదము మరివ్యాప్తమై యున్న మతము స్త్రీపురుషుల జీవితము లేకవ్యక్తిగతములుగా నుండవలయునని శాసించునవి; నిర్ణయించునవి.

అట్టి సంఘములో కొందరు వ్యక్తులు బహు పురుష నిష్ఠలు. బహు స్త్రీ నిష్ఠులు. ఇది యంతయు రహస్యము. వెలికివచ్చినప్పు

దల్లరి. కాని సంఘము మొత్తముమీద నెక్కువమంది సంప్రదాయమునకు కట్టుబడియుందురు. ఇట్లే మరియొక సంఘములో పలుమంది స్త్రీలను పెండ్లియాడుట దోషము కాదు. అట్టి సంఘములో నొక పురుషుడు జన్మించును. వాడేక పత్నివ్రతస్థుడు.

పాపము, గుళూచి యట్టివాడు. ఇబ్బంది యక్కడ పచ్చినది. నిరాలంబ వానిని వదలిపెట్టి పోయినచో వాని పరిశిష్టజీవితము శ్మశానమునందు మండుచున్న కాష్టమువంటిది. నిరాలంబ పోకచెక్క తన తలక్రింద పెట్టినది. పెట్టుచుండుట దైవాద్వా గుళూచి చూచెను. ఆమెయు సతడు చూడవలెననియే పెట్టెను. కాబోయెడు రద్ది యప్పుడే కానిమ్మని యామె యాపని చేసెను. తాను పోకచెక్క పెట్టుటయు, వెళ్లిపోవుటయు, గుళూచి తనకోసమై వెదకుటయు, నెచ్చటనే పట్టుకొనుటయు, నిలుపదీని యడుగుటయు, పదిమంది చేరుటయు సనవనరము. జరిగెడు రద్దీ తమ యిద్దరి నడుమనే జరుగవలయును; అది పరులవరకు వ్యాపింపరాదని యామెయభావ. గుళూచి తనను చంపునా? చంపడు; చంపలేదు.

తమ కలసియుండిన జీవితములో నిద్దరును పెక్కుసార్లు బాహుబాహి పోరాడిరి. కత్తులతోగూడ యుద్ధముచేసిరి. అప్పుడంతయు స్నేహములో జరిగినది. అది యంతయు వలపులోని వ్యవహారము. ఇద్దరు సమానులన్న ఒకయము నిర్లితమైనది. కనుక సతడు కత్తి పూని తనపైకి వచ్చు నన్న మాట కల్గ. మరి యేమి చేయును? దుఃఖించును. తనతో వాదన చేయునేమో? తనను బ్రతిమాలునేమో? నిరాలంబ యెంత నిర్ణయించుకొనినను గుళూచిమీద నామె కున్న ప్రేమలోని తొలిపచ్చి సంపూర్ణముగా నారిపోయెనని చెప్పటకు వీలులేదు. తొలిపచ్చి యెప్పు డారును? అతడు చేసిన పనులవలన తనకు ద్వేషముదయించి అతని వలపునందు తనకు లోపము కన్పించి వాని గుణములందు తనకు వెగటు పుట్టినప్పుడు కలుగును. ఇప్పుడు గుళూచి యం దట్టి వేషయు లేవు. ఇవి యన్నియు వెలిపరిస్థితులు. నిరాలంబకు తెలియకుండగనే తా నట్లు చేయక తప్పకవచ్చెను. నిజానికి గుళూచిమీద ప్రేమ తగ్గవలసిన యవనరము లేదు. బహిఃపరిస్థితులు తగ్గించినవి. బయట నెవరితోడనో యామె ప్రమాణము చేసినది.

అయ్యయ్యా! వట్టి శరీరముల నడుమ నున్న నియమములకంటె మనస్సులో చేసికొన్న నియమము గట్టిది కదా! ఆ నియమము వట్టి మనోనియమము కాదు. ఆధ్యాత్మిక మైనది; భగవంతునకు సంబంధించిన దన్న ట్లుండెను. ఈ పరిస్థితులలో నిరాలంబ గుళూచికి తెలియకుండ నా పోకచెక్క పెట్టి వెడలిపోవలసినది. కాని గుళూచి మీద తన కున్న ప్రేమ, ఆతనియందు తన కున్న గౌరవము తన నట్లు చేయనియలేదు. వారి నడుమ ప్రసంగ మిట్లు సాగినది :

గుళూచి:—ఎమిటి చేయుచున్నావు?

నిరాలంబ:—కనిపించుటలేదా?

గుళూచి:—అది నే ననుకొన్నదే యైనచో నేను గ్రుడ్డివాడ నైతిని. నాకు కన్పించుటలేదు.

నిరా:—నీ వే మనుకొంటివి?

గుళూచి:—నేను గ్రుడ్డివాడను కాదై నదనుకొంటిని. నేను కుంటివాడను కాదై న దనుకొంటిని. నేను బ్రతికియుండియు చచ్చిన వానిక్రింద లెక్కయైనవాడుగా కాదగినవాడను కావలసిన దనుకొంటిని.

నిరా:—ఇవి యన్నియు ప్రేమపు మాటలు. స్త్రీ పురుషులు లోకమునందు సామాన్యముగా కలిసికొందురు. ప్రవాహములయందు క్షాంతములవలె కలిసికొందురు. విడిపోదురు.

గుళూచి:—ఈమాట యెచ్చట నేర్చుకొంటివి? పురాణములు చెప్పవారు చెప్పదురు. నీవు పురాణము లెప్పుడు వినుచుంటివి? ఇద్దరమును పాలములలోనికి పోయి పాట్లు చేసికొనుచుంటిమి. నీ పాలము నీకున్నది; నా పాలము నాకున్నది. ఇద్దరము మన మన పాలములను చూచికొనకుండినచో మనకు జీవయాత్ర దుర్బటము. కనుక నిన్ను కాచికొని నేనును, నన్ను కాచికొని నీవు నుండుట దుర్బటము. మన పాలముల పనులతో మనకు పురాణములు వినుట ఎట్లు తటస్థించును?

నిరా:—అది పురాణములలో మాటయని నీ కెట్లు తెలిసెను?

గుళూచి:—ఓహో! నీవుకూడ నట్లే వింటివా? కానిమ్ము. నీ కి యాహ యెందుకు వుట్టినది? నేను భర్తను, నీవు భార్యవు; నిజానికి నేను నిన్ను పోషించుట లేదు. నీవు నాచేత భరింపబడుట లేదు;

నేను నిన్ను భరించుట లేదు. ఇంతకును దైవదుర్వశమున మనకు నంతానము కలుగలేదు. నంతానము కలిగినచో మన బంధము దృఢ తర మయ్యెడిది. లోకములో మగవాండు స్త్రీలను కొట్టి తిట్టినట్లు నిన్ను నేను చేయలేదు. స్త్రీ యెంత న్వతంత్రురాలైనను, పురుషుడెంత పనికిమాలినవాడైనను కోపమువచ్చినప్పుడు అతడు కొట్టుటయు, తిరిగి కొట్టగలిగియు కొట్టకుండుటయు మర్యాద ననునరించి జరుగును. ఇట్లు పూర్వము నాకు కోపము వచ్చినప్పుడు నిన్ను ఒకటి రెండుసార్లు కొట్టలేదుగాని నీపై సభికారము చేసితిని. నీవు దానిని మన్నించితివి. నేడు పరిస్థితి యట్టిది కాదు. ఎచ్చటికి పోదువనికాని, పోవుటకు వీలు లేదనికాని నే నిప్పు డన్నచో ప్రయోజనము లేదు. మన పాలములో నాకంటె వీరుడు, నాకంటె సుందరుడు, నాకంటె నిన్నుదికముగా ప్రేమించగలిగినవాడు లేడని నీవే పలుసార్లు చెప్పితివి. ఇప్పుడు నన్ను వదలిపెట్టిపోవుటకు విపరీతమైన పరిస్థితి లేమి కలిగినవి? నాకంటె వీరుని జూచితివా? నాకంటె వాడు వీరుడగునో కాదో మేలుద్దరము మల్లయుద్ధమో, కత్తియుద్ధమో చేయవలెను. అప్పుడుకదా నిర్ణయించవలెను! అతడు నీతో నాకంటె వీరుడనని చెప్పెనా? అది నీవు విశ్వసించితివా? లేదా, నీవు వానితో కత్తియుద్ధ మాడితివా? వాడు నిన్ను కత్తియుద్ధమున గెలిచినచో వాడు నాకంటె గొప్పవాడని నే నంగీకరింతును. అయినను జయాపజయములు దైవాధీనములు. ఒకప్పుడు అతనికి మన మోడిపోదుము. మరియొకప్పుడు గెలుతుము. గెలిచెడి గీత యున్నచో శత్రు వనుకొని యొక పరిస్థితి మనకు సుప్రసించును. అతడు నివ్వెరపోవును. ఓడిపోవును. గెలుచుట యన్నది యంతటి సంవిగ్ధమైన విషయము. కాదు; అతడు నాకంటె నందగా డందువా? నాకు ముప్పదియేండ్లు దాటినవి. నీకును ముప్పదియేండ్లు దాటినవి. మన కిరువదియేండ్ల వయస్సునాడు మన కున్న నేవళము, లేతతములపాకువనము నేడు మనయం దుండవు కదా! అతడు చిన్నవాడై నిన్నాకర్షించెనేమో తెలియదు. అతడు నిన్నాకర్షించవచ్చునుగాని నీవు అతని నాకర్షింపలేవుగదా! అత కిరువది యేండ్ల వాడైనచో నతడు కవటాకువంటి ఇరువదియేండ్ల పిల్లకొనము పోవును. కాని దానియందు నీకున్న పాండిత్యము, నీకున్న సామర్థ్యము,

నీకున్న యాస్తి, నీకున్న కత్తి నువ్వయోగించు నేర్పు లేకుండ పోవచ్చును. వీనిని జూచి అతడు నీకు వశమైనాడా? ఒకవేళ నయ్యె నందము. అతడు నాతో విరోధము తెచ్చికొనుచున్నాడు కదా! నీవు నర్వదా వానిని రక్షించుచు కూర్చుండవు కదా! అతనిని నే నెప్పుడు వధించినను వధించవచ్చును కదా! నీవు మరల నావద్దకే రావలెను. అప్పుడు నావద్దకే వత్తువు. అప్పుడు మనయిద్దరి నడుమ నీ నడుమ జరిగిన పరిస్థితి యింతకు ముందువలె సంపూర్ణమైన ప్రణయముతో గూడియుండదు కదా! ఈమె యిట్లు చేసిన దన్న భావము నా మనస్సులో నుండి తొలగిపోదు. ఈ చెడ్డ నన్నివేశమే చాలును. కాదా, నీవు నన్ను పరీక్షించుటకు చేయుచున్నావా? నీయందు నాకు తొలి నాడున్న ప్రేమ యున్నదా లేదా అని విచారించుట కిట్లు చేయు చున్నావేమో! మొదట నీ కట్టి సందేహము కలుగుటకు నే నేమి చేసితిని? స్వప్నమునందుకూడ నేను పతస్త్రిని వాంఛించలేదు. నాకు చెప్పము.

నిరా:—నీ వనుకొన్న దేదియు కాదు. నా మనస్సు మారిపోయి నది. నీయందు ప్రేమ చెడి కాదు. శరీరమునందే యొక వెగటు కలిగినది. ఈ శరీరమునందేమి యున్నది? ఈ స్త్రీ పురుష సంయోగమువలన నేమి సుఖ మున్నది? ఎప్పటికైన నీ శరీరములు నశించెడివే కదా! బ్రతికియున్నప్పుడే పరలోకము నంగతి విచారించుకొనవలెను. నా కా యాహ యుదయించినది, నిన్ను వదలిపో నెంచితిని.

గుళూచి:—అంతమాత్రమునకు నన్ను వదలిపోవుటయెందుకు? ఇచ్చటనే యుండుము. సంసారము చేయకుము. నీవు తపస్సుచేయ నెంచితివా? ఇంటిలో కూర్చుండి చేసికొనుము. యోగాభ్యాసము నెవడైన నేర్చెనా? దాని నాచరింపుము నిన్ను వలదన్న దెవడు? ఇటు యోగాభ్యాసము, అటు పాలము చూచికొనుట రెండు నెట్లు ఈదురును? నీ పాలమును నేను చూచిపెట్టెదను. నీ విల్లు వెడలిపోయినచో యోగమునందో ధ్యానమునందో లగ్నమననువైనచో నీ పాలము బిడుపడును. దాని నింకొకడు సాగుచేసికొనును. మోక్షార్థినైన నీకు నష్టము లేదుగాని నీకు తల్లిదండ్రు లున్నారు; సోదరులున్నారు. వారి కిచ్చిపొమ్ము. ఇచ్చిపోవుట యెందుకు? ఇచ్చి రమ్ము. నాయింట

నుండువుకాని. నీవు యోగినివై యుండగా నీకు గుప్పెడన్నము పెట్టలేని దరిద్రుడను కానుగదా!

నిరా:—అట్లు కాదు. నాయాస్త్రాని నేను వదలను. అది నా గురువున కియవలెను.

గుళూచి:—గురువా? ఆవ్యక్తి పురుషుడా? స్త్రీయా?

నిరాలంబ:—ఇంటిలోనుండి త్రేసివేయగా చూరు పట్టుకొని వ్రేలాడినట్లు నిన్ను వదలిపోవుమన్న స్త్రీనిగురించి నీ కి వివరణ యొందులకు ?

గుళూచి:—నేను నిన్నంతమా తముతో వదలుదునా? ఆ గురువును నేను కనుగొనలేనా? నీవు నన్ను వదలినచో నేను నిన్ను వదలను. నా యాస్త్రాని పరిత్యజింతును. నా బంధువులను పరిత్యజింతును. నాకు నీతోడిదే మోక్షము. ఆ గురువెవ్వరో చెప్పము. నేను వానికి శిష్యుడ నయ్యెదను. ఇద్దరము కలిసియే యుండము.

నిరాలంబ:—అన్నియు వదలిపెట్టినతరువాత కలిసియుండుట యేమి ?

గుళూచి:—ఎవరి యుపదేశములు విని నీ వన్నియు వదలిపెట్టుదు ననుచున్నావో అత డేమియు వదలిపెట్టినట్లు లేదే! అతనికి నీ యాస్త్ర కావలె ననుచున్నావు. అది యేదో దేశములో నొక కథ యున్నది. బ్రాహ్మణుడు పురాణము చెప్పుచుండెను. ఉల్లిపాయ తినరాదని పురాణములో చెప్పెను. ఇంటికి వచ్చినతరువాత భార్య పప్పు చారు వడ్డించినది. ఆమె యందులో నుల్లిపాయ వేయలేదట. మగ డైన యాబ్రాహ్మణుడు కోపించెను. ఆ భార్య “ఉల్లిపాయ తినకూడదని మీరే పురాణములో చెప్పితిరికదా”యన్నదట. భర్త “అది పురాణములోని మాట, పప్పుచావులోని మాట కా”దన్నాడట. అట్లున్నది యీ వ్యవహారము. శిష్యులు నధ్యమును పరిత్యజించవలెనా? గురువేమియు పరిత్యజించనక్కరలేదా?

నిరాలంబ:—నీవు నన్నేమన్నను నే నూహకొందునుగాని నా గురువు నేమైన నన్నచో నే నూహకుండను.

గుళూచి:—ఊరకుండనుండ నన్నమాట కున్న యర్థములో పరమావధిభూతమైనది భర్తను వదలి లేచిపోవుట. అది చేయదలచు

కొన్నావు. కనుక నీబెడరింపులో నర్థము లేదు. కాక, నాతో మల్లయుద
మాడుదువా? కత్తియుద్ధ మాడుదువా? వానిలో మన మిద్దరము నరి
నమానము. నన్ను నీ వేమియు చేయలేవు. నేను నిన్నేమియు చేయ
లేను. కనుక మన యిద్దరినడుమ వ్యవహారము పరిష్కరింపబడవలె
ననగా వాగ్వాదముచేతనే పరిష్కరింపబడవలెను. కనుక చెప్పము.
నీ గురువు నర్వనంగపరిత్యాగి కాదు. అట్టి పరిత్యాగము నీ వెందుకు
చేయవలెను? అట్టి పరిత్యాగము నీవు చేయదలచినచో నీ యాస్తి
యేమైపోయిన నీకేమి? దానిని గురువు తినుట యెందుకు-మేకలను
తిననీయుము. అది పరిత్యాగలక్షణము. నీకు తోచిన యెవరికో
యీవలెననిన నది నర్వనంగపరిత్యాగలక్షణము కాదు. కనుకకొన్నాళ్లు
నాతో నున్నావుకదా! ఆ యాస్తిని నా కిచ్చిపొమ్ము. ఇన్నాళ్లు అతనితో
సంసారము చేసితిని; వాని కిచ్చిపొవుట న్యాయమే యనుకొందువు.
తీసికొనిపోయి యా యెవ్వడో బైరాగివాని కిచ్చినచో లోక మేమను
కొందురో తెలియునా? నీకును వానికిని సంబంధమున్న దనుకొందురు.
గుళూచివంటి పురుషుని వదలిపెట్టి ఈ నతద్రష్టను పట్టుకొన్నదేమిరా
యనుకొందురు. నిజమునకు నీకును, అతనికిని సంబంధముండక
పోవచ్చును. లోక మున్నదని చెప్పకొనును. నీవంటివా రేమందురో
తెలియునా? అనుకొన్నచో ననుకొనిమ్ము; నేను లెక్క చేయ నందు
వేమో. అట్లందరు నందురు; లెక్కచేయకపోవుట యంత తేలిక
కాదు. అది పరిణతయోగులు చేయదగినది. ఓసీ! నీకొక్కటి చెప్పె
దను. మన రాజెవ్వరు? జితేదాస్తి. ఆయన కెవ్వరితో స్నేహము?
పాండవులతో స్నేహము. పాండవు లెవరు? శ్రీకృష్ణభక్తులు. శ్రీకృష్ణు
డెవడు? భగవదవతారము; సాక్షాచ్ఛ్రీమన్నారాయణమూర్తి. మన
రాజువెంట నెప్పుడును కొంత పరివారము వెళ్లుచుండును. ఆ పరివా
రములో నాకు స్నేహితు డున్నాడు. ఆ పాండవులతో మన రాజున్న
ప్పుడు వారివద్దకు మహర్షులు వత్తురు. భగవంతుడే వచ్చును. ధర్మ
రాజు మహాజ్ఞాని. అవియన్నియు మనరాజు వినును; ఈ పరివారము
విందురు. నా స్నేహితుడు వాని నవగాహనచేసికొన్నట్లు మరియొకడు
చేసికోలేడు. అతడు రాజునకు పరిచారకుడు. నిత్యనన్నిహితుడు.
అతడు నాతో నవి యన్నియు చెప్పను. భగవదనుగ్రహమువలన నా

కొంత తెలియవలెనో యంత తెలియుచున్నది. నీ మనస్సున కాద్యా త్వికప్రవృత్తి యున్నదని నే నెరుగను. లేనిచో నీకును జెప్పెడి వాడనే. నే నెందుకు? నా స్నేహితు డున్నాడే—అతని పేరు చిరంతనుడు. చిరంతనుని తీసికొనివచ్చి నీకు జెప్పించెడివాడను. ఈ మాత్రానికి నన్ను వదలిపోనక్కరలేదు.

నిరాలంబ:—నీవు శ్రీకృష్ణుడు భగవంతు డనుకొనుచున్నావు. నేను కాదనుకొనుచున్నాను.

గుళూచి యామెవంక నివ్వెరపోయి చూచెను. కొంతసేపటి కిట్లనెను: “ఎందు కనుకొనుచున్నావు? శ్రీకృష్ణునిగురించి నీ వేమి విన్నావు? ఆయననుగురించి నీ కేమితెలియును? ఏమియు తెలియ కుండ నతడు భగవంతుడు కాడని యెట్లనుకొన్నావు? అది తప్పకవా? ఒకనినిగూర్చి మనము మన యభిప్రాయములు చెప్పు. పప్పుడు అతనినిగూర్చి సర్వంకషముగా తెలిసికొని చెప్పవలెను.”

నిరాలంబ:—ఆ శ్రీకృష్ణుని గూర్చి నీకే తెలియదు. భారత దేశమునందు మెడకాయమిద తలకాయ యున్నవారందరికి తెలియును. అదియంతయు నెందుకు? నేను పోవుచున్నాను. నిన్ను వదలిపెట్టిపోవుట యనగా నాకు తెలియక కష్టముగానె యున్నది. కాని, నీవు నా గురువును నిందచేసినతరువాత నా కష్టము కొంచెము తగ్గినది.

గుళూచి:—నేను నీ గురువును నింద చేయలేదు. నీ గురువు భగవంతుడు గాడని చెప్పుచున్నాను. భగవంతుడు శ్రీకృష్ణదేవుడని చెప్పుచున్నాను.

నిరాలంబ:—అందుచేత నీకును, నాకును సంబంధములేదు.

గుళూచి:—ఓసీ! నిజాని తెవరికి, నెవరికి సంబంధము లేదు. సంబంధ మైహికము. ఐహిక మున్నన్నాళ్లు సంబంధ మున్నది. ఒకరి కొకరికి సంబంధము లేదన్న స్థితి సంప్రాపించువరకు మనుజులకు పరస్పరమైన సంబంధమున్నది. ఈ సంబంధ మొక నియమము. అంతవరకు దీనిని తెంచరాదు. అప్పుడు దాని యంతట నదియే తెగిపోవును. కామక్రోధాదులు చాల విలక్షణములైనవి. అధ్యాత్మిక విద్య యనుకొందురు. జ్ఞానము వచ్చిన దనుకొందురు. జ్ఞానము కామక్రోధదూషితమై యుండును. నీ వామాత్మమున బడిపోవుచున్నావు.

నీ కాస్తమీద కోరిక పోలేదు. దాని నెవరికో ఈయవలెనన్న వాంఛ పోలేదు. ఓనీ! నిజమైన జ్ఞానోదయము కలవారు నీవలే మగని తలాపి క్రింద పోకచెక్క పెట్టరు. ఎవతె పెట్టుననగా అతనినివదలి యింకొక నితో బోవలెననుకొను స్త్రీ పెట్టును. ఆ నీ గురువు నిజముగా గురువు కాదగిన జ్ఞానలక్షణములు కలవాడైనచో అతనికి నీ యాస్తి యొందులకు? అట్టివాడు కామమును గెలిచెనా? రేపు నీ యౌవన మును జూచి, నీ సామర్థ్యమును జూచి అతడు నిన్ను కామిండు ననుకొనుము. అతనికి లొంగిపోదువా, ఎదురుతిరుగుదువా? కొన్ని మతము లున్నవట; వానిలో కామముకూడ నొక భావము. దుష్టము లైన యుపాసనలు చేయుదురు. ఈ నీ గురు వటువంటివాడేమో! నేను నిన్నుగురించి తెలిసికొన్నారవారాకాని నెన్ను వదలిపెట్టను.

నిరాలంబ:—నన్ను నీవు వదలిపెట్టెడిదేమి? ననే లేచిపోవు చున్నాను.

గుళూచి:—నిన్ను వదలిపెట్ట ననగా నర్థమేమో చెప్పెదను. నిన్ను పట్టికొని నేను నిలబెట్టలేను. ఈ వదలిపెట్టుట కాదు. నీ వెచ్చ టికి పోవుచున్నావు? నీ గురు వెవరు? అతని లోతుపాతు లేమి? అతని యానుపాను లేమి? అత డెక్కడనుండి వచ్చినాడు? అతని పూర్వచరిత్ర యేమి? అతడు స్త్రీలను శిష్యురాండ్లుగా చేర్చికొనుట యొందులకు? ఇది యంతయు కనుగొనెదను.

నిరాలంబ:—అయినకు పురుషులుకూడ చాలమంది శిష్యులు కలరు.

గుళూచి:—ఓనీ! కొందరు పురుషు లుందురు. వారు స్త్రీల కంటె కనాకష్టము. ఒకడు తనదొడ్డొగము బ్రహ్మాండముగా చేయును. అతడు కత్తి పుచ్చుకొన్నచో అతనిముందు నిలువలేము. కాని అతడు తన పైయుద్యోగికి దాసానుదానుడు. స్వతంత్రించి యూహించలేడు. వట్టి చవట. ఆ యుద్యోగము చేయుటలోని పది నంగతులును అతనికి తెలియును. అతని జ్ఞాన మంతే. ఆ రాజునకు తన తల కొనియిచ్చును. అది గొప్ప ధర్మము. నేను కాదనను. కాని అతని కింకొకటి తెలియదు. అతని కదియే తెలియును. అతడు పశువునకంటె నీ యొక్కవిషయ ములో తప్ప వధికుడు కాదు. అతడుకూడ పురుషుడేనా? పురుషు

డనగా నర్వవిషయపరిజ్ఞాత. అలోచనానమర్థుడైనవాడు. నదనద్వివేకము కలిగి నద్విషయము నాచరించువాడు పురుషుడు. 'బయట పల్లకిల మోత, యింట నీగల మోత' యని బయట నెంతో ప్రతిష్ఠ, ఇంటిలో నాడదానికి లోకువ. ఆ యాడది వీనికి నిజమైన సంసార సుఖముగూడ నొనగడు. వీనికి కామత్మప్తి అమెయొక్క దయాధర్మ భిక్షము. అతడు కూడ పురుషుడే? అతనికిని సంతానము కలుగును. లోకమందరు అతనిని పురుషు డనుకొందురు చీ! చీ! ఇట్టిపురుషులు అతనికి శిష్యులేమో! వారును శతవిధముల నీవంటివారేయైయుందురు. పురుషులని చెప్పవచ్చితివా?

నిరాలంబకు పట్టరాని కోపము వచ్చెను. వ్యవహారము వ్యత్యస్త మయ్యెను. అతనికి కోపము వచ్చును. తాను తన కాపుదల తాను చేసికొనవలె ననుకొనెను. ఇప్పుడు తనకు కోపము వచ్చెను. అతని నేమి చేయవలయును? తా నేమి చేయగలడు? తన గురూపదేశ మంతయు నిచ్చట వ్యర్థమగుచున్నది.

అమె యిట్లనెను: "మే మహింసావాదులము. నేను నిన్నేమియు చేయును."

గుఱూచి:—ఇది యేమి? ఏదియైనను చేయదల మకొంటివా? ఏమిచేయదలచుకొంటివి? అహింస యన్న మాట వచ్చి వాడితివి. నన్ను కత్తితో నరుకనెంచితివా? గాయపెట్ట తల పెట్టితివా? ప్రేమలో నట్లు చేసినచో చేసియుండగలవు. ఇప్పుడు నా ప్రేమ విఘటితమైపోయినది. అట్టి పిచ్చి యాహ చేయకుము. మన మిద్ధరము క్రిడాకరవాలకలహ సమయములయందు సమానముగ నున్నను నేను నీకంటె నధికు డను. స్నేహయుద్ధములలో రెండవ వానిని చంపుటయని యుండదు. ఎదిరివాడు నిజమైన విరోధియైనచో నస్పృటి యుద్ధము వేరు. నేను శత్రువును వందవిధములుగా చంపగలుగుదును. నేను నిన్నెప్పుడును చంపను. నీవు నాకు శత్రువవు కావు. కాని నిన్ను నేను గాయపరుప గలను. నీచేయియో కాలో జీవితాంతము పనికిరానట్లు చేయగలను. నీకు నాయెడల హింసాబుద్ధి కలిగినేని నేను నిన్నట్లు చేసి బ్రతికి నన్నాళ్లు నిన్ను నామంచములో పడియుండునట్లు చేయగలను. అంత పని చేసికోకు. నీవు నాయింట మంచములో బడియుండినను నాకు

నీమీద ప్రేమ పోదు. నే నొక స్త్రీగతబుద్ధిని. నీవు నన్ను వదలిపోయి నచో జీవితాంత మిట్లే యుండును. అహింసయా? ఎక్కడ నేర్పితి ఏమాటను?

నిరాలంబ నివ్వెరపోయి చూచుచుండెను. ఆమె యిట్లనెను, “అట్లనా? నాచేయో కాలో తొలగించి నీయింటిలో నుంచెదవా? నీయుద్దేశ్యము నీవు నన్నట్లు చేసి నాతో భోగించవలెనని యున్నట్లున్నది. కుంటిదానితో రమింతువా? నా మాట విని ప్రేమలేని స్త్రీ కొనము పెనగులాట యెందులకు? ఎవతెనో చేసికొనుము. దానియందు సంతానము కనుము. నీకు తృప్తియగును. నీవంటివా రంతకంటె నేమి చేయుదురు?”

గుళూచి:—మరి నీవంటివా రింతకంటె నేమి చేయుదురు?

నిరాలంబ:—మేము మోక్షమును సంపాదించుము.

గుళూచి:—వాడా నీకు మోక్ష మిచ్చునది? ఏమి మోక్షమే? కపాలమోక్షమా? నీ స్థితి చూచినచో నాకెట్లున్న దనగా నిన్ను వదలి పెట్టి వాడు నీవేత కరపించెడి గడ్డి నిన్ను కరపించి నీకు తల తిరిగి ముద్ద నోటిలోనికి వచ్చునట్లు చేసి పశ్చాత్తప్తరాలైన నిన్ను-దిక్కులేని నిన్ను మరల దీసికొనివచ్చి యశ్శుద్ధమాపాత్రులైన జేయవలెనని యున్నది. నీవు వెదలిపోయినచో పాము; కాని, నీ కొక హతమును చెప్పెదను. నాయింటిలోననే యుండుము. నేను నిన్ను నా స్త్రీగా భావించను. అట్లు ప్రవర్తించను. ఇదిగో వాగ్దానము చేయుచున్నాను నేను నీగురువును గూర్చి కనుగొందును. అతని పుట్టుపుర్వోత్తరములు తెలిసికొందును. అతని మత మెట్టిదో, అతడు నీకిచ్చు మోక్ష మెట్టిదో తెలిసికొని అతడు నిజముగా నీ పనుకొన్నంతటి దక్షుడేయైనచో నిన్ను వదలిపెట్టెదను. పోయి యా మోక్షమును సంపాదించుకొనుము. నేను చెప్పెడిమాటలు నీకు గిట్టనిచో పోయి నీ చావు నీవు చావుము. కాని, యిదిగో చెప్పుచున్నాను: నేను అతనితో బలవద్విరోధము పూనినాను. అతని మోక్ష సరకువరకు నేను నిద్రపోను. అతని పుట్టువెంట్రుక లేరేదను! ఓనీ! ఏచ్చిదానా! నీవంటి స్త్రీ నృప్తిలో నింతవరకు లేదు. ద్వాపరయుగము పూర్తికాబోవుచున్నది. ఇంకనలుబదియైదేబది వత్సరములలో ద్వాపరము పోవును. కలి వచ్చును. ఈ కాలమునుగూర్చి

నీకు చెప్పెదను. విని వెడలిపోము.

నిరాలంబ:—నా కక్కరలేదు.

గుళూచి:—నీ కక్కరలేపోయినను వినపలినదే! ఇదిగో నేను గడపకడ్డముగా నిలుచున్నాను. నీవు పోవలెనన్నచో నన్ను త్రోసికొనిపోవలెను. నీవు దానికై ప్రయత్నించితివా? మనము మల్లయుద్ధము చేసినట్లగును. కత్తితో నాపైకి వచ్చితివా? నేను నిన్నేదో చేయుదునని చెప్పితినే, అది యిప్పుడే చేసెదను. కనుక, వినుము. కాలముయొక్క స్వరూపము తెలియకుండ వ్యవహరించెడి వారికంటె పరమాజ్ఞానులు సృష్టిలో నుండరు.

“కృతతేతాద్వాపరకలియుగములని నాలుగు. కృతమనగా చేయబడినది. అనగా నర్వము నునంపన్నమై యుండు నన్నమాట. కలియనగా పాపము. త్రేతయన్న మాటలో మూడు అన్న అర్థమున్నది. నాల్గుభాగములలో మూడుభాగములున్నవని యర్థము. ద్వాపర మనగా రెండు గడనిపోయిన వని యర్థము. కృతమన్న మాట యర్థమును విచారించవలెను. చేయబడినది అని యర్థము కదా! ఏమి చేయబడినది? చేయుట యన్నది యేది యున్నదియో యది చేయబడిన దన్నమాట. తక్కిన యుగములలో నట్లు కాదు. ఏది చేయబడరాదో దానిని చేయుచుందురు. ఏ ప్రమాణములో చేయుచుందురు? అచట నున్న పేర్లే యాప్రమాణమును పేర్కొనుచున్నవి. ఇట్లుండగా కృతముయొక్క చివర త్రేతాలక్షణములు కన్పించును. తరువాత వచ్చు యుగముయొక్క లక్షణములు తత్పూర్వయుగముయొక్క చివర కన్పించును. ఇది ద్వాపరాంతము. కలి లక్షణములు సృష్టముగా కన్పించునని యర్థము.

“ఇందులో మఱియొకటి యున్నది. కాల మనగా కేమి? సూర్యుడుదయించి, యస్తమించి యొక దినమును చేయుచున్నాడు. చంద్రుడు వృద్ధిపొంది, క్షీణించి యొక మాసమును చేయుచున్నాడు. సూర్యుడు త్రత దక్షిణములందు నంచరించి యొక సంవత్సరము చేయుచున్నాడు. ఒక దినమును తీసికొందఱు. అవి యామములు, గడియలు, నిమేషములు, లిప్తలు. మొత్తముమీద నర్వదినము లిప్తలక్రింద విభాగింప బడవచ్చును. అట్లే నర్వకాలము లిప్తలక్రింద విభాగింపబడ

వచ్చును. అనగా లిప్తయే పెరిగిపెరిగి సంవత్సర మగుచున్న దన్న మాట. కొన్ని లిప్తలు పెరిగి యొక గడియ యగుచున్నది. అట్టి కొన్ని గడియలు యామ మగుచున్నది. లిప్తగానున్న కాలమున కొక లక్షణము లేదు. సూక్ష్మముగా నుండునుగాని తెలియదు. యామ మగువేళకుదాని లక్షణము పూర్తికట్టును. ఆ యామే తిరిగితిరిగి వచ్చుచుండును. ఇంకొక చమత్కార మేమనగా యామ మనంతనే పట్టి లిప్తల నముదాయమే కాక లోకమునందు జరిగెడి కొన్ని లక్షణములతో కూడినది యగుచున్నది. ప్రథమయామ మనిపించుకొన్న లిప్తల సమూహము దానియందున్న చలువయో వెడియో, పుణ్యమో పాపమో, వానితో వానితో తిరిగివచ్చుచుండు సని యర్థము.

“ఈ నాలుగు యుగములు వానిలో నవి తిరుగుచుండును. వాని యంతట నవి వచ్చుచుండును. కాని, యేయుగమునకు ప్రాధాన్యముండ నో యాయుగ లక్షణము లెక్కువగా కన్పించును. కృతయుగ మంతయు పుణ్యకాలమైనను దానిలోకూడ త్రేత వచ్చును. ద్వాపరము వచ్చును. కలి వచ్చును. కృతములో కృతమైనప్పుడు నాల్గుపాళ్లు ధర్మముండును. కృతములో త్రేత యైనప్పుడు మూడుపాళ్లు ధర్మముండును; ఒకపాళ్లు అధర్మముండును. కాని యదియుండి లేనట్లుండును. కృతములో కలి తిరుగును. నాల్గుపాళ్లు అధర్మమే కాని ప్రధానమైనది కృతయుగము కనుక దానికి శక్తియుండదు. అట్లే కలియుగములో కూడ కృతయుగము వచ్చును. ఆ కృతముకూడి మిక్కిలి శక్తిహీనమై యుండును. లక్షణముచేత కృతము; శక్తిచేత కాదు. కలియు, ద్వాపరము దగ్గరవి. అవి రెండును అన్నదమ్ము లని చెప్పవచ్చు. అందు చేత ద్వాపరాంతము సంపూర్ణముగా కలివలె నుండును. ఏ యుగమైనను ప్రవేశించినతోడనే దాని లక్షణములు సంపూర్ణముగా కన్పించవు. ఒక యైదారువేల యేండ్లు గడువవలెను. కాని యాయుగము రాబోవుచు వచ్చుచున్నాననియు, వచ్చి వచ్చితి ననియు జెప్పను. కృతయుగములో నంతయు వేద ధర్మము నిండియుండదు. అబద్ధము లేదు. అనత్యము లేదు. పాపము లేదు. కుత్సితము లేదు. పత్రద వ్యాపహరణము లేదు. పరదారాపహరణము లేదు. కొడుకు తండ్రి కెదురుతిరుగుట లేదు. భార్య భర్తను వదలిపొవుట లేదు.”

3

కీరాత దేశమునకు ధనకొట రాజధాని. భారతదేశములోని బహు
 నగరములకు పూర్వపు పేర్లు వేరు; నేటి పేర్లు వేరు. సామాన్యముగా
 నొక దేశమున కొక రాజధాని నగరముండును. రాజధానులు కాకపోయి
 నను ప్రాముఖ్యముచేత నట్టి నగరములు మరి నాలుగై యుండును.
 ఆ నగరముల స్థితి విచిత్రముగా నుండును. అన్నివిధముల రాజధాని
 కున్నంత ప్రాముఖ్యము దాని కున్నది; రాజధానిమాత్రము కాదు.
 అక్కడనున్న యధికారులు, పర్తకులు, విద్యావంతులు రాజధానిలో
 నుండెడువా రెంత ప్రతిభావంతులో అంత ప్రతిభావంతులు. కాని
 వీరి కా ప్రాధాన్య ముండదు. వీరి ప్రాధాన్యము లేకపోవుట వాచ్య
 ముగా నుండదు. గుణతః కన్పించుచునె యుండును. ఇట్టి స్థలములు
 రాజద్రోహమున కునికిపట్టులు. ప్రశస్తిచేత రాజధాని యంతది.
 రాజాధికారప్రభావముచేత కొంత తక్కువది. రాజధానిలో నొక యల్లరి
 జరుగును. అది వెంటనే పట్టుబడును. ఈ పట్టణములలో నట్టి యల్ల
 రియే జరుగును. ఇది పట్టుబడుటకు కాలము పట్టును. అక్కడనున్న
 యధికారులు రాజధానికి వార్తపెట్టవలెను. రాజ్యాంగ యంత్రము
 మిక్కిలి నెమ్మదిగా నడచును. రాజపురుషులు తామే రాజుల మను
 కొందురు. వారు కాళ్లు కదుపు వేళకు కొన్ని మహాపదలు జరుగ
 వచ్చును. ఒక రామరాజ్యము తరువాత ధర్మరాజుయొక్క రాజ్యము.
 ఆ రాజ్యములలో నధికారులు నిత్యవ్యగ్రులై యుందురు. ఎందుచేత?
 రౌతుకొద్ది గుఱ్ఱము. మొగమోటమి లేకుండ రాజు శిశింపవలయును.
 అలన్యమును సహించరాదు. అతడు వైయక్తికముగా నెంత దయా
 వంతుడైనను న్యాయద్వైష్టితో పరమకఠినుడు కావలెను. ఒకటి

బంధుత్వము; రెండు స్వార్థలాభము; మూడు స్తోత్రపియత్వము; నాల్గు దురభిమానము—ఈ గుణములు రాజ్యమునం దరాజకత్వమును ప్రబలించును.

నేపాళమునందు కిరాతదేశములో 'దిలహరి' యన్న పట్టణము కలదు. నేపాళరాజచరిత్రము చూచినచో తక్కిన రాజ్యములందు వలెనే యొక రాజవంశము కొన్నివంశలయేండ్లు పాలించును. ఆ రాజవంశము పోయి మరియొక రాజవంశము వచ్చును. ఎందుకు వచ్చును? అచివరి రాజునకు సంతానము లేకపోవుటచేత సన్నిహితబంధువులలో నొకనిని-యోగ్యుని-తెచ్చి మంత్రులు వానిని సింహాసనమున కూర్చుండ బెట్టుదురు. మరియొకప్పుడు రాజుయొక్క గుణములు ప్రజారంజకములు గానిచో జనము వానియం దనురక్తులుగానుండగా రాజ్యమును కబళించుట కది మంచి సమయమని యొక వీరుడు, ఒక రాజబంధువు లోపలలోపల గోతులు త్రవ్వి, కొందరు మంత్రులను కూడ గట్టుకొని సేనాపతులను తనవైపు మరలించుకొని హఠాత్తుగా నా రాజును మడియించి రాజ్యమును పశముజేసికొందురు. నేపాలరాజ్యమునం దిట్టి రహస్యసంఘటనలకు వేలయేండ్లుగా దిలహరినగరము ప్రసిద్ధమైనది. తెలివిగల రాజు రాజ్యమునకు వచ్చినంతనే తొలుత జేయదగినది దిలహరినగరమును నిర్మూలముచేయుట. వానియం దీరాజద్రోహశక్తులను నాశనముచేయుట. ఒక రాజు పూర్వపు రాజును మడియించి తాను రాజ్యమునకు వచ్చును. వాడట్లు వచ్చుటకు దిలహరినగరము మిక్కిలి సాయపడెను. వా డానశరమును నిర్మూలించుటకుగాని, అచటి యాశక్తులను నిర్మూలించుటకుగాని నమర్చుడు కాడు. వాని బలముంతయు నాశక్తులమీద నాధారపడియున్నది. తన బలమును తాను చెరచికొనునా? అదిలో నమర్చుడుకాడు. కాలము గడుచునరికి వారును, రాజు నొక్కటియై యన్యోన్యాశ్రయులై యేమి చేయుటకును చాలదు. ఆ నగరమునందలి గొప్పయధికారులు, గొప్పధనవంతులు రాజధానియందలి ధనవంతులవలె, నధికారులవలె ప్రతిభావ్యుత్పత్తులు కలవారైనను వీరి దృష్టి యెప్పుడును మంచిని నాశనము చేయుటకు, చెడ్డదానిని ప్రోత్సహించుటకు నభిముఖముగా నుండును. ఇది దిలహరినగరము యొక్క యప్రతిష్ఠ.

దిలహరినగరమును చూచినచో రాజధాని యెప్పుడును భయ పడుచుండును. అది రాజధాని యంతటి నగరము. రాజధానియందు లక్షయేబదివేల జనమున్నచో సంతజన మిచ్చటను కలరు. రాజధాని సైన్యము దిలహరి నగరమునందుకూడ గలదు. ఎంత సైన్యమైనను పెద్ద పండుగులు, నుత్సవములు, మత విషయములైన యుపన్యాసములు, సంగీత సాహిత్యముల ప్రాచుర్యములు మొదలైనవాని సభలు జరిగినప్పుడు సైన్యకాధికారులు, నగరములోని ధనవంతులు, సైనికేత రోద్యోగులు కలసికొనుట జరుగును. విందులు జరుగును. రాకపోకలు జరుగును. వారి కుటుంబములకు వీరి కుటుంబములకు స్నేహితత్వముండును. ఒక సేనాపతి భార్య ఒక ధనవంతుని భార్యకు స్నేహితురాలు; మరియొక సేనాపతి భార్యను చూచి మరియొక సైనికేతరోద్యోగి భార్య ముచ్చటపడుచుండును. వారి పిల్లలకు, వీరి పిల్లలకు స్నేహము కుదురును. సంఘములో సన్నివిధములైన సంయోగములుండును? ఒక ధనవంతుడు రాజద్రోహి. అతనిని బంధించవలెనని సేనాపతి కాజ్ఞాపతము చ్చిన్నది. ఆ ధనవంతునిభార్యయు, సేనాపతిభార్యయు స్నేహితురాండ్రు. ఆ సేనాపతి యేమి చేయును? రహస్యముగా నా ధనవంతునకు వార్తపెట్టును — నీవు నగరమునుండి పారిపోమ్మని. వాడు పారిపోవును. లేదా ఎక్కడనో యశాగిమణియుండును. బంధించుట యెట్లు? వాడు బంధితుడైనచో నొకటి, అణగిమణియున్నచో నొకటి. బంధితుడైనచో వాని వ్యవసాయము కట్టుబడును. వానిక్రింద బనిచేయు రాజద్రోహి సంఘము చుక్కాని లేని పడవ యగును. వా డణగిమణియున్నచో చుక్కాని కనిపించక పోయినను పడవను నడుపుచునే యుండును. రాజకీయముగా నెట్టి వ్యవహారములు వంద లుండును. అట్టిది దిలహరినగరము.

ఒక రాజకీయవిప్లవమో, సాంఘికవిప్లవమో, మతవిషయక విప్లవమో సామాన్యముగా నేపాళదేశమునందు దిలహరినగరమునందు మొలకలెత్తును. తెలుత నది సామాన్యముగా కన్పించును. మేఘము మాత్ర మెట్లుండును? తెలుత పదిచిరుకుల సమాహరమువలె నుండును. ఉబ్బియుబ్బి యారంతయగును. ఉత్తంతయైన మబ్బు పదియాళ్లమీద కురియును. అది మబ్బుయొక్క శక్తి. దూరాని

కూతంత యుండునుగాని యాకాశములో దాని పరిమాణము పదియూ
 భ్రంత. చంద్రుని చూడుము. వాడు చూచుటకు పెద్ద పూలచెండంత
 యుండును. వాడు దేశదేశములందు కన్పించును. వాని వెన్నెల
 యిరువదివేల చదరపుమైళ్లు కన్పించినను కన్పించవచ్చును. మింటిలో
 నున్న గ్రహమది. ఒక విప్లవము మింటిలో నుండును. మిన్ను అనగా
 మానవుల మనస్సు. ఆ మనస్సులోని యభిప్రాయములు ఈ యభి
 ప్రాయములలో నొక విప్లవము తలచువున దొక్కనగరమునందే.
 దాని వైశాల్యము దేశమునందంతయు కలగు. ఒక సౌధ మున్నది.
 దానికి పదిదిక్కులున్నవి. ఆ భవనముయొక్క మొగము ప్రాజ్ఞుఖ
 ముగా నూడుట మంచిదని యనాదినుడి సంప్రదాయముగా
 నున్నది. అది మంచిదని యొకవిశ్వాసము. ఆ యూరిలోనున్న
 వేయియిండ్లలో రెండు మూడువందల ఇండ్లు ప్రాజ్ఞుఖముగా
 నున్నవి. ప్రాజ్ఞుఖముగా నున్న పదిగృహములు పాతైపోయినవి.
 తూర్పునుండి వచ్చిన యొక రుంఝామారుతము వానిని కూలద్రోసి
 నది. ఆ మూడువందల ఇండ్లవారు సంపన్నగృహస్థులు. ఆ గృహ
 స్థులమీద కొందరికి కోపము. గృహము ప్రాజ్ఞుఖముగా కట్టినచో నచ్చి
 రాడని యొక వదంతిని వారు రేపిరి. పడిపోయిన పదియిండ్లవారికి
 నామాట నచ్చినది. పడిపోయిన తమ ఇండ్లను వారు తిప్పికట్టికొనిరి.
 తక్కినవారు కట్టికొనలేదు. వారిని సాధించుట సాధించుట విరోధము.
 మానవప్రకృతి యిట్లుండును. విప్లవముయొక్క రహస్య మిది. దీనికి
 గారణ మేమనగా, గృహములు ప్రాగ్విశాఖముఖముగా నెందుకు
 నిర్మింపవలయు నన్న విషయము గట్టిగా తెలియకపోవుట. తెలిసిన
 దేమనగా? వాస్తుశాస్త్ర మట్లు చెప్పుచున్నదని. వాస్తుశాస్త్ర మెందు
 కట్లు చెప్పుచున్నది? దానివెనుక నున్న రహస్య మేమి? ఎవడును
 విచారించడుసరికదా, శాస్త్రమును నిండించును. ఆ శాస్త్రము నిజమై
 నచో నీ పదియిండ్లు నెందుకు కూలిపోయినవి? సమాధానము లేదు.
 లేకపోలేదు. లేనట్లు కన్పించును. సమాధానములు నిగూఢములై
 యుండును. గృహము ప్రాజ్ఞుఖముగా కట్టవలసినవే. ఆ గృహము
 పడిపోవుటకు దాని ప్రాజ్ఞుఖత్వము కారణము కాదు. ఇంక నేవో
 కారణములు కలవు. ప్రాజ్ఞుత్వముకంటె బలీయములగు కారణ

ములు. అంతట బలవత్తరములగు కారణములున్నప్పు డల్పిష్టమైన యీ కారణమునకు ప్రాముఖ్య మిచ్చుటెందులకు? అది గృహవిషయముగా చెప్పబడినది. నీవు తక్కిన విషయములు చూచి శోచము. ఇది లోక ధర్మము. విదేశమునందలి సుష్టుత్వము సర్వదేశపరివ్యాప్తి కాదు. అందుచేత నేకదేశసుష్టుత్వము సుష్టుత్వము కాకపోదు. తర్కము వేరు; శాస్త్రము వేరు. ఆలోచన వేరు, విప్లవభావము వేరు. ఒకకాలము విప్లవమున కనుకూలముగా నుండును.

ఇట్లే మరియొక విషయము విచారితము. భార్యాభర్తలున్నారు. భార్య భర్త కలుగియున్నది. కొన్నికొట్ల సంవత్సరము లణగియున్నది. కొన్ని లక్షల సంవత్సరము లణగియున్నది. అప్పుడు, నిప్పుడు, నెప్పుడును భర్త కలుగియుండని భార్య లుండనేయున్నారు. భార్య చెప్పుచేతలలోనుండు భర్త లున్నారు. భార్యాభర్తలుకాదు, ఇద్దరు స్నేహితులనుకొందము. ఇద్దరు సమానమైన గౌరవప్రపత్తులతో నుండురు. ఒకప్పుడు విడచికారము చేయును; ఒకప్పుడు వా డధికారము చేయును. ఇద్దరు స్నేహితులే. ఒకయిద్దరి మధ్య నెప్పుడును నొక్కడే యధికారము చేయుచుండును. ఇట్లే భార్యాభర్తలును. ఒక విప్లవవాది స్త్రీలయందీ భావములను మొలకెత్తించును. ఎవడో యీ భావమును విత్తును. అదియు లాపత్తనములు పెరుగుటకు యోగ్యమైనవి కావు. వాడు పరిహసనభాజను డగును. మరియొకప్పు డివే భావము పూరిపాకమారునకు సిప్పుముట్టించినట్లు ప్రాకిపోవును. అంతయు నంటికొనును. సంసారములు దగ్ధము లగును. అప్పుడుకూడ కొందరు భర్త లీభావమున కనుకూలురైనచో సంసారములు బాగుగనే సాగును. ఇట్టిభావముల కనుకూలుడుగాని భర్త యున్నచోట వ్యవహారము చెడిపోవును. సంసారము విచ్ఛిత్తిపొందును. మరియొకప్పు డింకొక కథ జరుగును. ఇట్టి భావములచేత ప్రేరేపితులైన స్త్రీలును, పురుషులును కలిసి యీ భావమునకు వ్యతిరేకాభిప్రాయములు కల స్త్రీలమీద దండెత్తి యల్లరిచేసి వారిని లజ్జపరుపవచ్చును. ఇది సాంఘికమైన వ్యవహారము. రాజకీయములందేమి, సాంస్కృతికవిషయములందేమి, మతాభిప్రాయములందేమి-విప్లవముయొక్క లక్షణ మిది. పురుషుల ప్రాబల్యము కలిగినచో విప్లవము తీవ్రరూపము దాల్చును. ఆ పురుషుల యాధిపత్యము

లైన్లలో దేశములు, రాజ్యములు గగ్గోలగును. దీనియంతటికి ప్రధాన సూత్రము మానవుల ప్రకృతియు, వారి యజ్ఞానము, అధికారము సంపాదించవలెనన్న దురహంకారము, పగతీర్చికొనవలెనన్న పట్టుదల.

ఈ విప్లవములు ధర్మముమీదకంటె లోకమునందు జరుగు నన్యాయములమీద వెక్కువ యాధారపడియుండును. ధర్మముగా పాలించుట కేర్పడినవాడు రాజు. రాజు అధర్మముగా పాలించెను. వానిని జంపుము. వానిని తొలగింపుము. అసలు రాజే పనికిరా డనుట యేమి? రాజుబదులు నీవు కొంపరనేర్పరచితివి. అప్పుడు పూర్వము రాజును, వాని యధికారులును చేసెడి దుర్మార్గములకంటె నీ ప్రజా ప్రతినిధులు చేసెడి దుర్మార్గములు పదిరెట్లెక్కువగా నుండును. ఒక న్యాయసూత్రమో, ఒక ధర్మసూత్రమో, ఒక రాజ్యాంగసూత్రమో తొలుత నకల్మషభావముతోనే సృష్టించబడినది. వాని నాచరణలోనికి పెట్టు జనము దుర్వ్యాపారులై స్వార్థపరులై, క్రోధవంతులై యాసూత్రములలోని స్వచ్ఛత్వమును పాడుచేయుదురు. అందుచేత నే సూత్రమైనను తొలిసారి స్వచ్ఛత్వమును క్రమక్రమముగా మాయించికొనును.

ఇది కాలములో నున్న లక్షణము ప్రాతఃకాలము స్వచ్ఛముగా నుండును. మధ్యాహ్నము మండిపోవును. సాయంకాలము ధూళి ధూసర మగును. అట్లే కృతయుగమునందు ధర్మము పలక్షముగా నుండును. అందరెక్కలవలె నుండును. త్రేతాయుగమునందు కొంత దుమ్ముపడును. ద్వాపరమున దాని స్వచ్ఛత్వము సగానికి సగము చెడిపోవును. కలిలో నీ పక్షి తెల్లనిదా, నల్లనిదా యనిపించును. దాని నల్లదన మెంత యుండు ననగా దాని రెక్కలు తెగనరకినగాని దాని నల్లదనము మాయ దన్నంత యుండును.

ఇవి నాల్గయుగముల లక్షణములు. ఈ లక్షణములు యుగము లందే కాదు, యుగైకదేశములందుకూడ నిట్లేయుండును. వియుగము నందైనను - మరియు కృతయుగమునందు పందయేండ్ల కాలమును దీసికొని విచారించుము. ఒక దేశమునందు జరిగిన పరిస్థితులను గూర్చి విచారించుము. పదియేండ్లకు పదియేండ్లకు భావములు మారు చునేయుండును. ఒకప్పుడు సాంస్కృతికమునకు పరిస్థితి, పదియేండ్లు మారినంతనే సాంఘికవిషయములకు ప్రాధాన్యము. మరి పదియేండ్లు

సాగినంతనే రాజకీయవిషయములకు ప్రాముఖ్యము. అంతే కాదు. ఒక్కసారన్వతవిషయమే తీసికొందము. నాల్గు పదియేండ్లలో సాతన్వతాభిప్రాయములు నాల్గువిధములుగా మారును. అట్లే మతాభిప్రాయములు. అట్లే ఆన్నియును. దీని పేరు కాలము.

ఈ కాలమునకు దిలహరినగరమువంటి నగరములు క్రిడాన్తలములు, జన్మస్థానములు. ఈ దిలహరినగరములో నేమూల నేమి జరుగుచున్నదో నెవ్వరికి నేమియు తెలియదు. ఆ నగరమునందు రాజభటు లుందురు. వారి కదుపాజ్ఞలుండవు. వారు జారులతో, చోరులతో, జూదగాండ్రతో గలని స్నేహముగానుందురు. జూదగాండ్రకు, వారికి ప్రధానముగా చెలిమి. ధనవంతు లుండెడి పేట వేరు; పేదవారుండెడి పేట వేరు. పేదవారుండెడి పేటలోని వినోదములకు పరిమితి లేదు. ఆ వినోదము లిట్లుండునని చెప్పటకు వీలులేదు. ఎవడో చిన్న డమరువువంటిది వాయించుచుండును. దాని కరుగుణముగా నొకర్తుక నృత్యము చేయుచుండును. ఆ స్త్రీ యించుమించు నగ్గు. చుట్టును చేరిన జనమందరు నీలలు, ననభ్యపు కేకలు వేయుచుందురు. ధనము వారికి కురియుచుండును. ధనమనగా నల్పములైన నాణెములు. కొందరు వేషములు వేయుదురు. ఎంత వికారముగా నుండిన నంత వినోదము. ఒకడు చిరుతపులివేషము వేయును. ఒకడు భల్లూక వేషము వేయును. వేయుననగా, వాని తలలు, వాని తోకలు తగిలించికొని ప్రక్కన జనము తప్పెటలు మ్రోగించుచుండగా గంతులు వేయుదురు.

ఇతర గ్రామములలో పల్లెలలో నిట్టి వ్యవహారములు పండుగలకు, పబ్బములకు జరుగుచుండును. దిలహరినగరములో రెండు మూడుపేటలలో నివి నిత్య వినోదములు. అచ్చట కొన్ని గృహము లుండును. అవి ద్యూతగృహములు. ద్యూతగృహములనగా నా గృహస్వాములు జూదగాండ్రు. అది యందరకును తెలియును. కాని యది యొక రహస్యము. విచారణకు వచ్చినచో నెవరు నెరుగమందురు. కాని అందరు నెరుగుదురు. రాజభటుల కచట దినబత్తెములు; నెలబత్తెములు. అచ్చట జరిగెడి ఘోరముల కవధిలేదు. దూరపుటాళ్ల నుండి జనము జూదమాడుటకు వత్తురు. ధనము తెచ్చికొందురు. ఆ

ధనమిచ్చట కోల్పోదురు. వారేమి చేయుదురు? అపేట దిలహరి నగరముయొక్క చివర. అపేట నానుకొని సప్తగంధకిలో నొక నది ప్రవహించుచుండును. వా డానదిలో ప్రాజములు తీసికొనును. అభి యోగము లేదు, విచారణలేదు. మరియు చెప్పరాని ఘోరములు జరుగుచుండును. ఏదోమునందైన, నేకాలమునందైన నిట్లే యుండు నేమో! రాజధానినగరములు వేరు. పల్లెటూళ్లు వేరు. నడిమినగరముల లక్షణములు వేరు. ఈ నడిమినగరములలో కొన్నినందులలో నేమి జరిగిన జరుగవచ్చును. ఈ స్థలములలో నిట్టి పాపకృత్యములేగాక పుణ్యపువనులవంటివిగూడ జరుగుచుండును. వీరందరు జూదమాడుదురు. సురాపానము చేయుదురు. కొందరు స్త్రీలను పరమసీచమైన వృత్తులయందు ప్రవేశపెట్టుదురు. వారికి లజ్జయునునది యుండదు. అందులో కొంత విద్య, కొంత నేర్పు, కొంత ప్రశంస. వారికిని కీర్తి యనునది యుండునేమో తెలియదు

ఇట్లుండగా వారిలో కొంత బుద్ధి, కొంత దైవారాధన, కొంత దానము, కొంత యోగము విచిత్రముగా కలిసియుండును. ఒకడు జూదమాడి మోసముచేసి యెదుటివాని ధనము నపహరించును. అపహరింపబడ్డ ధనము గలవాడు గుండె చెర వైపోయి గంధకిలో పడి చచ్చును. ఈ ధన మపహరించినవాడు దారివెంట బోవుచుగ్రుడ్డి వాండ్రకు, కుంటివాండ్రకు నిచ్చును. దేవాలయము కట్టుటకు ధనము దానముచేయును. ఒక యోగి కూర్చుండి యభ్యాసముచేయుచుండగా వానివద్ద నొక బంగారునాణెమును బిట్టిపోవును. ఇంకొకడు భగవంతుని గూర్చి, ధర్మమునుగూర్చి, న్యాయమునుగూర్చి యుపన్యాసము చేయుచుండగా పోయి కూర్చుండును. అతనికి తగినంత ధనమునిచ్చును. ఈవైపున నెన్ని పాపకార్యములు చేయునో అవైపున నన్ని పుణ్యకార్యములు చేయును. ధర్మవ్యాఖ్యానముచేసి నచ్చిలమును బోధించి పరలోకముల గడించుటకు మార్గముల సుపన్యాసములుగా జెప్పనేర్చినవాడు ధనము నాపేటలలో సంపాదించినంత మరియొకచోట సంపాదింపలేదు.

ధనమేకాదు, నీ వొక క్రొత్తమతమును నిర్మింపదలచినచో నీ కది పరమయోగ్యమైన స్థలము. ధనమునకు ధనము, వందలాదిమ్యూలు

బయలుదేరి నీమీద నీగ వ్రాలనీయరు. అది నీవు కట్టనికోట. వారు నీకు పెట్టనికోట. అచ్చట నొక మతప్రవక్త బయలుదేరినాడు. అచటెచ్చటనుండి వచ్చేనో, యెప్పుడు వచ్చేనోగూడ నెవరికిని తెలియదు. అతడు సన్యాసి యనుటకు వీలులేదు. దండకమండలువులు లేవు. ముండితమైన శిరస్సుగాదు. తల పెరిగియున్నది. జడలు కట్టలేదు. నిత్య తైలసంస్కారముచేత జుట్టు తుమ్మెదరెక్కలవలె నిగనిగలాడుచుండెను. ముడివేయదు. జుట్టు బుజములమీద, వీపుమీద వ్రేలాడుచుండును. ఆ వ్రేలాడుచున్న వెంట్రుకలు గమగమలాడుచుండును. అతడు పరిమళతైలములను తప్ప వాడడు. అతడు చీనాదేశమునుండి నేపాళదేశమునకు నమ్మద్దిగా పట్టుబట్టలు వచ్చును-వానినే ధరించును. వానికి కావిరంగును మాత్రము కొంచెముగా వేయును. అతడు నేపాలదేశస్థుడు కాదు. నేపాలదేశస్థులు కొంచెము పొట్టివారు; ఇతడు పొడుగరి, అజానుబాహువు, దృఢశరీరి. అతడు నిశ్శలు పావకోళ్ళమీద నడచును. మొగమున పూర్వము తిలకము పెట్టెడివాడుకాదు. ఇప్పుడు పెట్టుకొనును. తిలకములేనిచో అతని యుపన్యాసములకు జనము వచ్చెడివారు కారు. ఈ రహస్యమును తెలిసి అతడిప్పుడు తిలకమును ధరించుచుండెను. అతనిని జూచినచో నతడు మతప్రవక్తయనిగాని, యాధ్యాత్మిక విద్యాప్రవచనము చేయు వాడనిగాని యెవ్వరు ననుకొనరు. అనుకొన రనగా క్రొత్తవారెవ్వరు నట్లు తలచరని యర్థము. క్రొత్తవారి ప్రశస్తియేమి? నుమారు ఒక పదివేల జనమున కాతడు సమారాధనీయుడాయెను.

ఈపేటలు గౌరవముకలవారు సామాన్యముగా వచ్చెడి పేటలు కావు. కాని యచ్చటచ్చట నీపేటలలోకూడ ధనవంతులున్నారు. ధనముతో మర్యాద పెరుగును. శుభములైన యలవాట్లు పెరుగును. ఒక మర్యాద పెరుగును. అట్టివారును కలరు. పట్టణములో నితరస్థలముల యందున్న ధనవంతులతో, మర్యాదస్థులతో వీరికి బంధుత్వములు కలవు. ఒక ధనవంతుడు తన కుమార్తెను మరియొక ధనవంతుని కొడుకునకిచ్చును. నూటికి తొంబదిసార్లు వాని ధనమునే చూచునుగాని వాని యార్జేయసౌరుషేయములు చూడడు. తొలుత గొన్నాళ్ళు నగరము లోని ధనవంతు లీపేటలోని ధనవంతులతో సంబంధములు

చేసేడివారు కారు. క్రమక్రమముగా నదియు నలవాటైనది. ఎందుకు చేసేడివారు కారనగా ఈ పేటలలోని ధనవంతుల కుమారులు చుట్టుపట్ల నున్న పరిస్థితులచేత నాగమ్మకాకు లగుచుండిరి. ధూర్జలగుచుండిరి. కిరాతక కృత్యములు చేయుచుండిరి.

అది తెలిపిమాట. ఇప్పుడంతయు కలిసిపోయినది. ఇతరములైన పేటలలోని ధనవంతుల సంసారములతో నానాటి ధనవంతుల సంసారములకు బంధుత్వములు, పరిచయములు బలీసినవి. వారును వచ్చుచుందురు, పోవుచుందురు. ఇచ్చటి హరికథలకు, ఇచ్చటి నాటకములకు, ఇచ్చటి ఉపన్యాసములకు, ఇచ్చటి భజనాలకు నితరములైన పేటలలోని ధనవంతుల భార్యలు, వారి సంసారములుకూడ వచ్చుచుండెను. అందుచేత నీ మతప్రవక్తకు మర్యాద హెచ్చినది. అతని రాబడి హెచ్చినది. అతని పలుకుబడి హెచ్చినది. అత డాజానుబాహు వగుటవలన, సుసంస్కృత దీర్ఘశిరోజములు కలవాడగుటవలన, పరిశుదమైన పీతాంబరధారియగుటవలన అతనిని నమీషించుట వెగటుగా లేదు. అన్నిటికన్న. అతడు సవ్యసాచి-అతని నవ్య జగన్మోహనముగా నుండును. పురుషులే దానికి మోహపడుచుందురు. స్త్రీలు మోహపడుటలో నాశ్చర్యము లేదుగదా!

కాని అతని కొక ప్రతిష్ఠ వ్యాపించెను. అత డస్థలిత బ్రహ్మచారి యని, పరమయోగ్యుడని, మహాయోగియని. అత డర్థరాత్రమున వియన్మార్గమున వాదనాసీత తమునకుబోయి యచట క్రుంకులిడి తెల్లవాతకముందే వచ్చునట. అంతటి యోగి! ఇట్టి పథలు అతనిని గురించి నాలుగైదు కలవు. ఎవరును చూచినవారు లేరుగాని అతని శిష్యులవి చెప్పుచుందురు. అతని కెందరో నివసించుటకు సౌధము లిత్తుమన్నారు. అతడు స్వీకరించలేదు. తానొక చిన్న పూరిపాకలో నివసించుచుండును. అతని శిష్యులు మాత్రము ప్రక్కఁకుండున్న భవనములయందుండురు. ఆ చుట్టుపట్ల స్త్రీసంచారము పనికిరాదు. అతని కుటీరమునందతడెక్కడె యుండును. కుటీరము పరిశుభముగా నుండును. తుంగచాపలు, పులితేలు, లేడిచర్మములు మాత్రము చక్కగా పరచబడియుండును. అతడు తన వస్త్రములు తానే యుదికికొనును. వానిని మల్లెపువ్వులవలె నుంచును. కావినన్నె వేయునుగనుక లేతయెఱ్ఱదామరలవలె నుంచును.

నని చెప్పవచ్చును. అతడు నెలలతరబడి బోజనము చేయడని ప్రతీతి. అతని పేరెవరికిని తెలియదు. గురువుగారు అన్నది ప్రసిద్ధిగల మాట.

అతడు ప్రక్కనున్న సాధమునందు పెద్ద సావడిలో రాత్రులందు బోధచేయును. దానికి జనము గుంపులుగుంపులుగా వత్తురు. అతని కంఠస్వానము మేఘగంభీర మనవలెను. అతని యుసన్యాన కాలము పరిమితముగా నుండును. అతడు స్త్రీలను దగ్గరకు రాని యడు. వారేదైన కానుక లీయదలచినచో నతని పాదసమీపమునందుంచి వెడలిపోవలెను. అతడా కానుకలను చేతితో తాకడు. అట్లీయబడిన కొన్ని కానుకలు శిష్యులచేత నతడు పేదవాండ్ర కిప్పించుట పలుమంది చూచి యతని ప్రతిష్ఠ యిబ్బడియు ముబ్బడియు నయ్యెను.

అతనికి నలుగురు శిష్యులు కలరు. ఆ నలువురిలో నొకడు పరమప్రియశిష్యుడు. అతని పేరు భారద్వాజుడు. గురువుయొక్క తపస్యములన్నియు నతనికి తెలియును. ఈ నలుగురుశిష్యు లొక భవనమునందుండురు. ఆ భవన మొక పెద్ద జూదగానిది. ఆ జూదగాడు గొప్ప ధనవంతుడు. అతడార్జించిన ధనమంతయు జూదము మీదనే యార్జించెను. ధనవంతుడైన తరువాత నొక పెద్దవర్తకు డాతనికి తన కుమార్తె నిచ్చెను. అతడు జూదమాడడు; ఆడించును. ఆ పేటలో పదిచోట్ల పది ద్యూతగృహములు కలవు. ఇతని పక్షమున ద్యూతవిద్యానిపుణులు ప్రతిష్ఠలమునందు నలుగురైదుగురుండురు. వారు సంపాదించురు. అందులో నితనికి ప్రధానభాగము నిత్తురు. ఆరీతిగా నీతని సంపాదన లక్షలకు పెరిగినది. అతని పేరు రామతుడు. రామతుని పేరు మంత్రమువంటిది. ఈ పని రామతుడు చేయుమన్నాడనగా చేయకుండుట కెవరికి గుండెలాడవు. అతని చేతిలో వంద మంది దుర్జనులున్నారు. కటారికాండ్రున్నారు. రేవుప్రాద్దుటికి వాడు కన్పించరాదనగా వాడు కన్పించడు.

ఈ రామతుడు తన యీ భవనమును గురువుగారి శిష్యుల కిచ్చి వేసెను. సంపూర్ణముగా నిచ్చెను. గురువుగారు వచ్చి యేడాదిపైన నైనది. రామతుడు తన భవనమును గురువుగారికి వ్రాసియిత్తు నని భతద్వాజునిచేత కబురుపెట్టగా గురువుగారు తన కాస్త్ర యక్కరలేదని నిరాకరించెను. అంతటి కఠోరుడైన రామతుడు గురువుగారి యీ

నిర్లిప్తతకు ముగ్ధుడైపోయెను. ఆ సాధమును భరద్వాజునిపేర చెల్లు బడిచేయుదు ననెను. భరద్వాజు డిట్లనెను: “అయ్యా! నాక్రిందనే యున్నదికదా! దానికి వేరే ప్రమాణమెందులకు? సాక్షు లెందులకు? మీరు దానిని మాకిచ్చినను ఈయకపోయినను గురువులకు మీయం దనుగ్రహము సంపూర్ణముగా నుండు”ననెను. గురువుగారికి భవన మిత్తునన్న నాటినుండి రామరుని రాబడి రెండురె ట్లయ్యెను. ఇత్తునన గనే యిట్టినచో నిచ్చినచో నెట్లగును?

క్రమముగా నేమయ్యె నన, సర్వరాతములందు గురువుగారి హితోపదేశములు వినుటకు వచ్చెడివారిలో స్త్రీల సంఖ్య ఎక్కువైనది. ఆ స్త్రీలు ధనవంతుల భార్యలు. ఉద్యోగస్తుల భార్యలు. సేనాపతుల భార్యలు. సేనానుల భార్యలు. అందరును భూషణములు ధరించి, వెంగల చీరలు దాల్చి బండ్లమీద వత్తురు. గురువుగారు కానుకలు పుచ్చుకొనడని యందరకును తెలియును. కాని, అందరును తచ్చరణ పీఠమున కానుక లుంచిపోవుదురు. గురువుగా రుపన్యసించుచు నంత మంది స్త్రీలలో నెవరివంకను చూచిన ట్లుండదు.

ఆ స్త్రీలలో కొందరు భరద్వాజుని, తక్కిన శిష్యులను నాశ్ర యింతురు. వారి కోరికలు చిత్రచిత్రముగా నుండును. వా రిచ్చిన కానుక గురువుగారు చేతితో తాకునట్లు చేయించుమని, గురువుగారు పరధ్యానముగా నుండగా తాము వారి పాపస్వర్గ చేయుదుమని, భరద్వాజుడు చూచిచూడన ట్లుండవలెనని, అన్నిటికంటె గురువుగారిని వారి కుటీరమునందు దర్శించునట్లు చేయించుమని. భరద్వాజుడు నసేమిరా యనును.

కొందరు శిష్యురాండు తక్కినవారందరు వెడలిపోగా మిగిలి పోదురు. ఆ మిగిలినవారి కోరికలకు చెల్లుబాటు కలుగునని కొందరు చెప్పుకొందురు. ధనవంతుల భార్యలలోకూడ కొందరికి స్వంతయాస్తు లుండును. కొంద రధికస్వతంత్ర లుందురు. ఇద్దరుముగ్గురు వివేక వతులు సమంజసమైన యాహ చేసిరి. గురువుగారు పీఠాంబరము లను ధరించును. లేతకావినన్నెకలవి. తొలుత వారు ఆద్యశములైన వస్త్రములను దెచ్చి కానుకలిచ్చిరి. అవి నిరాకరింపబడలేదు. మరి యొకర్తుక రహస్యముగా గురువుగా రుపయోగించు పరిమళతైల

మును గ్రహించి యట్టి తైలమును బుడ్డిలో పోసి దానిపేరు చెప్పి భారద్వాజున కిచ్చెను. అదియు స్వీకరింపబడెను.

ఒకనొక పరమ వివేకవతి యొక పేదరాలిని స్వామి తన కుటీరమును తానే శుభ్రము చేసికొనును కాబోలు, నీవు పోయి యాడ్చి పెట్టుమని పంపెను. ఆ పేదరాలు మిక్కిలి పేదది. దానిని చూచి స్త్రీ యనుకొనుటకు గూడ వీలులేదు. కామము కలిగించు నన్న లక్షణమునకు, దానికి నహస్రయోజనముల మేర. గురువు దాని పరిచత్వము స్వీకరించెను. దాని మొగ మెంత వికారమో దాని తెలి వంత చురుకై నది. దీనివలన గురువుగారి కుటీరములోని సంగతులన్నియు పరులకు దెలియవచ్చెను.

అలోపల దుప్పిచర్మము లున్నవి. పులిచర్మము లున్నవి. ధవళగిరియన్న హిమాలయ పర్వతముమీద నొక శిఖరముకెలన మాత్రమే గోచరించు నొకవిధమైన గడ్డితో చేయబడిన చాపలున్నవి. గుడ్డలు వేసికొనుటకు దుప్పి కొమ్ములున్నవి. అన్నిటికంటె నాశ్చర్యమేమనగా ఖడ్గస్పృగముయొక్క ముట్టెమీది కొమ్ము మట్టిగోడలో నడుకబడి దానికి గురువుగారి అంగి యొకటి తగిలించబడినది స్వామి యంగి ధరించునన్న మాట.

మరియు గురువుగారి కుటీరములో రెండుమూడు పాత్రలున్నవి. ఆ పాత్ర లలభ్యములు. ఆ పాత్రలు వేనితో చేయబడినవో తెలియదు. ఆ వస్తువు రాయియా? మరేదైన పదార్థమా? అది యిది యని తెలిసికొనుట యెట్లు? దానిని రహస్యముగా దొంగిలించవలెను నిజముగా దొంగిలించుట కాదు. వెలికి తీసికొనివచ్చి రహస్యముగా నెవరికైన చూపించి దాని స్వరూపము తెలిసికొన్న తరువాత మరల రహస్యముగా నచ్చట పెట్టవలెను. రహస్యము రహస్యమే. వీనిచేత స్వామి యొక్క యిష్టానిష్టములు తెలియగలవు. ఆయనకు సామాన్యములైన కానుకలు పనికిరావని తెలిసెను. అపూర్వములైన వస్తువులు కావలెను. అందుచేత సామాన్యమైన స్త్రీలు అతని సంపూర్ణానుగ్రహమును పొందలేరు. మహాధనవంతుల భార్యలు చేయవలెను. న్యంత యాస్తిగల స్త్రీలు చేయవలెను. దుర్లభములైన కార్యములు

చేయగలిగిన స్త్రీలు వారి యన్నగ్రహమును సంపాదించవలెను. ఈ రహస్యము తెలిసిపోయినది.

ఒకనాడు గొప్పయింటి పడుచు ప్రార్థనలన్నియు నైపోయిన తరువాత, రాత్రి రెండుజాములు దాటిపోయిన తరువాత నెవరి దారిని వారు పోగా దాను పోఁ యచ్చటనే నిలుచుండెను, గురువుగా రందరు వెడలిపోయిన తరువాతగాని భవనమును పరిత్యజించరు. చిట్టచివరి కీమె యున్నది. గురువు భరద్వాజునితో 'నామెను పంపించు' మని చెప్పెను. భరద్వాజు దామెను పొమ్మనెను. అమె పోలేదు. "గురువు పాదమును స్పృశించిగాని నేను పోను. లేనిచో నే నిచ్చట నాత్మహత్య చేసికొందును, నాబొడ్డులో కైజారు కల"దని చెప్పెను. గురువుగారి కామెయందు ప్రసన్నత కలిగెను. లేనిచో నామె నిస్సందేహముగా నాత్మహత్య చేసికొనునట్లున్నది.

గురువుగారు కూర్చుండియున్నారు. అమె నమిపించినది. గురువుగా రామెవంక తీవ్రముగా చూచుచుండిరి. అమె గురువుగారిని తీవ్రముగా చూచుచుండినది. అమె స్వామి పాదములను పట్టుకొనవలెను. పట్టుకొనలేదు. ఊరకే యతనిని చూచుచు నిలుచున్నది కొంతసేపటికి గురువుగా రిట్లనిరి: "పాదములు తాకవచ్చితివిగదా! తాకవేమి?"

అమె:—గురు! నేను నీతో మాటాడవలెను. అనగా భరద్వాజుడు గూడ నిందుండరాదు.

గురువు:—నిన్నునమ్ముటకు వీలులేదు. నీవద్ద కైజారున్నది. నేను నిన్నన్నగ్రహించనిచో దీనితో నాత్మహత్య చేసికొందు నంటివి. నా పాదములను తాకుటకు నే నంగీకరించితిని. నీవు పాదములను స్పృశింపవు నా శిష్యుని దూరముగా పొమ్మందువు. అతడు పోయిన తర్వాత నాకత్తితో నన్ను సంహరించినచో నా కేది దిక్కు?

అమె:—నేను సంహరింప దలచినచో నీ భరద్వాజు డడ్డము రాదు. నేను నీతో మాటాడుటకు వచ్చితిని!

గురువు:—నీకు నాతో మాటాడుట కేమి యవసరమున్నది?

అమె:—నీకు తెలియును. మరచిపోయితివేమో నాకు తెలియదు. జ్ఞాపకము చేసినచో జ్ఞాపకమునకు వచ్చును. ఇచ్చట మాటా

దుట కిష్టము లేనిచో నీ కుటీరమునకు వత్తును. అచ్చటికి స్త్రీలు రాకూడదు కాబోలు, నేను రావచ్చుననుకొందును.

గురువు:—నాకు నలుగురు శిష్యులు. వారిలో పెద్ద భరద్వాజుడు. భరద్వాజుడు వివేకి. వ్యవహారము తెలిసినవాడు. బైచిత్త్య పరిజ్ఞాత. ఇతడు నా వ్యవహారమును జూచుటకుమాత్రమే. తక్కిన మువ్వురు వేరువేరు శక్తులు కలవారు. అందులో నొకని పేరు.....

అమె:—ధన్వంతరి.

గురువు:—నీకు తెలియునన్నమాట.

అమె:—తెలియకుండ నింతదూరము వచ్చితిని?

గురువు:—తెలిసినచో నత డెట్టివాడో చెప్పము?

అమె:—అతడు ఖడ్గవిద్యానిపుణుడు. గుండెలోని పచ్చి నెత్తురు త్రావువాడు. నిజానికి అతడు రామరుని దళములో నుండ దగినవాడు.

గురువు:—తెలిసి ఎందుల కీసాహసము చేయుటకు వచ్చితివి?

అమె:—నేను వాని నిచ్చటనుండి పంపివేసి వాని స్థానమునం దుండుటకు వచ్చితిని. వానిని నీ విచ్చటనుండి పంపివేయుము. కర వాలము పుచ్చికొని వాడు నీ కెంత సహాయము చేయునో నేను నంత సహాయము చేయుదును. ఇప్పుడు నేను నీవెరిగియున్న నాటి స్త్రీని కాను. చాల మారిపోతిని. చాల శక్తులు సంపాదించితిని. అతడు నాముందు పనికిరాడు. నా మాటలలోని నిజమును నీవు పరీక్షించ దలచినచో అతనిని పిలిపింపుము.

గురువున కేమియు పాలుపోలేదు. ఇంత మాటాడుచున్నను అమె యెవరో తన కర్థము కాలేదు. అమె యెవరో తాను గ్రహించి నట్లు ప్రసంగించుచుండెను. తా నెరుగనట్లు మాటాడినచో తన సత్వ జ్ఞాత్వమునకు భంగమనుకొనెను. అత డిట్లనెను: “నా దీదేశముకాదు. నీవు నేపాళదేశపు స్త్రీవి. నేను పూర్వ మెప్పుడో పదునెండ్రక్రిందటనే ఈ దేశమునకు వచ్చితిని. మరల రాలేదు. నిన్ను నే నెప్పుడు చూచితిని? ఎట్లు చూచితిని? నీ పేరేమి?

అమె:—పదునెండ్రలో నంత మరచిపోదురా? నేను మారి పోయితినేమో! పదునెండ్రలో మారిపోవచ్చునుకదా! నీ వేమియు

మారిపోలేదు. అప్పు డెట్లుంటివో యిప్పుడు నట్లే యుంటివి. ఈ రూపమును, ఈ యారోగ్యమును, ఈ యౌషనము నెట్లు నిలబెట్టుకొనుచున్నావు? అప్పు డెంత స్పృహణీయుడవుగా నుంటివో యిప్పు డట్లే యున్నావు. నేను నీ కెందుకు జ్ఞాపకములేనే నాకు తెలియదు. నాపేరు చెప్పినచో జ్ఞాపకమువచ్చునేమో! నా పేరు గీలా. జ్ఞాపకము వచ్చినదా?

గురువు:—నేను నిన్నెరుగను. నాకు జ్ఞాపకము రాలేదు. జ్ఞాపకము వచ్చుటకేమున్నది? నేను పదునేడేండ్లక్రింద నెట్లుంటివో యిప్పు డట్లు లేను. నీవు నే నెవరనో యనుకొనుచుంటివి. నే నొక యోగిని.

అమె:—యోగుల కీశక్తి యుండును. వారు తమ యారోగ్యమును, యౌషనమును రక్షించుకొనగలరు. నీ పేరు నాకు తెలియును. చెప్పుమందువా?

గురువు:—చెప్పము.

అమె:—నీ పేరు నీకు తెలియునుగదా! నీ పేరు గురువుకాదు గదా! అనలు నీపే రేదో నీవీ యాకుమీద వ్రాయుము. నేను రెండాకులు తెచ్చితిని. ఒకయాకుమీద నేను వ్రాయుదును. రెండాకులమీది పేరు లొక్కటియైనచో నీపేరు నాకు తెలియునన్నమాట. ఎందు కనగా నేను నీపేరు చెప్పదును. నీ వది నీపేరు కాదందువు. అందుకని.

గురువు:—నాకు చిన్నప్పటినుండియు పేరు లేదు. నేను పుట్టుచునే యోగిగా పుట్టితిని.

అమె:—గురువుగాగూడ పుట్టితివేమి? పానిమ్ము. నీ దేశమేదియో నేను చెప్పెదను. చెప్పెద ననగా నాకుమీద వ్రాసెదను. నీవు వ్రాయుము. ఏమందువు? నీ వేదేశమునందును పుట్టలేదందువా? ఏదేశములోనను పుట్టకుండ నొక మనుష్యు డెట్లుండును?

గురువు:—నేను ధన్వంతరిని పిలుతును.

అమె:—నేను శిష్యముగానే వచ్చితిని.

గురువు:—నే నిచ్చట మర్యాదగా జీవితము గడుపుకొనుచున్నాను. నీవెవరవో, యెందుకు వచ్చితివో నాకు తెలియదు. ఈ రథన యెందులకు? నీకేమికావలయునో చెప్పము.

అమె:—నే నిచ్చటనుండి పోను. నీతో నుందును. నీ కుటీరములో వసింతును. నీవు దాని కంగీకరింపవలెను.

గురువు:—అది యెన్నటికిని సాధ్యముకాదు

అమె “ఎందుకు సాధ్యము కాదు? సాధ్యమగునో కాదో నీవు నన్నెరుగుదునని చెప్పము. నీ నిజమైన పేరు చెప్పము. నేను వెడలి పోదును. ప్రస్తుతము వెడలిపోదును. మరల పత్తును. చాలప్రాధు పోయినది. నాకు తెలియును. నిన్ను అల్లరిపెట్టవలెనని నాకు లెదు. నాకు న్యాయమైనదానిని నేను సంపాదింపవలెనని యున్నది. నీవు భర్తవు. నేను భార్యను. మరల రేపు పత్తును” అని వెడలిపోయెను.

4

ఇది కలి యింకను ప్రవేశించనినాటి కథకదా! పాండవులు వనవా నము చేయునాటి కథ. వనవానమైనతరువాత నజ్ఞాతవాన మున్నది. యుద్ధ మున్నది. ధర్మరాజు పట్టాభిషేకమైనతరువాత ముప్పదియారేండ్లు రాజ్యముచేసెను. అప్పుడు కలి ప్రవేశించెను. కలి ప్రవేశించినతరువాత నీనాటి కైదువేల యరువది యేండ్లు జరిగి నవి. ఆ ప్రాంతాల జరిగినది.

అంధులొకజాతిగా నెప్పుడై రో తెలియదు. అది తెలియకపోయి నను అంధ్రజాతి, అంధ్రభాష కాకపోయినను అంధ్రసాంస్కృతికము నన్నయగారికో మొదలుపెట్టిన దని ప్రతీతి. నన్నయ్యగా రాంధ్ర భారతము వ్రాసి సుమారు వేయియేండ్లైనదని చెప్పికొనుచున్నారు. పరిశోధకులు తత్పూర్వమింకను ఏదెనిమిదిశతాబ్దములనాడే యాంధ్ర భాషలో పద్యరచన యున్నదని శాసనములద్వారా వ్రాయుచున్నారు.

తెలుగుభాషలో పద్యరచన యప్పటికే యున్నచో కనీసము రెండువేల యేండ్లనుండి నాంధ్రభాష యనునది యొకటి రూపుకట్టియున్నదని చెప్పవచ్చును. అంధ్రభాషయు, కన్నడభాషయు నొకటియే బాష యనియు, రెండుభాషలనియు నొక నిర్ధారత మున్నది. అదియంతయు నేమైననెమి? అంధ్రభాషకు సంబంధము లేకుండ నాంధ్రదేశ మున్నది.

ఎప్పుడో త్రేతాయుగమునాడు నాటి యొక పురాణకథాపురుషుడైన యొక చక్రవర్తి కైదుగురు కొడుకులు. అందులో నొకని పేరొంద్రుడు. ఆ చక్రవర్తి భారతదేశములో పలుభాగములను తన యైదుగురు కొడుకులకు పంచియిచ్చెను. అంధ్రు డన్నవాని కి భూభాగము వచ్చెను. అందుచేత నీవేశమున కాంధ్రదేశ మని పేరువచ్చెను. ఆధునికపరిశోధకు లాంధ్ర, త్రిలింగగిరిములకు నాలుగైదు వ్యుత్పత్తులు చెప్పుదురు. వానికిని, మన పురాణకథలకును సంబంధమున్నట్లు లేదు. పురాణకథలన్నియు నభూతకథలని మనకు నేర్పిరికదా! భూతమనగా కడచిన కాలము. పురాణములు భూతకల్పనలు; అభూత కల్పనలు కావు. అభూతకల్పనలు అయినచో నేటివి కావలెను.

ఇట్లుండగా నాంధ్రదేశము ప్రధానముగా ననాదినుండియు కృష్ణా గోదావరీ వినాగినీ మహేంద్రతనయానదులు ప్రవహించుచున్న దేశమని చెప్పవచ్చును. మహేంద్రతనయాప్రవాహ పరిస్థితిన్నమైన దేశము నోడ్రులు తమ దనవచ్చును. విమన్నును కృష్ణా గోదావరీ వినాగినీనదులకు భద్రము. ఆ యైదువేల వందయేండ్లకు పూర్వ మాంధ్రదేశ మిట్లుండెనని చెప్పట తెల్లు సాధ్యపడును? కాని కథలున్నవి. మహాభారతయుద్ధమున కాంధ్రరాజుకూడ వెళ్లెను. మరి యప్పటి కాంధ్రదేశమున్న దన్నమాటయే కదా? అప్పడనగా వీరు చెప్పినప్పుడు కాదుకదా! అది యైదువేల యేండ్లకు పూర్వముకదా? దేశములు మారును. భాషలు మాతవచ్చును. రాజ్యములు నిస్సందేహముగా మారును. ప్రజలు మారరు. అప్పటివాడు జుట్టు పెంచి నచో నిప్పటివాడు కత్తిరించవచ్చును. అప్పటివాడు మేన నంగి లేకుండ తిరిగినచో నే డంగి లేకుండ తిరుగుట యగౌరవ మనిపించ వచ్చును. కామక్రొద లోభమోహ మదమాత్సర్యంబులు అప్పుడెట్లో

యిప్పు డట్లే. ఇక్కడ నెట్లో యింకొకచోట గూడ నట్లే. ఇదియే నృప్తి యొక్క సామాన్యధర్మము. సామాన్యముగా నెటి కొందరు కవిత్వము సార్వజనినముగా నుండవలెనందురు. సార్వజనినమనగా నర్వజనులకు నంబంధించిన కామక్రోధాదుల యొక్కము. దానికి భిన్నత యొప్పుడును లేదు. కృతయుగములోని జనులు కామక్రోధాదులు కలవారే. కలియుగములోని జనులును కామక్రోధాదులు కలవారే. భేద మేమనగా నొకప్పుడు పడి యొక్కువ, యొకప్పుడుపడి తక్కువ. ఒక్క భారతదేశము దీనికొన్నచో సేతువునొద్ద నివసించు జనము కామక్రోధములు కలవారే. హిమాచలమున నివసించు జనులకును నవి చక్కగా నున్నవి. పరమోష్ఠమండలమైన భూమధ్యరేఖయందు నివసించువారికి కామక్రోధాదు లున్నట్లే యుత్తర ధ్రువమునందు నివసించువారికిని కలవు. భేదము లేదు. భేద మెందున్నది? అహరాచారములయందున్నది. పరిస్థితులయందున్నది. జనులు నివసించు ప్రదేశములందలి పర్వతనదీనస్యాదులయందున్నది. విశ్వజనినత యని యుచ్ఛితబ్బిబ్బులగువా రీరహస్యమును గ్రహించలేదేమో! కనుక భాషలో నేమున్నది? దేశములో నేమున్నది? ఉన్నదంతయు మానవ స్వభావములో నున్నది. పరమేశ్వరుని యనుగ్రహములో నున్నది.

అందుచేత, ప్రతిచిన్నవిషయమును పెద్దదిగా చెప్పినచో చిన్న చిన్న విషయములకే లోకము చాలుట లేదు. పెద్దపెద్ద విషయములతో లోకము క్రిక్కిరిసి పోవును. స్థలము చాలదు. ఒకానొక దేశము నాలుగైదువందల యేండ్లకిందట నాగరకతను ప్రారంభించెను. ఈ నాలుగువందల యేండ్ల చరిత్రను వ్రాసికొన్నది. ఆ గ్రంథములే బండ్ల కొలది యున్నవి. ఆ దేశముయొక్క నాగరకతయే నాల్గవేల యేండ్ల నుండి యున్న దనుకొందము. ఈ లెక్కలో నింత విస్తారముగా నిన్ని వేల యేండ్ల చరిత్రయు, తద్దేశనంబంధమైనది వ్రాయబడినచో బండ్లు చాలవు. విమానములు చాలవు. ఆ గ్రంథము లొకదానిమీద నొకటి బొత్తులుగా పేర్చినచో చంద్రమండలముదాక పోవునేమో! అంతవరకది యదృష్టమే. పొరపాటున నూర్యమండలముదాక పోయినచో పై గ్రంథము లంటుకొనును. ఆ నివృత్తిందివానివరకు వచ్చును. నర్వ

మును దగ్గమైపోవును. కాదయ్యా అక్రొత్తదేశము బహువిషయములను గూర్చి బహుగ్రంథములను రచించినది. వానినన్నిటి నెవరు చదువుచున్నారు? చదువుటకు మనుజుని యాయుర్ధాయము చాలునా? ప్రధానమైన గ్రంథములు చదువుదురు. కావలసిన జ్ఞానము వచ్చును. అతని జీవితములో నతడు పదివేల గ్రంథములు చదివెను అన్న యత డెవడైన నుండునా? ఉన్నచో నట్టివారి సంఖ్య యెంత? ఈ విషయము తెలిసికొని బుద్ధిమంతుడు ప్రవర్తించును. వెట్టివేషాలు పెచ్చి కూతలతోడి పదిపుటల గ్రంథ ముండును. అదికూడ గ్రంథమే. అట్టివి వేయిగ్రంథములు చదివి వాడు బహుగ్రంథపఠనము చేసినాడన్నచో నేమి రమ్యతకలదు? కొందరు శతాధిక గ్రంథకర్తల ముందురు. ఆ వందలో తొంబదిగ్రంథము లిట్టివే యైయుండును.

ఒక వ్యాసమహర్షి, ఒక అవిశంకరుడు వారు బహుగ్రంథకర్తలు. నేటి పాశ్చాత్యదేశములందుకూడ నేట్టివారు కొలదిమంది కలరు. అందుచేత భారతదేశపూర్వులు ప్రతివానిని వ్రాసిపెట్టలేదు. వేయబడిన శిలాశాసనములే వివాదగ్రస్త విషయము లగుచున్నవి. కొన్ని రాజవంశాపలు లున్నవి. మగధరాజ్యము, కాశ్మీరరాజ్యము, అయాధ్యా రాజ్యము, సేవాళరాజ్యము మొదలైన దేశములకు మాత్రమే వంశావళులు కలవు. అట్లే అంధరాజ్యవంశావళి, కన్నడరాజ్యవంశావళి, ద్రావిడరాజ్యవంశావళి, కేరళ రాజ్యవంశావళి యన్న గ్రంథములులేవు. ఉన్నవనుకొనుము. ఉండి యేమి ప్రయోజనము? ఆ రాజుతరువాత నీరాజు వచ్చెను; అరాజునకు సంతానము లేకపోవుటచేత వాని నెవనినో పెంచికొనెను; నాడు క్రొత్తరాజవంశము ప్రారంభించినది. ఇది యొక విషయము. లేదా అరాజుయొక్క సేనాపతికిని, రాజుయొక్క భార్యకును సంబంధ ముండెను. ఇద్దరు నారాజును వధించిరి. ఆ సేనాపతి రాజయ్యెను. క్రొత్తరాజవంశము ప్రారంభించెను. ఇదియొక విషయము. దీని కంతకు చరిత్రయని పేరు. నూటికి కోటి కొక మహా విషయ ముండవచ్చును. ఆయొక్కదానికొనము పుట్టెడు మన్ను ప్రోగుచేసెదవా? బియ్యములో మట్టి బెడ్డ లేరవచ్చును. మట్టి బెడ్డలలో బియ్యపుగింజ లేరరు. అందుచేత విస్మరింపరాని మహావిషయములను మాత్రము వ్రాసి యట్టిపెట్టకొనుట బుద్ధిమజ్ఞాతి లక్షణము.

అవియే పురాణములు. మరి రాజవంశావళు లున్నవి. కొన్ని యోత్ర
నాహ రాజ్యముల చరిత్రములు. దాక్షిణాత్యరాజ్యములం దంతటి
సుస్థిరత్వము లేదేమో!

అనాటి యాంధ్రదేశ మిట్టిదని చెప్పటకు వీలులేదు. ఎల్లలును
మనిర్జీతములై లేవు. ఉన్నవే లేవే తెలియదు. కాని జనమున్నారు.
స్త్రీలు పురుషులు కలరు. ఉన్నచో వారు భోజనముచేయువలెను.
అనాగరకులైనచో మృగములను జంపి మాంసమును తిందురు; నాగ
దకులైనచో పండించుకొందురు. ఆంధ్రులు ప్రధానముగా మృగమాంస
ఖాదులైన జాతిగా వినికిడి లేదు. మానవప్రకృతి యెప్పుడు నొక్కటియే
కదా? ఒక వేయియేండ్లక్రిందవరకు జూచినచో నాంధ్రులలో మహా
పండితులున్నారు. మహారాజు లున్నారు. మహావీరులున్నారు. బుద్ధి
మంతులున్నారు. మానవజాతిలో జడులు నుందురు. కితవులుందురు.
దుర్జను లుందురు. సోమరు లుందురు. అట్లే యాంధ్రులలోకూడ
నుండియుందురు.

ఉండియుందురేమి? ఒకడున్నాడు. అతడు చరిత్రకెక్కడగిన
శీలము కలవాడు. శీల మనుటకంటె ప్రవర్తనయనుట మంచిది. లక్ష
ణము లనుట యంతకంటె మంచిది. అతని పేరు శాకయ్య.

ఆంధ్రుల నామములు అనాదినుండియు అనాగరకులై సామా
న్యమై చేశీయుమైన ప్రజవి కానిచో సంస్కృతనామములు. పెద్దపెద్ద
పండితులు, పెద్దపెద్ద శాస్త్రులు, వారి నామములు చూచినచో దేశ్యము
లైన శబ్దములే. కాని ఆ నామములకు అన్న యన్న ప్రత్యయ
ముండును. బద్ధన్న, ఎర్రన్న మొదలైనవి. ఇట్టి ప్రత్యయములు మిక్కి
లిగా నుండెడివేమో! 'అయ్య' యన్న ప్రత్యయముకూడ ననాదిదే. క్రమ
క్రమముగా నీ 'యయ్య' 'అన్న'ను తొలగించి 'తాను' పైకివచ్చినది.
'అన్న' అన్నప్రత్యయమేమో యగౌరవమును సూచించు ననియు,
'అయ్య' యన్న శబ్దము గౌరవవాచకమనియు నాధునికముగా నొక
యూహ ప్రబలినట్లు కన్పించెడిది. 'అయ్య' శబ్దము ఆర్యశబ్దభవముగా
చెప్పబడుచున్నది. 'అన్న' శబ్దము ఏశబ్దమునుండి పుట్టింది? దాని
కర్మ మందుచేత కాలినదేమో! అదియుకాక మానవబుద్ధి లక్షణము
విలక్షణముగా నుండును. ఒక కాలమునం దొక సంఘపరిస్థితి

యున్నది. కాలము మారి యా పరిస్థితి మాననది. క్రొత్తపరిస్థితిలో బ్రతుకుచున్న జనులకు పాతపరిస్థితియందు ద్వేషము కలిగినది. ఆ ప్రాతపరిస్థితి కలనాళ్లలో కొన్నివర్ణములవారు మరికొన్నివర్ణములవారిని బుద్ధిపూర్వకముగా నణగబొక్కిరన్న యాహ ప్రబలినది. అందుచేత నానాటి సర్వమును మార్చివేయబడును. ఆ నామము లగౌరవమును సూచించునని తలచబడును. అరీతిగా 'అన్న' యన్నది తొలగిపోయి, 'అయ్య'యన్నది వచ్చెను.

తెలుగు శబ్దములకు చివర ప్రత్యయ ముండితీరును. ప్రథమా విభక్తియందు సామాన్యముగా నొక ప్రత్యయ ముండును. హిందీ భాషలో నుండదు. హిందీభాష కొక గౌరవము వచ్చినది. అందుచేత నాంధ్రదేశీయుల నామములు సహితము క్రమముగా ప్రత్యయవిరహితము లగుచున్నవి. మానవులకే ప్రత్యయము పోవుచున్నప్పుడు శబ్దములకు బోయినచో నష్టమేమి?

ఇంతకు నీతని పేరు శాకయ్య. అందుడు. కృష్ణాతీరవాసి. వారిది పట్టణమును, పల్లెయును కాని యొకయూరు. వారిది మిక్కిలి పేదసంసారము. అతని పయస్వంత యని అతనిని స్పష్టించిన బ్రహ్మ గూడ చెప్పలేడు. ఎందుకనగా వారి యింటి యరుగుమీద నతడు కూర్చుండెను. అతని భార్య యతనితో మాటాడుచుండెను. అది యిల్లు కాదు. అది యరుగు కాదు. ఆ పాకపైని కప్పు వాడు, నామెయు తాల్చిన పనసములవలెనే శతసహస్రపరిచ్చేద సంఘటితము. ఆరుగు మీది రాళ్ళన్నియు విశ్లేషములైపోయినవి. అరాళ్లు మంటియిటుకలు. ఇటుక లిటుకందె మన్ను పేతతో కలిపి పెద్దపెద్ద యుండలుచేసి వానినెంపించి వితర్దిశాకృతి కలుగునట్లుగా చేసిన స్థలము. గోడలు గూడ నట్టివే.

ఆయూరు కొంత సముద్రతీరముగనుక చాలయేండ్లమీద చవుడు రాలి గోడ క్రిందిభాగము సన్నగా, పైభాగము లావుగా నుండెను. అది యెప్పుడు పడిన నప్పుడే పడవచ్చును. అగోడ యింకను పడవలయు నని తలచుకొన్నట్లు లేదు.

వారి కారుగురు పిల్లలు. అయింటిలో వెడల్పు తక్కువై పొడవు వెడల్పునకు రెట్టింపైన యొక గది యున్నది.

అదియే వంటయిల్లు, అదియే గది, అదియే సావడి, అదియే నర్వ న్నము. ఇల్లేయది. ఏబదియేండ్లకింద నీ గృహమును శాకయ్య తండ్రి నిర్మించెను. అతడు తన యేకైకపుత్రునకు గృహమైన నిచ్చిపోవలెనని యీపని జేసెను. చేసిన పనిలో తెలివిగా జేసిన దేమనగా నాయి ల్లెంత మేర యున్నదో యంతమేర బయట, గడప కటునిటు రెండు ఆరుగు లును, దానిపైన కూడ కప్పను కలుగునట్లు చేసెను.

అయినపోయి పదియేండ్లయినది. అతండ్రి బ్రతికియున్నవాళ్లు వారికి నాలుగువేళ్ళును లోనికి బోయినవి. ఈ శాకయ్య తల్లి చిన్నప్పడే చనిపోయెను. తండ్రి మరల వివాహము చేసెకొనలేదు. శాకయ్య తల్లి లేని పిల్లవాడైనాడని వానిని మిక్కిలి గారబముచేసెను. వానిని కాలు క్రింద పెట్టెనియలేదు. ఒక్కొక్కప్పుడు తాను పస్తుండి పిల్లవాని కన్నము పెట్టెడివాడు. వాని కక్షరపుముక్కరాదు. వాడేమైపోవునో యని తండ్రి విచారించలేదు. కాని వాని జాతకమును పలుమందికి చూపించెడి వాడు. అందరు నతని జాతకము చాల గొప్ప జాతకమని చెప్పజొచ్చిరి. ఇది యొక మహారాజు జాతకముంటిది. ఇతడైనచో నొక మహారాజగును; లేనిచో నొక గొప్ప మంత్రాచార్యుడగును. ఏమైనను నితడనుభవించు భోగములకు మితిలేదు. కాని యితనికి ముప్పదియేండ్ల వయసు రావలెను. అప్పటినుండి యితనికి దశ యెత్తుకొనును. ఈ మాటలయందు విశ్వాసముతో తండ్రి వానిని మరియు ముద్దుగా పెంచెను. అతనికి పదునేనవయేట వివాహముచేసెను. ఆ బాలిక కప్పటికి పది యేండ్లు. ఆ పిల్ల తల్లిదండ్రులేమి ధనవంతులా? అయినచో వీని కెందుకిత్తురు? ధనవంతులైనచో బాలికకు ఎనిమిదేండ్లకే వివాహము చేయుదురు. పదియేండ్లవఱకు పిల్ల నట్టిపెట్టవచ్చును. ఒకవేళ పిల్ల పెద్దమనిషి యయినచో మేనమామపోయి కృష్ణలో నిల్లు గట్టుకొనవలెను. ఆ పిల్ల యితనికి ఇతని పదియేడవ యేట కాపురమునకు వచ్చెను. అతని కిరువదియవయేడు వచ్చినది. తండ్రి చనిపోయెను.

అప్పటికే యితని కొక కుమారుడు. తరువాత పదియేండ్లు గడచినవి. కడచినవనగా వాని తప్పగాని యతడు కడపినది లేదు. ఇతని కన్నము పెట్టినచో తినును, లేనిచో నరుగుమీద కూర్చుండును. తండ్రి చనిపోయినతరువాత మరల నైడగురు పిల్లలు పుట్టిరి. తిండి

లేకపోయినను సంతానము కలుగును గాబోలు. నెలకు ముప్పదిదినములు. పదునెనుదినములు తిండిలేదు. తక్కిన పదునెను దినములలో నాలుగైదు దినములు రెండుపూటల భోజనము చేయుదురేమో ! తక్కినదినము లొక్కపూటమే. అట్టి స్త్రీ పురుషులకు సంతానము కలుగుననగా సంతానమునకు బుద్ధిలేదు. అది యేమయ్యాయనగా అది కర్మాధీనము కావలయును. కర్మ యనునది ధాత్రిపైని సూర్యుడు జలమును తన కిరణములతో నాకర్షించుట దగ్గర మొదలు పెట్టిన దండము. అప్పటినుండి కర్మమొదలు. ఈ జలబిందువులు మేఘాకారముగా నగును. అమేఘ మెక్కడ కురియు నన్నది ప్రశ్న. పట్టినచోట కురియు నని యున్నదా? మొయిళ్లు నెట్టిన చోట కురియును. కొండలును, మహావృక్షములును కొట్టినచోట కురియును. కొంత యట్లు కురిసి మిగిలినది పట్టణమీద చినుకుచు బోవచ్చును. ఆ పట్టణంలో ముండ్లకంపలు మొలకలెత్తును. అవి వానికి తోచిన కాయలవి కావును. అచ్చటివారి కది యాహారము. భిన్న స్థలములయందు వర్షించిన మేఘము భిన్నశక్తులు గల యాహారము నుత్పాదించుచున్నది. ఒకప్పుడు వాన చిరుకు లేదు. అనంతకాలమునుండి యెరుగని యేకాలమునందే తెగకురిసిన మేఘములచేత నాడు తడిసిన నెల చెమ్మను వాచుకొన్నదే? లేదా! పూర్వము నేడు పృథివీ పదార్థముగానున్న యీహరిత్ర జలమని చెప్పచున్నారు కనుక ఆ జలము పురిభవించినది గనుక దాని తొలినాటి జలలక్షణము పవలి పెట్టక యెంత రాతి ప్రదేశమైనను తనలో నొక కొంత చెమ్మను మిగిల్చి కొని యుండునుకనుక ఆ చెమ్మయొక్క లక్షణముచేత దానిలోనుండి మొక్కలు మొలచును. ఆ మొక్క లెవో కాయలు కావును.

అన్నాతురుడు ఫలములనే తినునా? మొక్కలను తినును. వేళ్లను తినును. అవియును వాని శరీరమునందు రక్తమును, చేత నైసత్లు, సంపాదించును. రక్తమునుండి రేతస్సు కలుగును ఆ రేతస్సు నిక్షిప్తమై స్త్రీకుక్షియందు పిండ మేర్పడును. అందులో జీవుడుండును. ఇది యంతయు కర్మ. ఆ కర్మయొక్క ఫలిత మాజీవుని పట్టణంలో మొలిచిన గడ్డిని తినెడివానినిగా చేయుచున్నది.

ఒకప్పు డాపట్టును దొర యెవడో జలప్రవాహము కలదానినిగా

చేసి కొన్ని యేండ్ల వ్యవసాయముచేత దానిలోని చవుడు చచ్చి కొంత పండెడు దానినిగా చేయవచ్చును. అందుచేత తొలినాటి జీవుల కర్మ కర్మ కాదనుటకు వీలులేదు. ఈనా డానెల బాగుపడినచో నంతకంటె నుత్తమములైన కర్మలు చేసినవా రిప్పు డిచ్చట పుట్టుదురు. ఆ తొలినాటి నీచకర్మ చేసిన జీవులు మరియొక చోటు జూచుకొందురు. దాత్రయం దెచ్చటను పట్టయే లేదు. అందరు గోధుమలు పరిధాన్యమే తినవచ్చును. లేదా దినమునకు కొన్నిలక్షల యావులను దున్నలను ఎడ్లను చంపించి యామాంసమును సర్వజనులచేత తినిపింతుము. మా రాజ్యములో నాహారము లేనివాడె యుండ దన్న ప్రతిజ్ఞాశాలియైన రాచరికము జగత్తున ప్రతిష్ఠితమైనచో, పాపము, కర్మ విమి చేయును? వాడు పూర్వము చేసిన కర్మను భోజనమునందు కాక మరియొక దానియం దనుభవించునట్లు చేయునేమో!

ఏమైన నేమి? మొత్తముమీద నారుగురు జీవులు శాకాయ్యదంపతుల కడుపున బడిరి. వారి వయస్సు తెనిమిదియేండ్ల మొదలు మూడేండ్లవరకు నున్నది. ఎంతైన మారుగురు. ముగ్గురు స్త్రీలు. ముగ్గురు పురుషులు. అరుగురు నిజానికి తల్లికివలెనే తిండిలేనివారు. తండ్రి కున్నదా అన్నప్రశ్న అతని కున్నదో లేదో భగవంతునకు తెలియును. అందుకనియే తొట్టతొడ తనతని వయస్సెంతయో ఎవ్వరికిని తెలియదని చెప్పట. భార్యయు నతడ ను మాటాడుచుండిరికదా! అమె కిప్పుడు సుమారు ముప్పదియేండ్లుండవచ్చును. ఏబదిఏండ్ల స్త్రీవలె కన్పించును. తల నెరసినది. ఒకదంత మూడినది. దంత మూడుటక. కారణము వయస్సు కాదు. ఒకప్పుడు శాకాయ్య కామెమీద కోపమువచ్చి ఆమెను కఱ్ఱతో గొట్టెను. తలమీద కొట్టెను. నెత్తురు వచ్చెను. అది తలమీదిమాట. అదెట్లు కదిరి దంత మూడెను.

అమె యీతిండితే, ఈ భర్తతో, నీయారోగ్యముతో నారుగురు పిల్లలను కన్న దన్నచో నృప్తిలో స్త్రీని నంతానము కనుటకొరకే భగవంతుడేర్పరచినా డన్నట్లుండును. కొంత జనము లేనేచో నృప్తి లేదు. రాజ్యములు లేవు. రాజుల యాటలు సాగవు. రాజపురుషుల దురుద్యోగములు మరెట్లు సాగును? మతములను ప్రచారము చేసెడివారి పాండిత్యవివేకములు, వారి ప్రతిభాదులు నెట్లు సాగును? అందుచేత

నెక్కడో యక్కడ, నెప్పుడో యప్పుడు జనము పుట్టుచునేయుండవలెను. ఆ పుట్టెడువారు తిండి కల చోట పుట్టినచో నెవరైనను నంతే షింపవచ్చును. ఆపుట్టుటకు తిండికలిమి లేమి యవసరములేదు. తిండి కలవాడు గోడలు కట్టడుకదా! మంటిపల్లెకలు మోయడుకదా! గుడ్డలుతుడు కదా! కైరము చేయడుకదా! రమాచంద్రుడన్నయొక యుద్యోగి, లేనిచో పెద్దవీరుడు, కనీసము గొప్ప కవి. “రమాచంద్రుడు జయించుగాక!” “రమాచంద్రుడు జయించుగాక!” యని యరచుచు వీధివెంట బోవుటకు పేదవారు కావలెను. తిండి సరిగా సాగివారు కావలెను. నగమాకలితో బ్రతికెడివారు కావలెను. వారున్నప్పుడే మైవారు జయింతురు, అందుచేత భగవంతుడు సృష్టిని విచక్షితకుండు చేయవలెను. చెట్టుక్రొవ నంసారము చేయుదురు. వారి కిండ్లు లేవు. పాలములు లేవు. వానలు కురిసింపుడు వారెచ్చట నుందురో తెలియదు. వానలు కురిసినప్పుడు గృహములు కలవారు తమ గృహములలో భద్రముగా నుందురు. ఈ చెట్ల కిందివా రెప్పు డెచ్చట నుండిరో? చూసెవా రెవరు? అందువేత వా రెచ్చట నుందురో తెలియదు. ఒక్కొక్కప్పుడు మరియొకటి జరుగును. అతడు చెట్టు క్రిందపుట్టును; పెరుగును. ఎందుకో! అతడొక యింట్లోనికి వచ్చును. శ్రమముగా సాధములొనికి పావును. అతడు ‘రమాచంద్రుడు జయించుగాక!’ యని యరపడు. వాడే రమాచంద్రు డగును. ‘ఏడు జయించుగాక!’ యని యరచెడివారు వేతయుందురు.

శాకయ్యకు వయస్సెంతయో యింతవరకు నిర్ణయమే. ఎందుకనగా సతనికి పదునేనవయేట పెండ్లి జరిగినది. ఇరువదియవయేట తండ్రిపోయినాడు. తండ్రిపోయి పదియేండ్లయినది. అందుచేత ముప్పదియేండ్లు. ఇది లెక్కయే. తరువాత నితని వయస్సు లెక్కయుండదు. ఈ ముప్పదియేండ్లతడు హేలాగ్రామ మన్న తన పుట్టిన యూరిలో తన పెరిగినయూరిలో నున్నాడు గనుక నిజము తెలిసినది. అయినను పదిమందియు నెరుగుదురుగనుక సతని వయస్సు ముప్పది. ఎరుగకపోయినచో ముప్పదియని యెట్లు? ఇరువదియైవేమో! ఇరువదియేమో! కొందరికరువది యేండ్లుండును. అతనిని చూచి చాలమంది యేబదియేండ్లనుకొందురు. మరికొందరు మి కరువదియేండ్లన్నవా

యని యడుగుదురు. కొందరు డెబ్బదియేండ్లా అండీ! అని అడుగుదురు. దీనికి వివక్ష లేదు. కాని యొకటి యున్నది. ఆరోగ్యము కలవాడు, ఆరోగ్యహీనుడు-ఈ భేదము కన్పించును. కొందరకు తలనడయదు. మొగముమీద ముడుతలు పడవు. అది యెందుకో తెలియదు. వారి వయస్సు తెలియదు. అట్టివారు బక్కపలుచగానుందురు. పొట్టివారుగా నుందురు. మంచి శరీరచ్ఛాయ కలవారైయుందురు.

శాకయ్య పొట్టివాడు కాదు. అజానుబాహువు. ఎఱ్ఱనివాడు. ఒడ్డుపాడుగు కలవాడు. ఒడ్డు పాడుగు కల శరీరములలో తగినంత యాహారపుష్టి యున్నగాని బలినీయుండరు. లేనిచో చిక్కిపోదురు. లోకమునందు భోజనప్రమాణ మేవిధముగా నుండును? కొన్ని నక్షత్రములయందు పుట్టివారు బహుభుక్కులు; కొన్ని నక్షత్రములయందు పుట్టినవారు స్వల్పభోజనముచేయుదురు. బక్కపలుచగా రివటగా మిక్కిలి పొట్టిగా నుండునతడు కూర్చున్నవాడు కూర్చున్నట్లు రెండువిస్తళ్లు చెల్లించును. అతని కడుపులోనంత తిండి యెట్లు పట్టునో తెలియదు. మరియొక డెడ్డుపాడుగుండును. అతడు పిట్టతిండి తినును. ఇది వ్యక్తులమధ్యనేకాదు; కొన్ని కుటుంబములే యల్పాహారము గల కుటుంబము లుండును.

ఒకప్పు డొక కవి నొక నగరములో నుపన్యాసమునకు పిలిచిరి. ఆ కవిపేరు రామన్న యందము. రామన్న అజానుబాహువైన మనిషి. ఆహారపుష్టి గల మనిషి. అతడు కవి గనుక దరిద్రుడని వేరచెప్పనక్కరలేదు. అతని కవిత్వము కొందరికి మిక్కిలి యిష్టము. ఆ యూరిలో నొక ధనవంతుడు. ఆ నొక గొప్ప కవిపేర ప్రతి సంవత్సర మొకసారి యెవరినో సారస్వతవేత్తలను పిలిచి వీరిచేత తన యభిమానకవినిగూర్చి యుపన్యాసము లిప్పించి తృణమో పణమో యిచ్చి పంపించు చుండును. ఒక యేడాది యీ రామన్నను పిలిచిరి. రామన్నను పిలుచుటకుకూడ నితడు గొప్ప కవియని యభిమానించెడు కొందరి ప్రోత్సాహమే కారణము. ఆ కొందరిలో నొక కుటుంబము కొంచె మన్నేదకములకు లోపములేనివారు. వారి రామన్నను తమ యూరువచ్చినప్పుడు తమయింట నతిథిగా నుండవలెనని కోరిరి. అతడును వచ్చెను. ఈ యుపన్యాస మాదివారమునాడు పడి

నది. రామన్న శనివారము రాత్రి వచ్చెను. అతడు శనివారపు రాత్రి పూట భోజనము చేయడ. దీని వారడి మరునాటి భోజనములో తీర్చును. తెల్లవారి ఆ స్నేహతుడైన గేస్తు ప్రాద్ధుననే లేచి యిప్పుడే వత్తునని పనిమీద వెళ్లెను. అతడు వచ్చిన వెళ్ళకు నూర్కొడు సరి మింట నిలచెను. ఈ రామన్నుని ఏమని చెప్పవలెను? వాని ప్రాణములు కడపట్టుచున్నవి. ఎక్కడకైన బోయి యేదైన కొంతైన పలె నన్నచో వాడు ద్రవ్యహీనుడు. ఈ నన్యానము జరిగిన తరువాత తనవద్ద కొంత ధనముండునుకాదు యిది వచ్చినవాడు. ఎట్టిర నేమి? గృహపతి వచ్చెను. భోజనమునకు లెమ్మనిరి. రామన్నయు, గృహస్థు, ఆతని బంధువు లిద్దరు పురుషులు విస్తర్లముందు కూర్చుండిరి. ఆ యిల్లాలు నలుగురూ నాల్గు గుప్పిళ్ల యన్నము పడ్డించి పోయినది. ఆ మువ్వరు పురుషులు సందులోనే కొంత పప్పు, కొంత కూర, కొంత పులుసుతో భోజనము చేసిరి. మజ్జిగలోని కామె చేర యన్నము తెచ్చెను. నలువురకు మొదట పడ్డించినవానిలో నగము నగము పడ్డించిపోయెను ఈ రామన్న కామెవట పడ్డించిన కబళ మేమూల! అతడు పతిక్ష చేయుచుండెను. ఇల్లాలు చూచుచునే యుండెను. అతడు తమ ప్రమాణమువాడు కాడని తెలిసికొన్నది. అతిథికదా, అతనికి తగినంత పడ్డించవలెనన్న యాహ యామెకు రాలేదో, యా యాహ వచ్చియు, పడ్డించినచో తన కొంక మిగులదని యూరకున్నదో! తనకు మిగులక పోవుటయే కాదు, తక్కినవారికి మజ్జిగలోనికికూడ నన్న ముండదు. పరగృహభోజనము చేయకూడ దందురు. అందులో నిది యొక కారణము.

ఆ రామన్న అట్లే యున్నానము చేనినాడు. ఉపన్యాసానంత రము వానికి కొంత ధనము వచ్చినది. తరువాత ఆతని బాధ అతడు పడినాడు.

చెప్పవచ్చిన దేమనగా, నల్పభోజనము నెపడో యొకడు చేయునని కాదు. కొన్ని కుటుంబములయందే యది యలవాటు. చినాదేశములో పూర్వము పుట్టినంతనే యాడపిల్లల పాదముల కింప చెప్పలు తొడుగుదురట. ఆ పాదములు పెరుగవు. చచ్చెడివరకు నా పాదముల ప్రమాణము తక్కువగనే యుండును. అరీతిగా నేమైన వారి

కుటుంబములో పిల్లలు వుట్టినప్పటినుండి కుత్సమాణమున కినుప
తొడుగులు తొడుగుదురేమో! ఈ నందర్బ మాధునికముగా కన్పిం
చును. ఇని యిది సార్వజనీనము. సార్వకాలికము.

అందుచేత నీకథ యేకథయందైనను, వికాలమునందైనను
సరిపోవును. ఒక కథలో దీని కనౌచిత్యముండదు. శాకయ్యకథ
యింతకంటె విలక్షణమైంది. అదియు నృప్తిలోనున్నదే. అదియు
భోజన విషయమే. కాని నకృత్తుగా నుండును. ఒంటెనుగూర్చి చెప్పు
దురు. ఎంతవరకు నిజమో తెలియదు. దాని కడుపులో నీటితిత్తి
యొకటి యుండునట. ఆ మృగము తగినన్ని నీళ్లు ఆ తిత్తిలో నింపి
కొని నీళ్లు దొరకని చోట ఆ తిత్తిలోని నీళ్లు గొంతులోనికి తెచ్చికొని
దప్పకపోర్చుకొని జీర్ణకోశములోనికి పంపునట. ఎడమలలో ప్రయాణము
చేయుచు రికి మంచినిళ్లు యిబ్బంది కలిగినచో నొక యొంటెను చంపి
దాని కడుపులోని తిత్తిలోని నీళ్లు తీసికొందురు. దానిమాంసమును
భోజనము చేయుదురు. లొట్టిపిట్ట యుగ ప్రయాణము చేయుచున్న
నత్రమువంటి దప్పనట.

శాకయ్యకు భోజన మెప్పుడు కుదిరినచో నప్పుడు తినును. కుడు
రదు, తినడు. తిరిగిపోయినచో నతనికి వచ్చిన సేగి లేదు. తక్కిన
కుటుంబమునకు సేగి. ఇది మరొక కుటుంబము; ఈమె నా భార్య;
వీడు నా పిల్లలు; ముందు వీరిని పోషించి తరువాత నేను భోజనము
చేయవలెను; లేనిచో నా కన్నము సహించ దనుకొనెడి సామాన్య
జంతువు ఇదు శాకయ్య. అతడు నృప్తిలో నెదో మహాకార్యము చేయు
టకు జన్మించిరాదని కార్తాంతకులు చెప్పనే చెప్పినారు కదా! మహా
పురుషులకు సామాన్యుల లక్షణము లుండవు. వారు అతిథులు. ఒక
మహాసేనాని యున్నాడు. ఒక మహామంత్రి యున్నాడు. గొప్ప రాజ
కీయవేత్త లున్నారు. వారికి జనులు చచ్చిపోయి రన్న భావముండదు.
అయ్యో! మరొక మహాసేనాని చేసినచో నింతమందికి ప్రాణాపాయము కలు
గును గదా యన్న యాహ పుట్టెను. వారు జ్ఞానములేని, మోక్షశక్తిలేని
యోగులు. యోగులకు వారికి నొక్కటియే భేదము, యోగు లను
కొందురు కదా! ఏది యెట్లైననో, మన కేమియు నక్కరలేదు. ఈ
మంత్రులు, రాజకీయ వేత్తలు, సేనానులు ననుకొందురుకదా! ఏది

యెట్లైన 'నేమి? ఎవరు చచ్చిన నేమి? మన మంత్రపదవి మన కుండ వలయును. మన రాజపురుషత్వము మన కుండవలెను. మన సేనా పతిత్వము మన కుండవలెను. ఇవి యేదియు కాని శాకయ్య కట్లెందు కుండవలెను? ఇతడు భవిష్యత్తులో నటువంటి దేమో యగునుని చెప్పెను కదా! అందుచేత నట్లుండెనేమో! ఈ శాకయ్య భార్యయు, పిల్లలు నక్కర లేనివాడు. భాత్యతో నెందుకు సంసారము చేసెను? పిల్లల నెందుకు కనెను? అన్న ప్రశ్న బంధువుల కెవరకు విడిపాదు.

శాకయ్య పరమశాంతుడు, యోగీశ్వరుని వంటివాడు, నిష్కాము డందుమా? అత డవి యేమియు కాదనుటకు పగిలిపోయిన వాని భార్యదంతము సాక్ష్యమిచ్చును. మొత్తముమీన శాకయ్య వ్యర్థుని పలె కన్పించునుగాని కొన్నిచోట్ల శాకయ్యను భగవంతునిగా పూజిం తుడు. ఆ స్థలములు మిక్కిలి కొద్ది. అట్టి స్థలములను శాకయ్య ఎట్లు కనుగొనెనో మనకు తెలియదు. మనము సుహృదవిలో చరించు చుండుము. నీళ్లెక్కడనున్నవో మనకు తెలియదు. అడవిమ్మగమ్మలకు తెలియును. అవి సరిగా నచ్చటికి పోవును. నీళ్లు త్రావును. మరల వచ్చును. కాంతారములయందున్న యా జల ప్రదేశములు ఆ అడవి మ్మగమ్మలకు తెలియును. వేటకాండ్రకు తెలియును. శాకయ్య వేట గానివంటివాడు. అడవిమ్మగమ్మలు నీళ్ళెచ్చట త్రాగునో తెలియును. ఇత డచ్చటికి బోయి వారికి ధర్మము, వేదాంతము, మోక్షము, బ్రహ్మసంపదమార్గము, విజ్ఞానము చెబుచునేని సర్వమును చెప్పెను. వారి కితడు గురువు. ఇంత తెలిసిన యతిడు ఈమహారహస్యము లన్నియు పలుమందికి చెప్పవచ్చును గదా! మోక్షము మాట యెట్లున్నను కుటుంబమును పోషించుకొనవచ్చును గదా యన్నచో నతని సిద్ధాంత ములు చెప్పెడిచోట్లు, కాంతారమ్మగమ్మలు నీళ్ళుత్రాగెడిచోట్లు, మను మ్మడు నీళ్ళుత్రాగెడివి కావు. అతడు చెప్పినవన్నియు సామాన్యజనుల విశ్వాసములకు వ్యతిరేకములైనవి. అతడొక యవతారము. పారపాటున ద్వాపరాంతమున పుట్టినాడు. నిజముగానైనచో కలి ముడిరిసతరువాత పుట్టవలసినవాడు. ద్వాపరాంతమునందు కొంత కలి యున్నను సాక్షాత్తు భగవంతుడు సంపూర్ణావతారమునెత్తుటకు తగినంత పుణ్యము. మేటపడియున్న కాలము.

ఆ శాకయ్య అమగుమీద కూర్చుండెను. భార్య దగ్గరకు వచ్చెను. ఎందుకు వచ్చెననగా నామె అచ్చటచ్చట బిచ్చమడిగి కొంత పదార్థము తెచ్చి చివరి నలువురు పిల్లలు క్షుత్తుచేత మాడిపోవుచుండగా వారికైనను వండిపెట్టుదమని యా పదార్థములు నిర్దముచేసి మంచి తీర్థము తీసికొని వచ్చుటకు సుంతదూరమున నున్న బావికిపోయెను. ఈలోపుగా శాకయ్య యింటికివచ్చి యామత్తలోని యన్నమును పెట్టికొని తినెను. అన్నము వంటకు తెచ్చిన జలము కొంత మిగులగా వానిని త్రావెను. చక్కగా వాకిటిలో కూర్చుండెను.

భార్య: - గిన్నెలో నన్న మేమైరది?

శాకయ్య: - నాకు తెలియదు.

భార్య: - పిల్లి రాలేదు. కుక్క రాలేదు.

శాకయ్య:—నాకు తెలియదు.

భార్య:—మీరే తిన్నారు.

శాకయ్య:—నీవే తిన్నావేమో!

భార్య:—లజ్జ యుండవలయును; సిగ్గుండవలెను. నాల్గువినములనుండి పిల్లలకు భోజనము లేదు. బిచ్చమెత్తి తెచ్చిన బియ్యము పనిపిల్లలకొరకు వండిన యన్నము నేమొగముపెట్టికొని తినినారు? నలువురు మొగమున నుమ్మివేయరా? ఈ బ్రతుకు బ్రతికెడికన్న పోయి కృష్ణలో పడిచావరావా?

శాకయ్య:—ఒడలు దగ్గర పెట్టికొని మాటాడుము.

భార్య:—నా కొడలే లేదు. నే నొక దయ్యమును, భూతమును. పెద్ద బిడ్డకు పదియేండ్లున్నవి. వాడు చేతి కక్కరకు వచ్చువరకు భగవంతుడు నన్ను బ్రతికించిన చాలును. నీవు భర్తవు కావు, పీడవు. పూర్వము చేసికొన్న పాపకర్మలువు. నీవంటి భర్తను భర్తగా మన్నించవలెనని వ్రాయబడిన ధర్మశాస్త్రములు తగులబడిపోయినను నాకిష్టమే.

శాకయ్య:—ఇప్పుడు నీవు నా భార్యవు. ఇంత నా బాధ నీకు లేదు

శాకయ్య వెడలిపోయెను, ఎచటికో!

నేపాళ దేశములో దక్షిణదేశము పల్లపుదేశము. మరియు దక్షిణమున మహారణ్యములు. కిరాతదేశమే నేపాళమున నధికముగా పంటలు పండు దేశము. మహారణ్యములు కల దేశము. ఆ యరణ్యములలో మరియు పల్లపుప్రదేశములయందు సింహము, చిరుతి, తోడేలు, సివంగి, నల్లయెలుగుబంటు, ఆడవిక్కులా, చెప్పరానన్ని యడవి జంతువులు నివసించుచుండును. మహానర్పము లుండును. చెప్పరానంత భయంకరముగా నుండును.

శాకయ్య యొకనా డామహారణ్యములలో తెరు సుచుండెను. అతడు తన గృహమును, దేశమును వదలి నాలుగైబెండ్రయినది. అతడెచ్చటెచ్చటికి బోవునో, యెందుకు బోవునో యెవ్వరికి తెలియదు. కొన్నాళ్లు మగధదేశములో తిరిగెను. అచ్చటనుండి హమాలయ ప్రాంతముల యందలి జహదేశములలో సంచరించెను. ఇప్పటికి కాశ్మీరమువేరెను. అతడు సన్యాసులతో కలిసి పలుదేశములలో సంచరించుచు మందులు మ్రాకులు సంపాదించుటకు సర్వదా యత్నము చేయుచుండెను. ఏదోయొక యోషధి కాశ్మీరమునందు దొరకు నన్నచో నచ్చటికి బోవును. బ్రహ్మదేశమునందు లభించు నన్నచో నచ్చటికి బోవును.

ఈ నేపాళమున కిరాతదేశభాగమున సరణ్యములో నొక జంతువుండుననియు, దాని పేరిదవత్తమని తెలియదనియు, దాని వదనము మార్జాలమువలె నుండి శరీరము సర్పమువలె నుండుననియు, సర్పమైనను దీర్ఘపుచ్చమైనదికాక హ్రస్వపుచ్చమైనది. మరియు నరీన్యపము కాదు. దానికి న్నాల్గు చరణము లుండును. చరణములు పొట్టివి. ఆ జంతువు చాల భయంకరమైనది. అది భూదారమువలె నేల తెలిచి యా సొరంగములలో నివసించు ననియు, దాని నివాసస్థానమునం

దొక పదార్థము దొరకుననియు, నాపదార్థము సేవించినవానికి జీరా యుష్మము కలుగుననియు నందండు సన్యాసుల మాట లాతడు విని యాపదార్థము సంపాదించుటకు బయలుపరెను. ఆ పదార్థ మొక రొట్టెవంటిది. ఇట్టిపదార్థము భల్లూకముల గుహలలో నుండు నని యొక ప్రతీతి.

భల్లూకములు తేనెపట్టు పట్టుగానే కబళించి తేనెతో, నీగలతో, మైనముతో నర్పమును కనకన నమలి వాని నొక యుండగా జేసి నోటిలో నొక యుష్పచ్చిగా నదిమి వానిని తమ గుహలలో వదలి పెట్టును. అది యెంచును. ఇట్టి రొట్టెలు భల్లూకములు మూడు నాలుగింటిని చేసికొని తమగుహలలో నుంచుకొనును. మహావర్షకాల ములయందు, మహాగ్రీష్మకాలములయందు భోజనమలభ్యమైనప్పుడు భల్లూకములు వానిని భుజించును. భల్లూకులు గర్భవతులై ప్రసవించి తిండికి బయటకు పోవుటకు విలులేనప్పుడు సర్పదా సంతానమును రక్షించుకొనుచు నుండవలసినపుడు వాని కిది యాహారము. వేట కాండ్రు వానిని వేటాడుచు వాని గుహలలోనికి బోయి యీ రొట్టెలు దొరకినచో తెచ్చికొందురు. అవి సామాన్యముగ దొరకవు. అవి వాజీ కరణములబ. ఎప్పుడో నకృత్తుగా దొరకును. వానిని కిరాతులును, శబరులును పేనుమెయి భుజింతురు.

ఇట్టి రొట్టెలు ఈ మార్చాలముఖచరణ సర్పదేహములైన మృగముల గుహలలో నుండునని సన్యాసులలో దొక ప్రతీతి. ఈ మృగమును “తిప్పిలా” యందురు. “తిప్పిల” యనగా నొకజాతి పాము. ఈ జాతువు పాము కాదు. పాము కాఁపోలేదు. అది వేటాడునపుడు చరణములమీప నుంచును. దూరభేషము పోవలసినపుడు కూర్మమువలె పాదములను కుదించికొని సర్పమువలె నెంతదూరమైన పొగలదట. దాని ముఖమున కాలకూబవిష ముండును. దాని నోటివెంట సన్నిజ్వాలలే యథార్థముగ వచ్చునట. దానికి కనుబడినవాడు బ్రతుకడు. దాని చూపు మందకొడి. అందుచేత పిల్లి సడక నడచును. దానికి కొంత దవ్వున నుండి యనునరించవచ్చును.

శాకయ్యపాదము లెవరును పరీక్షించలేదుగాని వానిపాదములు పైకి మనుష్యుల పాదములవలె నుండినను వాని యరికాళ్లలో

చర్మము నన్ననన్న బొత్తులు పెట్టినట్లుండును. అతని పాదముల
యందు శంఖచక్రము లున్నవని సాముద్రకులు చెప్పిరి. అతని
తండ్రికి తెలియును. అతడు నడచుచుండగా చప్పుడేకాదు. సాముద్ర
కులును, జ్యోతిష్కులును చెప్పుటయే కాక తండ్రి యీ పిల్లవానియం
దీ సాముద్రకలశణములు చూచికూడ వాని బాతకము గొప్పదియని
తెలిసియే తాను బ్రతికినన్ని దినములు వానిని చదువుకొనుమని బాధ
పెట్టలేదు. సంపాదించును యునుగలేదు. మరి యెట్టి యొత్తిడిని
చేయలేదు. అతడు భార్యతో పడు నేనెండ్లు సంసారము చేసెను. ఇతని
యీ లక్షణ మామెకు తెలియును. ఒకప్పు డామె యీ సంగతి కనిపెట్టి
వినిగికొనుచు నన్నడికదా — “ఇంత యలికిడిలేకుండ నడువగలరుకదా!
దొంగతనము చేయవచ్చుటకదా! పెండ్లామును పిల్లలను పోషించు
కొనుటకదా?” ఇది శివముతేనెనైన మాట. కాకయ్య యనుకొనెను.
అతడేమాటయు సామాన్యముగా బ్రతికనడు. మాటాడినచో, తప్పని
సరికి మాటాడును. అతడనుకొనెను. “దొంగతన మొకవిధముగా
నుండునా? ఈ మూడమైన లోకము సామాన్య సంసారములలో
సామాన్యగృహములలో నొక వస్తువు నెత్తికొనిపోవుట మాత్రమే దొంగ
తనమనుకొందురు. పెద్దపెద్ద యుగిడులలో వస్త్రములు, రత్నములు,
ధనము తెచ్చుటయే దొంగతన మనుకొందురు. దానిని దొంగతనమని
రాజులు శిక్షింతురు. రాజులు, మంత్రులు, సేనాపతులు, గొప్ప రాజ
కీమవేత్తలు నందరును దొంగలే. అధికారి కవులలో దొంగలుండురు.
వాఙ్మూలలో దొంగలుండురు. ఒకని భావమొకఁడు దొంగిలించును
ఆదియుగాక మతకర్తలలో దొంగలుండురు. ఒక మతమున్నది. దానిలో
పది సిద్ధాంతము లున్నవి. రెండు సిద్ధాంతములు దొంగిలించి మరి
రెండు జోడించి తానొకమతము నెర్పాటు చేయవచ్చును ఇది
మాత్రము దొంగతనము కాదా? కాని జనమునకు తెలియదు. సామా
న్యముగా వస్తువులను దొంగిలించుట మాత్రము దొంగతనమని నిరా
యుధులు, నిబ్బండి లేనివారు, సామాన్యులు నైనవారిని రాజులు
శిక్షింతురు. ఒక మతకర్తలు శిక్షింతురా? వారు దుర్జనుడు. వాని
యూహలు వానివికావు. వాని సిద్ధాంతములు వానివికావు. నేనైనచో
నటువంటి దొంగనగుదును కాని యీ దేశవాళి దొంగను కాను” అని

శాకయ్య భార్య తనతో నిట్లు రెండుమూడుసార్లనినప్పుడెల్ల భావించెను. ఒకవిధముగా చూచినచో శాకయ్యకు గురువు అతని భార్య. శాకయ్య జాతకము కాలజ్ఞులు చెప్పినట్లు, సాముద్రికులు చెప్పినట్లుభవిష్యత్తులో వృద్ధిపొందవలయునన్నచో నతని కామెమాట ఉపశ్రుతి. దీనికి కొన్ని దోహదములుకూడ కలవు. అది యన్యవిషయము. శాకయ్యకు మనస్సులో నెన్నియో యాహలు కలవు. అతడు తన యిల్లువదలు నాటికి వాని కొక నంగతి తెలిసెను. అరుగురు సంతానమునుకన్న తన భార్య తిండిలేక మునలివైపోయెను. ఆ దినములలో నించుమించుగా తిండి తనకును లేదు. తాను మునలివాడుకాలేదు. కాలేదు సరికదా! తనకు నేండ్లు పైబడుచున్నట్లు తానునుకోలేదు. చూచినవారి కితడు ముప్పదియేండ్ల వాడనుకొనుటకు వీలులేకుండెను. ఈ రెండు లక్షణములను శాకయ్య తన యందున్న వానినిగుర్తించి బయలుదేరెను. ఇప్పుడు తాను పల్లివలె నడుపగలదన్న విషయము - నింతకు ముందు పలుచోట్ల నిరూపింప బడినదానిని పునస్కరించుకొని ఈతిప్పిలానామకమ్మగమును కనుగొని వెన్నాడి, దాని నివాసము తెలిసికొని యా రొట్టెను సంపాదించవలయు సని బయలుదేరెను. తెచ్చితెలుత దానియునికి తెలియవలెనన్నచో, అది యెచ్చట తరుగునో తెలిసికొనవలయునన్నచో నా ప్రాంతమునందలి నేపాళదేశపు టాటవికుల భాష తాను కొద్దిగా నేర్చుకొనవలయును. అచ్చటి జనము భోటియాలు. అదియొక యాటవికభాషి వారిభాష భాషయేకాదు. ఆ భాషలో నెక్కువగానున్నచో మదశబ్దములుండును. శాకయ్య వారిలో తిరిగి, వారితో బ్రతికి, వారియాహారమునే భుజించుమ వారిభాషను రెండుమూడునెలలలో నేర్చికొనెను. వారి యాహారమనగా నిదియని చెప్పుటకు వీలులేదు. వారు కొతిమాంసమును తిందురు. నత్తలను, పీతలను తిందురు. నప్తకొనిలో దొరికితే ఏ జల జంతువు నైన తిందురు. అందులో నొకవిశేషమున్నది. ఆ యాహారము నాగ రికులైన మానవులకు మిక్కిలి యపహ్యించుకొననైనది. కాని యా యాహారము తిను జంతువుల శరీరము పరమ లఘువుగా నుండును. వారికి నిద్రామూర్ధ్యముండదు. వారి శరీరముల కలసటయుండదు. వారి యిష్టమువచ్చినప్పుడు వారు నిద్రపోవుదురు. వారు నీరుత్రాగుటకు వచ్చెడు లేడినో, కుందేలునో, మరియుంకేజంతువునో యమ్ముతో కొట్టు

టకు పాదలను చాటుచేసికొని కూర్చుందురు. తెల్లవారిలట్లే కూర్చుందురు. కదలరు, మెదలరు. వారు శిలలనుకొని నర్పములు వానిని రాచికొనిపోవుచుండును. ఈ క్తి వారి కియాహారమువలన లభించినేమో తెలియదు. హింద్రమృగములైనను నడచుచున్న జంతువును వేసికొనిపోవును. నిలుచున్న వాని నేమియు చేయవు. పెద్దపులి కనులలో నడపాపలుండు నందురు. అరడుగుల మనుష్యుడు దానికంటికి తాళ ప్రమాణమూర్తిగా కనిపించునట. అందుచేత నది భయపడి మీదికి రా డని యందురు. నీవు మొద్దువలె నట్లే నిలుచుండువనుకొనుము. అది చూచిచూచి యిదింటేవో తాటి చెట్టు అనుకొని వెడలిపోవును. అట్లు నిలుచుండుటలో శాకయ్య మహాసామర్థ్యమును సాధించెను. అతడు నడచుచున్నచుచునే నుంతయలికిడి తగిలిగను శిలాప్రతిమవలె నిలిచిపోవును. విజంతువు నేమియు చేయలేదు. అతని నే జంతువైన నేదైన చేయ వలయుననగా కదలుచు కదలుచు నాగి పోయిన లిప్తనహస్రాంశ కాలములో చేయవలయును. తిప్పిల కోన మాత ధడవిలో తిరుగుచుండెను. ఆ భోటిమూలు తిప్పిల పేరు విన్న వారే కాని దానిని చూచినవారు కారు. అది యచ్చట నుండును, ఇచ్చట నుండునని ప్రథమాశ్రయము కలుగును. ఎచ్చటెచ్చట నుండునని శాకయ్యవినెనే యచ్చటచ్చటికి పోయి పరమనేను దీనములు ఇరువది దినములు తత్రవేళముండు సంచరించుటయు పెద్దబోరియ కన్పించినచో దానికెదురుగా మొగముపెట్టి పండుకొని రెండు మూడునాళ్లట్లే యుండుటయు నతడు చేసెను. చివరకెవరైనను చూచివాడే 'తిప్పిల' యనుకొనునట్లుగా తిరిగెను. నాలుగునెల లైదునెలలు గడవినతరువాత వానికి తిప్పిలయన్న మృగమే కన్పించలేదు. అడవిపిల్లలు కన్పించినవి. అవి చెట్లకొమ్మలపై నుండి కిక్కిరవర్ణము కలిగిన నైతములతో వానివంక చూచుట కలిగెను. మరియొకడు గుండె బేజారై యూడని పాదవలయును. అతనికేమి భయమలేదు. అతనికున్న అమానుష శక్తులలో, అమానుష గుణములలో ప్రధానమైనది వానిని స్పృశ్యత్వము. పైనుండి క్రిందికి అతనిని కత్తితో చీల్చుచుండుము. అతనికి భయము లేదు. అతని మొగమునందలి యొక నన్నని సరవైనను కదలదు. బాధపడునో పడడో మనకు తెలియదు. కాని వాని శరీరమునుండి

తక్కిన మానవ శరీరములనుండి వలెనే రక్తము ప్రవించుట, మాంస
 ఖంఠములు వెలికి వచ్చుట జరుగును. ఆ చెప్పిన బైరాగులు తిప్పిలా
 గుహంతర్భాగమునందలి యా రొట్టె తినినవాడు కనీసము రెండువేల
 యేండ్లైనను బ్రతుకునని చెప్పిరి. ఆ రెండువేలయేండ్లు బ్రతుకవలయు
 నని శాకయ్య తలపు. దానికి పెద్ద కాశణమున్నది. యోగులు యోగా
 భ్యానముచేత చిరకాలము బ్రతుకుదురని యున్నది. లంబికాయోగము
 చేత యుగముల తరబడి బ్రతుకవచ్చునని యున్నది. కాని లంబికా
 యోగి బ్రదుకునుగాని మొద్దువలె కూర్చుండును. బ్రదుకవలయును,
 వ్యవహరించునువలెను; వట్టి మొద్దుగా కూర్చున్నచో ఫలమేమి? బ్రదికి
 ఏమి బ్రతుకకయేమి? అది బ్రతుకుట కానేకాదు. అందుచేత శాకయ్య
 'తిప్పిలా' గుహగతమైన రొట్టెకొనము బయలుదేరెను. అసలు
 శాకయ్యయే యెన్ని సంవత్సరములు బ్రతుకునో యెవడును చెప్ప
 లేడు. ఈ తిప్పిలాన్వేషణకాలమున కతనికి ముప్పదియేండ్లు. కాని
 యతనిని చూచిన వారందరూ సతతరూపయేండ్ల కుట్టవాడని భావింప
 జొచ్చిరి. అత డరుపదియేండ్లు వచ్చిన తరువాత పెరుగుట మానివేసె
 నేమో! అతడు మార్కండేయ సుహర్షియొక్క యవతారమేమో!
 అతడు తాను నాటి లెక్కప్రకారము కనీసము మూడువందలయేండ్లు
 బ్రతుకుదునని నిర్ణయించుకొనెను. విలయనగా సలుబదిఏండ్లవాడు ఇరు
 వదియేండ్లవాడుగా నుండెనుకదా! సామాన్యముగా నాకాలమున నూట
 ముప్పదియేండ్లు జనము బ్రతుకుచుండిరి కదా! సామాన్యులే నూట
 ముప్పదియేండ్లు బ్రతుకుచుండగా తాను నిస్సందేహముగా నూట
 యేబదియేండ్లు బ్రతుకును. సలుబదియేండ్లప్పు డిరుపదియేండ్ల
 వాడుగా నుండెను. మూడువందలయేండ్లు వచ్చినవాడు నూటయేబది
 యేండ్లవాడుగా నుండును. ఇది యేమి లెక్కయనగా కాకిలెక్క.
 ఏమైననేమి? తిప్పిలా ప్యుగము కన్పించలేదు. అది కనిపించకపోయి
 నచో దాని నిదానము కన్పించునా? అయినను శాకయ్య మానలేదు.
 ఏబదియ కన్పించినచు నరే అది తిప్పిల నిసనించెడి బొరియమేమో.
 త్రవ్వచూచుచు నే యుండెను. చివరకు నిర్ణయించుకొనెను. బైరాగులు
 సన్యాసులు యోగులు తనవంటి తాత్కాలిక శిష్యులను ప్రతారించుట
 శిష్టి మాటలు చెప్పదురని. అందులో నిజమున్నది.

ఇది యిట్లుండగా శాకయ్యకు భోటియాలతో నివసించుచున్నప్పు డొక క్రొత్తపేరు వచ్చెను. వేటాడునప్పుడు శాకయ్య నింహమువలె మృగములమీదికి దూకుట జరుగుచుండెను. సులభముగా మృగము లను వధించుచుండెను. అందుచేత శబరులందరు అతనికి నింహమని పేరు పెట్టిరి. ఇతడు మానవుడు కనుక నింహుడు అయ్యెను. తరువాత తరువాత క్షత్రియులు నింహమన్న శబ్దమును తమ నామములకు తగి లించుకొనుచు వచ్చిరి. నింహశబ్దము శ్రేష్ఠవాచకమై రాజనింహుడు అన్న శబ్దము పరిపాటియైనది. అసలు నింహశబ్దము నామమునకు చివర తగిలించుకొనుటకు భగవంతుడైన శ్రీమన్నారాయణుడు కారణము. అయిన ప్రహ్లాదుని రక్షించుటకై, హర్యాకశిపుని పధించుటకు సరనింహుడయ్యెను. పురుషనింహుడయ్యెను. సరనింహు డనగా సగము నరుడు, సగము నింహము. నింహము సగముదాక లేదు. వట్టి తల మాత్రమే నింహము. సరనింహుడు వేరు. పురుషనింహుడు వేరు. కొంచెము పరాక్రమవంతుడైన పురుషుని పురుషనింహు డనవచ్చును. కాని సరనింహుడనగా భగవంతుడైన నారాయణుని యపతారములలో నొకటిమాత్రమే. ఆ యాటవికలలో కొందరు ఇతనిని శాకయ్య నింహు డని పిలువ నాశంభించిరి. శాకయ్య తెలుగుమాట. వారి నొళ్ళు తిరుగక శాకయ్య శాక్యయనినది. అందుచేత సతడు శాక్యనింహుడైనాడు. తన పేరు హఠాత్తుగా శాక్యనింహుడగుట శాకయ్య కాశ్చర్యము కలిగెను. అతడు చాల నంతోషించెను. తన పేరిట్లు మారుట తాను నిర్భందహముగా వేయియేండ్లు, అంతకు మించియో బ్రతుకుదునన్న యాశకు దోహదమైనది. తిప్పిల లభించలేదు. తన దారిని తాను పోవచ్చును. ఎక్కడికి పోవును? అన్నియు నిట్లుండగా శాకయ్యకొక మహాగుణమున్నది. అది కామప్రవృత్తి. తినుటకు తిండిలేని భార్యయం దారుగురు సంతానము కన్నచో వాడెంతటి కాముకుడో తెలిసికొన వచ్చును. ఇంత యనసుర్తుడవు నీవు లేచిపోరాదాయని భార్యయనగా సతడు తన గ్రామమునుండి గృహమునుండి, లేచిపోవుటకు కారణము వా డా యూరిలో నివసించుటకు వీలులేకపోవుటయే. ఇతడు కొన్ని యిండ్లలో గురువు. మతప్రవక్త. పురుషులును స్త్రీలును అతనిని దైవ ముగా పూజించెడివారు. ఆ గృహముల సంఖ్య కొద్ది. ఆ యిండ్లలో

నున్న కొందరు స్త్రీలు వీనికనివాటుపడిరి. కొందరెదురు తిరిగిరి. నీవు మతగురువ వనుకొంటిమి. యోగీశ్వరుడ వనుకొంటిమి. ఏకవత్సప్రతుడ వనుకొంటిమి. పరస్త్రిముఖము చూడవు కనుకనే కామత్పైకొరకా బొమికెల ప్రాప్తనందు సంతానము కనుచుంటి వనుకొంటిమి యని. కథ పురుషులదాక వెళ్ళెను. ఆ పురుషులలో పెద్దలు గురువేమి చేసినను తప్పలేదనుకొనిరి. మానవన్యస్థిలో కొందరిట్టివారుండురు. భార్యలకును గురువులకును సంబంధముండుట వారు మోక్షమునకు బోయెడి మెట్లలో నొకటియని. కొన్ని రాజ్యములలో కొందరు పెద్దపెద్ద యుద్ధోగస్థులు తమ భార్యలను రాజులవద్దకు, పై యధికారులవద్దకు పంపింతురు. తమ సంతానము గొప్పవారగుదురని. ఆ కలిగెడి సంతానము తమ సంతానము కాదన్న జ్ఞానములేదు. కాని శాకయ్య యీషణి కొందరు పెద్దలంగీకరించినను యువకు లంగీకరించలేదు. వారు శాకయ్యను పట్టి శాకము చేయవలయునని భావించిరి. అందుచేత శాకయ్య తన జన్మస్థలమునుండి పారిపోవక తప్పక వచ్చెను. అతని భార్యయు, సతని కుమారులును వానికి కోపమువచ్చి, యభిమానము వేసి లేచిపోయినా డనుకొన్నారు. యథార్థమైన విషయము వారికి తెలియదు.

ఈ శాకయ్య గడచిన యైవారేండ్లు పలుచేశములు తిరిగెను కదా! ప్రధానముగా గిరివజ్రపురమున రెండు మూడేండ్లుండెను. అది పెద్ద కథ. ఆచటినుండి పారిపోవలసి వచ్చెను. వానికి కారణము వాని కామప్రవృత్తి. ఈ కామప్రవృత్తిలేనిచో సాముద్రీకులును కార్తాంతికులును చెప్పిన అతని యోగమచ్చటనే బయటపడెడిది. భోటియా లెంత సాధువులో యంత క్రూరులు. వారు సరమానభోక్తలుకారు. కాని శత్రువును జంపి కనికొద్ది వాని మాంసమును తినవలసి వచ్చినచో వెనుదీయరు. అందుచేత నా జాతిలోని స్త్రీని తాకుటకు శాకయ్యకు గుండె నిలువలేదు. అజాతికి కోపము వచ్చినచో వచ్చినట్లు తెలియదు. అదియొక బాధ. అత డొక స్త్రీ కొరకు ప్రయత్నించును. ఆమె మాటాడదు. అంగీకరించినదో, అంగీకరించలేదో తెలియదు. మరునాటి ప్రాద్దునవీని తలకును మొండెమునకును సంబంధము లేకుండుట తప్ప నడుమసంతయు శూన్యముగా

నుండును. ఈ యడవిలో నతడు తిన్నతిండి కామోదేకమును కలిగించునది. ఆ యడవిలో వానరముల సంఖ్య యెక్కువ. వానరముల కీ ప్రవృత్తి యెక్కువ. వాని కీ ప్రవృత్తి యెక్కువయగుట కాకాంతరమధ్యమున కొన్ని ముండ్లపాదలున్నవి. ఆ పాదలు మినపగింజలంత కాయలు కావును. కాయ యెంతయుండునో గింజ యంతయుండును. కాని పైని చర్మము దానినంటుకొని యెంత గుంజు ఉండునో యంతేగుంజు. వానరము లా కాయలను కనకన సమలి మ్రింగును. ఇత డాకాయలను పాప్పరమాత్రమే తిని గింజలనుమియుచుండెను. అదియొక యాపదయైనది. ఆ పాప్పర కలిగించు కామోదేకమును గింజలు కొంత యునుచును. దీని కామోదేకమునకు మితి లేకపోయెను. పట్టి కామోదేకమా? అట్లొకరెలనాళ్ళు బ్రతికినచో మరణము తప్ప నింకొకటిలేదు. అప్పుడు అతనికొక స్త్రీ కన్పించెను. ఆమె భోటియా జాతిస్త్రీకాదు. ఎక్కడనుండియో వచ్చెను. ఎందుకువచ్చెనో తెలియదు. శాకయ్య సహజముగా సంపదగుడుటకు వీలులేదుగాని యందవికారిమాత్రము కాదు. అజానుజాహువు. పెద్ద నేత్రములు మినమినలాడు శరీరము. తుమ్మెదరెక్కలవంటి మీసము, జుట్టు, గడ్డము. పెద్ద దుస్తులుకూడ లేవు. విశాలమైన వక్షస్తలము అతనినిచూచి యా స్త్రీ మోహ పడినదనుటలో దోషమేమియులేదు. వారు కలసిన నన్నిచేశమే కొంత విలక్షణముగా నున్నది. ఆమె యితనిని చూడలేదు. ఇతడే యామెను చూచెను. ఆమె నేపాళదేశపు స్త్రీ. ఇతనికి పది భోటియా జాతిశబ్దములు వచ్చును కాని నేపాళ భాష రాదు.

ఆమె యొకరాడు నేల మీద పరుండి యొక వుట్టలోనికి జూచుచుండెను. ఇత డామెను దూరమునుండి చూచెను. ఆమె ఘరించిన దుస్తులు తెలుపు నలుపు నెరుపు రంగుతో కలిసినవి. అది యొక్కటే వస్త్రము. కంఠమునుండి పాదములవరకు కప్పకొనినట్లుండెను. ఇతడు దూరాననుండి చూడగా నతని కిన్నాళ్ళకు తిప్పిల కనిపించెననిపించెను. ఇది దవ్వునుండి చూచిన చూపు. పాము శరీరము, పొట్టి శరీరము. దీర్ఘపుచ్చకాదు. ఇతడు నమిపించినచో నది పారిపోవునో, మీదికి దూకునో తెలియదు. ఇంతకును దాని మొగమును చూడ

వలయును. అందుచేత దూరముగాపోయి చుట్టును తిరిగి యామె కభిముఖముగ కొంత దూర్వునుండి చూచెను. అమె నేపాళదేశపు స్త్రీ కదా! ఉదయించి కొంతమేర మింటిలో సాగిన సూర్యకిరణములు అమె మొగమున పడుచుండెను. అది నేపాళదేశము. పర్వతమయము. సూర్యోదయము చమత్కారముగా జరుగును. సూర్యుడు మింటి కొంత దూరము పోయిన తర్వాతగాని కన్పించడు. సృష్టిలో నదియొక చిత్రము. సూర్యోదయ మెప్పుడగునో యప్పుడే యెఱ్ఱుని కాంతులు కన్పించును. ఒక పర్వతపు బెత్తునకు నముద్రతీరమునకు ముప్పది నలుబది నాలుగువేల యడుగుల వారడి యుండును. అనగా నించు మించు యోజనము మేరలో నాల్గవవంతు కావచ్చును. సగము కావచ్చును. అర్థయోజనము క్రిందనున్న జనులకు సూర్యోదయ మెట్లుగా నుండును. అర్థయోజనము పైనున్న జనులకును సూర్యోదయ మెట్లుగానే యుండును. ఆ పర్వతాగ్ర నివాసులైన జనులకు సూర్యుడెట్లుగా నున్నప్పుడు యోజనములో నడము భాగము క్రిందగానున్న జనులకు సూర్యుని యెఱ్ఱదనము విరిగి తెల్లగా నుండును. భూమండలము మీద సూర్యుడెప్పుడు కన్పించునో, యెక్కడ కన్పించునో అప్పుడే అక్కడ సూర్యోదయము. తత్కాలమున ప్రాగ్గీశ్వర దెఱ్ఱుని యుపరాగము పుట్టక మానదు. ఆ యెఱ్ఱదనము సూర్యునిది కాదు. తత్రత్కులైన జనుల నేత్రదోషమేమో! ఆ యెఱ్ఱదనము మంచు దేశములలో మరికొంత విలక్షణముగా నుండును. ఆ యెఱ్ఱ కిరణము లామెపైబడి ముఖము మార్జాలము యొక్క వదనముగా నుండెను. ఇది నిస్సంచేహముగా తిప్పి. ఇన్నాళ్లకు కన్పించినది. అది తాను నివసించు రంధ్రములోనికి చూచుచున్నది. ఎందుకు చూచుచున్నదో తెలియదు. లోన దాని పిల్లలున్నవేమో! ఇప్పుడేమి చేయవలెను? పోయి దానిని పట్టుకొనినచో నేమి లాభము? నవ్వడి చేసినచో సది పారిపోవునేమో! అది సాధు మృగమో, క్రూర మృగమో తెలియదు. అటవికులు చెప్పట యంత సాధువుకాదు, అంత క్రూరమును గాదని చెప్పిరి. వారు చెప్పిరే కాని వారెవరును చూడలేదు. ఆ మొగమును గూర్చి యదియొక పెద్ద కింవదంతి. ఇందులో నొక్క మార్గమున్నది. దానికి తెలియకుండ నవ్వడిచేయ

కుండ దానినమీపమునకు బోయి అచ్చట నవ్వడిచేసినచో నది తొండ
 రలో తన బొరియలోనికి దూరిపోవును. అప్పుడు అది దాని బొరియ
 యని తెలియును. తరువాత నా బొరియను త్రవ్వి దానిలోపలనున్న
 రొట్టెను గ్రహించవచ్చును. ఇంత త్రవ్విన తరువాత రొట్టెలేనిచో నేమి
 చేయవలెను? అది యదృష్టము. ఇన్నాళ్లకు తిప్పిల కన్పించినదికదా!
 ఇది భాగ్యవిశేషమే కదా! రొట్టెకూడ నిన్సందేహముగ కన్పించును.
 ఆ యోగ్యత తనకు లేనిచో తిప్పిల యెందుకు కలులకు గన్పడును?
 ఇది పాము శరీరము కలది. దానికి కాళ్లున్నను నవనరమైనప్పుడు.
 కాళ్లు లోనికి ముడుచుకొని పామువలె జుట్టున జారిపోవును. కదా!
 అట్లే పామువలె లేచి తోకపై నెలచునేమో! మనిషిపైబడి పీకునేమో!
 గ్రుడ్లు రక్కునేమో! అది విషజంతువో కాదో ఎవ్వరును చెప్పలేరు.
 బొరియలో దూరినను కాసలోబడి పరువెత్తినను నష్టములేదు కాని,
 తోకపై లేచి కరచుటకు ప్రయత్నించినచో నేమి చేయవలయును?
 చేయి చాచినంత యెడమున నిలుచుండి హఠాత్తుగా సకస్మాత్తుగా
 నొక యొడుపుగా పరమవేగముగా పామును పడగక్రింద నమర్చి పట్టు
 కొన్నట్లు దాని మెడగూడ పట్టుకొనవలయును. ఆ విద్య తనకు చేత
 నగును. భోటియాలు తనకు నేర్పించి. మరియు వాని చేతిలో నొక
 గునపము కలదు. ఆ గునపముతో దానిమెడ క్రొచ్చినను క్రొచ్చ
 వచ్చును. కాని తాను తిప్పిలను చంపుటకు రాలేదు. దానిని చంపినచో
 తనకేమి లాభము? అది తనమీదకు వచ్చినచో దానిని సంహరించు
 ఓయో, మెడపద్ద పట్టుకొని దాని యుద్దేగము తగ్గిన తరువాత నెలమీద
 వదలిపెట్టగా నది నహజముగా తన బొరియలోనికి దూరును. అట్టి
 దేదో జరుగవలయును. అందుచేత సతడంత చుట్టాను మరల వెనుకకు
 తిరిగివచ్చి అది చూడకుండ దాని పద్దకు బోవుచుండెను. అతడు
 నూర్యున కెదురుగా బోవుచుండెను. అతని శరీరపు నీడ వానివెనుకనే
 యున్నది కాని ముందునకు పడుటలేదు. అదియొక యదృష్టము-
 ముందునకు పడినచో తన యలికిడి యా మృగమునకు కలిగెడిది.
 దగ్గరకు బోయినకొలది యది మృగముకాదేమో యన్న సందేహము
 కలుగ నారంభించెను. మృగముకాక ఏమగును? ఇది నిర్ణయమైన
 యడవి. ఇచ్చటనున్న జనులు తాల్చెడు వనసము లిట్లుండవు. ఒక

యూహ వచ్చినచో నా యూహ యచ్చటి పరిస్థితుల ననుసరించి
 వచ్చును. పరిస్థితులకు సంబంధించని యూహరాదు. పట్టణములో
 మేడమిద, లేదా ఒక నందులో నర్థరాత్రమున మండుచున్న నిప్పుల
 వలె కన్నులు కన్పించును. అది పిల్లి కావలెను, కుక్క కావలెను.
 సింహము కాదుగదా! పెద్ద పులి కాదుకదా! అడవిలో నట్టిది కన్పించి
 నచో నది పెద్ద పులి యేమో! సివంగి యేమో! అనిపించును.
 చివరకు సివంగి కాకపోవచ్చును. పులి కాకపోవచ్చును. కాని యూహ
 వచ్చెడి లక్షణ మది. అందుకనియే మానవుడొక ప్రసంగమును
 విన్నప్పుడు ఒక గ్రంథమును చదువుచున్నప్పుడు కలిగెడు సత్త
 విశేషమూ, లేదా ప్రతితి సంవర్షమును బట్టి యుండును. హరియన్న
 శబ్దమునకు పదేపదే ఆర్థములు కలవు. విష్ణుమూర్తి, సింహము, కప్ప,
 పాము మొదలైనవి. కథా సంవర్షమును బట్టి యీ యర్థమగును.
 అట్లే అచట నా నిర్జన ప్రదేశమున నెడల వలువలు దాల్చెడి జనము
 తిరుగుట దుర్లభమైన స్థలము. అందట్టి వననములు తాల్చి యొక
 వ్యక్తి పండుకొనిన దనుకొనుటకు వీలులేదు. శాకయ్య తనకు తేచిన
 యూహాను పరిహరించుచు నెమ్మదిగా నామెను నమీపించు
 చుండెను. అతని భ్రాంతి వృద్ధిబొందుటకో యన్నట్లు అమె చరణ
 ములు పచ్చి గడ్డిలో కప్పబడి యుండెను. తల పైకి కన్పించు
 చుండెను. శిరోజములు కానవచ్చెను. పిల్లికంత జుట్టుండదుకదా!
 ఈ పిల్లికుండునెమో! ఎదురుగా వెళ్ళి చూచెను కదా! దాని మొగము
 పిల్లి మొగము. ఆ పడుచున్న ఎఱ్ఱ ఎండలో తాను భ్రాంతి పడె
 నెమో! అది తిప్పిల కావచ్చును. ఎరుగని జంతువుయొక్క లక్షణము
 లిట్లుండునని యనుకొనుట యెట్లు? దాని కే లక్షణము లుండునో
 యవియే లక్షణముగా సూహించవలెను. అతడు క్రమక్రమముగా
 దగ్గరకు వచ్చినకొలది యది మృగముకాదన్న విషయము నిర్ధారిత
 మగుచుండెను. కాని మనుష్యవ్యక్తియన్న యూహకుమాత్ర మాధార
 మేకవుట లేదు. అతడచ్చట నిలబడి యిట్లు యోజించెను. ఎరుగని
 ప్రళయమును దీని నమీపమునకు బోయి నెత్తిమీదికి తెచ్చుకొనుట
 యెట్లు? దూరమునుండియే యలికిడి చేసినచో నది వెనుతిరిగి
 చూచును. వ్యవహారము తెలిపావునని యతడు దగ్గను. అ

జంతువు హఠాత్తుగా లేచి నిలుచుండెను. ఇద్దరు నొకరినొకరు చూచుకొనిరి. ఆమె నిస్సంవేహముగా స్త్రీ!

ఇటువంటి స్త్రీ యిక్కడ నెట్లున్నది? ఈమె యాటవికురాలు కాదు. కొంత నాగరకురాలు. ఆమెతో తాను మాట్లాడెను. తా నాంధ్ర భాషలో మాట్లాడెను. ఆంధ్రభాష యనగా నిన్నివేలవిండ్ల క్రింద కృష్ణా గోదావరీ నదులమధ్య సప్త డే భాష మాట్లాడెడివారే యా భాషయే యనుకొనవలయును. తనకు నేపాల భాష రాదు. ఆ నేపాల భాషకూడ చిన్న పాఠములయందు ఘనముగా నుండును. తన కే ప్రాంత భాషయు రాసప్తడు, అవిడ ఏ ప్రాంతమునకు చెప్పిననేమి? ఇత డేదో మాట్లాడును. ఆమె యేదో మాట్లాడును. ఒకరి మాట యొకరికి తెలియదు. కాని యామె స్త్రీ యని తెలిసినంతనే యితనిలో నొక మార్పు వచ్చెను. తిప్పిలయు వెయి యేండ్లు బ్రతుకుటయు సర్వమును పుటుమాయమైనవి. ఇత డూరకే సవ్వును. ఆమెయు సవ్వు చుండెను. ఈ సవ్వు విద్వేషమును ఒదులు ప్రేమను కలిగించెనా? ప్రేమయని చెప్పటకు వీలులేదు గాని, విద్వేషము మాత్రము లేదు. ఆమె యతని సౌందర్యమును చూచెను. అతనిని చూచినంతనే వెగటు కలుగుట లేదు. భయము కలుగుట లేదు. అతడు అటవికుడన్న యూహయు కలుగలేదు. అత డాటవికుడు కాక ఏమగును? వాని జుట్టు చీకిరిబీకిరిగా లేదా? లేదు.

పురుషులుగాని స్త్రీలుగాని తమ యున్నచోట తమ శరీర సౌందర్యమును గూర్చి శ్రద్ధతీసికొనెడి వారైనచో వారు మహారణ్యముల యందైనను నరే యంతవరకు వీలైనచో సంతవరకు తీసికొనుచునే యుందురు. ఇంకొక గంటసేపటిలో నొక స్త్రీ చనిపోవునని యామెకు తెలియును. ఆమె వీలైనచో తల దువ్వుకొని బొట్టు పెట్టుకొని చీర ధరించి మృత్యువుకొర కెదురు చూచుచుండును. గడ్డము గంటసేపు పెరుగనియనివాడు, వాడు యముడైన నేమి? తనను తన గంటసేపు పెరిగిన గడ్డముతో జూడనిచ్చునా? వాడు తప్పకుండ యముని యొక్క కొలువునకు బోవలయును. తన గడ్డము మానిపోయిన యముడు కొపించునేమో? తన యుద్వోగము పోవునేమో? “ప్రకృతి రపరిహర్యా” యుందురు. అది యిదే. అంగుచేత శాకయ్య తన

జుట్టును గడ్డమును మీనలును తైల సంస్కార విహీనముగా నా యడవిలోకూడ నుండనియలేదు. అతని గోళ్లు దువ్వెనలవంటివి. అడవిలో నతడు శిరోజములకు యోగ్యమైన యొక వృక్షనిర్యాస మును గనిపెట్టెను. ప్రాద్దుననే లేచుటతో దానిని తలకు రాచికొనును. గోళ్లతో సంస్కరించికొనును. అతనికి శరీరమునందు వననము లున్నచో నప్పకైనను యోగివలె కన్పించును.

అమె యతని వదనమును జూచెను. అది యెంతటి ప్రసన్న మైన వదనము? అత డెంత నాగరీకుడు? ఈ మహారణ్య మధ్యమున నెందుకున్నాడు? అత డేదేశమువాడు? ఏ జాతివాడు? అతని భాష ఏమి? ఈ ప్రశ్న లుభయులకును సమానముగనే యుండెను. అతనిలోనున్న కామము ప్రతినిమేష పరివర్తమాన మగుచుండెను. అతడు నెమ్మదిగా నామెవద్దకు బోయెను. వారి యిద్దరి కలయికయు నచ్చమైన స్త్రీ పురుష సంయోగమని చెప్పవచ్చును. ఒక భాషా సామ్యములేదు. ఒకజాతి సామ్యములేదు. సామ్యమున్న శబ్దము వారిరువురిమధ్యను బాహిరింపించ బడినది.

నాల్గు పాదములు సంపూర్ణముగ విరిగిపోయిన కలి పురుషుడు వారి సంయోగమున కెంత యానందించెనో తెలియదు. కలికాలము నధికరించియున్న దేవతలున్నచో వారధావాగ్విభవులు కావలెను. వా రిరువురితీమ నొక భేదమున్నది. అమె పదునేనేండ్ర బాలిక. పురుష సంయోగ మెరుగనిది. సంయోగ భావనావిరహిత కాదు. గొప్ప యూహశాలిని. పురుషసంపర్కభావనా నిత్యఫలకిత శరీర. కొందరి కొందరి యూహలు చుఱుత్కారముగానుండును. వారు స్త్రీ లైనచో గల్పిత పురుషులతో, పురుషులైనచో గల్పిత స్త్రీలతో సౌధాగ్ర భాగములయందు, పర్వత గుహంతరాళముల యందు, నిశార్థభాగ ములయందు చిత్రచిత్రములైన సమాగమములు భావించుచు భోగించుచుండురు. అమె యట్టిదని చెప్పవలెను. ఏదో మనసులో నెప్పుడును చేయుచున్న విచిత్రములైన వికారములైన పురుష సమాగ మోహలలో నొకటి యామెకు యథార్థముగా సంఘటిల్లెను. అమె తన యొడలు దాను మరచిపోయెను. అతని సంస్కర్మచేత నామె మనస్సుకూడ పనిచేయుట మానివేసెను. ఏదో యాదృచ్ఛికముగా

నెప్పుడును సంభవించుటకు వీలులేని యాహ రూపు కట్టినట్లు ఆమె కొక మహా సుఖము తారనిల్లెను. ఆమెకే యాశ్చర్యముగా నుండెను. వాని కాశ్చర్యముగా నుండెను. ఇది వారిద్దరును మనుష్య జన్మ యొత్తినారు గనుక భగవంతు డా నుఖమును ప్రసాదించెనేమో! ఎంత కామోదకము కలదియైనను పురుష వ్యామము స్త్రీ వృకముతో నంగమించదు. పురుష సింహము ఆడ చిరుతవులితో నంగ మించదు. ఇది యొక్క మనుష్య జాతియందే నిద్దమైన విషయము. ఇది యిదే. ఇది సంఘటిల్లినది.

తరువాత నేమి? అడవి మృగములకును మనుష్య జాతికిని భేదమిందున్నది. ఆ అడవి మృగములట్లు సంఘటిల్లినచో తరువాత వాని దారి నవి లెచిపోవును. ఇక్కడ నట్లు జరుగదే! ఆమె నతడు వదలిపెట్టలేదు. అతని నామె వదలిపెట్టలేదు. తన నంగతి యత డామెకు చెప్పలేదు. ఆమె తన నంగతి యతనికి చెప్పలేదు. ఒకరి నొకరు వదలిపెట్టి యుండలేదు. అంతయు సైగలతో సాగుచుండెను. కొంతవేళ కామె తాను వెడలిపోదునని సంజ్ఞ చేసెను. అతడంగీకరించ లేదు. మఠల రేపు ప్రాద్దున వత్తునని సైగలచేత తెలియజేసెను.

అత డామెతో నాదినము దినమంతయు రాత్రిరాత్రియంతయు కడపినగాని యామెను వదలిపోయెడు. ఆమెమాత్రమేమి చేయును? ఏది యెట్లైనను నరే అతని యొత్తిడినే భరించెను. భరించుట యనగా తానెచ్చటికో పోవలయును అచ్చట తనవారున్నారు. వారితో నర్థి చెప్పికొనవలెను. వా రొకవేళ తనను వెతకికొనుచు నడవిలోనికి వత్తురేమో, వచ్చినచో తాను కన్పించినచో నదియొక యాపద. అట్లు వచ్చెడివారు లేరని యామెకు ధైర్యముండితిరవలెను. తాను వెడలక పోయినచో నెవరో యాదుర్దాపడవచ్చును. ఆ యాదుర్దా పడెడివారు తనకొనమువెదకి కొనుచురారు. రాలేరు. మరియు వారికి. తన సాహసము, తన న్వతంత్రత, తన బలము, తానెట్టి మృగమునైన సులభముగా వధించగలశక్తి తనకున్నదని వారు తెలిసియున్నవారై యుండుట యామెకు దెలిసియుండవలయును. మరియు ఆమెకు సుమారు పదునేనెండ్లుండును గనుక కఠినశరీర. పామువలె పరుగెత్త గలదు. పులివలె దూకగలదు. భల్లూకమువలె మీదపడి పీకగలదు. శాయ్య నేమియు చేయలేదు. అది యతని యదృష్టము.

6

మరునాడు ప్రాద్దున ప్రావృక్తి యాపిల్ల శాకయ్యను పదలించుకొని పోయెను. ఆ ప్రదేశము శాబరమండలము కాదు. అది కఠోర గహనము. దానికి ప్రాగ్గీశయందు శాబరమండలము కలదు. దక్షిణ దిశయందొక ప్రదేశమున్నది. అది చిట్టడవి. మొత్తముమీద పెద్ద వృక్షములు పదికంటె నెక్కువయుండవు. అవి పదిమైళ్ళ చదరము కల కొండపదేశము. పుట్టలెక్కువ. పాదలెక్కువ. ఎక్కువగా చిత్త పులులు నివసించు స్థలము. ఆ స్థలములో నెవరును నివసించరు. ఆచట సమృద్ధిగా వాగులలేవు. ఫలవృక్షములులేవు. అది వ్యవసాయము నకు పనికిరాదు. వేటకు పనికిరాదు. ఎవరో యెందుకో ఆ స్థలమున పది గుడిసెలు వేసికొనియుండిరి. ఒకచోటనున్న గుడిసె పెద్దది. ఆందులో నొక ముసలిది నివసించుచుండెను. ఆ గుడిసె పరిశుభ్రముగా నుండెను. పట్టణ సమీపమునందున్న నివాసమువలె నుండెను. గాని అడవిలోని కుటీరమువలె లేదు. గీతా ఆ యింటికి పోయెను. లోపల నొక మంచములో నొక ముసలిది పడుకొనియుండెను. ఆమె యాటవిక స్త్రీవలె లేదు; నాగరికురాలివలె నుండెను. ఆ కుటీరము చాల విశాలమైనది. కుటీరములో నాహారసద్వార్తములు సమృద్ధిగా నున్నవి. కుటీరమును జూచినచో సంపద్వంశముగ నున్నది. ఒక్క విశేషమేమన, నా గుడిసెలో నాయుధములు కలవు. బల్లెము, రెండు వంకరకత్తులు, మూడు బాకులు, కత్తులు గరించుటకు చేతులకు తొడిగికొను నినుపకవచములు, ఒక యినుపశిరస్రాగ్రము, బుజములను రొమ్మును కత్తివాటలనుండి యడ్డుకొనుటకు వలసిన యినుప శవచములు. ఆ కుటీరము పైకి కుటీరమువలె నున్నది. అనగా బైట

నుండి పోయినచో నడవియాకులు కప్పబడినట్లుండును. అంతయు నొక కాంతారతరువత్ర సమాచ్ఛాదితమైన కుటీరము. ఆ యాకులు నేలమీదివరకు వ్రాలియుండును. లోపల గోడలున్నవి. అవి రాతి గోడలు. గోడలకెత్తులేదు. కాని యీ కుటీరమెత్తైన ప్రదేశమగుటచేత లోపల నివసించు భాగము లోతుగా చేయబడినది. అందుచేత లోనున్న యింటి యెత్తుతనము బయటకు కన్పించదు. ఇంటిలోనికి కొంత దిగి పోవలయును. మరల నింటిలో తగినంత వెలుతురున్నది. ఇంటి కప్పుమీదనున్న యాకులు జారిపోయినట్లొకటి కన్పించును. అది జారిపావుట కాదు. బుద్ధిపూర్వకముగా జేసి పనియే. పైకప్పులో నది పెద్దబారియ. అందులోనుండి వెలుతురు వచ్చుటకేగాని మనుష్యుడు దిగుటకు వీలులేదు. ఆ భాగమునందు కత్తులమర్చబడియున్నవి. కత్తులేటవాలుగా నున్నవి. రోన వానపడుటకు వీలులేదు. ఆ పద్ధతిగా నమర్చబడినవి. ఆ ముసలిదానికి నూటసాత్రయేండ్లకు తక్కువ యుండవు. మంచములో పడియున్నవనగా నామె మొగమునందలి ముడుతలు చూచిరేని, వృద్ధురాలు మంచములోనుండి లేవలేదని పిండును. అంతలో శ్రాచుసామువలె లేచి నిలుచుండెను. ఆమె మంచముక్రింద నెల్లప్పుడు నొక తీవ్రమైన కరవాలముండును. ఆమె కత్తి పుచ్చికొని పండుకొనిన మంచముపద్దనుండి గుమ్మమువరకు లంఘించగలదు. ఆ కుటీరద్వారము పూర్ణమైనది. తేలికగా దానిని భేదించుటకు వీలులేదు. ఎప్పుడైన తెరచియున్నయెడల నొక చిరుత పులియో, మరియు నెవడైన చోరుడో ప్రవేశించినచో గడపపద్దనుండ గనే రెండు ఖండములగుదురు. ఆ ముసలిది యింత ప్రమాత్నము చిరుతఘలులకొరకు, నాటవికులకొరకు చేయలేదు. సురెవ్వరికొనమో చేసినది. ఆమెకు విరోధులు కలరు. వారికొనము చేసినది.

గీలా ఆ కుటీరమునకు వెళ్లెను. తలుపు తెరవబడినంతనే ముసలిది తలయెత్తి చూచెను. కనిపించినది గీలా. ఆమె కొంచెము కోపమువచ్చిన దానివలె నొక్క నిమిషము మాటాడలేదు. అంతలో నిట్లనెను: “నీవును నావలె చెడిపోదువు. రాత్రియంతయు నెచ్చట నున్నావు? ఓసి దొర్చాగురాల! నావలె చెడిపోకుము. నీకు నా పోలిక వచ్చినదని చెప్పుచున్నారు. రూపముచేతనే కాదు, గుణములచేత

కూడ నా పోలిక సంపాదించుకొనుచున్నావు. స్నానము చేసేతివా? భోజన మాచరించితివా? రాత్రి యేమి తింటివి? ఎక్కడ నుంటివి?"

గీలా:— అడవిలో చాల దవ్వుపోయితిని. ఒకచోట ప్రాద్దుక్రుంకి నది. దారి తెలియలేదు. ఒక చెట్టుమీదనెక్కి నిద్రపోయితిని. అవ్వా! ఆ చెట్టుయొక్క రామణీయకత చెప్పటకు వీలులేదు. పెద్ద యాకులు లేవు. ఎండపోలేదు. ఆకులు పరిమితముగా నున్నవి. ఏక దేశమునందున్నవి. అచటమాత్రము గుబురుగా నున్నవి. వానిలో పండుకొంటిని. అది నరేగాని తిప్పిల యర్చయొక మృగమును నీ వెరుగుదువా?

మునలది:— తిప్పిల యర్చుపేరే నేను వినలేదు 'తిలిప్ప' అన్న యొక నర్పమున్నది. అది రెండు తలల శిఖండి యగుకొందును. ఔను! జ్ఞాపకము వచ్చుచున్నది. ఇట్టిపేరు నాకు నొకనాడు గంగాటు డన్నవాడు చెప్పెను. దాని శరీరము పామువలె నుండునని, కొండ చిలువవలె నుండునని, దాని మొగము బిడాలముఖమని, దానికి చరణములుకూడ నుండునని, ఇది వట్టి పుకారేకాని యట్టి జంతువు లేదు. గంగాటుడు దానికొరకు చాల ప్రయత్నించెనట. నేను వానిని పరిహసించుచుండెడు దానను. అతడింకెదేయెదో చెప్పెడువాడు. నేను మరచిపోతిని. కొందరు వృథా కొన్నియాశలు పెట్టుకొందురు. వారిని కొందరు మోసగింతురు. ఈ తిప్పిల అటువంటిది. దాని ప్రసక్తి యెందుకు వచ్చినది? ఎవడైన నాటవికుడు నిన్ను కలసికొని 'దానిని చూచితివా' అని యడిగెనా?

గీలా:— అట్లు సన్నడుగలేదు. అతడు నేనే తిప్పిల సనుకొ నెను. నిన్నటి ప్రాద్దుట నేనొక విచిత్రమైన జంతువును చూచితిని. దానిని పట్టుకొందమని వెన్నాడితిని. అది యొక చిన్న వల్మీకములో దూరెను. దానిరంధ్రము విశాలముగా నుండెను. నేను నేలపై పరుండి యా తంద్రములోనికి చూచుచుంటిని. నన్ను దూరమునుండి యొక పురుషుడు చూచి నేను తిప్పిల సనుకొన్నాడని. నా మొగము బిడాల మొగమగునో కాదో చుట్టు తిరిగివచ్చి చూడెను. తెలియెండలు నా మొగముమీద పడుచున్నవి. దూరవృష్టికి అతనికి నా మొగము మార్వాల ముఖమువలె కన్పించినదట. అతడంతదూరము మరల

తిరిగివచ్చి వెనుకనుండి నన్ను పట్టుకొనవలెననుకొనెనో యేమో ! నామీదికి లంఘించవలయు ననుకొన్నాడో యేమో ! కాని యాతిప్పిల యను జంతువు స్వభావము నెరుగక వెనుకనుండి దగ్గినాడు. నేను తిప్పిలను కాను; గీలనైతిని.

మునలిది:—(సవ్యము) ఓసి దుడ్డనురాలా! నీవెవరో యడవిలో తిరుగుచున్న పిల్లవు కావలెను. గీలా వెందుకైతివి? నీవు చెడిపోయితి వన్న ని తండ్రి నన్ను బ్రతుకనిచ్చునా?

గీలా:—అవ్వా, అతడు మనదేశమువాడు కాడు. మనదేశము నందలి పురుషులందరు వామనులని చెప్పవలెను. అత డాజాను బాహుడు. నీ వంగీకరించినచో అతనిని దీసికొనివచ్చి నీకు చూపిం తును. అతని వదన సౌందర్యమును, శిరోజ నీలిమమును, అతని దేహ నైగనిగ్యమును, అతని మందహాస పూర్ణిమా చంద్రికాచ్ఛటలను నీవు చూచినచో అతనిని నీవు నాకు దక్కనియదని భయము.

మునలిది:—ఓసి! కుటిలరాలా! నేనింకెన్నాళ్లు బ్రతుకుదు ననుకొందువు? నాకివ్వుడు నూటయిడవదియైదేండ్లు. నా యాయుర్దా యము నాకు తెలియును. నేనింక రెండేండ్లకన్న బ్రతుకను. నేనినాడు త్రాచువలె పరుగెత్తగలసనగా, చిరుతవలె దూకగలసనగా, కత్తి వ్రేటుతో ఖండించగలసనగా జీవితాంతము నవి యభ్యంతములైన విషయములుగనుక చేయగలను. ఓసి! యారెగ్యమునకు నాయుర్దా యమునకు సంబంధములేదు. తాటియెత్తున పెరిగినచెట్టు తీవ్రముం యుకు పడిపోవచ్చును. దానాగ్నికి తగులబడి పోవచ్చును. కొండ నెలలకింద హఠాత్తుగా బీటిచ్చి చెట్టు క్రుంగిపోవచ్చును. ఓసి యాలోచన లేనిదానా! నీవు వానితో సంపర్కమేల పెట్టుకొంటివి? గంగాటునివలన నేను చెడిపోతిని. నీవుకూడ నట్లే చెడిపోయెదవా? నిన్ను మీ తండ్రి నావద్దకు పంపించినప్పుడు కట్టుదిట్టము నేని పంపిం చెను. నావద్ద పది వాగ్దానములు తీసికొని పంపెను. ఇంతకును నాతల్లి యాస్త్ర మన నీవాతజాతి నివసించు ప్రాంతములో నున్నది. అయాస్త్ర నాకు వచ్చినది. నే నెవరికిచ్చివేయుదునో యని నీ తండ్రి భయము. రెండేండ్లకింద నిన్ను నాకడకు పంపినాడు. నా యాయు స్సింక రెండేండ్ల యున్నదని నీ తండ్రికి తెలియును. అతడు జ్యోతిష్ములను

కనుగొనినాడు. ఈ నాలుగేండ్లు నిన్ను నావద్దనుంచినచో నాయాస్త్రాని నీకు వశము చేయుదునని యతని యాహ. అత డొక పిచ్చివాడు. నాయాస్త్రాని నీకుగాక మరి యెవరికిత్తును? నీ తల్లి నాయప్పగారి కుమార్తె. నాకింకొక బంధువులాలేరు. నాయాస్త్రాయందలి మమ కాదముచేత నీతల్లియు, దండ్రుయిరెండుమూడేళ్ల కొకసారివచ్చి చూచి పోదురు. పుట్టినప్పటినుంచి నిన్ను నావద్దకు తీసికొని వచ్చుచుంటిని. వచ్చినప్పడెల్ల నీయందుగల నా పోలికలను పునఃపునరుద్ఘాటనము చేయుచుందురు. అవి వారు చెప్పుకుండనే కన్పించుచున్నవి.

ఓసి! నా యాస్త్రా నీకిచ్చినచో నీవు మనదేశములో నుండినచో నీ వనుభవింపగలవు. నీవుకూడ నావలెనే గంగాటుని వంటినానిని పట్టుకొనినచో నా యాస్త్రాకి తొల్లింటి దుర్గకపోదు. గంగాటుడు నావక్షి మున పోవుటయు, నా బంధువులతో తగాదా పెట్టుకొనుటయు, పంటను సరిగా తెచ్చికొనలేకపోవుటయు, వారితో కత్తి ముద్దములు, వీనిని రాజబంధువులు బంధించుట, కొన్నాళ్లకు వదలుట, ఆ నా బంధువులు బాదలు పడలేక నాపంట నాకిచ్చుట-నా బ్రతుకంతయు నిదియొక రగడమైనది. గంగాటుడు చనిపోయిన తర్వాత నా యాస్త్రా నీ తండ్రి చేతిలోనికి వచ్చినతరువాతకదా! నా పంట నాకు వచ్చు చున్నది, నేను సుఖముగా బ్రతుకుచున్నాను. “ఓ యత్తా! యిచ్చట నెందుకమ్మా! మన చోటికి పోవమురా! నిన్ను పువ్వులలో పెట్టి పూజ చేసెదను. నేను పూజించుట యెందుక? నీకున్న యాస్త్రాయే నీకు చాలును. ఈ యడవియెందులకు? ఈమృగములెమి? ఈ నిత్య శత్రు భయమేమి?” అని యెంతయో చెప్పెను. కాని నేను ఈ బ్రతుకున కల వాటు పడిపోతిని. ఇది గంగాటుని కుటీరము. దీనిని దుర్గమువలె భద్రపరచితిని. అతడు చనిపోయెను. నేను నివారదేశమునకు వచ్చితి ననగా నెను అతనిని మరచిపోవుదునన్న భయమున్నది. నేను అతనిని మరచిపోయి అతనియందు ద్రోహమేల నేయవలెను? అతడు నన్ను పెండ్లియాడలేదు. మే మిరువుర మడవిలో మృగములు కలసికొన్నట్లు కలసికొన్నాము. కాని కపోతములవలె, నొరి నొకరము పరిత్యజించ లేదు. అతడు నాకొరకు చనిపోయినాడు. నేను చేసిన పొరపాటే మనగా నతనిని పెంపుడు పక్షివలె చూచినాను. అత డాటవికు డైనను

నేను అతనిని చిన్నతనములోనే చూచితిని. నీ కీ కథ పూర్వ మెప్పు
 దును చెప్పలేదు. అప్పటికి అతనికి పదునారేండ్లు మాత్రమే. నాకు
 ముప్పదియేండ్లు. అతనిని నేను ప్రేమించితిని. అతడు తనంత తాను
 కాంతారపు బ్రతుకు బ్రతికినచో నమస్తాటవికులవలె గడుసు తెలెడి
 వాడు. కత్తివినరుట, మృగముల కొరకు పొంచియుండుట, తెల్లవారులు
 మేల్కొనియుండుట, పామువలె జారుట మొవలైన సర్వలక్షణముల
 యందు రాటుతెలెడువాడు. నేను అతనిని రక్షించుకొనగలను గదాయని
 అతనిని చెడగొట్టినాను. అతని నిల్లుకదల నీయలేదు, అతడెక్కడు
 నడవిలోనికి బోయినచో నాకు భయము. అతడు నా కనుచూపు మేర
 దాటిపోరాదు. అతడును నాకు భర్తగా నుండుట తప్ప మరియొక
 వ్యవహారముపొంత పోలేదు. పులి వానిమీద కురుక పట్టినచో, దానిని
 చంపినది నేను అతని పొంత పాముకదలాడినచో దాని పక్షగను చురి
 నది నేను. గాలికూగి చెట్టుకొమ్మ అతనిమీద పడబోవుచున్నచో మే
 నొడ్డినది నేను. అతనిని నా పొలముమీది పంటను తీసుకొని పచ్చటకు
 నీవారదేశమునకు బంపితినినగా నచట నీయడవులలోని యెగ్గులు
 లేవుకదా యని పరిశీలితిని. అప్పటి యెగ్గు లిచ్చట నున్నవి. నేను చిన
 నాటినుండి యడవిలో నుండుటచేత నాకడవిలోని కీడులె తెలియును
 గాని జనము నివసించు చోటి గోడులు నాకు తెలియవు. గంగాటు
 డెంత యాటవికజీవనమునందు నమర్చుడు కాక పోయినను వానిలో
 నాటవికుల లక్షణములు లేకపోలేదు. అతడు చివరికేమైరాడు? ఇటు
 నడవులకు పనికి రాకపోయెను; అటు జనపదములకు పనికి రాక
 పోయెను. అతనికి నా చుట్టాలు నా పంట నిచ్చుటకుగూడ సంగీక
 రించలేదు అవి కలహములు. ఇతడు నా దైర్యమును చూచికొని
 వారలతో వివాదపడుట. వా రితనిని పట్టియిచ్చుట. నేను
 జనపదములకు బోయి వాని పక్షమున వాదించుట. నా బంధువులు
 నేనన్నచో జడిసి చివరకు తప్పనిసరియై నా పంట నాకు చెల్లగట్టుట.
 నా యక్కగారి కూతును మినాయన చేసికొనినాడు. అప్పటినుండి
 కదా నేను సుఖపడుచున్నాను! నీవారజాతిలో నెక్కువమంది
 వృత్తులు చేసికొని బ్రతికెడివారు! కత్తులు కటార్లుపట్టుకొని జీవించెడి
 వారుకారు. మినాయన యట్టివాడు కాదు. అతని పూర్వులు కాశ్మీర

చోధిపతులసేనలో పనిజేసినవారు. అతడు సాము గరిడిలు నెర్పిన వాడు. తన పెద్దచుత్తగారొకరై యిట్టిసున్నదని తెలిసి యతడు వన్ను చూడవలెనని యబలాటపడినాడు. మీయమ్మ పెండ్లినాటినుండి నా నడుమ, నీ తండ్రి నడుమ నొక సాహర్షమేర్పడినది. అతడు వన్ను గౌరవించ నారంభించెను. అతనికి కొంత పొలమున్నది. నీ తల్లికి కొంత బాలమున్నది. నా పొల మతని కప్పగించితిని. నా పంటలో వగమతనినే తీసికొమ్మనుచుంటిని. ఆ నాటికి నా బంధువుల బాధ నాకు వదలినది. నీ తండ్రి కటారికాడు. ఇటు వ్యవసాయము చేయును. పలసినచో రాజుసేనలో పడి యుద్ధములు చేయును. అందుచేత నా యందు గౌరవము కలవాడయ్యెను. ఇంకొకడైనచో నన్ను తేలికగా పరిహరించెడివాడు. నాకు నా తల్లినుండి సంక్రమించిన యాస్త్ర నెను కులమునుండి బాహిరింపబడితిని నా బంధువులు గ్రహంపవలచిరి. నిజానికి నెను చెఱఁపొయినవానను. కులము నుండి బహిష్కరింపబడినదానను. అట్టివారికి తమ యాస్తులమీద నధికారముండదు కాని నా డొక యధికారి యుండెను. అది డొక శబర స్త్రీని పెండ్లియాడెను. తక్కువ కులపు స్త్రీని ఎక్కువ కులమువాడు పెండ్లియాడినచో న్యృతులు బాధించవు. వారి మర్యాదలు పోవు. తక్కువకులపు పురుషుడు ఎక్కువ కులమునందలి స్త్రీని పెండ్లియాడినచో నధికారము పోవును. అస్తులు దక్కవు. ఇంద్రుఁ డ్దామున్న దనుకొందును. పురుషులకు ప్రాధాన్య ముండతీరవలెను. స్త్రీలును, పురుషులును సమానమైన స్థితియందే యున్నారనుటలో నేను స్వార్థ పురుషులను కానిచో తరసియే చెప్పవలెను. పురుషుని యొక్క యాధిక్య మంగీకరింపబడి తీరవలెను. ఓసీ! గీసీ! కానిచో నేను శంగాటుని వెంటబడి యడవులకు పచ్చటబయ్యెమి? స్త్రీలు పోయి భర్తతో నివసించుచుండిరి కాని భర్తలు వచ్చి స్త్రీలతో నివసించుట లేదు. ఇదియంతయు పురుషులు చేసిన ధార్మ్యమని నేనును నా యాస్త్రని నిలబెట్టుకొనువెళ నా పంట నాకు దక్కవలయున్న పట్టు దలకల యప్పుడు వాదించితిని కాని యది యథార్థము కాదు.

నీదివియంతయు నెందుకు చెప్పచుంటిననగా నా చెప్పిన సంగతు లతోకొన్ని నీకు తెలియును. నీవు అతనికెవనికో వట్టి యువతవి కాకుండ

గీలా నైతిని చెప్పుచుంటివి. ఈ సంగతిని నేను మన్నించనలను. స్త్రీకి ఒక సందర్భమును బట్టి, యొక సహజత్వమును బట్టి యొక పురుషునకు వశమగుట సంభవింపవచ్చును. నన్నడిగినచో నది దైవము చేసెనందుకు. నీవెకవేళ నా పురుషునకు నిష్పర్పించుకొన్నచో, కాక అతడే నిన్ను బలవంతముగ తన దానినిగా చేసికొన్నచో నట్లు సంభవించుట కెన్నో కారణములున్నవి? నీవు నా చెల్లెలి మనుమ చాలివగుట, నా బతు కిట్టి దగుట, నాకు అన్ని కొంతయుండుట, నీ తండ్రి స్వభావమిట్టివగుట, నీ తల్లిగూడ దీని కలగించిచుట, నీమందు నాకు ప్రేమ కలుగుట, నా యాస్తి నికు రావలయు నని నీ తండ్రి కోరుట, నాలుగేర్లు నా వద్ద నుంచుట, నేను నిన్ను డవులందు తిరుగనిచ్చుట, అడవులందు నీవు తిరుగుటకు, నీవు నిర్భయముగా నుండుటకు నేను నీకు యుద్ధ విద్యయంతయు నేర్పుట, నిన్నెవడును నీ యిష్టము లేకుండ ప్రతార్థించుటకుగాని వశ పరచుకొనుటకుగాని సాధ్యము కాఁజొచ్చుట-యిన్ని కారణ పరపరల చేత నిట్లు జరిగిం దనుకొందము. ఈ కారణములన్నియు వాని యంతట నవి జరిగింది. అట్లేయున్నవి ఈ కారణములను నీవు సంఘటించలేదు; నేను సంఘటిల్లజేయలేదు. దీనిపేరు దైవి యము. దీనినే కర్మయందును. కాని నే నెకటి చెప్పెదను. అతడెవడో నాకు తెలియదు. ఇది నిజమేనా? జరిగిందా? జరిగినచో అతనిని తీసికొనివచ్చి నాకు చూపింపుము నిన్ను జూచినంతనే నాకు తెలిసింది. ఓనీ! స్త్రీయొక్క పట్టి శారీరకమైన బడలికవేరు, పురుష సంపర్కమువేత కలిగిన బడలికవేఱు. దీనిని విడివిడిగా చూచుట కొక విలక్షణమైన యనుభవదృష్టి కావలయును. నాకది యున్నది. ఒక యనుభవదృష్టి కలుగు ననగా ప్రాణములతో బ్రతుక వలయును. తీవ్రమైన యాలోచనలు, గాఢమైన పరిశీలనయు, నిష్ఠయ ముండును చొప్పుమాడగల శక్తికి పదును పెట్టుకొనుటయు కావల యును. ఎక్కువమంది జనులు పట్టి పశువుల బ్రతుకులు బ్రతుకు దురు. విచారణవేయగా హృదయములతో బ్రతుకరు. వారి జీవిత ములు వ్యర్థ జీవితములు. ఒక నుఖమునుగాని దుఃఖమునుగాని లోతుగా ననుభవించ లేరు. లోతుగా లేనప్పుడు బ్రతికి యేమి? బ్రతు

కకయేమి? అందుచేత చెప్పుచున్నాను. నీ మొగమును జూచినంతనే నేను గ్రహించితిని. నీ వీపని మన జాతిలోనున్నప్పుడు చేసినది వనుకొనుము. అదియొక రహస్యమైన సంఘటనము. ఎవరును నీ మొగము జూచి గ్రహించలేదు. అచ్చటి జనుల కా లోతుపాతులు తెలియవు. నీ తండ్రి వివేకి; అతడు గ్రహింప గలుగునని నే ననుకొందును. కాని నీ విల్లెవ? నో యశామకుని, నాటివికుని, నవిదితకుల గోతుని పొంది నచో నతడు నిన్ను మన్నించెడివాడు కాదు. నేను మన్నించుచుంటి ననగా నాయందు రెండు దోషములు నన్నిహితములై యున్నవి. ఒకటి నీయందు నా పౌలిక సంపూర్ణముగా నున్నదన్న యొక తృప్తి. ఈ తృప్తి కొంత యహంకారము, కొంత యజ్ఞానము. రెండవది - నీవు నిజముగా నొక యెవడో పురుషునితో సంబంధము కలిగింపకొనినచో దాని వలన నాకు కలిగెడి యాపత్తిలేదు. పంచనలేదు. సంఘము సంపత్తి యనుభవలేదు. ఇవి యన్నియు నీ తల్లి దండ్రులకందును. నీవు వానిని పాటించవలెను కూతులైన కొడుకులు తమ కుటుంబ ములయొక్క, తమ తల్లి దండ్రులయొక్క మార్గాదులు నిష్ఠములు పాటించనిచో కూతురై యెందుకు పుట్టవలెను? కొడుకై యెందుకు సంభవించవలెను? అది యంతయు నివృత్తంబులకు? నీవు నావద్ద నుండుటచేత చెడిపోయితి వనవలయును. వట్టి యింద్రియ వశమున బ్రతుకుట చెట్టి బ్రతుకు. సంఘములేదు. మర్యాదలేదు. తల్లియు దండ్రుయు మొదలైన వారి ప్రేమలేదు. ఇదియంతయు నైహికము. అముష్మిక మెట్టిదో మనకు తెలియదు. ఇంత కథను తీసికొనిపోయి యొక్క పురుషునితోడి శరీర తృప్తితో తులనచేసెవా? అంతకంటె దోషముండునా? వ్యామోహమనగా దీనికంటె నింకొకడుండదు. బోలెడంత పాలమున్నది. అంతయు ననుభవింపవచ్చును. అది యంతయు నాకక్కరలేదని యొక పదిసజాల మేర తిష్ఠవేసి కూర్చుండెడివాడు కృష్ణవలూడా? సంసారమును పొందవలయునన్న బాధ్యత తెలిసినవాడా? వాడెక నన్యూని. తన పొట్ట తాను చూచుకొనెడి వాడు. ఇదియొక నన్యూనము. యోగి తన యాత్మయు తన మనస్సును పరిపక్వమై సర్వజగమ్ము మిథ్యయని గ్రహించి తనలో తాను గూడు కట్టుకొని యా కట్టుకొనిన గూడునందు నాత్మజ్యోతి యున్నది.

ఇంద్రియ జయమున్నది. సర్వజ్ఞత్వమున్నది. ఓసి! యవివేకురాలా! కులమును సంఘమును జాతిని మతమును పరిత్యజించి యన్నింటి నుండి బహిష్కరింపబడిన యొకనితో సంసారము చేయుచున్నచో నా గూటిలో నేమున్నది? అజ్ఞానమున్నది. కామాంధకారమున్నది. అప్రతిష్ఠ యున్నది. ఇట్టి కామాంధకారమును దీసికొనిపోయి దానికి పట్టాభిషేకము చేసెదవా? ఈ కామము పయస్సంబంధి. పయస్సు శాశ్వతము కాదు. నీకిప్పుడు పదునేను సంవత్సరములు. నీ కేబది యేండ్లు వచ్చువరకు-కాదా మరియొక యేండ్లు వేసికొనుము. తరువాత నీ కామము లేదు. పురుషులకు పంచయేండ్లవర కుంతవచ్చు. స్త్రీకి ఏబదియేండ్లు దాటునప్పటికి కామముండదు. మరియు నల్పముక్కులు సల్పశరీర దార్ద్రము కలవారు నాముః ప్రమాణ మరుపదియేండ్లు దాటనివారు వారి యౌవనములు వారి కామములు మనలో నగముండవు. వారి కామతృప్తి పాతకయేండ్లున్నను మెచ్చుకో దగినవే! ఇట్టి యీ కామతృప్తి దానికదే తక్కిన యైహికాముష్మికములు లేవు. ఇట్టి అల్పియమైన దానికొకవైపున తలకు మానిన నావంటి వారు నన్ను బోలిన నీవంటివారు తప్ప చెడిపోరు. ఆ పురుషుని తెచ్చి నాకు చూపించుము. ఒక పురుషు డెక స్త్రీనిగాని, యొక స్త్రీ యొక పురుషునిగాని చూచి మేలుపడి నేనితనిని, ఈమెను ప్రేమించుచున్నా నందురు. ఆ ప్రేమయొక్క స్వరూపమేమి? వారి సవ్యు, వారి యొంపు, వారి కామపుమాపు, వారి ముఖలక్షణము, వారి శరీరస్థావములు తాత్కాలికముగా వీరి నాకర్షించినవని యర్థము. అంతకు మించి యేమియును లేవు. ఈ యల్పియమైన కామభావమునకు ప్రేమ యున్నది పెద్ద పేరు. అట్లు సమకూడిన సంపర్కములో నొకప్పుడు నెలలు చాల... లేనిచో కొలది సంవత్సరములు పట్టును. వారివారి ప్రవృత్తులు తెలియును. వారి దుర్గుణములు తెలియును వారి యహంకారములు తెలియును. క్రమక్రమముగా విరక్తి యేర్పడును. ఆ విరక్తితోడనే కొందరు జీవితాంతము బ్రతుకుదురు. మరికొందరి విరక్తి ద్వేషముగా పరిణమించును. వారు, వీరు విడిపోదురు. విడిపోనిచో లోనలోన బ్రతికినన్నాళ్లు కుళ్లిపోదురు. ఇట్టిది కులములో జరిగెడి పెండ్లిలోమాత్ర ముండరాదా? అన్నచో నుండవచ్చును

అక్కడ నాముష్మికము చెడిపోలేదు, సంఘము చెడిపోలేదు. ఒక్క కామభావమే చెడిపోయినది. ఇక్కడ నే కామమును ప్రధానముగా పెట్టికొని వాని నన్నిటని తొట్టతొలుతనే చెడగొట్టుకొంటివో యది కూడ చెడిపోయినది. ఇంతకును నాయం దొక దోషమున్నది. నీవు యౌవన ప్రథమ సోపానగత దీపకలికవు. తల్లిదండ్రుల యదుపులో నుండ వలసిన దానవు, వారియదుపులో పెరుగవలసిన దానవు. ఆయ్యో యీ లోకమునందు తల్లిదండ్రులు తమ కూతు-డ్రు సంఘగత మహిదా న్వరూప లనుకొందురు. యౌవన సహజమైన వ్యామోహమును పొందెడి వయస్సులో తమబిడ్డ లున్నారని యెరుగలేక ప్రవర్తింతురు. మీరు చెడిపోదురు. నేను నీతో చెప్పవలసినది, నీ మనస్సును భద్ర పరుపవలసినది ఓసి పిల్లా! జాగ్రత్త నుమి! ఎవడో ఎప్పుడో హఠాత్తుగా కలసికొని నీ యౌవనమును దొంగిలించును. వ్యామోహపడి తత్కాలా వేశము పొంది దానికి లోబడకు నుమా! మిని చెప్పియుండవలసింది. ఓసి! లోకము అహంకారము మీద నాధారపడి యున్నది. ధనాహంకారము, విద్యాహంకారము, శౌర్యాహంకారము, గొప్ప కులమునందు పుట్టితి మన్న యహంకారము. తన కుల మర్యాద ననుసరించి తన మర్యాదానుకూలమైన యొక యహంకారమును కలిగియుండుట సంఘ మర్యాదకు శ్రేయమొగిది. వ్యామోహ మెట్టిదనగా నీ యహంకారములను నశింపజేయును. కులీనతాహంకారములేని వ్యక్తులు సంఘమునకు జేటు. నేను చెడిపోతిని. నీవును చెడిపోతివి. అత డెవడు? అతడు స్వదేశీయుడు కాదనుచున్నావు. అంతకుండు నాటకు డైన మేలే. అతని బాపయేమి? నీవు వానితో నెట్లు మాటాడితివి! అతనికి మనభాష తెలియునా?"

ఆ ముసలి దీరీతిగా నీతి, సంఘము, మర్యాద, కామము, వ్యామోహము, నైహికముష్మికములు మొదలైన వానినిగూర్చి గీలాతో వందప్రశ్నలతో కలిపి యుపన్యాసము చేయగా గీలా నిలువున నీరై పోయెను. గీలా తెలివిగల పిల్ల. తెలివితేనివారైనచో నింత యుపన్యాసమును తుడిచివేయుదురు. నా హృదయములో మేల్కొనిన మహా ప్రేమ యీ వృద్ధురాలి కేమి తెలియుననుకొందురు. అది యజ్ఞానము నకు పతమావధి. గీలా యట్టిదికాదు. ఆమె చదివినది కొద్దియైనను

వివేకియైన తండ్రి పెంపకములో మర్యాదా సాంద్రతకల ఇంటిలో పెరుగుటచేత విషయములు చక్కగా గ్రహించగల పిల్ల. అందులో కొంత యౌవనోద్రేక లక్షణము, కొంత స్వాతంత్ర్యము, కొంత యహంకారమును కలిగినను సహజముగా నాలోచన చేయగలిగిన లక్షణము గీలా ప్రకృతిలో నుండుటచేత నామె తన యవ్వ చేసిన యుపన్యాసమువలన గంపించిపోయినది. అయ్యో! తానుకూడ నింత తెలివి తక్కువలో పడెనేమి? గీలా యేతత్పూర్వము తాను వివేక వంతురాలననియు, సప్రదృష్ట్యురాలనియు, తన్నెప్పుడు ప్రతారించలేదనియు ననుకొనుచుండెను. అట్టి తాను అతని లోబడి పోయెనేమో! అతడెటువంటివాడు? అతని పెరేమి? యూరేమి? అతని దేదేశము? అతని పయస్సెంత? అతడెచ్చటి నుండివచ్చెను? ఈ తిప్పిలాయన్న యొక మృగముకొరకు అతడన్వేషించుచుండెనా? తిప్పిలాయన్న పేరుగల యొక సర్పమున్నదా? తిప్పిల యన్నది లేనేలేదా? అతడట్టిదానికై తిరుగుచున్నచో అతనినెప్పుడైన గిక్కిరించిరా? అతడు తనను గిక్కిరించుట కిది కల్పించి చెప్పెనా? ఆలోచించెను.

చివరకవ్వతో నిట్లనెను: “అవ్వా! నీవనిన మాటలను బట్టి నేను మోసపోయితి ననిపించుచున్నది అతడెవ్వడో నేనెరుగను. ఆకాలము నందు నన్నతడు వచ్చించెను. దోసమతనిమీన నారోపించుట యెందులకు? అతడు నన్ను వచ్చించుటకు నా యందు నేనే తత్కాలమునందొక యానుకూల్యమునో సాతత్వమునో చేళాపకమువేత కొక యంధకారమునో పూనియున్నానని చెప్పవలయును అతనికి మర భాష రాదు. నిన్న సాయంతనముననే వానినివదలి యింటికి పత్తమనుకొంటిని. అతడు రానియలేదు. అతని చుంబనములు అతని పరిష్కరములు అతని సవ్యలు వాడు నా కొంగును పట్టుకొని లాగుటలు అతడు నేను నడచుచుండగా తన కొలడ్లము పెట్టి నేను ముందుగా పడిపోవుచుండగా పడిపోయెడి దానిని క్రింపపడకుండ మింటిలోనికెత్తి మిన్నున మిన్నునందే క్రిడాకందుకమువలె నాచరించుటలును నన్ను సంపూర్ణముగా నాత్మగింద్రియ సౌఖ్యమునందు ముంచివేసినవి. బామ్మా! అయ్యో! నేను చెడిపోయినను నాకు తెలియదు. నీయంత

పర్వారోగ్యురాలుగా నున్నను. నీ కథయు నీ జీవితము నా మనస్సు
 నాక్రమించినవి. నన్నలముకొన్నవి. నేను నీ యొక్క విచిత్రమైన
 ప్రేమ కథాసాగర తరంగడోలా నిత్యమనన భావమువేత చెడిపోయితి
 వనుము. నన్నుకూడ నీవలె నెవరైన నొక సుందరుడు హఠాత్తుగా
 ప్రేమించుట జరుగునా? వానితో నైహికస్వర్గ మనుభవింపగలనా?
 అట్టి ప్రేమయే సమకూడినచో తల్లిదండ్రు లెందులకు? సుఖ
 మర్యాద యెందులకు? అన్నటువంటి యూహలు నాలో చెలరేగు
 చుండెను. నీవు వివిద్యమానముగా నాకు తేల్చి చెప్పితివరకు, దాని
 లోని దోషమును రూపించి చెప్పితివతకు నా కా నంగతి తెలియలేదు.
 నేను అతనిని వదలి నీ వద్దకు వచ్చుచున్నంతసేపు నాకు భయము
 గానే యుండెను. నీవేమందువో యని. నీ జన్మకథ తెలిసినదాననగుట
 చేత నగము ధైర్యముతో వచ్చితిని. నా ధైర్యమన్న చిన్నగుట్టను నీ
 విజ్ఞానమున్న గొడ్డలితో పగులగొట్టితివి. ఇంటికి వచ్చుచున్నంతసేపు
 నాలో నేనే యాశ్చర్యపోవుచుంటి'నిదియేమి? పశులక్షణముగా నున్నదే!
 అవి వట్టి ఋతువేళ కధీనములు, అలోచనలేనివి, సమములేనివి,
 యొక భాషలేనివి. నా సంయోగమట్లున్నది. మరుజుల జీవితము
 లిట్టినచో మనుజులై పుట్టుట యెందులకు? పశువులై యెందుకు
 పుట్టరా'దనుకొనుచునే వచ్చితిని. అతనికి మనభాష రాదు.
 ఎంతదూరము పోవలెనో యంతదూరము పోతిని. అతనిని తీసికొని
 వత్తును. నీవు చూడుము. అపాత్రన్యస్తమో, పాత్రన్యస్తమో నీవు
 విచారించి పెట్టుము. నా జీవితములో నేను నిప్పులు పోసికొంటినో,
 తేనియలు క్రుమ్మరించికొంటినో నీవు నాకు చెప్పుము. చేయికాలిన
 తరువాత నాకుల కొరకు వెవకుటవంటిదే యైదును కాలి! చేయి
 యెట్లును కాలినది, యాకులైనను దొరకించుకొన వలెనుగదా! నన్ను
 చూచినంత మాత్రమున సర్వము నాకళించుకొంటివే! ఓసియవ్వా!
 నీ దృష్టి డేగకుండదు. నీవన్నట్లు నేను మన జాతిలోనే యున్నచో నీ
 పని చేసినచో నెవరిని తెలిసెడిదికాదు. నా రహస్యము నావద్దనే
 యుండెడిది. నీవింతలో పనికిట్టితివి. నేను అతనిని తీసికొనివత్తును.
 అతడెట్టివాడే! గ్రహించి నాకు చెప్పుము. నేను అతనినేమి చేసికొన
 వలెనో! యది చేసికొందును."

ఈరీతిగా కృతనిశ్చయురాలైన గీలా నాటి సాయంకాలమున శాకయ్య యున్నచోటికి పోయెను. అతడు నంతోపించెను. గీలా యతనికి నాడే తన భాషను నేర్పుటకు మొదలు పెట్టెను. తెల్లవారు వరకు రా, వెళ్ళు, నిలుచుండుము, నవ్వుట, ఏడ్చుట, తినుట, నడచుట, కూర్చుండుట, శిరస్సు, కాళ్ళు, చేతులు, పాట, కన్ను— ఇట్టి మాటలు పదిపదిసార్లు చెప్పి వానిచేత హేలగా ననిపించి, ఒక్కొక్కదానిని పదిసార్లనిపించి, ప్రయోగమునందు వానినుసల్లు చేసి మరునాటి సాయంకాలమునకు వానిని కతిపయోగబ్ధ జ్ఞానమునందు పారంగతునిచేసి తన యవ్వనుగూర్చి కొంతకొంతగా వానికి నగము నగము తెలియునట్లు చెప్పి భయములేవని ధైర్యము చెప్పి శాకయ్యను తన బామ్మ గృహమునకు తెచ్చెను. నాల్గవినము అతడచ్చటనే యుండెను. అప్పు వానిని బెవరగొట్టలేదు. అతడు తన స్థితి యచ్చట భద్రముగా నున్నదని భావించ నాంభించెను. అతడు తనను గురించి వానితో నేమియు చెప్పలేదు. తనది యాంధ్రదేశమని తన పేరు శాకయ్యయని తనకు చుట్టా లెవ్వరులేదని తన వయస్సు పాతికయని మాత్రమే చెప్పెను. గీలా అతడు తనకు దొరకుట యొక యవ్యష్ట మనుకొనెను. అతడాటనికుడు కాదు. నీవారజాతి బ్రాహ్మణుడుకాదు. ఇతడు బ్రాహ్మణుడు. నా దొరకుడు. దైవదేశమున తన దేశమును వదలి వచ్చినవాడు

అతడచ్చట మూడు నెలలుండెను. ఆ మూడు నెలలలో నతడు గీలావలన, నవగ్రహలనవారి భాషను సంపూర్ణముగా నెర్చుకొన్నాడనియే చెప్పవలయును. వారితో నిరాఘాటముగా వారి భాషలో మాటాడ జొచ్చెను.

ఒకనాడు శాకయ్య లేనప్పుడు గీలా అప్పును గుచ్చి గుచ్చి వాని న్వభావమెట్టిదని, వాడు తనతోనుండి పోవునాయని చెప్పుమని యడిగెను. అప్పు చివరకు చెప్పెను.

“ఓనీ! పారబడితివి. వాడెప్పుడో నిన్ను తప్పించికొని పోవును. అతడు తన సంగతి మనతో నేమియు చెప్పలేదు. నేను నీకొక్కటియే హితము చెప్పెదను. అతడు లేచిపోయిన తరువాత నీవు వానిని మరచిపొమ్ము. వానితో కలియనే లేదనుకొనుము. అట్లనుకొనుట మేలు” గీలా నివ్వెరపోయెను.

1

శౌకయ్య న్వగ్రామమునుండి వెడలి పోయినప్పుడు ఆ నెచ్చటికి పోవలయునో యతనికి తెలియదు. గ్రామములోని యొత్తిడివలన భార్య వెడలి పొమ్మన్నదన్న సాకు పెట్టికొని గ్రామమును పరిత్యజించెను. ఒత్తిడి యనగా సామాన్యపు టొత్తిడికాదు. ఆ యూరిలో నింతయున్నచో తన ప్రాణములు తనకు దక్కవని యతడు తెలిసికొనెను. అతని యాశయముఁకు, అతని యాశలకు నట్టిచావు నతడు వాంఛించలేదు. అతని భవిష్య జ్ఞాతమును గూర్చి యతని శిండ్రి కెంత విశ్వాసముండెడిదో యతనికి సంత విశ్వాస ముండెడిది. ఒకని జీవితమునం దొకటి సంభవించునని కొంత నిర్ధారణగా తెలిసినప్పుడా సంభవించునది ఎట్లు సంభవించు, నెప్పుడు సంభవించు నన్న జిజ్ఞాసయు, ప్రీతికయు సర్వమానవులకు నహజముకావా! సామాన్య లైనచో తమకు తిండియెట్లు సమకూరునని భయపడుదురు అతని కా భయము లేదుకదా! పది పదేరు దినములు నిరాహారిగా నుండగలడు. పదునేను దినములలో నొక్కడైన, నొక్కచోలైన నాహారము లభింపక, లభించినచో మరల పదునేను దినములవర కక్కరలేదు. అతడు తన యూరుదాటి రెండు క్రోశములు పోయినంతనే మహారణ్యము. పూర్వకాలమున భారతదేశముయొక్క ధాత్రిస్వభావము పట్టణాదుల లక్షణము నేటికంటె భిన్నముగా నుండెడిది. ఇప్పటివలె నర్వత నగరములు నత్వత్ర పట్టణములుగా నుండెడిదికాదు. దేశమంతయు ప్రధానముగా నరణ్యము. పెద్దకాంతారము. నడుమ నడుమ పల్లెలు, పట్టణములు. ఎక్కడికక్కడికి పల్లెనగరముల చుట్టును

కొంత దున్ని పండించుకొనెడి నేలయు తక్కిన దరణ్యముగా నుండెడిది. అరణ్యభాహుళ్యముచేత వర్షములు నమ్మద్దిగా నుండుటయు ఛాత్రి సారపంతముగ నుండుటయు. నేడు పడికుంచములు పండెడు చోట నాడు నలుబది కుంచములు పండెడిదిగా నుండెడిది. ఆడవిలో తగినన్ని ఫలవృక్షములు, దుంపలు, నమ్మద్దిగా కుంజేళ్లు, లేళ్లు, దుప్పలు. ఛాన్యము నకుగాని, మాంసమునకుగాని కడుపుండెడిదికాదు. అనాటి మనుష్యులు కూడ నేటివారివలె అండిపోతులకారు. రెండే భోజనములు. అందుచేత వారు దీర్ఘాయుస్కులు. నూటముప్పది యేండ్లు బ్రతికిరనగా శరీరమునకు కావలసినంత యన్నమే తినెడివారని యర్థము. ఎక్కువ తినుటవలన సజీర్ణవ్యాధి యుత్పన్నమగును. అజీర్ణము సర్వవ్యాధులకు మూలము. అధునికులు పరిశ్రమలేక దొంగయాకలిని క్లుప్తముకొని ప్రభుపడి సర్వదా పొట్టనింపకొనుచుందురు. ఈ లక్షణము భారతయులకు మహమ్మదియులవలన, పాశ్చాత్యులవలన ప్రబలింపి. పూర్వము పాశ్చాత్యుల మనదేశమునకు వచ్చినప్పుడు వారి తిండిచూచి మనదేశము లాశ్చర్యపడి పోయెడివారట. ప్రాథమిక తిండి — మధ్యస్థమున తిండి. ప్రాథమిక తిండి. రాత్రి తిండి. నడుమ నడుమ పలాహారము. ఆ తిండి యెటువంటి తిండి! గొడుమాంసము. ఇట్టి యాహార పదార్థ భోజనముచేత మానవులకు కుత్సితములైన యాహార పుట్టును. కష్టపడి భోజనము చేయువలయునన్న యాహారశించును. దొచికొని తిందనన్న యాహారము కలుగును. ఈ నూత్నమైన విషయము స్థూలదృష్టి కందునదికాదు.

సర్వత్రయడవి యగుటచేత వర్షములు నమ్మద్దిగా నుండెడివి. అన్ని చెట్లును సరకికొన్నచో వానకురిసెడి మేఘముల నాకర్షించెడిదెవరు? వానలేక పాలము పండదు. వాన కురియవలయునన్నచో వృక్షములు నమ్మద్దిగా నుండవలయును. నీవు వృక్షములను సరకి వానలను కురియునున్నచో నవి మేఘు కురవము పొమ్మనును. కొద్ది పాలములో నెక్కువ పండించుట నేర్పుకాని యెక్కువ పాలములో తక్కువ పండించుకొనుట నేర్పుకాదు. అది పండలేదన్న యేడ్పు. కాంతారములలో సామాన్యముగా హింసమృగములుండును శనుక తోడులేకుండ ప్రయాణము చేయరు. శాకయ్య కొకతేడు దొరకెను.

ఒక దూరపు టూరిలో నొక సంసారము - భార్యయు భర్తయు నిద్దరు పిల్లలు నొక సేవకుడు నితని స్వగృహమునకు పైనుండి చాల దవ్వ పోవుచుండిరి. సేవకుడు వీరి సంభారములను మోసి తెచ్చుచుండెను. ఆ పురుషుడును సేవకుడును కత్తులు కటారులు కలవారు. ఆ నాళ్ళలో చోద బాధలేదు గాని మృగబాధ యుండెడిది. శాకయ్య వారితో కలి సెను. వారు కొన్ని యావహములు తమ వెంట తెచ్చుకొనిరి. వీరినచో నడివిలోని చిన్నచిన్న జంతువులను జంపి మాంసమును పండికొని తినుచుండిరి. దారిపాడుగునను వారు శాకయ్య కాహారము సమర్పింప నెంచుటయు నతడు నిరాకరించుటయు జరుగుచునే యుండెను. పదునేను దినము లట్లు జరుగగా వారు శాకయ్యను యోగి యను కొనిరి. క్రమ క్రమముగా నితని మీద గౌరవము బలిసెను. వారి గమ్య స్థానము వారు చేరిన తరువాత శాకయ్య వెళ్ళిపోదు ననగా పాదములను పట్టుకొని బ్రతిమాలి వారియింట కొన్నాళ్లంచు కొనిరి. తమ ప్రసాదము కొంత యతని కడుపులో పడినచో తమకు భవిష్యత్తున నుత్తమ లోకములున్నవని వారు ప్రాచేయపథగా నతడు దయతో స్వీకరించిపట్టు సట్టించి వారు నెలనాళ్లు తి నె డి యాహారమును పదిదినములలో నెక్కించు వా రదిగూడ యోగశక్తి యనుకొనగా నుఖముగా నుండెను. కాని, యతని భార్య కొంచె మెయ్యారి. చూపరి. శాకయ్య ఆమె కొరకు కొంత ప్రయత్నించగా, పురుషుని కి యనుమానము తగిలిన వెంటనే స్వాములకు సెల విప్పించెను. అతని ప్రయాణము లి రీతిగా సాగెను.

అతని కొక్కటి తోచెను. తన భాష తెలిసిన దేశములోనే కంటె భాష తెలియని దేశములో దన యాచారములకంటె చిన్నమైన యాచారములు గల దేశములో తనమాట యెక్కువ సాగవచ్చునని యెరిగెను. పరుల కితనియాహార నియమము మాత్రమే తెలియును. అతనిమాటలు తెలి యవు. స్త్రీలవంక వెళ్ళిచూపులు చూచినచో వారితో మాటాడినచో తెంద రలో పట్టుబడి పోవును. ఇతడు పరదేశములందలి స్త్రీలను పలుకరించ లేదు కదా! అది వట్టి సంజ్ఞలతో సాగెడి వ్యవహారము. శరీర స్పర్శచేత తత్స్పర్శ జనిత నుఖముచేత కలిగెడి భాషయే కాని వాగ్రూపమైన భాషకాదు. వాగ్రూపమైన భాష పరులకు విదితమగును. స్వస్వాది

జనితమైన భాషకు శబ్దమయత్వము లేదు గనుక పరులచేత నశ్రూయ. మాణమగుచుండును. భక్తిచేత స్త్రీలు పాదస్పర్శ చేయుదురు. ఈతడు వారిని మూర్ఖములందు నంనములందు భుజములయందు న్బుగించును. అన్బుగించుటలో నితనిభాషము వారికి తెలియునట్లు న్బుగించవచ్చును. చూచెడివారికి పట్టి పట్టితాకుటగు కన్పించ వచ్చును. అన్నిటికన్న నొక గొప్పయూహ యతనిలో నుండెను.

అతడు పుట్టకముందే యాంధ్రదేశములో నొక మహావిషయము జరిగెను. అది జనప్రవాదరూపమై వేశమునం దల్లుకొనెను. కృష్ణానది కాతల వివర్ణదేశమున్నది. వానికి కుండినపురము రాజధాని. ఆ కుండిననగరము గిరి సుర్గము. అట్టి దుర్గము యావద్భారతదేశములో మరెక్కడా లేదు. అది యభేద్యమైన దుర్గము. పేరు వివర్ణమైనను నిజమునకది యాంధ్రదేశము. ఆంధ్రదేశములోని భాగము. ఆ రాజు కూతురు రుక్మిణీదేవి. ఆమె శ్రీకృష్ణుని ప్రేమించినదట. కుండిన నగర ముఁకు కొంతదూరములో నున్న దుర్గాలయములో నా వంశము యొక్క యలవాటుకొలది రుక్మిణిపాలు దుర్గాపూజ చేయుచుండగా శ్రీకృష్ణుడు వచ్చి యామెను రథముమీద నెక్కించుకొని పారిపోయె నట. ఆ కృష్ణుడు భగవంతుడగు యొక ప్రభు వ్యాపించియుండెను. ఈ కథ శాక్యుల పుట్టక పూర్వము కొలది సంవత్సరముల క్రిందనే జరిగెను. మిక్కిలిగా గడచినచో వదొడ్లు కావచ్చును. దాని ప్రత్య గ్రత యాంధ్రదేశమున మాయలేదు. కొన్నికొన్నిచోట్ల నాంధ్రులకిది గర్వకారణముగా నుండెను. ఆంధ్రదేశపు చాడబడుచు భగవంతునకు భార్యయయ్యెనని పలుచోట్ల పలుమంది రొమ్మువిరుచుకొని చెప్పు చుండెడివారు.

అనాటి నాగరకత యదియొక విలక్షణమైన నాగరకత. వార్త లొకచోటినుండి మొకచోటికి కాంతారతరుణిఖండముల మీదినుండి మలయవాయు తరంగములవలె ప్రయాణము చేయుచుండెడివి. శాక్యుకుమాత్ర మీవైవర్భియొక్క కృష్ణావహరణము రుచించలేదు. అతడు భగవంతుడేమిటి? అతనికింత దురహంకార మెందుకు? అతనిది ద్వారకానగరము. అతడు వచ్చి మా యాంధ్రులకు భార్యక నెందుకు దొంగిలించుకొని పోవలెను? యాంధ్రులకునితనమిది

అతడు భగవంతుడైనచో శత్రురాజులను వధించునా? చంపుట తప్పకదా! అతని కథలు విసినప్పటినుండి శాకయ్యకు మనస్సులో నొక కోపము, అతడు పలుమంది రాక్షసులను వధించెనట. వషయస్సుచో చంపుటయన్నచో హంసయన్నచో శాకయ్యకుమిక్కిలికోపము వచ్చును. అందఱును, సుఖముగా బ్రతుక పలయును. ఒకరిమీద నొకరు దయ చూపించవలెను. ఇవి యిన్ని ప్రధానమైన సిద్ధాంతము. ఈ సిద్ధాంత మతని హృదయములో నెందు కావిర్భవించెనో తెలియదు. అతడు నిర్వాహితత్వముతో నుండును గనుక అండిబొకడు కష్టక దయ యావిర్భవించినా! ఇంతటి యల్పకారణమునుండి యంతటి మహా గుణము దయించునా యె ప్రశ్న.

కాతనాల్పత్వము కార్యాధిక్యము లోకమునందున్నదే కదా! చిన్న యగ్నికణముపడి యొక్కొక్కప్పుడు గ్రామములు గ్రామములు తగులబడి పోవును. తెలుతటి యగ్ని కణమునందు పవిత్రత్వము కూడ నక్కరలేదు. అది పెంట కుప్పలో నుచ్చించిన యగ్నియైనను కావచ్చును. శ్రీకృష్ణుడు భగవంతుడు. రాక్షసాంతకుడు. రాక్షసులను చంపుటయందు ప్రతము పూనినవాడు. అందువేత సతడు తనకు విరోధి. తనది యహంసా సిద్ధాంతము. ఒకరినొకరు చంపకూడదు. నిజమే. అనాటికే బ్రాహ్మణులు చాల బాగము మాంసమును భుజించుట మానివేసిరి. కలి విజృంభించిన కొలది బ్రాహ్మణులు మాంసాహారమును మానివేసిరి. ఆహారమునందలి దుర్గుణములను తపస్సు చేత నియమించదగిన శక్తికలిగినప్పుడు దుష్టాహారమును భుజించ వచ్చును. తపశ్శక్తులు సన్నగిలగా మాంసాహారమును మాని వేయుట మంచిది.

మానవులయొక్క గుణములలో నగానికి నగము వారు భుజించెడి యాహారమునుండి నమత్పన్నమగును. మానవుల గుణములను బహు కారణములుండును. మొదటిది పూర్వజన్మ కృత కర్మ. రెండవది పుట్టి పెరిగిన స్థలము, పెంపకము. మూడవది తెనె 1 మాహారము నాల్గవది యాహార విహారములు. అయిదవది తల్లివండుల రక్తము. ఇట్లు బహుకారణములచేత మానవుల గుణము లేర్పడును.

ఒకయోగి నిత్యాభ్యాసము చేయువాడు. మంచి యారోగ్య వంతుడు. బలినైన రొమ్ముకలవాడు. అతడు పుడినిలిపట్టి దానినిండ పాలుపోసి యారక్షీరమును శివునకు నైవేద్యముచేసి యాక్షీరమును త్రాగునట. అదియే యతని యాహారము. తచ్చుళుక ప్రమాణక్షీరము వాని శరీరపోషణకు చాలునట. నిజముగా దినదినము మానవులు తిను తిండి మిక్కిలి వ్యర్థము. శరీరపోషణమున కంత యాహార మనవ నతము. మానవులు తినెడి యాహారములో బొగ్గుపాళ్లెక్కువ. శరీర పోషకపదార్థములు మిక్కిలి తక్కువ. ఈ తిండి కడుపునరము లుబ్బించుటకు పనికి వచ్చును. అజీర్ణవ్యాధికిది మూలకందము. ఇట్లు మానవులు దురభ్యాసములు పెంచికొని ప్రాణాయామాదులు పరిహరించికొని తపశ్శక్తులు తగ్గించికొని కామక్రోధాదులు పెంపొందించికొని పశుప్రాయులై జిహ్వదాసులై దురభ్యాసదాసేరులై మనుషుడలు విరుగడలగుటకు ప్రత్యేక శ్రద్ధవహించి క్రమక్రమముగా నల్పాయుష్కులు కాజొచ్చిరి.

ఇదియొక క్రొత్త విత్తనము. ఇంత యహంసావాదియైన శాకయ్య మాంసాహారి కానూడదు. ఏమైననెమి? అతనికి మనస్సులో శ్రీకృష్ణుడు విరోధి. విరోధికాదు. కృష్ణునివలె తానుకూడ భగవంతుడ సనిపించు కొనవలెనని యతని యభిలాష. ఒకడు భగవంతుడగుట కతడు నిజముగా భగవంతుడగునో కాదో లక్షహేతువు లుండును. అందులో నొక్క హేతువుకూడ తనయందు లేదు. కృష్ణుడు భగవంతుడగుటకు వ్రేపల్లె మొదటి కారణము. అప్పటి జనమితనిని గూర్చి మిక్కిలి ప్రచారము చేసిరి. కంసుడు రెండవకారణము కృష్ణుడు వానిని చంపెను. కృష్ణుడు రాజు. దానితో కృష్ణునకు పెద్ద పేరు వచ్చెను. తరువాత తరువాత కృష్ణరాయబారము వ్యాసుడు భారతము వ్రాయుట భాగవతము వ్రాయుట ఇవియన్నియు కృష్ణుడు భగవంతుడనిపించుటకు హేతువులైనవి. ఆ కృష్ణుడే భగవద్గీత చెప్పెను. శాకయ్య నాడికికృష్ణుని గూర్చిన సాహిత్యమింత ప్రచారముకాలేదు. అప్పటికి వ్యాసుడు భారత భాగవతములను వ్రాయనే లేవేమో! కాని జనులు కృష్ణుడు భగవంతుడని చెప్పికొన సాగిరి. వ్రేపల్లెలో కృష్ణుడు కొన్ని యద్భుత కార్యములు చేసెనట. తానును చేయగలడు. ఇతని దురదృష్టమున కది

మొదటనే వికటించెను. అతడు గోపికా వస్త్రావహరణము చేయగా నది పెద్ద లీలయ్యెను. ఇతడు గురువుగా ప్రవేశించిన రెండు మూడేళ్లలో నిద్దరు ముగ్గురు బాలికలతోడి సంబంధ మేర్పరచుకొని నంతనే వారు ఇతనిని వధించుటకు నిద్దపడిరి. భగవంతు డగుటకో మరియొకటి యగుటకో కలిసిరావలెను. ఒక్కొక్కనికి కలిసివచ్చును. అతడు భగవంతుడగును. మహా వీరుడగును. మహా కవియగును. ఇద్దరు పెద్దయుద్ధము చేయుచున్నారు. అధికుడైన వానికి కాలు జారెను. క్రిందపడెను అప్పటి కస్తము స్ఫురించలేదు. అనమయ ములో నతని కింటివద్ద నున్న భార్య జ్ఞాపకము వచ్చెను. ఎదుటివాడు గెలిచెను. అతడు మహావీరుడయ్యెను. అతడు మహావీరుడని పది మంది చెప్పకొనుటచేత అతని శత్రువునకు లోపల నదైత్యముగా నుండెను. ఇతని గెలుపునకదియు గూడ హేతువు. ప్రేక్షకులు వీనిని ప్రోత్సహింతురు. వానికి కోపమువచ్చును. ఆ కోపములో తప్పుటడుగు వేయును. లక్షకారణములుండును.

శాకయ్య తెలుగుదేశమును వదిలిపోయెను. ఆ కాలమున ఆ రత దేశము సేతు శీతాచల పర్యంతము పండితులైన వాతలెల్ల నెరిగిన దియు విద్యానంతు లనిపించుకొనుటకు నేర్వకలసినదియు నేర్చినను నేర్చకపోయినను పట్టి వినికిడిచేత పరంపరగా మాటాడుట యలవా టైనదియునగు భాష సంస్కృతము. ఆ భాష చదువుకొనకుండగనే తప్పులో యొప్పులో ఏదో విధముగా పలుమంది మాటాడెడివారుండెడి వారు. నర్వరాజ్యముల రాజ్యాంగ వ్యవహారము లన్నియు సంస్కృత భాషలోననే జరుగుచుండెడివి. అందుచేత నా సేతుశీతాచలము సంస్కృతభాష యెట్లు మాటాడినను పరస్పరాభిప్రాయజ్ఞానమునకు పెద్దభంగముండెడిది కాదు. ప్రాంతీయములైన భాషలు సామాన్యులు మాటాడు చుండెడివారు. వ్యవహారమంతయు సంస్కృత భాష లోననే. శాకయ్యకు సంస్కృత భాష రాదు. చదువుకొనలేదు. కాని యతడు సంస్కృతములో మాటాడగలడు. సామాన్యముగా నర్థము చేసికొనగలడు. ఆ దినములలో సంస్కృత భాష మాటాడెడు వానికి గౌరవము హెచ్చు. ఆ భాష యతని కెంతవచ్చునన్న ప్రశ్న లేదు. ఏదో మాటాడుచుండగా నతడు పండితుడనియే యనుకొనెడి వారు.

ఒక భాష మాటాడుటలో నొక యొడువున్నది. నేను మాటాడలేనేమో యని, నాకు రాదని కూర్చున్నవానికి దానియందు ప్రాగల్భ్యము కుడుతదు. తప్పో యొప్పో యూరకే మాటాడుచుండిన నది మాటాడుట యలవాటై పోవును. అతడు కొంత వివేకియైనచో నా దోషములు క్రమముగా నర్దుకొనును.

ఆ రీతిగా శాకయ్య తన స్వగ్రామము వదలిపెట్టి వెళ్ళిన తర్వాత సంస్కృతములో మాటాడగలడు. ఇతరులు మాటాడుచుండగా సర్థము చేసేకొనగలడు. ఇతడు పండితుడన్న పేరు వచ్చును. సామాన్యముగా నే భాషయైనను పండితులు మాటాడెడు లక్షణము వేరు; ఇతరులు మాటాడెడు లక్షణము వేరు. కొన్ని శబ్దము లందరకు సులభముగా వచ్చును. అవి నిత్యవ్యవహారములో నుండును. దానిని సులభ సంస్కృతమందురు. ఇందులో షురియొక రహస్య మున్నది. ఇతడు పండితుడు కాదని పండితులు సులభముగా తెలిసికొందురు. వా రతనిని గౌరవించరు. ఇతడు పండితుడుగా గౌరవింపబడవలె నన్నచో తక్కువ కులాలవారి కడకు బోవలెను. ఏ దేశమునందైనను సంఘము పైనుండి క్రింది కొక్కటియేవిధముగా నుండదు. తరగతులు తరగతులుగా నుండును. ఈ తరగతులు పృథ్వులనుబట్టి భేదించును. వృద్ధంగము చేయువాడు రాజనభలలోనికి బోడు. మాంస మమ్ముకొని జీవించెడివాడు విద్యత్పరిషత్తులందు పాల్గొనగ. ఇది సంఘ వ్యవస్థా లక్షణము. మాంస విక్రేతకూడ తన విశ్రాంతికాలము నందు మంచి మాటలు వినుట కిష్టపడును. ఇట్లు సంఘమునందు వృత్తి గుణాదులచేత భిన్నముగా వ్యవస్థితములైన స్థలములయందు తక్కిన తరగతిలోనున్న మానవ నమాజమునందుకొంద రల్పవిద్వాంసులు గురువులుగా నేర్పడుదురు. గురువులు వత్తురు, బోధలు చేయుదురు, గౌరవములను పొందుచుండురు. అట్టివారిలో గూడ కొందరు విద్య తక్కువయొకూడ, వాగ్మితచేత తీవ్రతచేత, నహంకారము చేత పలుకుబడియు ధనమును సంపాదించి యుత్తమ పండితులను నిరాకరించుట జరుగును. వేదవేదాంగ పారంగతులైన పండితుడు వేరు; అక్కడిమాట యిక్కడిమాట విని పండితునివలె చలామణి

యయ్యోడువాడు వేరు. స్థూలదృష్టికి, సామాన్యదృష్టికి, విచారణ లేని దృష్టికి నిద్దరు నొక్కటయే.

ధనము, విజ్ఞానము రెండు విషయములు. ధనము ప్రత్యక్షము. విజ్ఞాన మప్రత్యక్షము ఒకనివద్ద నహనదీనాథము లున్నవి. మరి యొకనివద్ద వందయే యున్నవి. ఈ భేదము ప్రత్యక్షము. ఈ వంద దీనాథములవాడు వేయి దీనాథముల వానివలె ప్రవర్తించినచో వెంటనే పరాభవమును పొందును. ఎందుకనగా ధనవిషయికమైన యీ భేదము నెరుగని వాడుండడు. గాలి ప్రోగుచేసి పండితుడైన వానికి, గురుశుశ్రూషచేసి పండితుడైనవానికి కల భేదము పండితులకే తెలియును. వారి సంఖ్య యెప్పుడును తక్కువ. ఇది వానికి లాభము. సంఘశక్తులు జీర్ణించినచో నల్పులైన యిట్టి పండితు లధికులుగా పరిగణింపబడుచుండురు. పామరుల సంఖ్య యెక్కువ. ఇతడు పామరులలో పెద్ద పండితుడు. ఇది వాని బలము. శాకయ్య తిరిగెడి తక్కువ జాతులలో నట్టి యల్పపండితుల యుపన్యాసములు వినుటయు, స్థూలవిషయములను మిక్కిలిగా సేకరించుటయు, నితడు కూడ పండితు డనిపించుకొనుటయు జరిగెను.

అహింస యున్నది ఇంతకంటె నుత్తమ గుణము లేదు. ఒక్క యహింసా మార్గమున మోక్షమును పొందవచ్చును. ఈ సిద్ధాంతమును శాకయ్య ప్రతిపాదించె ననుకొందము. నిత్యము హింసచేసెడివాడు కూడ దీనినిగూర్చి గొప్పగా చెప్పును. వాడు హింస మానేవేయనెంచి కాదు. ఈ సిద్ధాంతము వలన తనకెదో మోక్షము సులభముగా వచ్చునన్న యభిప్రాయము మోక్షము సులభ సాధ్యముగనే కన్పించుచున్నది. తాను దానిని పొందుట దుర్బలము కాదు. అందుచేత వానికి సిద్ధాంతము ప్రియతమ మగుచున్నది. ఒక విచారణ దక్షుడు దీనిని కాదనును. అబ్బాయీ! హింస యనగా నేమి? ఒక జంతువుయొక్క ప్రాణము తీయుటమాత్రమే హింస కాదు. ఇతరుని మనస్సును కష్ట పెట్టుటయు హింసయే. లోకములో నెవడో మరొకని నెక్కువగా మాటాడి ప్రాణమును విసిగించినచో జనమందురు కదా! 'అబ్బా! వాడు నన్ను చాల హింసపెట్టినాడు' అని. కనుక నెదుటివాని మనస్సును కష్ట పెట్టుట కూడ హింసయే వానిప్రకార మీయహింసా సిద్ధాంత మెంత

మేరకు పోవుచున్నది? ఇతడు యోగికావలెను. నిర్మముడు కావలెను. దురాశాపరుడు కాకూడదు, నిస్సంగుడు కావలెను. సామాన్యజనులు దీని నొప్పుకొందురా! అహంన అహంనయని తందనాలాడుటయే కాని. ఒకచో నొప్పుకొన్నను నహంన మోక్షము కాదు. అది వేరేవాదన. ఇక్కడికి దిక్కులేదు. ఉట్టికెక్కలేనమ్మ స్వర్గాని కెక్కునాయని! అహంనకిమాత్రపు టర్థమును చెప్పినచో వాని కర్థమగుట లేదే! పైన నింకను వ్యాఖ్యలు, భాష్యములు మాటాడినచో నేమగుచున్నది? ఈ గొడ్డుమాట గొడ్డుగా చెప్పినవాడు పండితుడు. వానికి పలుకుబడి హెచ్చు. వాని నేను గెక్కింపించి యూరేగింతురు. అతడు మహాను భావుడు. ప్రజాహితకారి. విశేషములు చెప్పినవాడు అహంకారి. పరుల మేలుజూచి యోర్వలేనివాడు. ఏదో మాటాడును. అది యెవ్వరికి నర్థముకాదు. ఈ రీతియైన లోకమునందు శాకయ్య చక్కగా పైకి వచ్చెను.

అతడు దాక్షిణాత్య దేశముకు వదలిపెట్టి యుత్తరదేశములకు బోయెను. అచ్చట నీ యభివర్ణముల వారి గృహములలో నివసించుచు కొన్నిచోట్ల గురుస్థాన మాక్రమింప నారంభించెను. పెరిగిన శిరోజు ములు, మీసములు, గడ్డములు, కావిగుడ్డలు, నిరాహార వ్రతము, కోపములేనితన మొకటి యత డలవాటు చేసికొనుట, అన్నిటికిని నచ్చట మొదలైన లక్షణములచేత నతడు సులభముగా గురు వయ్యెను. అత డెవ్వ రేది చెప్పినను వినును. ఒకచోట నొక పండితు డుపన్యాసము లిచ్చుచుండెను. అచ్చటి కతనిని పెద్దలు తీసికొని పోయిరి ఆ యుపన్యాసము లిచ్చెడి యాయన కొంత చదువుకున్న వాడు. విషయములు తెలిసినవాడు. సంప్రదాయసిద్ధమైన మాధ్యమున బోవువాడు. ఈ శాకయ్య నన్యానికాడు, సంసారికాడు. కావిగుడ్డలు మాత్రమే ధరించును. అతనిమెడలో యజ్ఞోపవీతమున్నది. ఆ దినము లలో కొన్ని రాజ్యములలో నిట్లుండుటకు వీలులేదు. విదియో యొక యాశ్రమమునకు చెందియుండవలెను. ఇట్టివాడు రెండ్రావుల దూడ. కావిగుడ్డల బలముచేత నన్యాని జనుల గౌరవమున కర్హుడు. యజ్ఞోప వీతముచేత సంసారి. అనగా నతనికి భార్య యుండవచ్చును. గృహ ముండవచ్చును. ధనము సేకరింపవచ్చును. అయినను కొన్నిచోట్ల

నిట్టిలక్షణములు తిరస్కరింపబడుటలేదు. హస్తినాపురము, ద్వారక, అయోధ్య, గాంధారదేశము మొదలైనచోట్ల నిట్టివారిని శిక్షింతురు. మగధములయం దిట్టివారినిగూర్చి వర్ణించుకొరు. మొత్తముమీద శ్రీకృష్ణచేవుని ధర్మముల నెవతనుసరించుచుండురో యట్టిరాజుల రాజ్యములందు చాతుర్వర్ణ్యము పాలింపబడుచుండెను. తక్కినచోట్ల చూచి చూడకుండ బోదురు. ఆ పండితు డుపన్యసింసు చుండగా శాకయ్య వినుచుండెను. ఆ యుపన్యాసము లర్థరాత్రము నందు జరుగును. దివాసమయములయం దెవరివృత్తులు వారు చూచుకొందురు. కృషివలులు పాలముల మిదికి పోదురు. బట్టలు నేయువారు తమ నేతలో తాము నిమగ్నులై యుందురు. పుడంగులు, కమ్మరులు పగలెల్ల వారివృత్తులు వారు చేసికొందురు. వారి పిల్లలు కూడ వారి వృత్తులనే చేసికొందురు. చిన్నప్పటినుండి వారి సంతానము వారి కులవృత్తులయందు నిమగ్నమైయుం గా వారికి వయసు వచ్చినప్పటికి తమ కులవృత్తియందు సామర్థ్యము కలుగును. అభిలాషయుండును. వారి కుటుంబములకు పతంపరగా నన్నోదకము లకు లోపము లెకుండును. మేము రాజ్యములేలటకు పనికిరాము, మమ్ము పై వారఃపాతాళమున కణగద్రొక్కిరి మొదలైన యాహలు వారి బుద్ధులయందు ప్రవేశింపవు. నాటికి ప్రవేశింపలేదు. ఆందుచేత నా యుపన్యాసములు, పురాణములు రాత్రులందే జరుగుచుండును.

అచ్చటికి శాకయ్య పోవుచుండును. ఎవరో శిష్యులయిండ్లలో నివసించును. ఇతడు కులముచేత బ్రాహ్మణుడు. ఇత డేయింటబడిన నాయింటనే యాశగించును. ఆ విషయము కొంత తహస్యముగా నుంచబడును. ఎలయనగా నతడు బహు దినములు భోజనము లేకుండ నుండగలడు కదా! అతడెప్పుడును భోజనమే చేయడని ప్రచారము. అది యేమి లక్షణమో! కొందరు తక్కువ కులముల వారి కెక్కువ కులమువారు తమ యిండ్లలో భోజనము చేసినచో వారి కదొక తృప్తి. వీరిని వారు గౌరవింతురు. మనుష్యప్రవృత్తియు, ప్రకృతియు పలువిధములుగా నుండును. ఇంతకు నెలనాళ్లు శాకయ్య యా పురాణము వినుటవలన నతనికి కొన్ని భావములు స్థిరములయ్యెను. దశావతారములలో బుద్ధుడెకడు. అతడును విష్ణు

మూర్తియే-శ్రీమన్నారాయణుడే బుద్ధుడుగా నవతరించును. ఈ యవ
 తారముల కొక యనుక్రమణిక లేదు. ఈ కాల మనంతము. నాల్గు
 యుగములు జరుగును. ఈ నాల్గు యుగములు జరిగి యదియొక
 మహాయుగమగును. ఇట్టి మహాయుగములు తిరిగి తిరిగి వచ్చుచునే
 యుండును. ఇట్టి కొన్ని యుగములు జరిగినచో మన్వంతరమగును.
 అట్టి మన్వంతరములు కొన్ని జరుగగా దానిని కల్పమందురు. దీనిని
 గూర్చి యెవడు చెప్పగలడు? ఎవడు చూచినాడు? కాని యీ యవ
 తారములు మాటిమాటికి వచ్చుచుండును. శ్రీమన్నారాయణుడు
 ఒక్కసారి తా నా యవతారములనెత్తి మూనివేయడు. మరల మరల,
 నాయా యుగములలో వాని నెత్తుచుండును. ఈ యవతారము తరు
 వాత నీ యవతారము రావలయునన్న నియమములేదు. కృతయుగ
 ములో భగవంతుడు బుద్ధావతారమెత్తెను. కలియుగము చివర నెత్త
 వలసిన యవతారము కదా యని యూహకుండలేదు. అలోచించినచో
 బుద్ధావతార మొక విలక్షణముగా నున్నది. పరమేశ్వరుడైన శివుడు
 త్రిపురాసురులను సంహరించెను. వారి భార్యల పాతివ్రత్యము
 చేత వారిని జయించుట కష్టముగానుండగా శ్రీమన్నారాయణుడు
 తాను బుద్ధావతారమెత్తి త్రిపురములకు బోయి తానొక నన్యానిపలే
 నుండి వారి భార్యలను ప్రోగుచేసి వారికి తన సూత్రములను
 చెప్పెను. శీలము, పాతివ్రత్యము, వర్ణవిభేదము మొదలైన వానిని
 గూర్చి వైదికమతమునకు వ్యతిరేకముగా వారికి బోధించెను. వారు
 తమ పాతివ్రత్యములకు చెడిరి. అప్పుడు వారి భర్తలను జయించుటకు
 శివునకు వీలయ్యెను. సృష్టిలో నొకని యాధిక్యము దేనికికలుగునో చెప్ప
 జాలము. వాని భార్య పతివ్రత. ఆ పాతివ్రత్యము వీనిని రక్షించు
 చుండును. భార్య పాతి వ్రత్యము భర్త నెట్లు రక్షించుచుండును? అది
 యొక గ్రామమైనచో నామె శీలము సందరెరుగుదురు కనుక ఇత డామె
 భర్తయని పదిమందియు నతని దుశ్చేష్టలను చూచియు చూడకుండ
 పోవచ్చును. ఒక గొప్పవాని కుమారుడు కొంచెము చెడుత్రేవ బోవు
 చున్నచో వాని కుమారుడని మన్నించినట్లు. ఇతడు అతని కుమారుడని
 తెలియనిచోట నితని భార్య పతివ్రతయని తెలియనిచోట నతనిశీలము
 వీనినెట్లు రక్షించును? ఇది లోకానుభవవిరుద్ధము. ఆ సంగతి

యిచ్చట తెలియదు. తెలియని దానికి ఫలములేదు. ఇది లోకమునకు సంబంధించినంతవరకు నిజమే. ప్రతి విషయము లోకమునకు సంబంధించినది కొంత, దైవమునకు సంబంధించినది కొంతగా నుండును ఒక స్త్రీ పతివ్రత. ఆమె పతివ్రతయగుట యామె భర్తకు ప్రియమగును. ఆ భావముచేత నత డెక్కువ సుఖ ముదవచ్చును. పదిమందియు నామె పతివ్రతయని యెందుకు గౌరవింపవలెను? పాతివ్రత్యమన్నది యొక మహాగుణమని పఠంపరగా చెప్పికొనుచు వచ్చుటచేత జనులు దానియందు బద్ధ విశ్వాసులై యా గుణముగల స్త్రీని గౌరవింతురు. అప్పుడెమగుచున్నది? అదియొక స్త్రీ యందు నిహితమైన నద్గుణము కాక పదిమంది దానిని విశ్వసించుటచేత నది నద్గుణముగా పరిగణింపబడుచున్నది. కనుక దోషమంతయు నది నద్గుణమని ప్రచారముచేసిని శాస్త్రములయందో పురుషులయందో నన్ని హిత మగుచున్నది. పాతివ్రత్యము దానియంతట నది నద్గుణమగునా కాదా? శాస్త్రములు చెప్పుటచేత, నా శాస్త్రములు విశ్వసించువారి సంఖ్య బహుళమగుటచేత నది నద్గుణమైనదా యన్నది ప్రశ్న. ఇట్లైనచో నొక పాతివ్రత్యమేమి? ఏ నద్గుణమైన నిట్లే. ఒక సంఘవ్యవస్థ యున్నది. ఒకని ధనము నింకొకడు దొంగిలించరాదు. అబద్ధము చెప్పరాదు. పెద్దలను తృణీకరించరాదు. పరునిభార్యను గమించరాదు. ఇవియన్నియునట్లే యగును. వీనిని శాస్త్రములు చెప్పినవి. వానిని పలుమంది విశ్వసించుచుండిరి. అందుచేతనివి నద్గుణములుగా పరిగణింపబడుచున్నవి. వాని ఫలితము తాపన్మాత్రమే. ఆ పురుషుల నెరిగియున్నచోట మాత్రమే అతనికి గౌరవము. ఎరుగనిచోట లేదు. ఇది వట్టి లౌకికమైనదృష్టి. అలౌకికమైనదృష్టి మరియొకటి యున్నది. ఈ గుణముచేత మానవదృష్టి కగోచరమైన యొక మహిమ వర్ధిల్లును. ఎట్లు వర్ధిల్లును? అది కనిపించదు కదా! అది యున్నదని నమ్ముట యెట్లు? మొదలైన ప్రశ్నలు సముత్పన్నములు కాగా వానికొక సమాధానము కలవనియే చెప్పవలెను. అతడబద్ధములు చెప్పుడు. అందుచేత అతనిని గౌరవింతుము. అమె పరపురుష గమనము చేయదు. ఈ రెండింటికిని భేదము కలదు. అబద్ధములు చెప్పుడు. అందుచేత నెవరికిని నష్టము లేదన్న లౌకికమైన ఫలముదయించినచో నామె

పతపురుష గమనము చేయదనుటలో లౌకికమైన ఫలితమేమున్నది? ప్రతిపక్షియున్నదనుము. బహు పురుషాన క్తయగుటచేత నామెయందు పలుపురకు నమానానురాగ ముండును. అది యీర్వ్యాహేతువగును. ఈర్వ్యనుండి కోపముపుట్టును. కోపమునుండి దుష్కర్మ యుదయించును. అందుచేత నేకపురుషలగ్న చిత్రవృత్తియైన స్త్రీ యొక్క సౌశీల్యమునకు ప్రత్యక్షసౌశీల్యము కన్పించుచున్నదన్నచో ఈర్వ్యా కోపముల కామె బహుజ్ఞానానక్తయే కానక్కరలేదు. అమె యొకని భార్య. ఆమె సౌందర్యవతి. ఆ సౌందర్యవతి నాకు భార్య యేల కారాదు? వానికేల భార్య కావలెను? అందుచేత నీర్వ్యయుదయించ వచ్చును. ఈ యీర్వ్య యుదయించుటకు నద్గుణము లద్దుపెట్టవు. నద్గుణములవలన లోకమునం దెంత మంచితన ముదయించునో చెడ్డ దనముకూడ సంత యుదయించుటకు వీలున్నది. సంఘమునందలి వాని యుపయోగముచేత వాని పాఠమార్గము సమకూడినదనుటకు వీలుండదు. నట్టి లోకమునందేకాక మానవుని కంటికందనిచి, బుద్ధి చేత మాత్రమే గ్రాహ్యమగునది యొక సుకృతముండును. ఆ సుకృత ముదయించును. దానికొక శక్తియుండును-అన్నది యంగీకరింపబడ వలెను. అదవిలో నొకచోట నొక పెద్దపులి యున్నది. మార్గములో నొక సర్పమున్నది. మరి యింకొకచోట కటారికా డున్నాడు. ఆ పులి ముందర పోవువానిని వదలిపెట్టి వెనుకబోవు వానిని సంహరించును. నల్లరు పోవుచుండగా నా పాము తక్కిన మువ్వరిని వదలిపెట్టి అందులో నొకనినే కరచును. కటారికాడెకనిని వధించుటకవట నియోగింపబడెను. వా డనలు మనుష్యుని వదలిపెట్టి మరియొకనిని వధించును. వాడు వాడుకాదనుకొనును. వీడు వాడనుకొనును. ఇట్టి విపరీతములేల జరుగుచున్నవి? పాఠపాటందుమా? కర్త పాఠపాటు పడెను. కర్మ యనుభవించెను. ఇంత యనుభవము నిష్కారణమా? వెనుకనుండి యేదైన శక్తి యా పాఠపాటును కలిగించుచున్నదా? పులి కూర్చున్నది. దాని కాకలియగుచున్నది. అది యెవరినో చంపితి నవలయును. దాని యాహారమునకు వెనుకటివా డెట్టివాడో ముందరి వాడు నట్టివాడే. వాడేల తప్పించికొని పోయెను? పులి అతనిని వదలి పెట్టుటకు తన్నిమేషమున దానికేదో యడ్డంకికలిగినది. ఇట్టి పరిస్థితుల

యందు అస్తికునకు నాస్తికునకు ప్రధానమైన భేదము. అస్తికుడు వాని సుశృతమును చెప్పెను. వాని పూర్వకర్మను వాదించును. వాని పుణ్యమును ప్రసంగించును. నాస్తికుడు వానినన్నిటిని నిరాదరించును. అతడు పుణ్యమున్నదనును. దాని ఫలితమిదియనును. ఇతడు పుణ్యము లేదనును. ఫలితమునకు కారణము చెప్పెడు. అది యెట్లు జరిగెను? అది యెందులకు జరిగినదన్నది ప్రశ్న. ఆ ప్రశ్నకు నాస్తికునియందు సమాధానము లేదు. సమాధానము లేకపోవుటకంటె సమాధానముండుట యుత్తమము. మానవుని మానవత్వము మానవుడు తప్పబుద్ధి. సమీచీనతాపర్యాప్తమైన ధీవైశద్యము మానవునియందు కలదు. ఆ రీతిగా త్రిపురాసుర స్త్రీల యాలువును వశమేర్పరుడు హరించుటచేత వారి భర్తలు శివుని యాగ్రహము చేత దహింపబడిరి. తాత్పర్య మేమగుచున్నదనగా బుద్ధుడుగా నారా యణు డవతారమెత్తి, యహంసాదులను బోధించి ప్రత్యక్షమైనదాని యందు ప్రమాణబుద్ధియు, సప్రత్యక్షమైన దానియం దప్రమాణబుద్ధియు గలిగించెనని యేర్పడుచున్నది. అందుచేత నదియును భగవదుద్దేశ్యమే. కాదని యెవ్వరు ననలేరు. త్రిపురాసురులు చావలయును. భగవంతు డిదిచేసెను. అహంసను బోధించెను. హంసను సాధించెను. భగవంతుని మార్గము లననుమేయములు. కాని మానవులు మంచి చెడలను వారే నిరూపించుకొనవలసిన స్థితియందున్నారు. అందరి బుద్ధియు నొక విధముగనే యుండదు.

ఇది బుద్ధుడు బుద్ధుడుగా నవతరించిన మొదటిసారి; యది తరువాత నెన్నిసార్లు యతడు వయించుచునే యుండెను. తన యహంసా సిద్ధాంతమును బోధించుచునే యుండెను. ఆ సిద్ధాంత ప్రచారమువలన భగవంతుని కెప్పుడో ప్రయోజనము సమకూడునో మనకు తెలియదు. అ పండితుడు బుద్ధుడై తన యవతారముల నెన్నిటిని బోధించెను. ఎన్నిటిని చెప్పెను. అతడు మరొకటి చెప్పెను. కలికాలము ప్రవేశించిన తరువాత సుమారు రెండువేల సంవత్సరములకు బుద్ధావతారములలో నొక ప్రధానమైన యవతారము కలుగునని చెప్పెను. ఉత్తరభారతములో నొక రాజ్యము, నొక రాజవంశముండును. ఆ వంశము పేరు శాత్యవంశము. అందులో బుద్ధుడు వయించును. అతని మతము

ప్రబలును. కొన్నివందల సంవత్సరములు ప్రపంచకమున హింద
తగ్గును అని యా బ్రాహ్మణుడు భవిష్యచ్చరిత్రమును తెలిసినవారి
వలన విని యుపన్యసించెను. శాకయ్య కావిషయము చక్కగా
మనస్సునకు పట్టెను. శాకయ్య, శాక్యశబ్దములు దగ్గరగా నున్నవి.
తానే యీ రెండువేల సంవత్సరములు బ్రతికినచో శాక్యముని
కావచ్చును. ఆ యవతారము తానే కావచ్చును. ఇవి యతని యాశ.

అంతకు కొలదిదినముల క్రిందటనే కృష్ణార్జునభీములు వచ్చు

టయు, భీముడు మల్లయుద్ధమున జరాసంధుని చీల్చుటయు, జరా
సంధునిచేత కారాగార నిబద్ధులైన రాజులందరు వదలింపబడుటయు,
వారిచేత చెరలం దుంచబడిన రాజకన్యలు శ్రీకృష్ణుని భర్తగా
వరించుటయు, గిరిప్రజపురము గిరిప్రజపురమంతయు నట్టుడికిన
ట్టుడికి పోవుటయు, మహానగర మంతయు తలక్రిందులైన ట్లనవ్యస్త
మగుటయు, రాజ్యవ్యవస్థ చెడిపోయినట్టు కనిపించుటయు జరిగెను.
జరాసంధుని కుమారుడైన నహదేవుడు చిన్నవాడు. శ్రీకృష్ణు
డతనికి పట్టాభిషేకము చేసెను. నహదేవుడు పదిసంక్రెండేండ్ల బాలుడు.
కాని కోపమెరుగని బాలుడు కాడు. ఊహ యెరుగని బాలుడు కాడు.
సామంతులు సేనాపతులు నర్వాధికారులు నీతికి కట్టుబడి యుండి
పోయిరి. ఎదురుతిరిగి యా కృతబ్రాహ్మణ త్రయమును నిబంధిం
చుబకు ప్రయత్నము చేసినచో నేమయ్యెడిదో! శ్రీకృష్ణుడు తన విశ్వ
రూపమును నెరపెడివాడే, సుదర్శనమును పిలిచెడివాడే! భీముడు
నమిపన్థ తరువులను పెకలించి సైన్యమును చెండాడెడివాడే! అర్జును

దేధానుమ్మని చేతిలోని విల్లు లాగి కొని విజృంభించెడివాడే తెలియదు. కాని గిరివ్రజమునందలి సేనయంతయు నీతికి కట్టుబడియుండెడిది. వారు బ్రాహ్మణులై వచ్చిరి. యుద్ధభిక్ష కోరిరి. జరాసంధు డిచ్చెను. అంతయు నొక పథకము మీద జరిగెను

మానవుల లక్షణము, వారి న్వభావము, వారి మనస్సులు నడచెడి తీరు నియమబద్ధముగా నుండును. తమ కనిష్టమైన యొక కార్యము జరుగును. అది ధర్మము. పదిమంది శక్తిమంతుల కది యిష్టము లేదు. కాని యిది ధర్మానుబద్ధము. పదిమంది శూరులును ధర్మము చేత బద్ధులగుదురు. కాని తమ శౌర్యమును పొంగి పొరలనీయరు. భగవంతుడు మానవసృష్టి చేసినప్పుడే మానవస్వభావములో నీలక్షణము పెట్టినాడు. లేనిచో మానవలోకము పశువుల దొడ్డి యయ్యెడిది. గాడిదగత్తర యయ్యెడిది. ఇట్టి నియమమున కంగీకరించని దూర్త ప్రకృతు లందందు లేకపోలేదు. అపచిమంది శూరులలో నొకడు ధర్మవ్యతిరేకముగా నడచినచో తక్కిన తొమ్మిందుగురు వాదించుదురు. జోక్యము కలుగజేసికొనరు. అనగా నృష్టిలో నెక్కువ భాగము నియమబద్ధమై యుండు నన్నమాట. ఈ నియమబద్ధతా లక్షణము నృష్టి యందు లేనిచో రాజులు రాజ్యము చేయలేరు. పెద్దల పెద్దతనము లేదు. తల్లిదండ్రులు మొదలైనవారి యాధిక్యము లేదు. మానవ సృష్టిలో నిది మూలభూతమైన విషయము. భగవంతునిచేత నిర్మింపబడిన ధర్మము దీనిమీద స్థాపింపబడినది. అయినను మనస్సులో నుండెడు కోపము కోపమే. ఒకని కనిష్టముగా ననగా తనకు లొకకమైన యానుకూల్యము లేకుండ నొకపని జరిగినది. అది ధర్మబద్ధము. ఇతడు ధర్మమునకు కట్టుబడి యుండును. కాని కోపము కోపమే. అనిష్టము అనిష్టమే. ఈ కోపమేమి చేయు ననగా భవిష్యత్తులో తనకు వ్యతిరేకముగా జరిగిన దానికి మార్గాంతరమున ప్రతిక్రియ చేయుటకు వాంఛించుచుండును. ధర్మమునకు కట్టుబడిపోవుట మాత్రమే కాని ధర్మమునకు వశమగుట కాదు. ధర్మమునకు వశమైనచో తన మనస్సులోని యనిష్టమును, కోపమును పరిత్యజించవలెను. అట్లు చేసెడివాడు సత్పురుషుడు. దానికి వాని మనస్సు శిక్షితమై యుండవలెను. అందులో నొక పది

పండ్లెండ్ర బాలు డున్నాడనుకొందము. వాని తండ్రి నెవరో చంపిరి. వానికి వయసు రాలేదు. ప్రతిక్రియ చేయలేడు; వానికి దైవ మననుకూలముగ నున్నది. కాని వానికి మనస్సులో తండ్రిపోయె నన్న దుఃఖము, తండ్రిని వాడెవడో వధింపెనన్న కోపము నిస్సం దేహముగా నుండును. అది క్రమక్రమముగా వృద్ధియగును. వాడు పెద్దవాడైన తర్వాత నీ పగను తిరుబ్బటకు నమర్చుడైనచో నిస్సంశయ ముగా తిరుప్పును. సహచేవుడు చిన్నవాడైనను పరిస్థితు లెరుగనివాడు కాడు. మగధవేశము నాటి భారతదేశమున తలకట్టయిన దేశము. అటు కాశ్మీరము, ఇటు బ్రహ్మదేశము, హరియు నటు కేతళ ద్రావిడదేశములు తన యదుపులో కల దేశములు. భారతదేశములో నగానికి సగము మాగధులన్నచో వెరచుచుండెడిది. అట్టి పరిస్థితి తన తండ్రి చావుతో నేమైనది? మగధము లెందుకు పనికిరాకపోయినవి? తన తండ్రి పరాక్రమమునకు వెరచి దాసాను దాసులుగా ప్రవర్తించిన రాజులందరు తాము స్వతంత్రులవలె వ్యవహరింతురు. వీరు మా తండ్రికి దాసులు, మాకు సామంతుల వంటివారు. మా తండ్రి నెట్లు కొలిచిరో నన్నట్లు కొలువునని సహ దేవు డన్నచో 'నేరి! బొడ్డాడనివాడా! నీ తండ్రి పరాక్రమమునకు పశులమైతిమి. నీకు కా'వని చెప్పుదురు. అనాడు మగధరాజ్య మి స్థితిలో నుండెను. సహచేవుడు సింహాసనమునందు ప్రతిష్ఠితు డయ్యెను. మంత్రులు, సేనాపతులు రాజ్యమును పాలించుచుండిరి. రాజమాత యంగీకారముతో వారు పాలించుచున్నను తలయైనవాడు పసిబాలుడైనప్పుడు మంత్రులకు కొంత స్వాతంత్ర్యము లేదని చెప్పు టకు లేదు. జరాసంధుడు బ్రతికియుండగా మంత్రులు నామమాత్రు లుగా నుండిరి; సేనాపతులు వట్టి సాధనములుగా నుండిరి. కాని గిరిప్రజపుత్రమున నొక్కటిమాత్రము విన్నపముగా భాసించుచుం డెను. మంత్రులు, సేనాపతులు, ప్రజలు, జరాసంధునం దభిమా నము కలవారు. అతని పరాక్రమమునందు గర్వము వహించినవారు. తమ రాజ్యముయొక్క యాధిక్యమును మనసా మన్నించెడివారు.

ఒక రాజు పోయి పరరాజ్యములను గెలిచి ధనము దోచి కొని వచ్చినచో ప్రజ లధిక ధనవంతు లగుదురు; అధిక

సుఖవంతు లగుదురు. అట్లు సుఖపడిన గిరివ్రజపౌరులకు జరా
 నంధుని యందు గౌరవ మేల యుండదు? అతడు పోయినచో తొలి
 నాటి సుఖములు పోయినట్లే కదా! వాడు గిరివ్రజపుర నివాసి యన్న
 పరదేశములలోని తొలినాటి గౌరవము నే యుండదే! అందుచేత నత్య
 ప్రజలు తమ యీ సౌభాగ్య హర్తయైన శ్రీకృష్ణునియందు కోపము
 కలిగియుండిరి. అర్జునుడును భీముడు నెంతటివారు? శ్రీకృష్ణుడు
 చెప్పినట్లు చేసెడివారు. అందుచేత వారి ప్రధానమైన కోపము
 శ్రీకృష్ణునియందే లగ్నమైయుండెను. ప్రజలయందే కాదు సర్వాధి
 కారులయందు, సేనలయందు, మంత్రులయందు నీ కోపభావము
 రూఢమైయుండెను. సహదేవుడు పెద్దవాడు కావలెను. ఏదో వ్యాజము
 కుదరవలెను. అప్పుడు కాని వీనికి ప్రతిక్రియ చేయుటకు వీలులేదు.
 జరానంధుడు ద్వారకమీది కెన్నిసార్లు దండెత్తివెళ్లెను? ఎన్నిసార్లు
 ద్వారకను తగులబెట్టెను? ఎన్నిసార్లు యాదవసేనా సమూహమును
 పీనుగుపెంటలు జేసెను? మధురానగరము గిరివ్రజపురమునకు
 నమీపము. ఆ కృష్ణుడు జరానంధుని కాకిడులు తట్టుకొనలేక పారి
 పోయెను. పశ్చిమ సముద్రమునం దిల్లు కట్టుకొనెను. అప్పుడు
 మాత్రము జరానంధు డతనినివదలిపెట్టెనా? ద్వారక నెన్నిసార్లు ముట్ట
 డించెను? కృష్ణుడు గ్రసేనుని పేరుతో మధురను పాలించుచుండెను.
 జరానంధునిమిత్రమైన కంఠుని వధించెను. నాటినుండి కృష్ణ జరా
 నంధులకు బద్ధనిరోధము. ఈ విరోధము వట్టి రాజ్యనంబంధమైనది
 కాదు. అంతకంటె నధిక కారణములు కలిది. జరానంధుడు శాక్తే
 యుడు. శ్రీకృష్ణుడు కాదు. శ్రీకృష్ణుడు శాక్తేయమతమునకు వ్యతి
 రేకి. అతడు వైష్ణవమతావలంబి. అది మరల వైష్ణవమతము కాదు.
 అది యేదో చిత్రమైన మతము. వైష్ణవము కాదు; శైవము కాదు;
 గాణాపత్యము కాదు; పాశుపత్యము కాదు; శాక్తేయము కాదు. అది
 యొక ముక్కుమొగములేని మతము. వేదశాస్త్రములు ప్రమాణములే.
 చాతుర్వర్ణ్యము ప్రధానమే. తపస్సు కావలసినదే. క్రతువులును
 కావలసినవే. మరియు నిందులో దేనికిని ప్రాధాన్యములేదు. భక్తి
 ప్రధానమా? అట్లని చెప్పటకును వీలులేదు. ఇట్టి మతము నొకదానిని
 —జరానంధు డెరుగనిదానిని — ప్రజలకు సుపరిచితము కాని దానిని

కృష్ణుడు వ్యాపింపజేయుచుండెను. దానిమూలమున నేమగుచుండెననగా బహు రాజ్యము లొక నిధాంతముమీద స్థాపింపబడిన వానికి ప్రజావిశ్వాసములయందు కదలిక కలుగగా నంశువ్యవస్థ తొలి నాటి మూఁసస్థితినుండి చెదరిపోవుచుండెను. అది యనాదిస్థితి యని వార్షియులు చెప్పుదురు. శాక్తేయమునకు దెబ్బ తగులుచున్నది. అనాది మతము శాక్తేయము కాని కృష్ణనిమతము కాదు. ఎప్పుడు కృష్ణునకు వ్యతిరేకత గిరివ్రజము వహించెనో, జరానందుని మృతితో నెప్పుడు గిరివ్రజపురమునందు శాక్తేయమతము నడలెనో యప్పుడు తత్ప్రజల మత మేమైనది? ఏమతమైన నేమి? కృష్ణుని సాధించుట పనియైనది. అది యే మతమైనను సరే! మానవస్వభావ మిట్లుండును. వానికి సాధ్యము శత్రునిరాసము. మోక్షముకాదు. ముక్తికాదు. కర్మలను గెలుచుటకాదు. ఇంద్రియములమీద జయము సాధించుటకాదు. శత్రువులను సాధించుట. గిరివ్రజపురమున నిట్టి భాషము నహజము గనే కలిగెను. ఏ మంత్రియైనను ఏ సేనాపతియైనను ఏ యధికారి యైనను చివరకు సామాన్యపౌరుడు కూడ కృష్ణ విరోధభావమును పాటించుచుండెను. వారి కదియే పరమార్థము.

ఇట్టి స్థితిలో శాకయ్య గిరివ్రజపురము ప్రవేశించెను. వచ్చిన శాకయ్య తన మతమునందు, తన విశ్వాసమునందు కొంతదార్ద్యమేర్పరచుకొన్నవాడు. వాగ్మిత సంపాదించుకొన్నవాడు. కొంత యభ్యాసము చేసికొన్నవాడు. కొన్ని లక్షణము లలవరచుకొన్నవాడు. అతడు తన గృహమును వదలిపెట్టి యొదెండైనది. అతని ప్రథమనూత్రము - కొపమును ప్రదర్శించరాదు. రెండవనూత్రము పరోపకారము చేయవలెను. ఈ పరోపకారము బుద్ధియందు నిష్ఠమై యుండనక్కరలేదు. లోకసంగ్రహణముకొరకు చేయవలెను. మనము పరోపకారముచేసినచో జనులు మనకు వశమగుదురు. వారు మనము చెప్పినట్లు విందురు. మనలను గురువులుగా పూజింతురు. అందుచేత శాకయ్య తా నెట్టి సాహసమునైన జేసి పరోపకారము జేయుటకు సిద్ధపడును. దీనికి తోడతనికి తన జాతకమునందు దృఢమైన విశ్వాసమేర్పడెను. తాను గొప్పవాడై తీరవలెను. అందుచేత తన కకాలమృత్యువు లేదు. మరియు నింతకు పూర్వ మెప్పుడును శాకయ్య తన వయస్సు చెదర

కుండ నున్నదనిమాత్రమే తెలిసికొనెనుగాని తనకున్న శరీరబల మెంతయో యత డూహించలేదు. అతడు వచ్చెడి దారిలో నొక పెద్ద నది వరదలమీద నుండెను. దానిని దాటుటెట్లు? దాటకుండ నుండుటెట్లు? తనను తన శత్రువులు తరుముకొని వచ్చుచుండిరి. అతడు అచ్చట తన కాశ్రయమిచ్చి పోషించినవారి యింటిలో నొక యవివాహితయైన బాలికను చెరచెను. బలవంతముగా నామెను గల సెను. అమె తలిదండ్రులతో చెప్పెను. అది పెద్ద రభసయయ్యెను. ఇతనిని వధించుటకు వారు నిశ్చయించిరి. ఇతడు పలాయన సూత్ర మును పఠించెను. వా రితని జాడ కనుగొని తరుము చుండిరి. దొరకెనా, కత్తికి కండగా కొయుదురు.

నదును పెద్ద నదియున్నది. ఈ నది దాటినచో మగధరాజ్యము వచ్చును. శత్రువులు తన నచటకు వెళ్ళాడలేదు. నది వరదలమీద నున్నది. ప్రవాహము సుల్ల దిరుగుచున్నది. నుడులు గిరిగిరి తిరు గుచు గుతగుర లాడుచున్నవి. ప్రవాహము సూటిగా పోవుటలేదు. ఒకచోట మలుపుతిరుగును. అనేకవస్తువులు కొట్టుకొని వచ్చుచుండెను. పెద్దపెద్ద దూలములను ప్రవాహము కదలించి తెచ్చుచుండెను. పక్షు గ్రానపుమేట్లుమేట్లుగావచ్చుచుండెను. ఒక గృహములో నున్న మనుష్యు లతో నహ నదిచేత తరలింప బడుచుండెను. మేట్లుగా నదిచేత తర లింప బడుచుండెను. అలోపల జన మాహాకారము చేయుచుండిరి. అ ప్రవాహ మహావేగమునకు పెద్దపెద్ద భుజంగములు కొట్టుకొని వచ్చుచు నొడ్డునకు ఈదలేక పోవుచుండెను. మెలికలు మెలికలై గిల కలు గిలకలై మలకలు మలకలై పొరలివచ్చు నా ప్రవాహము చూచుటకే భయంకరముగా నుండెను. అందెవడు దూకుటకు సాహసించును! దూకినచో నెవ డాతలియొడ్డునకు చేరును? మరియు నా ప్రవాహము తటప్రాంతములందు లోతుతక్కువయైనట్లు లేదు. తట ప్రదేశమందే యగ్రాధముగా నుండెను. శాయ్య వారి చేతులలోబడి కత్తుల కెరయగుటయా? ప్రవాహములోదూకి “నదీనాం సాగరో గతిః” యన్నట్లగుటయా? వారి కత్తుల కెరయగుట నిశ్చయము. ప్రవాహములో బడిపోయినచో చచ్చినో చావడో ఎట్లు బ్రతుకునో! ఎవడు బ్రతికించునో! అయుర్ధాయమున్నది కదా! ప్రవాహము

మెడనుకోయదు. శరీరమును ఖండించదు. గత్యంతరములేక యితడు ప్రవాహములో దూకెను.

అతడు తమ గ్రామతటాకమునం దీదుట నేర్చికొనెను. కృష్ణా నదిలో నాలుగైదుసార్లు, కారవాంతరములచేత, నీదుట కలిగెను. జలములందీదుట మాత్రమతనికి క్రొత్తకాదు. కాని యీ ప్రవాహమందీదుట సులభమా! మహానర్కములు కొట్టుకొని పొవుచున్నవి. బలిష్ఠములైన దున్నలు నిలుచుటలేదు. కానిమ్ము; దూకెను. ఈదుచుండెను. ప్రవాహము తోయుచుండెను. తాను కొంత ప్రవాహమున బడిపొవుచుండెను. కొంత యడ్డ మీదుచుండెను. ఒక సుడిని తప్పించుకొగా కొంత మేర సుడులు తిరుగని జలము. అచట వట్టి ప్రవాహము. ఒక సుడిలో మునిగి యడుగునకు పోగా నచ్చటనే నేలను పట్టుకొని బురదలో కాళ్ళుక్రుక్కించి నుడియొక్క త్వర నడలిన తరువాత తత్ప్రదేశములను తొలగి పైకివచ్చుట. అయ్యుర్ధాయము భద్రముగా నుండవలయును గాని మృత్యు కరాళపదనగహ్వరమునుండి కూడ వెలికి రావచ్చును. అ మృత్యువున కావేళకు ఓకరము కలుగును. అ యొకిరింతలో నది వీనిని క్రిందనుమియును. ఇతనిని వెన్నాడెడి వారు నదీతటమునకు వచ్చిరి. సంతోషించిరి. వాడు నిస్సంశయముగా ప్రవాహములో నశించునని నిశ్చయించుకొనిరి. కొంత సేపటి కతడు కనిపించలేదు. వారి దారిని వారు వెడలిపోయిరి.

శాకయ్య చచ్చిచెడి చేయంగల విన్యసములై తలతిరిగి ముద్ద నేటిలోనికి వచ్చి స్మృతిమాలిన స్థితిలో కొట్టికొనివచ్చు నొక పెద్ద మట్టి పెళ్లమీద బడెను. మట్టి పెళ్లయనగా నది మట్టి పెళ్లగాదు; నుమారు ఇరువది గజముల చతురస్రమైన యొక పెద్ద తుంగనెల. పెద్ద పెద్ద దుబ్బులతో నున్నది. అది సులభముగా కరగి పోయెడిదికాదు. ఏ కొండకైన కొట్టికొని నగము చిదినినచో చిదియవచ్చును. అ పెళ్లయట్లు మూడు జాములు ప్రయాణము చేసెను. కొట్టుకొని పొవుచుండును. ఒక యడ్డంకిని పట్టుకొనును. మరలతొలగును. కాని దీనిని పట్టికొని ముంచెడు శక్తిగల యావర్తమంతటి ప్రవాహములో లేక పోయెను. అతనికి చిట్టచివరకు స్మృతి వచ్చెను. తన స్థితి తెలిసి వచ్చెను.

తనస్థితి తెలిసివచ్చిన తర్వాత తన స్థితిలో కొంత భద్రతయున్నదని యతడు గ్రహించెను. కాని నముద్రాభిగామిత్వము తప్పదు. ఏమిచేయవలయును? చాల సేపటికి వానికి కొట్టికొని వచ్చుచున్న కొన్ని కాష్ఠములు కన్పించెను. కష్టపడి యొక దానిని తాను సంపాదించెను. అతనికి పడవనడపుట చేతకాదు. చుక్కాని పట్టుట చేతకాదు. ఆ పెద్ద కఱ్ఱతో నీ తుప్పమెట్టను తాను నడిపించగలదా? తన యిచ్చవచ్చిన దెనకు మరలించగలదా? దాని స్వరూప మెట్టిది? చాల ప్రయత్నము చేసెను. పెద్దసేపటికి వానికి గొంచెము తెలిసి నట్లుండెను. ఒక పద్ధతిలో నా తుప్పను కొంచెము తన యిచ్చవచ్చిన వైపునకు మరలించ గలిగెను.

దాత్రిమీస నూకలున్నచో దానియంతటనదే యొక మార్గము కనిపించును. ఈ తుప్ప యొక చిన్నకొండకు దగ్గరగా బొప్పుచుండెను. ప్రవాహము దీనిని కొండకు తగులకుండ లాగుచుండెను. ఇతడు కొండను పరిశీలించెను. అది ప్రవాహములో మునిగి శిఖరము మాత్రము కన్పించుచు చిన్న గుట్టవలె తోచుచున్నది కాని కొంత పెద్ద పశ్యతమే యైయుండవలెను. అనగా దాని పరిసరమున ప్రవాహములో కొండయొక్క కొంత భాగము వ్యాపించియుండవలెను. ఈ తుప్పను కొండదగ్గరగా తిసికొనిపోయినచో నచట లోతు తక్కువగా నుండును. సుడులుండవు. వట్టి నీళ్ళుండును. ప్రవాహవేగము తగ్గి యుండును. అతడు తనచేతిలోనున్న గడతో పర్యవేక్షణము క్రిందిభాగము తగులునేమో యని గడతో న్పూశించెను. ఒకచోట గడకేదియో తగిలెను. అది కొండయైనచో తాను బ్రతికినట్లే! మరల గడవేనినొక్కెను. శడపెకలించుటకు రాలేదు. ఇప్పుడెక్కటియే మిగిలినది. తుప్ప నా పుటకీమాత్రము చాలదు. ఇంతసేపు తుప్పపెద్దదగుట తనకు మహాపకారమయ్యెను. ఇప్పుడు తుప్పపెద్దదగుట తనకు మహాపకారమయ్యెను. తాను గడను వదలిపెట్టి పోవలెను. గడను వదలిపెట్టినచో ప్రాణములను వదలినట్లే. కాని తుప్ప గిరిగిర తిరుగుచున్నది కాని సాగిపోవుటలేదు. తుప్ప చిన్నదియైనచో బాగుగా నుండును. తుప్ప రెండు మూడు గజముల చవతము గలిగినదైనచో తన పనికిపయ్యో గించును. దానిలో నొక ముక్కను నరకుటకు తనవద్ద పలుకులేదు.

కొండపై భాగమున నెచ్చటనే యిరుకుకున్న గడను తాను వదలి
 పెట్టుటకు వీలులేదు. తుప్పనడిమి భాగమున్నంతభద్రముగా చివళ్లు
 లేవు. అవి మిక్కిలిగా తడిసియున్నవి. తాను చివరకు వచ్చి తన
 పాదములతో కొంతమేరను తన్నివిడగొట్ట ప్రయత్నించెను; ఒండు రెండు
 నిమిషములలో నతని ప్రయత్నము నఫలమయ్యెను. తుప్పలోని పెద్ద
 ముక్కప్రవాహములో బడి పోవుచుండెను. తనకు మిగిలిన ముక్క చాల
 చిన్నది. అది తనకు తాత్కాలికముగా నాశ్రయమిచ్చునే కాని పట్టు
 మని యరగడియ కాలమైన నీయలేదు. అతడు గడను కనపడుచున్న
 కొండ కొమ్మువైపు త్రోసి తిప్పనువదలి తిప్పయున్నచోటికి రెండు
 బారలు దూరముగా కొండకు దగ్గరనగా నీటిలోనికి దూకెను గడ
 వెంట వ్రాలి, గడను చేతులతో పట్టికొని పాదము లింకను కొండ కొమ్ము
 దగ్గరకు పోగా నచటికిదూకి గడను వదలిపెట్టి ప్రయత్నముతో కొండ
 కొమ్మున కభిముఖముగా పోయి యచటి జలముల వేగమునకు
 నహింపగలిగినట్లుండుటచేత కొమ్ముకడ కిదికొని పోయెను. ముల్లు
 వుచ్చి కొట్టడచికొన్నట్లున్నది. ఆ కొమ్ముమీద నొక మహానర్పము
 కన్పించెను. అదియు తనవలెనె యచట నాశ్రయ మేర్పరచి కొనెను.
 ఇతడు భయపడెను. ఆ నర్పము తన నెమియు చేయునట్లు లేదు.
 అదికూడ ప్రాణభయముచేత తిలదాచుకొన్నట్లుండెను. మహాపన్యగ్ను
 లైన జను లొకరి నొకరు హింసించుకొనరు. ఒకరి నొకరు మేలు
 చేయుదురు. విరోధ మేకార్థనమవేతులయం దుండును; సమానా
 పన్యగ్నులయందుండదు. ఏకార్థనమవేతులలో తక్కిన వారిని తొల
 గించి తాను దానిని పొందుట యెట్లా యను ప్రశ్నయుండును.
 సమానాపన్యగ్నులలో 'నందరము కలసి యీ యాపద నెట్లు తొల
 గించుకొందమా' యన్న ప్రశ్న సామ్యముండును. ఈ సామ్యమైనను
 జాతియొక్క సామ్యధర్మము నాశ్రయించియుండును. ఇది తాత్కాలి
 కము. అపద యెంతవరకుండునో యంతవరకే. ఇది సామ్యధర్మము.
 అందుచేత భయము భయమే. మరియును తానున్న యాపదస్థితిలో
 తనకు పాము తోడుపడెడిదికాదు. తానాదమరచి నిదురపోరాదు. ఆ
 నర్పము చలివేత ముడుచుకొని పోయెను. ఈ పొడినేల సూర్యకిరణ
 ములు తగులుచుండగా దానికిని కొన్ని నిమిషములకు జాగ్రత్త

కలుగవచ్చును. దాని నేమిచేయవలయును? దానిని నదిలోనికి
యొట్లు త్రోయుట. ఆ ప్రయత్నములో నది తన ప్రాణములను రక్షిం
చుకొనుటకు ప్రయత్నించును. ఏ కాష్ఠము ఏ గడ తా నీ భద్రమైన
స్థలమునకు వచ్చుటకు సాయపడెనో యది యిప్పు డిచ్చుటకు వీలు
లేకపోయెను. తానేమి చేయగలడు? తాను చాల దస్సియన్నాడు.
అతడు విచారించగా తా నీ నదిలో నెంతకాలమున్నాడు? నిన్న ప్రాధ్దు
వారినవేళ వారు తనను తరుముకొనివచ్చిరి. ఇప్పుడు జాము
ప్రాధ్దెక్కినది. అనగా తాను నీటిలోగాని, తుప్పమిదగాని యొక
రాత్రియు నొక పగటిలో నగము సున్నా డన్నమాట. తాను బలవంతు
డన్నమాట. ఎంతటి సేగికైనను తన శరీరమోర్చికొనగలదన్నమాట.
కష్టపడగలడు. అనగా తానెప్పుడును ప్రయత్నించి చూచుకొనలేదు.
గాని తన శ్రమ తీరినచో తా నీ నర్పమును పడగయందు పట్టికొని
దాని ప్రాణములు తీయగలడు. తన శ్రమ తీరునప్పటికి దాని చలి
తీరునేమో. తాను బ్రతికినన్నాళ్లు నెపరిశ్రమయితిలకుండ, నేవిద్యయు
నేర్వకుండ, చివరకు పాములవాళ్లును బట్టికొని పాములను ఒడిసి
పట్టుకొను విద్యనైన నేర్పలేదు. అత డూహించెను, మానవ దేహము
లలో నుష్ణత్వము చేకూరినంతతొందరగా నర్పదేహములలో చేకూరునా?
మానవదేహములో రక్తమున్నది. రక్తములో సహజముగా నుష్ణతను
పెంపొందించు లక్షణమున్నది. నర్పదేహములో రక్తముండదు. అది
చీమో! ఏదో పసరువంటిది. దానియం దుష్ణత తొందరగా కలుగక
పోవచ్చును. కాని సత్వము చురుకైన జంతువు. జంతువునందు
చురుకుదనము, లోనున్న రక్తము నాశ్రయించి యుండును.

అంతియేనా, లేనిచో సత్వముల శరీరములందున్న యొక
యాభాసమైన రక్తమునం దధికమైన చురుకుదనమున్నదా? పెద్దపెద్ద
నర్పములును మహావ్యాఘ్రములును పోరాడుకొనుకథ లతడునిన్నాడు.
ఓడిపోవునదివ్యాఘ్రము. చనిపోవునది వ్యాఘ్రము. ఆకయ్యములో పాము
వ్యాఘ్రమును తన మెడయందకుండ మలుపులు తిరుగుచుండును.
పులి పాము నందందు కరచుచుండును. పాము తన పెద్దతోకను పులి
నడుమునకు పెనవేసి బిగించును. చుట్టలు చుట్టును.
బిగించుచుండును. పులికూపిరాడదు. దీని శక్తి యుడిగిపోవును.

పాము పులిని కరచుచుండును. దీని వినముకూడ పులియందు పని చేయునేమో తెలియదు. పులి యొడుపుగా పాముయొక్క పడగకు బైతైడెడముగ పట్టుకొని కొరికి చంపినచో పాము చచ్చును. కనియట్లు జరుగుచెట్లు? పాముయొక్క లాఘవము మెలిక తిరుగుట - కాటును తప్పించికొనుట. ఇది పులియొక్క లాఘవమును మీరిన విషయములు. పామును మెడయందు బట్టికొని చంపవలయుననగా నీలోపుగా దాని తోకతో నడిచేసెడి యాగడమును సైరించుకొనవలెను. అది ఫడేలు ఫడేలుమని తోకతో నాడించుచుండును. దానికి కోరలయందు విషమును, బలము తోకయందును నుండును. అసగా పాము మెడను బిగించి పట్టుకొన్న కుడిచేతి యందుకంటె దానిపుచ్చమును తమాయించుకోగల శక్తి యెడమచేతి యందుండవలెను.

ఇది చిన్నిగుట్ట. క్రింద నెంత కొండయున్నదో తెలియదు. ఒకవేళ పాము నితడు పోరాడవలసి వచ్చినచో గుట్టకొపిరెమీద నెడములేదు. ఇద్దరును కలిసి మరల ప్రవాహమున బడవచ్చును. - ఈసారి యతడు ప్రవాహమునబడినచో దట్టకొనుట కష్టమే. తాను తొందరపడుట యెందులకు? పామునకు జాగ్రదవస్త వచ్చినతరువాత విచారించ వచ్చును. అప్పుడు విచారించెడిదేమి? విచారించినచో నిస్పృహ విచారించవలెనేమో! ఈ గుంజాటనతో నతని కేమియు పాలుపోలేదు. ఇంతటితో సరిపోలేదు. మరియు జాగ్రత్తగా చూచినచో నేరింకను పొంగుచుండెను. కొండకొపిరెమీదనున్న భాగము మూసికొనిపోవుచుండెను. కొండలోని పొడిభాగము తక్కువ యగుచుండెను. అప్పుడతని యదృష్ట మొక్కటియే. అది పగలు జాము ప్రాద్దెక్కుట. ఇంకను మూడుజాములు పగలున్నది. అ నది యెంత పొంగునో యేమో! తెలియదు. నడిమింటికి సూర్యుడురాగా పామునకు మాంద్యము వదలవచ్చును. అప్పటి కిద్దరును కొండమీద నిలుచుండుటకు తావులేక పోవచ్చును. లేదా ఒక పరిమితమైన స్థలము నిద్దరాక్రమించుటకు ప్రయత్నించవచ్చును. అప్పు డెవరు గెలుతురో వారి దా పొడినేల కావచ్చును.

దైవవశమున నతడున్నచోటి కొక పెద్ద కఱ్ఱవచ్చెను. కొంచెము దూతముగా నది ప్రవాహములో నుండెను. తానున్నచోటికి వచ్చు

చుండెను; పోవుచుండెను. దానియంతట నది తనవగ్గఁకు వచ్చునట్లు లేదు. తానే నీళ్ళలోదిగి యీది దానిని తెచ్చికొనవలయును. ఇది భగవంతుడు తాను నర్పమును సాధించుటకు పంపిన యాయుధమన వచ్చును. చివరి కా కొండకొమ్ముమీద నొక్కరే నిలుచుండుటకు తగిన స్థలముండుచో బామును తొలగించక తప్పదు కదా! అతడు నెమ్మదిగా నీటిలోనికి జొచ్చెను. అతనికొక్కటియే యాధారము. అతడు నిన్న సాయంకాలము నదిలో దూకినప్పుడు తాను కట్టినదోపతిపై నున్న యు త్తరీయము సుదృఢముగా తనశరీరమునకు బంధించుకొనెను. అతడా రెండు వస్త్రములను తన దేహమున బంధించిన లక్షణము చూచినచో వాని దేహము నీళ్ళలో కుళ్లిపోయినను వాడు వెనక ముక్కూడవు. కొండ కొపిరే చేరినప్పటినుండియు నెమ్మదిగా నా ముడు లూడదీయ నారంభించెను. ఇప్పటికు త్తరీయము నడలెను. ఆ యు త్తరీయమును పది పీలి కలుగా చించెను. త్రాళ్లుగాపెనెను. ఒకదానికొకటి గట్టిగా ముడివేసెను. కొండకొమ్మునం దొక కొనకు చివర బిగించి యొక చివర తన నడుమునకు కట్టికొని జలములోనికి జొచ్చెను. ఎత్తైననేమి యాకట్టును సాధించెను. కొండకొపిరేమీదికి తెచ్చెను. ఇప్పు డతనివగ్గర నున్నవి రెండు సాధనములు. ఒకటి త్రాడు; రెండవది కట్ట. ఇంతలో నది మరియొక యంగుళము పెరిగినట్లున్నది. భగవంతుడు రక్షించి యొక కొంత సేపటిలో నది తీయుట కారంభించనిచో కొంతసేపటి కీ కొండ కొపిరే యుండదు. అప్పటిమాట యేమగునో. ఈ లోపుగా నీ నర్పమునకు జాగ్రత్త రాకుండ నిది యేటిలోబడి కొట్టికొనిపోవునా, లేక పరిశీష్టమైన యల్పిష్టదేశమున తనతో వివదించునా? ఆ నిదుర పోవుచున్న పాము—మరియు నొకయూహ. అది యీవరకే చచ్చి పోయినదా—కాఢముతో ప్రవాహములోనికి త్రోయుటకు యత్నించినచో నేదియో యిప్పుడే తేలిపోవును.

అది చుట్టచుట్టుకొని పండుకొనెను. దాని మెడమీద కట్టతో కొట్టుటకు వీలులేదు. దాని మెడ విడిగా రాతిమీద నుండినచో మెడ మీద కట్టదెబ్బ తగులునుగాని దాని మెత్తని యొడలిమీదనున్న మెడ మీద కట్టతో కొట్టినచో దానికి దెబ్బతగలదు. అతనికి మరియొక యూహవచ్చినది. ఈ త్రాడొకటి తనవద్దనున్నది. దీని కేనుగ మెలికె

వేసి సులభముగా దాని మెడ నందులోనికి దూర్చి ప్రాణోత్క్రమణము జరుగువరకు బిగించినచో నేమగునో ! అప్పు డది ముడుతలు విప్పి కొనుచు. మెడయందున్న ముడిని తప్పించుకొనుటకు ప్రయత్నించును. తాను త్రాటిని మిక్కిలిగా బిగించును. ఆ నమయములో దాని మెడ దాని మేని చుట్టుమీద నుండదు. రాతిమీద నుండును. కఱ్ఱతోకొట్టి చంపవచ్చును అతడట్లే చేయుటకు నిశ్చయించికొనెను. త్రాటికేనుగు మెలికెవేసి దాని తలనందులోనికి దూర్చుటకు యత్నించెను. ఆ యత్నము సఫలమయ్యెను. త్రాడు బిగించినకొలదియు పాము కొట్టుకొన నారంభించెను. అది చుట్టుకొన్న చుట్టలు విడిపోనారంభించెను. చుట్టలు విడిపోయినచో దాని చంక్రమణమునకు కొంతపైనున్న ప్థలము చాలెడునట్లులేదు. అతడు కఱ్ఱతో దానిని మెడయందు వధించెను. దానికి ప్రాణముపోయినది. కాని తోక తెగమెలికలు తిరుగ చున్నది. ప్రయత్నముచేసి కాగముతో దానిని ప్రవాహములోనికి త్రోసి వేసెను.

అది మరల కొండమీదికి రావలయునన్నప్రయత్నము చేయుటకు పామే లేదుకదా ! కాని పుచ్చమంతయు నదిలోపడి కొట్టికొనుచు కొట్టికొనిపోయెను. ఇప్పటి కొక్కటి స్థిరమైనది. ఇప్పుడచ్చముగా నా కొండకొమ్ము తనకే. తానే సర్వాధికారి. కాని పామును మడియించెను గాని యంగుళ మంగుళము పెరిగి వచ్చుచున్న నది నెట్లు లదుపులో పెట్టును ? అత డొక్కటి నిర్ణయించెను. తానున్నచోటికి నది యెంత పెరిగిపచ్చినను పెద్ద ప్రవాహముకాదు. ప్రవాహవేగమచ్చట నుండదు. పట్టిజలమువచ్చును. అందువేత తాను నాల్గు రాళ్లనడుమ కూర్చున్నచో, లేదా కఱ్ఱను రెండు రాళ్లనడుమ నిరికించి దానిని గట్టిగాపట్టి కొన్నచో, త్రాటితో తననుదాను గాఢమైన యచటనున్న శిలాశకలమునకు బిగించికొన్నచో, లేచి నిలుచుండినచో తాను కొట్టుకొనిపోడు. ఒకవేళ నది పెరిగినను కొండకొమ్మునుమించి నిలచిన తలయెత్తు పెరుగదు. అంతయెత్తు పెరిగినచో నది జలప్రళయమే యగును. ఇత డా ప్రయత్నముచేసెను తనచట భద్రముగా నిలుచుండెను. రాత్రి రెండుజాములకు నది పెరిగి పెరిగి నిలుచున్న తన నడుమువరకు వచ్చెను. అప్పటి కతనికి తత్పూర్వమందున్న

ధైర్యము పోయెను. ఇంత పెరిగిన నది మరి యింత పెరుగదని
 లేదుకదా! గాఢాంధకారము — చుట్టుపట్ల సంతయు జలమయము.
 ఎంతమేర వినిపించినను తరంగముల నవ్వడి భయంకరముగా
 నుండెను. పగటియెండ ప్రాణములను తేర్చినది. కడచిన సగము
 రాత్రి చలి మరల ప్రాణములను మెలివెట్టుచున్నది. అతడు నిస్సం
 దేహముగా తెల్లవారువరకు గడ్డకట్టి పోవును. మునిగిపోవును. తాను
 బ్రతుకుట దుర్లభము. అప్పు డత డిట్లనుకొనెను. ఇచట కాకపోయిన
 మరియొకచోటికి ప్రవాహముతో గొట్టికొనిపోయిన నెదోమార్గమున
 బ్రతుకుటకు వీలయ్యెడివేమో! ఇప్పుడు తనకుదాను శిలకు బంధించి
 కొనెను. బంధించినకట్టు తెలగించికొనుటకు తాను సిల్లలో మునిగి,
 కొంతసేపుండవలెను. వట్టి లెక్కనైనచో పదునేను దినములు నిరా
 హరిగా నుండగలడు. ఇంతటి శ్రమలో పదునేనుదిశముల ప్రమా
 ణము క్రమముగా తగ్గిపోవుచున్నట్లు కన్పించెను. అకలియు నగుచు
 న్నట్లనిపించుచుండెను. అప్పు డతనికి తెలియుట యన్నది మాని
 వేసెను. నది పొంగుచున్నదా? నిలబడియున్నదా? తగ్గుచున్నదా?
 అతని బుద్ధికి యశ్శి మానెను. అతనికి తెలిసినదొకటి! ఆ తెలిసినది
 మరునాడు తెల్లవారి కొంత యెండ యెక్కి తన యొడలునందు చలి
 తగ్గిన తరువాత నది తీసినది. ఎంత తీసినదనగా నది యతని జంఘల
 దాక వచ్చినది.

మరి కొంత ప్రాద్దేశ్యెను. నది సీలమండలలోకే వచ్చెను.
 పగలు రెండు జాములైనది. తన పాదములక్రింద కూడ సిల్లు లేవు.
 అమ్మయ్య! బ్రతికితిని! అనాడు సాయంకాలమునకు వెలుగు లింకను
 మాయకమునుపు దూరాన నొక దృశ్యము తోచెను. ఒక తెప్ప కొట్టికొని
 వచ్చుచుండెను. దానిమీద నొక స్త్రీయు, నొక కుఱ్ఱవాడు నుండిరి.
 వారేడ్చుచుండిరి. వారితనిని చూచి రక్షించుమని కేకలువేసిరి. ఇతని
 కొక్క యాన యుపయించెను. వారివద్ద నాహతమేమైన నుండు
 నేమో! తన త్రాటితో, తన కఱ్ఱతో తానుప్రయత్నముచేసి తన త్రాడు
 వారికి వినరివైచి వారిని దానిని పట్టుకొమ్మని నెమ్మదిగా నా తబకను
 తనవైపునకు లాగెను. ఆ తబక ప్రవాహమునుండి తెలగి నిలచిన
 నీటికి వచ్చెను. ఇప్పు డింకొక ఔడన సంభవించెను. తన చుట్టునున్న

జలము ప్రవాహములోనికి లాగుచుండెను. పూర్వమే బాగుగానుండెను. అత డెట్లో కష్టపడి వారిని తానున్న మెట్టకు చేర్చెను. వారివద్ద రొట్టెలుండెను. వారును బ్రతికితి మనుకొనిరి.

అమె భర్త్య విహీన. ఇత డామెకొడుకు. వారిది కొంత పేద సంసారము. ఊరివెలుపల నిల్లుకట్టుకొని నివసింపచుండిరి. నిద్రలో నాయూరు ముగిసిపోవుటయు, వారియిల్లు కూలిపోవుటయు, వారు దైవ వశమున బ్రతికియుండుటయు, తప్పించికొందమని యొక గడ్డి మేటిలో పండుకొనుటయు, నా గడ్డిమేటి పురాణమానములగ్రంథి యైన మట్టిపెళ్లమీద నుండుటయు, వారు కొట్టికొని వచ్చుటయు జరిగినది. కడచిన రాత్రియే యిది సంభవించెను. అతల్లి పేదరా లయ్యు కొడుకకొత కెప్పుడును రొట్టెలుచేసి యుంచుకొనును. ఆ రొట్టె లున్నవి. అమె తానును, తన కొడుకును బ్రతికితి మనుకొనెను. బ్రతికించినవాడు పరమేశ్వరు డనుకొనెను. నది యింక పొంగదు. రెండు మూడు నాళ్లలో పూర్తిగా తీయును. ఈ రెండు మూడునాళ్లు నా రొట్టెలమీద బ్రతికినచో 'సందో రాజా భవిష్యతి.' పది రొట్టెలున్నవి. పెద్దపెద్ద రొట్టెలు. నాల్గుదినములకు తల్లికొడుకుల కిద్దరకు నాల్గురొట్టెలు చాలును. తక్కిన యారురొట్టెలు కలవు. పూర్తిగా నదితీసి, తాము సురక్షితముగా నెచ్చటికో చేరెడివరకు తా నింకొక రొట్టెకూడ తిననని యామెకు సచ్చజిప్పయితడు మిగి లెడి యారు రొట్టెలను తినెను. అమె అవుననలేక పోయెను; కాదనలేక పోయెను. అతడు ప్రాణదాత కదా! క్రమక్రమముగా నీరు తగ్గు చుండెను. రెండు దినములలో కొండయంతయు గనిపించెను.

అది పెద్ద పర్వతము. ఆ పర్వతముమీద చెట్లు పేములు కలవు. అది క్రమముగా తడిసిన కొండయైనను తత్రత్రత పాడి యేర్పడు చుండెను. త్రాగుటకు జలముమాత్రము నమ్మద్దిగా నుండెను. వారి యదృష్టము కొలది యిది నదియయ్యెను. నముద్రమైనచో నుప్పనీళ్లు కొట్టికొని పోవలసినదే! ఇంక రెండు మూడు దినములలో నది యథా స్థితికి వచ్చును. 'లంఘనములలో మనుగుడు' పని శాకయ్య తామ సురక్షితముగా నుంటిమని తెలిసినంతనే యామెను వాంఛించెను. బల వంతము చేసెను. అతడు ప్రాణదాత. తన బ్రతు కెట్టెనను తన

కుమారుని బ్రతుకు అతనిమీద నాధారపడియుండెను. అమె లొంగి పోయెను. వారి రొట్టెలైపోయినతరువాత నది బాగుగా తియుటచేత వారి కన్నము కొండమీద దుర్లభము కాలేదు. వారము దినములకు కొండ యొక్క కుడిభాగమునకు, ధాత్రికి సంబంధము కలిగెను. వారు బయలుదేరి దేశములోనికి బోవచ్చును. అది యే దేశము? తానెచ్చటి మండి పారిపోయి వచ్చెనో యావోమా? అతనికి దిగ్భ్రాంతి చేకూరెను. నూర్యోదయమువలన తూర్పు దిక్కు తెలియుచున్నచేగాని తానెచట బయలుదేరెనో యేమియు గోచరించుటలేదు. ఇట్లుండగా తాను బుద్ధి పూర్వకముగా తన కామాదీన బుద్ధితత్త్వముచేత నొక సంసారమును మెడకు తగిలించికొనెను. ఈమె భార్య, వాడు కొడుకు. ఐదేండ్లకింద వారుగూరు సంతానమును, భార్యను వదలిపెట్టి వచ్చినతరువాత నీ నడుమ కనీసము ఇద్దరు యౌవనవతులను తన భార్యలనుగా జేసికొనుటకు ప్రయత్నించిన తాను నేడు పదియేండ్ల కొడుకుతోడి భార్యను హఠాత్తుగా సంపాదించెను. వీరి నెచ్చటనో దించిపోవలెను. దేశము లోనికి బోయిరి.

వరదలో కొట్టుకొని వచ్చిన సంసారమని యెచ్చటి జను లాదరించిరి. పదిదినములలో నచటనున్న యొక పల్లియలో ప్రజల కతని మాహాత్మ్యము తెలిసెను. అతడొక సిద్ధుడు. పండితుడు. మహాప్రవక్త వారికచ్చట బ్రతుకు సుఖముగా కడచుచుండెను. అచట రెండు నెలలు గడచెను. కాని యతని యాహ వేరు. దైవము సంఘటించి నది వేరు. ఇది మగధవేశము కాదు. నదిని చాటినగాని మగధముల లోనికి బ్రవేశములేదు. అనగా తాను నదిలో ప్రవేశించకముందే స్థితిలో నుండెనో యా స్థితిలోనే యుండెనన్నమాట. నది చాటినతరువాత గిరి ప్రజమునకు పోవుటకు చాల యెగువకు పోవలెను. శాకయ్యకు నిజముగా తన యనుభవమును బట్టి జ్ఞానోదయము కావలెను. కొందరి కెప్పుడో యేదోయొక విలక్షణమైన జ్ఞానము కలుగును. వారెచ్చటనే పీటపెట్టుకొని కూర్చుందురు. తాను కృష్ణవిరోధి; గిరిప్రజమునందు కృష్ణ విరోధము నమ్మడిగా కలదు. అత డీ క్రొత్త భార్యను, కొడుకును నొక యర్థరాత్రున విడచి, నదిచాటి వెళలిపోయెను.

ఇట్టి శాకయ్య గిర్విజపురము చేరెను. అచ్చట నది సర్వరాత్రుము నందు దాటెను. ఇప్పుడు అతనికి నమలను దాటుటయనగా పిలః పిలః మూనముగ నుండెను. చాల నులభమైపోయెను. ఎంత ప్రవాహమునైన నడ్డి యీదగలడు. నుడిగుండము లన్నచో భయములేదు. ఆ క్రొత్త భార్యను, క్రొత్త కొడుకును నీలాచలమన్న గ్రామమున వదలి పెట్టెను. ఆ భార్యపేరు రత్నావళి. ఆ కొడుకుపేరు గోస్వామి. వారితో నితడు మూడునెలలు సుఖముగా కాపురము చేసెను. అచ్చటగూడ తన శక్తులచేత కొందరిని వశపరచుకొనెను. పశేషమేమనగా నీ నీలాచల గ్రామముయొక్క వెలుపలనెవరిదియుకాని ఒక స్థలమున్నది. అందులో నితనికి గ్రామస్థులు చిన్నపాక వేసిపెట్టిరి. అది వీరి న్యంతమైనది. ఇప్పుడు గోస్వామి వానికధికారి. వారి త్రిప్పలు వారు పడవలయును. ఇతడు లేచివచ్చెను. నది దాటినతరువాత గిర్విజము చాలదూరము. అతడారుదిసములు కాలిమీద ప్రయాణము చేయవలసి వచ్చెను. అతని జీవితములోని రహస్యమొకటి యతనికి దెలిసెను; అతడు బ్రాహ్మణుల యిండ్లకు బోరాడు. విద్యావంతుల యిండ్లకు బోరాడు, సంపన్న గృహస్థుల యిండ్లకు బోరాడు. సంపదతో చదువుండును. చదువుతో తెలివియుండును. తెలివితో నాలోచనయుండును. విమర్శనయుండును. అట్టి వా రెదో యొక దుర్వేళలో మోసపోవలయును గాని చటుక్కున మోసపోరు. అందుచేత నితడు అన్నోదకములకు లోపము లేని సామాన్యసంస్కారులను జూచి వారి యిండ్లకు బోవును. ఇతని యదృష్టముకొలది నావేళకు మగవాడింటిలో లేకపోయెనా ఆ గృహిణిని నులభముగా వశపరచుకొనును. అతని గెలుపు రెండు విధములుగా నుండును. గృహిణి యాపనవతియై చూపరియై కొన్ని లక్షణములచేత

కామిని యన్న యభిప్రాయము కలిగించెడునదియైనచో నత డామెను నులభముగా నవ్వె మొగమునందు కొన్ని కొన్ని వికారములు తెచ్చి యొక్కొక్కటిగా నిలుచుండి హేలగా మాట్లాడి యాకర్షించును. స్త్రీలలోని లక్షణములు బహువిధములుగా నుండును. కామము పురుషులలోవలెనే స్త్రీలయందు గూడ నర్వసాధారణమైనదే. కాని కొందరు పురుషులయందు స్త్రీలయందు శరీరగతిములైన కొన్ని లక్షణములు తత్కామమును వెలికి కన్పింపజేయును. అట్టిది కాముకులైన వారికి పరస్పరము తెలియుచుండును. ఇది యతని మొదటి గెలుపు. రెండవ గెలుపుకొరకు స్త్రీలుగాని పురుషులుగాని కొంచె మమాయకులుగా కన్పించవలెను. కొందరి మొగములో తెలివి కొట్టవచ్చినట్లుండును. వారు నులభసాధులు కారు. వారు ప్రతివానికి వెక్కిరింతురు. తర్కమును పెంచుదురు. వారియందల్పశక్తులు పనిచేయువు. శాకయ్య యీ నాలుగైదేండ్లలో నన్యానులను, బైరాగులను నాశ్రయించి రెండు మూడు విద్యలు నేర్పెను. వట్టిమేననుండి యంత విభూతితీయును. ఇది యొక క్షుద్రవిద్య. ఎవో కొన్ని బీజాశీరము లుచ్చరించి యా భస్మమును తీసి వారిచేతులలో పెట్టును. వారి తడు మహాయోగి యనుకొందురు. ఇది రెండవగెలుపు. ఈ రెండు గెలుపులతో నత డీ యారుదినములలో సుఖముగా ప్రయాణము చేసెను. ఒకయూరిలో నచ్చట కొన్ని నాళ్ళుండి పోగలిగినంత గెలుపుగలిచెను. కాని తాను గిరివ్రజపురము పోవుట కప్పుడే మూడునెల లాలస్యమైనది. ఒక యెమ్మెలాడియైన నీమాటి యొక్క యాకర్షణము తెగత్రెంచుకొని గిరివ్రజపురమునకు వచ్చి వేసెను.

గిరివ్రజపురమునగా పెద్దకోట. భారత దేశమున వింధ్య పర్వతము లకు దక్షిణమున కుండినపుఠ మెటువంటిదో యుత్తరమున గిరివ్రజ పుఠ మట్టిది. కోటకు నాల్గువైపుల కొండలు. కోటయుంతయు మహా పర్వతాగ్రమునందే యుండును. కుండినపురమునకు, గిరివ్రజపురమునకును కొంత భేదముకలదు. కుండినపురమున కోటయు, రాజ వంశము, పెద్దరాజోద్యోగులు, వీనుగులు, గుఱ్ఱాలు, సేనలు మాత్రమే విశాలమైన పర్వతపరిభాగముననున్న కోటవైనుండును. పట్టణము క్రిందనే యుండును. గిరివ్రజపురమట్లుకాదు అంతయు పర్వతము

మీదనే. రాజవంశము మంత్రులు సేనలు మొదలైనవి యుండెడి ప్రధాన దుర్గము. అ కొండమీదనే మరియొక పెద్దకొండ. దానిని ప్రత్యేకముగా కొటయందురు. పట్టణమంతయు దుర్గమున కివతల నున్న మహా పర్వతముమీద నుండును. ఆ పర్వతము చుట్టుగూడ బురుజులుండును. అచ్చటికి పోవుటకూడ సాధ్యముకాదు. గిరివ్రజ పురములోనికి బోవలయుననగా పురములోనికి బోయి యేమి లాభము? కొటలోనికి పోవలయును. ఇతనికి కొటలోనికిబోవు సామర్థ్యములేదు. క్రింది పర్వతముమీదనున్న పట్టణములోనికిబోయి కొన్నిచోట్ల స్థాపర మేర్పరచుకొని తన ప్రతిభ వ్యాపింపజేసి క్రమముగా దుర్గములోనికి బోవలెను. అత డెత్తినయెత్తు పెద్దది. జరానందుని కుమారుడైన నహ దేవుడు రాజు. అతని దర్శనమువేసి తనకు శ్రీ కృష్ణునియందుగల విరోధముతో నతని సానుభూతిని సంపాదించి కొంత చేయవలయును. శాకయ్య కిప్పడు మునుపుగల రెండాయుధములతో పాటు మూడవ యాయుధముగలడు. అది కృష్ణద్వైపము. గిరివ్రజపురమునందలి జనులందరు శ్రీకృష్ణుని ద్వైపింతురు కాని భగవంతుడనువాడు — వాడు మనుష్యునివలె నుండునో! వానికికూడ మానవులకువలెనే ముక్కు మొగము చెవి పాదము మొదలైనవి యుండునో! తెలియదు. వాడు వట్టి కామస్వరూపుడే! లేనిచో పరిస్థితులు చిత్రచిత్రముగా లోకమునందు బహుపురుషుల కేర్పడుచుండును. ఈ పరిస్థితులే వాడేమో! ఈ యన్ని విధముల వాడుండునో! వా డెప్పు డెందు కెవరి కెమివేయునో తెలియదు. జరానంధుడు వంద వందయేబది యేండ్లు భారత దేశమున మహా ప్రతిభతో విరాజిల్లెను. భారత దేశమునందలి నర్వ రాజ్యములలో వాని మాటకు తిరుగులేదు. వాని చెరసాలలో కొన్నివేలమంది రాజకుమారులు ఒంధితులై యుండిరనగా పదునారు వేలమంది రాచకుమార్తెలు బంధితలై యుండినగా వాని ప్రతిభయు, వాని పరాక్రమమును సామాన్యములై యుండునా? భగవంతుడు వాని యందు వికటించెను. ముగ్గురు బ్రాహ్మణులవలె వచ్చుటయేమి? వారు యుద్ధభిక్ష యడుగుటయేమి? ఛీ! పొమ్మన్నచో పోయెడు దానికి జరానంధుడిచ్చుటయేమి! ఇదిపరరాజు దండెత్తివచ్చి సహ? వాని సైన్యములు, వీని సైన్యములు తలపడి పోరాడినట్లా? అస్త్రశస్త్ర విద్యా

కుశలత్వ మేర్పరచుకొన్నట్లా? ఇది యేమి గెలుపు? అడిగినవాడు బ్రాహ్మణుడై యడిగెను. నిజానికి బ్రాహ్మణులు కాదాయెను. చేసిన దానమో, ఇచ్చిన భిక్షమో పుష్పకొన్నవాడు వేరు; కనిపించినవాడు వేరు. ధర్మమిట్లుండురా? ఇట్టివానికికూడ కట్టుబడియుండు మనస్సు కలిగియుండుట వీనిని సంహరించుటకు దైవ మా మనోలక్షణ రూపముననుండుట. ఇది యొక యాశ్చర్యము. అదైవమిప్పుడు యోగించెనని రేపు యోగించుననరాదు. ఎవనికో ఎందుకో యెప్పుడో యోగించును. ఒక్కక్కప్పుడు గొప్పలో యోగించును; ఒక్కొక్కప్పుడు కొద్దిలో యోగించును. ఒకప్పుడు గొప్పవారికి యోగించును; ఒకప్పుడు కొద్దివారికి యోగించును. ఆశ్చర్యమేమనగా నా జగవంతు డొక్కొక్కప్పుడు కృత్రిములకు యోగించును. చోరులకు యోగించును. జారులకు యోగించును. గిరివ్రజపుతమున శాకయ్యకు ప్రవేశించినంతనే చిత్రముగా యోగించెను.

నహదేవ మహారాజునకు గల పలుమంది మంత్రిులలో ప్రతాప సేనుడను మంత్రి కలడు. ఆయన కిద్దరే సంతానము - ఒక కుమార్తె, ఒక కుమారుడు. కుమార్తె కిరువడియేండ్లు; కుమారునకు రెండేండ్లు. పురుషసంతానముకొరకు దిగులుపడి దిగులుపడి యతనికి చివరకు వార్ధక్యము నమీసంచుచున్నదనగా నీ కుమారుడు కలిగెను. అ కుమారు డెట్లు కలిగెను? గిరివ్రజపురమున ప్రధాన దుగ్గముకాని కొండమీదనున్న పర్వతేపరిభాగమునందున్న మహా పట్టణమునకు ప్రాగ్గిశయం దొక శివాలయముండెను. అస్వామిని ప్రతాపసేనుని భార్య కొలువగా కొలువగా నీ మగబిడ్డ పుట్టెను. ప్రతాపసేనుని భార్య వారమున కొకసారి కొడుకుతో శివాలయమునకు బోవును ప్రాతః కాలమునందుబోయి నూర్కుడు నడిమింటికి వచ్చువఱకు నందే యుండి రుద్రాభిషేకము చేయించి వచ్చుచుండును. అమె నాల్గు గుఱ్ఱములు కట్టిన రథముమీద శివాలయమునకు బోవుచుండును. అనాడు ప్రతాపసేనుడు రాచకార్యముమీద నేగుచు తన రథమును తనవెంట దీసికొని పోయెను. మంత్రి భార్య శివాలయమునకు బోవల యును. వారి కొక యేనుగు కలదు. అ గజ మున్నతమైనదని దాని నెవ రధిరోహించుట లేదు. మావటివాడు కడచిన నాలుగైదు

నెలలుగా దాని యున్నాడలక్షణములు కన్పించుట లేదని మంత్రితో
 పలుసారులు చెప్పెను. మంత్రికూతురు దానిమీదనెక్కి యెచ్చటికైన
 బోపలయునని తండ్రితో తనకోర్కి పదిసార్లు చెప్పినను ప్రతాపసేను
 డంగీకరించలేదు. అమెపేరు నాలాయని. నాలాయని కేనుగులెక్కుట
 యన్న మిక్కిలిసరదా. తండ్రి యింటిలోలేడు. రథములేదు. అల్పపు
 రథములున్నవికాని వానిమీద పోవుట మంత్ర కుటుంబముయొక్క
 విశి తక్కువ. తల్లి రుద్రాభిషేకముకొరకు తొందరపడుచుండెను.
 ఎట్లోయొక్కట్లు నాలాయని తల్లి సంగీకరింపజేసి మావటివాని నేనుగును
 సిద్ధపఠచి తీసికొనిరమ్మనెను. మావటివాని కా యేనుగుమీద తన
 యజమానుల కుటుంబమును దీనికొనిపోవుట కెంతో యుత్సాహముగా
 నుండెను. పట్టుపరపులు, రత్నాలకంబళులు, గంటలు మువ్వలు
 నర్వహితో వా డేనుగు సరింకరించెను. ఏనుగుమీద హౌదాకట్టుటకు
 పెద్దకాలము లేదు. ఒక చప్పఠమువంటిది సామాన్యముగా నేనుగు
 మీద బిగింతురు. అతడు చప్పఠముకాకుండ కుచ్చులు కలిగిన
 ముత్యాలు రత్నాలుకట్టిన చిక్కని వన్నియగల పట్టుదుప్పటివంటి
 యాచ్ఛాదనము కూర్చున్నవారిపై నెండతగులకుండ జేయునది
 యాస్తీర్ణము వెనుకభాగమున నొక వెండి బెత్తమును విలబెట్టి యా
 బెత్తమునందుగల రంధ్రమునందు దూర్చిన పిడిగా ముందునకు
 చొచ్చెడు దానిని సిద్ధముచేసి యేనుగుమీద మంత్ర భార్యయు, నాలా
 యనియు మంత్ర కుమారుడు సధిరోహించగా దుర్గమునుండి క్రిందికి
 వచ్చు నేనుగులు రథములు చనెడుత్రోవ వెంట మహానగరమునకు
 వచ్చి శివాలయమునకు తీసికొనిపోయెను. ఆచ్చట వారు దిగిరి.
 భానుడు నడిమింటికి పచ్చెను. మంత్రిగారి సంసారము శివా
 లయములో నుండెను. ఏనుగు బయటనుండెను. ఎండ ముదిరినకొలది
 యేనుగు తట్టుకొనలేకుండెను. ఏనుగు, పులి, సింహము మొదలైన
 జంతువులు పై కెంత పరాక్రమవంతములుగా, బలశాలులుగా కని
 పించునో లోపల సంత నుకుమారములు. వాని సౌకుమార్యము చెప్పు
 టకు వీలులేదు. అసూర్యంపశ్యలవలె ఎండనోర్వలేవు. తొలుతనే
 మావటివాడు మంత్ర భార్యతో చెప్పెను. 'అమ్మా, మీరు పెందలకడ
 రావలయును. ఏను గెండకు తట్టుకొనలే'దని. అమె నరే యన్నది కాని

రుద్రాభిషేక మాలన్యమే యయ్యెను. మావటివా డేనుగునందు శమన
 ప్రక్రియలు చేయుచుండెను. ఏనుగు మాటిమాటికి కొద్దిగా రెచ్చి
 పొవుటయు, మావటివాడు చేయు పరిచర్యలచేత దాని రెచ్చిపోత తగ్గు
 టయు జరుగుచుండెను. మావటివానికి వాని యేనుగనగా వాని బిడ్డ
 యన్నమాట. దాని యలవాట్లు, దాని కోపములు, తాపములు, దానికి
 రుచియైన వస్తువులు, దానికిష్టముకాని వస్తువులు, అది యెప్పుడు
 తొందరగా నడచునో, ఎప్పుడు నెమ్మదిగా నడచునో, ఎప్పుడు ఘోరం
 చునో మొదలైనవేళాక అది తొండము నూటిగా నెత్తినచో, నెత్తిముడిచి
 నచో, కుడిగా త్రిప్పినచో, నెడముగా త్రిప్పినచో దాని యూహలన్నియు
 వానికి తెలియును. ఏనుగు సామాన్యముగా తొండమును కుడివైపునకు
 త్రిప్పి చివర మడచును. ఎడమవైపునకు త్రిప్పి మడచినచో నేనుగునకు
 మనస్సు సరిగాలేదని యర్థము. ఆ ఏనుగున కొక వృక్షపల్లవములిష్టము.
 ప్రాద్దేశికినకొలది దాని కొండలపాటును జూచి మావటివాడు తత్పరి
 నరములం దా వృక్షమేమైన దొరకునేమో యని వెదకెను. అది పెద్ద
 వృక్షము కాదు. కొంచెము పొడవలె ఎదుగును. పొడకట్టదు. అదియొక
 నల్లకీజాతివృక్షము. మావటివాడు వెదకెను. ఒక వృక్షము కన్పించెను.
 వర్షముతువు వెడలిపోయెను. అది శరత్కాలపు నడిమిదినములు. ఆ
 వృక్ష మెందుచేతనో గుమ్ముగా రాలేదు. దానిరెమ్మలను మావటివాడు
 కోసి యొక రెండుగడియలపాటు తన యేనుగు నదుపులో పెట్టెను.
 మరియొక గడియ గడియన్నత యేనుగు తాను సంపాదించుకొనగల
 నన్న దైర్యము వానికి లేదు. అతనిపద్ద నా మారుజాతి నల్లకీరెమ్మ
 కొద్దిగానే మిగిలెను. మంత్రిగారి కుటుంబ మేనుగు నధిరోహించిన
 తరువాత వాని నేనుగునకు బెట్టి కోటకు దీసికొని పొవువరకు గాలము
 కడుపవలెనని వాని యూహ. మంత్రికుటుంబ మప్పటికి బయటికి
 వచ్చెను. ఏనుగింకను వాని మాట ఏనుచునే యుండెను. మోకారించు
 మనెను. అది మోకారించెను. ఒకనిచ్చెనమీద తన యిద్దరు సంతాన
 ముతో మంత్రి భార్య యేనుగు నధిరోహించెను. ఏను గా చివుళ్ళకొరకు
 తొండము చాచెను. మావటివా డా చివుళ్ళలో నగమందిచ్చెను. అది
 మరల తొండమునెత్తెను. ఉన్నవన్నియు నిప్పుడే యిచ్చినచో దారి
 పాడుగునకు సరిపోవని యత డీయలేదు. ఏనుగు నడచుచుండెను.

కాని మించారములు, తప్పటడుగులు, తొండము నెడమవైపుకు మడచుటలు కలుగుచుండెను. అతడా మిగిలిన మారుజాతి నల్లకి పల్లవములనుగూడ నందించెను. తరువాత నైదారుసారులు గజేంద్రము తొండము పైకెత్తుటయు, నితడేమియు నందించకపోవుటయుజరిగెను. అది క్రమముగా నదుపుమీరెను. వాని యంకుశము పనిజేయుటలేదు. దారి తప్పెను. జనము భయగ్రస్తులై యటునిటు పారిపోవుచుండెను. మంత్ర భార్య భయపడుచుండెను. ఏమగునో తెలియదు. తల్లికూతుండ్రు పనివానికొరకు భయపడుచుండిరి. 'కొంత సేపటి కేనుగు మావటివానిని లెక్కచేయ లేదు. వాడేమియు చేయలేక పోవుచుండెను. అ యేనుగు మావటివానిని తన తొండముతో క్రిందికి లాగెను. అది తొండముతో తనను చంపునని యత డూహించెను. భాగ్యవశమున నా యేను గతనిని చంపలేదు. మనకు ప్రియమైన వ్యక్తియంగు కోపము వచ్చినచో వాని నెట్లు త్రోసివేయుదుమో, కొట్టి కొట్టనట్లు నెట్లుదుమో యేనుగు మ్హవటివాని నట్లు సుంతదూరముగా వినరివైచి తాను పోవుచుండెను. మంత్ర భార్యకు పనివానిని పట్టుకొనుటయే కష్టమగుచుండెను. నాలాయని తన తమ్ముని గట్టిగా పట్టుకొని ఏనుగు వీపుమీదనున్న మంచమువంటి హౌదాయొక్క చెక్కలను వదలిపెట్టకుండ నుండెను. జన మెవరిదారిని వారు పారిపోవుచుండిరి.

ఒక గుంపులో శాకయ్య యుండెను. అతడు వర్తమానము నంతయు తెలిసికొనెను. ఇది భగవంతుడు తన కోపము కల్పించిన సంవిధానము. పులులు కొట్టికొని పోవుచున్న ప్రవాహము తనను నెట్టలేక పోయెను. అడవిమన్నలను గిరగిరత్తిప్పి ముంచు నుడులు తనను ముంచలేక పోయెను. ఈ యేనుగు తన నేమి చేయగలదు? చేసినచో చచ్చును. చేయలేకపోయినచో తాను మంత్రయింటిలో నొక గౌరవస్థానమందును, అతని యండవలన మహారాజుననుగ్రహము సంపాదించవచ్చును. ఇదికాక శాకయ్యవద్ద రెండు మూడు క్షుద్ర మంత్రములు కలవు. అందులో నొక మంత్రమున్నది. కాముకురాలి వలె కన్పించిన స్త్రీమీద నామంత్రమును ప్రయోగించును. అమె తనకు సులభముగా వశమగును. అట్టి స్త్రీలున్మత్తలు. కనుక నామంత్ర

మున్నాదులమీద పనిచేయునని యర్థము. అగునో కాదో! అది శాబర మంత్రము. ఆ మంత్రమును జపించుచు శాకయ్య దంతావళమున కెదురుబోయెను. ఆ మంత్రమును బిగ్గరగా నుచ్చరించుచు దాని వద్దకు వెళ్లెను. ఆ యేనుగు ఘీంకరించుచు సతనిమీదకు వచ్చెను. శాకయ్య తొణకలేదు. ఏనుగు అతనిని తన తొండముతో గ్రహించివినరి వేయఁపలయు సన్నట్లుగావచ్చెను. శాకయ్య దాని తొండమునుబట్టికొని దానిని మలచెను. ఏనుగు శాకయ్యను మింటిలోని కెత్తెనుగాని ఏనుగునకు అతడు మలచిన మలపుచేత తన తొండమునకు బాధ కలిగినట్లుండెను. ఆ యేను గతనిని నేలమీదికి దించెను. ఇతడు దాని తొండమును వదలిపెట్టక మెలిపెట్టుచుండెను. రెండు నిమిషములలో నేనుగు శాంతపడెను. ఇంతలో మావటివాడు పరుగెత్తుకొనుచు వచ్చెను. శాకయ్య మావటివానిని కుంభస్థలమున కెక్కించుకొనుమని ఏనుగుతో చెప్పెను. ఏనుగు మావటివానిని పైకెక్కించుకొనెను. జనమొడ్డు విరిగిపోవుచుండెను. శాకయ్య భగవంతుడు వచ్చినట్లుండెను. మంత్రభార్యయు, కుమార్తెయు మావటివానితో శాకయ్యను గూడ నెక్కించుకొనిము. అతనిని కోటలోనికి దీసికొనిపోదమని చెప్పెను. శాకయ్య యంగీకరించలేదు. ఇప్పుడేనుగు మావటివాని మాటలను వినుచుండెను. నాలాయనిని ఏనుగు క్రిందికి దింపెను. అమె శాకయ్యను బతిమాలెను.

శాకయ్య “మేము మీ నాయనగారు వార్త పెట్టినచో వత్తుము. లేనిచో రా”మనెను.

ఏనుగు మథల నాలాయనిని పైకెక్కించుకొనెను. వారు కోటలోనికి బోయిరి. ఊరూరెల్ల, పురము పురమెల్ల నీ వార్తతో ఘోషించి పోవుచుండెను. అతడు సాయంకాలమున వందమంది రాజభటులు శాకయ్యకొరకు గిరివ్రజపురమున వెదకుచుండిరి. ఎంతమంది ధనవంతులు తమ యిండ్లకు రమ్మని బలవంతము చేయుచుండినను శాకయ్య యొక పేదవారింటికి బోయెను. దానితో పేదవారందరికి శాకయ్యమీద మహాభిమాన మేర్పడెను. శాకయ్య మంత్రి యింటికి పోవుటకు నిరాకరించెను. ఆ నేయింట బనచేసినో యా పేదవానికి నాలుగువందల బంగారు నాణెము లిచ్చినచో వత్తుననెను. మంత్ర

యాయంటివానికి నాల్గువందల బంగారునాణెములిచ్చుటకాదు, అచ్చట నుమారు రెండువందల పేదవారి యిండ్లుగలవు. ఇంటికి పదిబంగారు నాణెముల చొప్పున మంత్రి యిచ్చి శాకాయ్యును హౌదాకట్టిన యా యేనుగుమీదనే దుర్గములోనికి తనయింటికి తీసికొనిపోయెను.

పేరు దుర్గముతప్ప మంత్రులు రాజవంశీయులను తీసివేసినచో నచ్చటను ప్రజలే. అందు పెద్ద చెరసాలయున్నది. గిరిప్రజపురము చెరసాలలకు ప్రసిద్ధమైనది. రాజకన్యలేమి? రాజపుత్రులేమి? ముప్పది నలుబదివేలమంది ముప్పదినలుబదియేండ్లు జరాసంధునిచేత చెరసాలలయందుంచబడిరి. చెరసాలలలో చిన్నయుద్యోగస్తులు, కొంచెము పెద్ద యుద్యోగస్తులు, రాజగృహములయందు, మంత్రుల గృహములయందు పరిచారకులు పదివేలమందికి తక్కువయుండరు. వీరిలో నగానికినగము గిరిప్రజపురములోని పేదసంసారములనుండి వచ్చిన వారే. అందులో నొకవేయిమంది ప్రతాపసేనుడు ధనము పంచిపెట్టిన పేటలోనివారు. అల్లంతనల్లంత నల్లకొని శాకాయ్య మంత్రి యింటికి చేరిన నాలుగైదుదినములలో గిరిప్రజదుర్గములో నొక మహాపురుషుడుగా ప్రతిభానింపనారంభించెను. కొన్నివేలమంది ప్రజలు అతని దర్శనమునకు వత్తురు. అతనివలన విభూతి పెట్టించికొందురు. అ మహానగరములో నొక్కటియే పెద్ద ప్రశ్నయైనది. మదముచేత విడువదిన యేనుగును శాకాయ్య యెట్లు అదుపులోనికి తేగలిగెను? అది బాహుబలమా! మంత్రబలమా! బాహుబలమని కొందరు; మంత్రబలమని కొందరు. ఈ వార్త మహారాజైన సహదేవుని దాక పోయెను. కాని సహదేవుడు చిన్నవాడు. పదునేనెండ్లవాడు. తల్లియు, మంత్రుల యదుపులో నున్నవాడుకాని మరియొకడుకాడు. మంత్రియైన ప్రతాపసేనుని యింటిలో శాకాయ్య యునికి యేర్పడెను. శాకాయ్యకు మేడమీద నొక గదిలో నివాసమేర్పరుపబడెను. శాకాయ్య తాను నిరాడంబరముగ నున్నచో నేమియు లాభములేదని గ్రహించెను. అతనికిద్దరు పరిచారి కలు, నిద్దరు పరిచారకులు నియమింపబడిరి. శాకాయ్య యిదివరకే కావిగడ్డలు ధరించెడివాడు. ఇప్పుడు తానేకాక వారిచేతకూడ కావి గుడ్డలను ధరింపజేయుచుండెను. ఒకపీఠము పెట్టవలెను. కొన్ని విశ్రాహములను ననుకూర్చవలెను. అతని కేవిగ్రహములందును నమ్మకము

లేదు. బుద్ధుడెట్లుండునో తెలియదు. త్రిపురాసురుల పట్టణములలో విష్ణువు బుద్ధుడై వెడలెనన్నకథ కలదు. ఆ బుద్ధుని వేస మెట్లుండెడిది? అతనికి తెలియదు. వానిని విష్ణుమూర్తినివలె తీర్చినచో నది పానగదు. కృష్ణదేవు ననుచరించినట్లే యగును. ఏమియు తోచక తనగది కట్టి శూన్యగృహముగా నుంచెను. పులితోళ్లు, లేచిచర్మములు, కావిగుడ్డలూ, దర్బాననములు నమ్మిగొనినవి. ప్రతాపసేను డతనిగదికిని, తన సాధనానకు నంబంధములేకండజేసెను. అతనిగది వేరే యున్నది. ప్రతాపసేనుడు ప్రతీదిగము ప్రాతఃకాలమున నతనిగదికిపోయి దర్బానము చేసెనచ్చుక. సాయంకాలములయం దతని భార్యయు చాలా యనియు రెండేండ్లవచ్చిన కొడుకును బోదురు. దర్బానము చేయుదురు. నాలాయని తాను స్రత్యక్షముగా శాయపాదములు స్పృశించి తమ్మునిచే స్పృశింపజేయును. ఈ స్రత్యక్ష పాదస్పర్శనము మంత్ర భార్య కిష్టములేదు. తెలుత కొన్నిదినము లూరకున్నదిగాని తరువాత కూతురుతో నది మంచిదికాదని చెప్పెను. నాలాయని యంగీకరించ లేదు. “అశుభ యోగీశ్వరుడు. మనకు పరమోపకారి. మనకులమును నిలబెట్టువాడు మనతమ్ముడు. అతని నతడు రక్షించెను. అయినను వట్టి పాదస్పర్శవలన వచ్చిన నష్టమేమియని. అల్లి యూరకుండెను.

నాలాయని క్షత్రియస్త్రీ. నడివయసులోనున్న పిల్ల. ఒక్కొక్క వర్ణమునందలి స్త్రీల కొక్కొక్క ప్రత్యేకమైన సౌందర్యముండును. బ్రాహ్మణస్త్రీల సౌందర్యము వేరు. ఆ స్త్రీలలోకూడ శాఖాభేదములను బట్టి సౌందర్యములు భేదించుచుండును. క్షత్రియ స్త్రీ సౌందర్యము వేరు. వైశ్యస్త్రీల సౌందర్యమువేరు. శత్రుర్థవర్ణమునందుగూడ సంపన్న స్వసాస్తులైన కొన్నికొన్నికులములలోనున్న స్త్రీల సౌందర్యము తత్తద్వర్ణములను చాటిచెప్పుచుండును. పరిచయముకలిగినచో, పలుసార్లు చూచుచుండినచో నా స్త్రీ ఆ కులమునకు చెందినదని చెప్పవచ్చును. పురుషులనుగూర్చికూడ నట్లే చెప్పవచ్చును. మొగములనుజూచి గుణములెట్లు చెప్పవచ్చునో! కులములట్లు చెప్పవచ్చును. క్షత్రియ స్త్రీలయందు నేత్రములు పెద్దవిగానుండును. శరీరములు కఠినములై యుండును. మొగములలో నేదోయొక రీతి కన్పించుచుండును. వారు ధరించెడి యాభరణములు వేరుగానుండును. వారు ధరించెడి

దుస్తులు వేరుగానుండును. అందులో నుత్తమ క్షత్రియకుటుంబములలో మహారాజులు మహామంతులునైన క్షత్రియుల కుటుంబములలోనుండు స్త్రీలు ఇవమిశ్రమని చెప్పబడకుండ నొక విలక్షణమైన సౌందర్యమును కలిగియుండురు.

సౌందర్యమ నుగూర్చి నిజముగా వర్ణించుటయెట్లు? ఒకవాని సౌందర్యమునుగాని, యొకని ప్రతిభను గురించిగాని వర్ణించుటయెట్లు? దానికనులు పద్యపత్రవిశాలములు. దేనివికావు? వేలకొలది స్త్రీలనేత్రములు పద్యపత్రవిశాలములు కావచ్చును. అతడు మహాప్రతిభావంతుడు. ఎప్పుడుకాడు? ఒకగొప్ప రాజనీతివేత్తయైన మంత్రనిగూర్చి యిట్లు చెప్పవచ్చును. ఒకగొప్ప కవినిగూర్చి యిట్లు చెప్పవచ్చును. ఒకగొప్ప వీరునిగూర్చి చెప్పవచ్చును. కనుక వర్ణనయనగా నొక సౌందర్యమన నొకవ్యక్తియొక్క సౌందర్యమో! ప్రతిభయో! యొక గుణమో! యధికముగానున్నదని చెప్పటయే.

నాలాయని పొడుగైన పిల్ల. కఙ్కవంటి బాలిక. చక్కని యవయవములు కలిగిన యువతి. కన్నులు పెద్దవి. అమెకు మెడనంటి యున్న వెడల్పైన బంగారుబట్టె కలదు. అకాలమున స్త్రీలు వక్షస్థలమునం దొక గడ్డపేలిక నంటించి వెనుక ముడివేసికొనెడివారు. స్త్రీలు రెండు వస్త్రములను ధరించెడివారు. ఒక వస్త్రము భోవతివలె ధరించటయు, మరొక వస్త్రమును పైన నుత్తరీయమువలె వేసికొనుటయు. ఇట్లు ధరించుటలోకూడ భేదములున్నవి. శూరముమీది వస్త్రము నెవడకొలది యుండును. దానికి ముత్యాలు మణులు కుట్టుదురు. ప్రాథమికమైన యువతుల వక్షస్థిచయము పయోధరముల యుత్తేషమునకు తగినట్లుగా కుట్టుట కలుగును. నాలాయనికి పయోధరత్వేధ మధికముగా లేదు. ఒక దృష్టితో చూచినచో నామె యందు స్త్రీత్వముకంటె పురుషత్వ మధికముగా నుండెనేమో యనిపించును. అనేకులు క్షత్రియకుమారులు నాలాయని శరీరసౌందర్యమును మెచ్చుకొనరు. అమెకు పచ్చిన సంబంధములు తక్కువ. అమెను నిజముగా మోహించిన పురుషు లిద్దరే. ఒకడు శాకయ్య. అతడు మోహించెనగా నది వట్టి మోహమేగాని మోహించుటలేదు.

రెండవవాడు కాలంజరుడన్న యొక క్షత్రియకుమారుడు. అతడు గిరివ్రజ రాజ్యమున ఒక గొప్ప సైనికోద్యోగి. అతని తండ్రి పూర్వము జరానంధుడు పరరాజులమీది కెత్తిపోయిన యొక యుద్ధములో మడిసెను. అతని తల్లి నహగమనము చేసెను. కాలంజరున కన్నలు లేరు; తమ్ములు లేరు; నక్కలు లేరు; సెల్లెండు లేరు. కొంత యాస్తి యున్నది. ఎక్కువ దగ్గరిమట్టములుకూడ లేరు. ఒక మేనమామ యున్నాడు. ఒకవేలో రెండువేళ్ళో విడిచినవాడు. ఈ కాలంజరునకు నాలాయని భూలోకరంభ. అతని యుద్వ్యోగమున నెప్పుడు తెరపి దొరకినను ప్రతాపసేనుని యింటికి వచ్చుచు. అతడు గొప్ప యుద్వ్యోగి కనుక నింటిలో నతనిని గౌరవింతురు. ప్రతాపసేనునకు నాలాయని యన్నచో బహిఃప్రాణము. రెండేండ్ల క్రిందటివరకు నా మంత్రి కామె యొక్క టియే సంతానము. కొడుకైనను కూతురైన నామె యొక్కతెయే! తన పదవి గొప్పది. తనకున్న యాస్తి గొప్పది. మంత్రిత్వము మొదలైన యుద్వ్యోగములకును, సైనికోద్యోగములకును చాల భేషమున్నది. సైనికోద్యోగములలో మానవేతనమునకు మించిరాదు. యుద్ధములు తటస్థించినచో, సైనికుడు పరాక్రిమమును ప్రదర్శించినచో రాజు బిరుద మిచ్చును. కానుక లిచ్చును. అంత యెక్కువగా ధనమీరుదు. మంత్రిత్వము మొదలైన యుద్వ్యోగములు వేరు. వారు ధనములతో తులాభరములు తూగుదురు.

ప్రతాపసేనునకు నాలాయనిని కాలంజరున కిచ్చుట కిష్టము లేదు. అతడు గొప్ప ధనవంతుడు కాడని యొకటి. రెండవది వానికి చుట్టపక్కము లెవ్వరులేరు. వాని దెచ్చి యింటిలో జెట్టుకొనవలెను. కాలంజరునకు నాలాయని మీదనున్న ప్రేమ యంతయు చెప్పటకు వీలులేదు. అనంత నృప్తిలో స్త్రీయంచు నొకర్తుకయున్నచో నామె నాలాయని యొక్కతెయే! తనను గూర్చి కాలంజరున కిట్టి యభిప్రాయ మున్నదని నాలాయనికి చక్కగా దెలియును. ఆ నాలాయని యొక్క స్త్రీత్వమే విలక్షణమైనది. అందు శృంగార ధనమున్నదో లేదో తెలియదు. భావనామాధుశ్యముండదు. ఒక లజ్జ, ఒక యోమ్యారము, ఒక హేల. మొదలైన లక్షణములు తక్కువ. స్త్రీ మాత్రమగును. అన్నిటికంటె నొక విశేషమున్నది. అమె కాలంజరునిచేత నీ పని

చేయించు, నీ పని చేయించదని లేదు. ఆ కొండకు కొమ్మున్నది కదా! ఆ కొమ్ముపైన నాకాశమున్నది కదా! ఆ యాకాశ మెంత యెత్తున్నదేమి? లఘువైన శరీరము కలిగిన పురుషుడు ఎగిరినచో నెంతయెత్తెగురగలడో అంత యెత్తున నాకాశములో మనకు కన్పించ కుండ నొక రత్నము వ్రేలాడుచున్నది. చేయియెత్తి యెగిరినచో నది వానిచేతి కందును. ఉన్నమాట నిజము. అందెడు మాట అంతకంటె నిజము. కాని కన్పించదు. కనుపించదని ప్రయత్నము మానివేయ రాదు. ఆ రత్నమును నాకు తెచ్చిపెట్టుమని నాలాయని యడిగినచో కాలంజరు డా పర్వతముమీదికి బోయి యింక వద్దులేయని నాలాయని చెప్పెడివరకు ప్రతిదినము గరియయో రెండు గడియలో ఎగురు చుండును. ఇది కాలంజరునిమీద నాలాయనికి గల యధికారము. ఇట్టి యధికారము తన మీద నాలాయని కున్నదని కాలంజరునకు తెలియును. ఆమె యితని ప్రేమను పరిగణించుచున్నదో లేదో యత నికి తెలియదు. ఇట్టి యెన్ని పనులైనను నాలాయని వానితో చెప్పును. వాడు సాధ్యమైనచో చేసికొని వచ్చును. లేనిచో బిక్కమొగముతో తిరిగి వచ్చును. కార్యము సాధించుకొని వచ్చినప్పుడు నాలాయని వానికి చేసెడి మర్యాద యేమనగా తన ప్రక్కన గూర్చుండ నిచ్చును. తన సాదరక్షలు తెచ్చిపెట్టుటయో, తన చేతిలోనుండి యేవస్తువైన జారి పడి నచో నతడు దానిని తిని యిచ్చుట కంగీకరించుటయో! ఎప్పుడైన నతడు బెదురుగా నామె హస్తమును తాకినచో నామె యూరకుండును. అతనియం దామె యనుగ్రహించుట కిది పథమావధి. ఈమె చెప్పిన పని నాతడు చేసికొని రాలేకపోయెను. కాలంజరుని యప్పటి స్థితి చూచి తీరవలయును. వాని నామె వెక్కిరించెడి వెక్కిరింపు; తీరస్కరించెడి తిరస్కారము! ప్రతాపసేనుడు తన యాస్థినంతను నిచ్చినను నే నీ పిల్లను జేసికొననురా బాబూ! యనవలెను. కాలంజరుడు నియమిత కాలములయందు సైన్యమునందే యుండును. అమావాస్యలు అష్ట ములు మరికొన్ని పర్వదినములు సర్వోద్యోగులకు విశ్రాంతి కాలములు. అని సైన్యములో నన్నిదినములు సైన్యమును వదలిపోవుటకు వీలు లేదు. ఆ ధర్మములను నిర్వర్తించుట వంతులు వంతులుగా నుండును. అట్టి విశ్రాంతి దినములలో కాలంజరుడు నాలాయని దర్శనార్థము

వచ్చును. నాలాయని తల్లి వానిని తమ యింటనే భోజనము చేయు మనును. ఈ యొక్క సేవతప్ప నాలాయని తల్లి యతనియందు నెరపు ఇంకొక శ్రద్ధ లేదు. కాలంజరున కది చాలును. తమ కూతు సతని కిచ్చుట కంగీకారము లేనిచో దననువారింట భోజనము చేయుమని యామె యడుగునా? ఇది సామాన్యమైన గృహస్థ ధర్మమైయైన సతదూహించడు. కాలంజరున కొక్కటే యనిష్టము. నాలాయని మరియొకనికి భార్య కాదు. కారామ. అయినచో భర్త యెవ్వడగును? వాని కుంతము తన కత్తివాతబడును. నాలాయని తన నెట్లు జూచి నను నరే ప్రేమదృష్టులతో మరియొకనిని చూడకుండినచో నామె తనను ప్రేమించుచున్నట్లే!

ఇట్టి పరిస్థితులలో శాకయ్య వచ్చెను. కాలంజరునకు వసునగ నాలుగు విశ్రాంతి దినములు వచ్చెను. అతడు ఆ నాలుగు దినములు నిచ్చుటనే యుండిపోయెను. శాకయ్యను గూర్చిన వర్తమానము నంతయు నితడు తెలిసికొనెను. మొదటి దినమున నాలాయని తల్లికే, తమ్మునితో కాలంజరుడు గూడ యోగీశ్వరుని దర్శనమునకు బోయెను. నాలాయని శాకయ్య పాదస్పర్శనము సర్వంకషముగా నాచరించెను. శాకయ్య తత్స్పర్శానందము నుభవింపచుండెనే, నమాధినిమిలితాక్షు డగుచుండెనో తెలియదు. నాలాయని శాకయ్య పాదములను స్పృశించుట కిష్టపడిని వ్యక్తి యింతవర కామెతల్లియే. ఇప్పుడు కాలంజరుడు రెండవవాడు. రాత్రిపూట భోజనసమయమునందీ ప్రస్తావన వచ్చెను. ప్రతాపసేనుడు కూడ నున్నాడు. నాలాయని తిప్పలేవని వాదించు చుండెను. తల్లి కనరకొనుచుండెను. కాలంజరుడు శాకయ్యమిత్రులు నూచుచుండెను. ప్రతాపసేనుడు సవ్యమండెను. చివర న నాలాయని కాలంజరునితో “నామిద నీకేమి యధికారమున్న” అనెను. అప్పుడు వైశ్వ దేవముత పని జరిగింది. అనగా కుండ భళ్ళున పగిలినదన్నమాట. వైశ్వదేవమును చేసెడివారు కుండలు భళ్ళున పగులకొట్టుదురు. సామాన్యముగా వాడు కుండను భళ్ళున పగులగొట్టిననగా వైశ్వదేవమును చేసెనని వైదికులలోని పరిభాష. కాలంజరు డిట్లనెను:

“నే నారెండ్రుండి నెన్ను పెండ్లిచేసికొనుటకు నీ చుట్టు తిరుగు చున్నాను. నీ తల్లిదండ్రులు నాకిచ్చుట కిచ్చగించుటలేదు. నేనుతప్ప

నిన్నైవ్వరును చేసికొనరు. నీ సొందర్యమునుచూచి నిన్ను పెండ్లాడు
వా రెవ్వరు నుండరు. నీవు నన్ను పెండ్లిజేసికొనిచో నీకు పెండ్లికాదు.
మీ నాయకగారి కీసంతి తెలియదు, వారు పొరబడుచున్నారు. నీవు
నా భార్యవు. నీ పెంకొకని పాదములు పట్టుకొనుచున్నావు. వాడు
క్షత్రయుడుకాదు. బ్రాహ్మణుడనని తెప్పుచున్నాడు. అది యెంత
వరకు నిజమో తెలియదు. వాని పుట్టుపూర్వోత్తరములు మనకు
తెలియవు. వాడెవ్వ ననగాని. వాడు నిన్ను పాడుచేయును. నీ తల్లి
దండ్రులు నిన్ను పాడుచేయుచున్నారు. వాడు నిన్ను పలలోపేసి
కొనును. అట్లు జరిగిచో నీ తల్లిదండ్రుల కవహాసము. నేను వాని
ప్రాణములను నిర్భయముగా దీయుదును!” ఇంతయుసన్యాసము
చేసి కాలంజరుడు కోపముతో నా యింటనుండి తక్షణము వెళ్లి
పోయినచో నది కొంత ఫలప్రసముగానుండెడిది. అతడట్లు చేయక
యచ్చటనేయుండెను. తల్లిదండ్రులు పట్టించికొనలేదు.

కాలంజరుడు మరునాడు శాశ్వతపద్మబోయి ఆయనను పది
తిట్లుతిట్టి అతనిమీద తన కోపమునువెల్లించెను. అతడు తిరిగివచ్చిన
తరువాత నాలాయని శాశ్వతపద్మ కేశాంతముగాబోయెను. శాశ్వత
యామె నోవార్చుచున్నట్లు, అదనముగ జూచుచున్నట్లు, తాను మహా
యోగియన్నట్లు అమెను కాలంజరు డర్థము చేసికొలేనట్లు చిత్ర చిత్ర
ముగా ప్రవర్తించి యామెను బుజ్జగించి తలనిమిరి కౌగలించి, మాటలలో
వేదాంతము, చేతలలో కామముగా విచిత్రముగా నామెను పరామర్శించెను.
అయెకు భయమువేసెను. అమె పారిపోయినచెను. వచ్చెను
గాని వీనినిగూర్చి తల్లితో చెప్పలేదు. కాలంజరుడు వారినడుమ నేడో
జరిగెనని యూహించెను. కాలంజరుడు శాశ్వతపద్మ బోయి
వానిని చంపుడుననెను. కత్తిదూసెను. కాలంజరు డొక పెద్దయు
చిన్నయుకాని సేనానిమని శాశ్వతకు దెలియును. శాశ్వత యొక
తెలివితక్కువ చేసెను. మంత్ర తానన్నచో గౌరవము కలవాడు. కొటలో
పలుమంది తనయందు గౌరవముకలవారు. అతడు కాలంజరునితో
నిట్లనెను: “అమె నన్ను ప్రేమించుచున్నది. నేనామెను పెండ్లి
యాడెనను.” ఇట్లనుచుండగా ప్రతాప సేనుడు లోపలివచ్చుచుండెను.

అంతలో శాకయ్య నోటినుండి యొక తప్పుకూతవచ్చెను. “అమెకును నాకు నిదివరకే సంబంధమున్నది.” ఈ మాట యతని నోటివెంట వచ్చినది. కంటికి ప్రతాపసేనుడు కన్పించినాడు. కాలంజరుడు శాకయ్యను నరకబోయినాడు. ప్రతాపసేను డడ్డముతగిలి ‘వంటయింటి కుందేలు-నిడెచ్చటికి బోవు’నని కోపముతో నింటికిబోయెను. ఇంటిలో పెద్దరగడ. నాలాయని వానితో దనకేమియు సంబంధము లేదనిచెప్పును. అది దృఢముగా చెప్పినచో బాగుగానుండెడిది అంతకుముందు వాడు తనను బుజ్జగించినది, కౌగలించినది, చుంబించినది చెప్పెను. నేను వాని సంగీకరించలేదనెను. వాని నింటిలోనుండి తరిమివేయ వలయును. అమె మాటలు వారు నమ్మలేదు. రాత్రిపూట వానిని సంహరింపించవలయునన్న ప్రయత్నము సాగించుచుండగా నెవ రా కార్యమునందు నియోగింపబడిరో వారే శాకయ్యను గిరిప్రజమునుండి తరలించిరి. నీ విచ్చటనున్నచో వృథా గా నిన్ను చంపుదురు. పారి పొమ్మని చెప్పిరి. అతడు పారిపోయెను. అతడు మరల గిరిప్రజ పురము లో కన్పించలేదు.

తరువాత నైదేండ్లు జరిగెను. నాలాయని కాలంజరుని పెండ్లి యాడుటకు తిరస్కరించెను. కాలంజరునకు శాకయ్యమీన సందేహము బలిసెను. అతడు దుద్యోగముమానెను. దేశద్రిమ్మరి యయ్యెను.

10

శాకయ్య తన స్వగ్రామమును వదలిపెట్టి వెళ్ళి యప్పటికి వం డ్రెండు పడుమూడెండైనది. అతడు తన గ్రామము వదలి పోవువర కతని కారుగురు సంతానము. ముగ్గురు మగపిల్లలు; ముగ్గు రాడపిల్లలు. మొదటి యిద్దరు పిల్లలును మగవారు. తరువాత వరుసగా ముగ్గు

రాదపిల్లలు. చివరివాడు మరల మగవాడు. శాకయ్య వెళ్ళిపోయిన యేడాదిలోననే యందరికంటె చిన్న అడపిల్లయు, చిన్న మగపిల్లవాడును చనిపోయిరి. పుట్టుకలోననే జంతువులు కొంద రెక్కువ యన్నము తిందురు; కొందరు తక్కువ యన్నము తిందురు. తక్కువ యన్నము తినెడివారు బ్రతుకు నీడ్చుకొనుచు బోదురు. అధికభుక్కులు బ్రతుకు నీడ్వలేరు. ఒక్కపూట వారి కన్నములేనిచో వారి కన్నులు లోనికి తీసికొనిపోవును. ఆ యిద్దరు పిల్లలు నట్టివారు. ఆ యాడపిల్ల తండ్రి లేచి పోవునాటికే యైదేండ్లపిల్ల. అది యెప్పుడును తనకేవల పెట్టుమని తల్లి ప్రాణములు తీయుచుండెడిది. అతల్లి 'యేమన్నదే నా శ్రావ్యము, నీకు పెట్టుటకు' అనెడిది. చివర కాపిల్లకే శ్రావ్యము పెట్టినంత పనియైనది. అది కృశించి చనిపోయినది. పిల్లవాడుకూడ తిండిలేకనే చనిపోయినాడు. అందరికంటె పెద్దవాడు పదియేండ్లవాడు. రెండవవాడెనిమిదేండ్లవాడు. ఇప్పటికి పెద్దవానికి సుమారు పాతికేండ్ల వయస్సు. రెండవవాని కిరువదిమూడేండ్ల వయస్సు. ఒక తండ్రికే పుట్టినను పతి కుమారునకును తండ్రికున్ గుణములన్నియు రావు. సామాన్యముగా తండ్రియొక్క యొక ప్రత్యేకమైన గుణమొక్కొక్కనియందు కొట్టవచ్చినట్లుండును. ఆ యిద్దరు కొడుకులయందు శాకయ్యయొక్క రెండు గుణములు వినోదముగా కనిపి చుచుండెను.

తండ్రియొక్క నిర్లక్ష్యవసాయ లక్షణమును, భోజన మక్రమలేని తనమును పెద్దవానియందు నమ్మద్దిగా నుండెను. 'ఎక్కడనుంటివే గొంగళియనగా వేసినచోటనే యున్నాను'. ఈ లక్షణము పెద్దవానియందు చక్కగా నున్నది. ఎపూతైన నేదోవిధముగా జొన్నలో నజ్జలో దొరకినచో నిల్లందరకు వండిపెట్టుటకు సాధ్యమైనచో వానిభాగము వానికిగా పెద్దవానికిగూడ పెట్టును. అతడు దానిని తినును. ఎక్కువ పెట్టుమనడు. లేనప్పుడు పెట్టుమని బాధించడు. వాని యదృష్టముకొలది యొక పని జరిగినది. ప్రక్కనున్న మహాపట్టణమునుండి యొక పెద్ద గురువువంటి యతడు వచ్చెను. ఈ యూరిలో నాయన పది దినములుండెను. అచ్చట నతనికి శిష్యులు పాదపూజలు జరుపుచుండిరి. బ్రాహ్మణులలో నుపనయనము కాని పిల్లలున్నచో వారి కాయన యొక్క దినములో నందరికి నుపనయనములు వారి, వ్యయములేకుండ,

చేయించెను. అట్లుపనయనముచేయబడిన వారిలో శాకయ్య యిద్దరు కుమారులను గలరు. ఇవి పెద్ద కుమారునకు మిక్కిలి మేలు చేసినట్లాయెను. అండియుండి యెవని యింటిలోననో యాభిక్షము వచ్చును. ఈ పెద్దకొడుకు పేరు గిరిధరము. గిరిధరమునకు మంత్రము జరుగుచు. అనాడు గిరిధరము సమృద్ధిగా భోజనము చేయును. గిరిధరము భోక్తగా వచ్చుచున్నాడనగా నా యింటివారు రెట్టింపుపదార్థములు చేయవలెను. సామాన్యముగా నాభిక్షములకు మాషచక్రములుండును. పూర్వకాలమందు గారెలతేనాటు నువ్వులతో చక్రములు చేసెనెవరట. నువ్వులను బెల్లమును పితృదేవతలకు మిక్కిలి యిష్టమందురు. పితృదేవతలకు తీసి యిష్టము. 'మధు' 'మధు' 'మధు' అని బెల్లము, నువ్వులు, మినుములు- గిరిధరమున కి మూడు నిష్టములే. పితృదేవతలకు, నితనికి భేషమేమగుగా పితృదేవతలు చూపొయినారు. ఇతడు బ్రతికియున్నాడు. నువ్వులలో బెల్లములపిత్రికొనూనెలో వేసి వండుదురు. దానిపేరు తిలపిన్యాకము పూర్వకాలములో నువ్వులును, బెల్లము కలిపి త్రొక్కుట రెండు నందభ్యములలోననె యుండెడిది. ఒకటి యాభిక్షములలోనను; రెండవది యాడపిల్లలు పెద్దమనుషులైనపుడును. ఇప్పుడు రెండవది మిగిలినది; మొదటిది పోయినది.

మాషచక్రములలో కూడ అంధ్రదేశములో తొలినాటిప్రమాణము వేరు; నేటి ప్రమాణము వేరు. అంధ్ర దేశములోని తొలినాటి మాషచక్ర ప్రమాణము నేటికిని కొందరు చతుర్థకులజుల యింటిలో నున్నది. బ్రాహ్మణుల యిండ్లలో క్రమక్రమముగా దాని ప్రమాణము తగ్గినది. ఈ మాషచక్రములు, ఈ తిలపిన్యాకము-వీని గిరిధరము వానినొక పాక, వీనినొక పాతక పట్టించును. అతనికి తన పెద్ద చెల్లెలన్నచో మిక్కిలి యిష్టము. అతనికి భగవంతుడు చేసిన పెద్దయన్యాయ మేమనగా తిన్నది వెంటనే లోపలికిపావుట. వాయనములు మొదలైన పక్షులు తిని యా పవార్థమును గొంతులోనట్టేపెట్టి తమ పిల్లలవగ్గరకుబోయి యా పవార్థమును మరల నోటిలోనికి దెచ్చికొని పిల్లలనోటిలోనికి బెట్టును. భగవంతు డట్టి శక్తిని గిరిధరమునకుబెట్టించో కనీసము సంవత్సరమునకు నాలుగైదు పర్యాయము

లైనను కొంపయంతయు కడుపుండ తినెడివారు. ఈ విద్యలో
 గిరిధరము తుడికంటె గొప్పవాడు. తండ్రి పడునెను దిగములకు
 మీరి భోజనములేకుండ నుండలేడు. అప్పుడేదో తని తిరవలయును.
 ఇతవట్లు కాదు. నుమారు నెలనాళ్లుండగలడు. అతని యదృష్ట
 మింకొకటి. ఆ యూరిలో పెద్దయాసామికలడు. అతనికి చాల పంట
 యున్నది. జొన్నలు మొక్కజొన్నలు నజ్జలు దోసకాయలు వాని
 పొలములలో నమ్మద్దిగా పండును. అతని కజ్జేర్లవ్యాధి అందుచేత
 నెవరైన నమ్మద్దిగా తినెడివారున్నచో వారు తినుచుండగా నీతిడు
 బ్రహ్మానందపడును. కాని తనయంతట తాను పిలిచిపెట్టడు. అది
 యొక లక్షణము. పొలాలు పంటమిద సన్నప్పుడు నిజానికది గిరి
 ధరముయొక్క పంట. అతనిచేతలోపడి గిరిధరము చూచుచుండ
 వలయును. లేచి పాలికాపులు తిరిమివేయుదురు. తేలికగా గిరి
 ధర మొక మణుగుమణుగున్నర దోసకాయలు తినివేయును.
 ఒక్కొక్కప్పుడు కొన్ని మూటగట్టికొనివచ్చును ఇంటిలో నలుగురును
 తిందురు. అట్టి సంసారముకెట్లు సాగునన్నది ప్రశ్న. ఆ ప్రశ్న
 యీనాడు. పూర్వకాలమునందు గాదు. పోయి యడుగుట యాలస్య
 ముగా చేరిలకే ధాన్యమును త్రవ్వియిచ్చెడివారు. మాటిమాటికి
 సంతర్పణలు జరుగుచుండెడివి. అక్కడికిపోయి యెచ్చి దరిద్రుడైనను
 తినవచ్చును. శాకాయ భార్య నాల్గు కాయలు ముంపేసి అన్నోదక
 ములకు లోపములేని యిండ్లకు వెళ్లినచో సంతికివచ్చువేళకు
 మూన్నాళ్లకు నరిపోయెడి గ్రానము వచ్చినట్లుండెడిది. పంటలు
 పండెడి రోజులలో పొలములమీదికి జొన్నకుప్పలు కొట్టెడువేళకు
 వెళ్లినచో ధాన్యము దోసిల్లతో పోసెడివారు. చిన్నచిన్న చెటలతోనిచ్చెడి
 వారు. అందువేత పేవవారుకూడ బ్రతుకుచుండుటకు వీలుండెడిది.
 పంటదినములలో సంఘ బ్రతుకుటకు వీలుండెడిది. తరువాత తరు
 వాత కష్టమయ్యెడిది. పంటదినములనగా సంవత్సరములో రెండు
 నెలలుండును. తక్కిన పదినెలలు కష్టమే. గిరిధరము తన
 పెద్దచెల్లెలి కెక్కడోయక్కడ బతిమాని బావాలి యాచించి దొంగతన
 ములుకాని దొంగతనములుచేసి తెచ్చి పెట్టుచుండెడివాడు.

ఆ యింటిలో నందరింటె దుర్యోగము తల్లిది. అమె ముందత

పిల్లలందరకు చూచిగాని తాను తినదు. అమెయొక యస్థిపంజరము. దొరకక దొరకక యామెకన్నము దొరికినచో కడుపునిండ తినుటకు వీలు లేదు. తినును. అజీర్ణవ్యాధిచేత వారము దినములు బాధపడును. అమె కనేకవిధములైన రోగములు. అందులో నొకటి మూత్ర. ఎప్పుడో మూత్రవచ్చి పడిపోవును. మరల నామెకు స్మృతి యెప్పుడు వచ్చునో తెలియదు. అమెకాదరువు పెద్దకూతురు. పెద్దన్నగారు చాటుగా మాటుగా తెచ్చెడి వస్తువులను కొన్ని తల్లికిచ్చును. కొన్ని తానారగించును. అమె రెండవ కూతురునకుగూడ పెట్టును. ఇక మిగిలినవాడు రెండవ కొడుకు. ఇతని పేరు హరికిశోరము. గిరిధరమునకు తండ్రి యొక్క యా లక్షణమురాగా వీనికి రెండవ లక్షణము వచ్చినది. అది కామవృత్తి. మరియొకటి - యింటిలో నితరులకున్నను నరే, లేక పోయినను నరే దొంగతనముగానైనను కడుపునించుకొనుట. అతని నేమరిలుట తల్లికికష్టము. అది నిచ్చునైరకొంప. ఇంటిలోనేమియు నుండదు. అప్పుడప్పు డుండును. తల్లి నీళ్లకు పోవును. ఏదియైన నదిగి కొని తెచ్చుటకు పొరుగిండ్లకు బోవును. ఒక్కొక్కప్పుడు జోతకట్టి యూరిలోనికి బోవును. ఇతడు కుండలు బుట్టలు నన్నింటిని తిరుగ మరుగవేయును. అతని యాకలితీరుటయే ప్రధానము కాని యిది వచ్చిది, ఇది విచ్చిది; ఇది చేదు, ఇది తీపి అన్న వివక్షలేదు. కాని పెద్ద తిండిపోతు కాదు. రాతిపూట నేదియైన తినుటకు లేనిచో పెద్ద నష్టములేదుగాని పగలు తిని తీరవలయును. తన యాకలితీర్పు కొనుట ఇతని మార్గము లతని కున్నవి. అతనికి కొంత వయసు వచ్చు వరకు నతడు తన సేవాతులమీద నాధారపడి యుండెడివాడు. అన్నే దకములకు లోపములేని సంసారులలోని పిల్లలతోనే చెలిమిచేసెడి వాడు. ఆ పిల్లలు పోయి వారి తల్లులను బాధించి యెడ్చి యాగము చేసి మారాముచేసి రెట్టింపునకు రెట్టింపు తిను ఇండారములను దీసి కొనివత్తురు. మర హరికిశోరము వారికిగూడ మిగల్చుకుండ చక్కగా నారగించును.

హరికిశోరమునకు జబ్బువుష్ట కలదు. అతడు కొట్టునని తక్కిన వారికి భయము. చిన్నపిల్లల మధ్య పోరాటము వచ్చినచో బక్కపలు చనివారు వాని పక్షముందురు. వానికి పదునేను పదునెనిమిదేండు

వచ్చువరకు వాని తండ్రి గుణములు వానిలో సెలవేసెను. ఊరిలో నున్న స్త్రీలను గురించి తనకంటె చిన్నవాండ్రయిన చెలిమికాండ్రతో నామె యుట్టిది, యీమె యిట్టిది; ఆమె యట్లు చూచును, ఈమె యిట్లు చూచును; ఆమె వంకరగా నడచును, ఈమె యొయ్యారముగా నడచును; దానికిని వానికిని సంబంధము; అది నావంక చూచినది; నేనన్నచో దానికి ప్రేమ - ఇట్టి ప్రసంగములు చేయుచుండును. వాని చెలికాండ్రయిన యీ వయసు రాని పిల్లలు చెవులు దొరవెట్టుకొని విందురు. వారిలో యౌనము ప్రబుద్ధము కాదుగాని తత్సంబంధమైన యూహలు ప్రబుద్ధమై యుండెను. లేదా అగుచుండెను. ఈ హరికిశోరమును గూడ నాభిక్షముల కప్పుడప్పుడు నిమంత్రణము చేయుదురు. అతని కది యిష్టములేదు. తప్పనిసరికి తల్లి బలవంతముచేయగా, నన్నగారు కొపపడిగా పోవుచుండును. ఆ యాభిక్షములలో భోజనము పెట్టి దక్షిణ యీయవలెను. దక్షిణకు డబ్బులేదు కావున నేదియో పదార్థమిత్తురు. ఒక సోలెడు సెనగలు, లేదా మినుములు, తమిదెలు, నజ్జలు, రాగులు వేసినైన నిత్తురు. అవి తెచ్చినచో నిట్టిలో నాడపిల్లలకు తల్లికి హని హనిగా నొక్కపూటకు నరిపావును. అతడు శ్రద్ధభోక్తగా వెళ్లుటకు తన మర్యాద చెడిపోయినట్లు భావించును. వానికున్న మర్యాద యెట్టిది? తల్లి కడుపున బడి నప్పటినుండియు దర్శింపడె. ఆ యూరిలో వానికొక యిల్లు తప్ప మరి యేమియులేదు. ఊరుపెట్టిన తిండి తప్ప సొంత తిండలేదు. కట్టు గుడ్డలేదు. మాసిపోయి చినిగిపోయిన గుడ్డలు కలవారినుండి యడిగి కొని తెచ్చినవి వాని దుస్తులు. ఈ మర్యాద యెప్పటినుండి వచ్చినది? అది భగవంతునకే తెలియవలయును.

మర్యాద, అహంకారము, పొగరుబోతు తనము మొదలైనవి జీవుడు పుట్టినంతనే వచ్చుననవలయును. అవి బయటి పరిస్థితులవేత వృద్ధిపొందు ననవలయును. కొందరు మూర్ఖులయందు వృద్ధిపొందెడి వెలపరిస్థితులు లేకపోయినను నవియేగానె యుండును. హరికిశోరము మంచి తెలివిగలవాడు. నూత్నిగ్రాహి. చదువు చెప్పించెడివాడు లేడు. చదువుకొనవలయునను బుద్ధి వానికి లేదు. ఈ రెంటిలో నేదియున్నను నాడు పైకి వచ్చెడివాడు. అ దినములలో ననేక గ్రామ

ములయందు గొప్ప పండితు లుండెడివారు. అప్పటికిబోయి వాత ములు చేసికొని జీవించి యా గురువువద్ద చదువుకొనవచ్చును. హరి కిశోరమ న కాబుద్ధి యుదయించలేదు. అట్లు గిరిధరము చేసినను చేయవచ్చును. కాని గిరిధరము తాను లేచిపోయినచో సంసార మంతయు తనమీద నున్నది. వారిని వడలిపెట్టి వెళ్ళుట న్యాయము కాదని యాగెను. ఇది జీవుని విషయములో నెంత విచిత్రమో శరీర విషయమునందు సంతే విచిత్రము. తాను సంపాదించి వానిని పోషించుట లేదు. తనకు సంపాదించెడి శక్తిలేదు. వారును తానును కలసి మాడుచున్నారు. తాను వెడలిపోయినచో వారేమగుదురన్న ప్రశ్న యేమి? ఇది జీవునియొక్క ప్రధానమైన మోహము. లోకము మిథ్య యని తెలిసి పురుషుడు నశ్యమనిపించుచున్నను. అతడు సంసారమును వడలిపెట్టి పోడు. తాను పోయినచో నా సంసార మేమగునన్నది వాని ప్రశ్న. అతడు సంపాదించి పెట్టుచున్నాడా? పెట్టుచున్నట్లు కని చించుచున్నది. పిల్లలకు ముక్కు నచ్చలారలేదు. రెక్కలు రాలేదు. తాను పోయినచో వా రేమగుదురన్నది. లోకములో చూచుచునే యున్నాడు. ఇవే పరిస్థితులలో చాలమంది జీవింపారు. వారి రెక్కలు రాలిపిల్లలు, వారి ముక్కునచ్చలారని పిల్లలు నేనైరి? వాడు చనిపోయినాడు. వారి దారిని వారు బ్రతుకుచున్నారు. తన పిల్లలు నట్లే బ్రతుకుదురు. అట్లు కాదు. తను చచ్చిపోయినచో చచ్చిపోవును. గాని బ్రతికి యుండగా నయ్యో తాను చనిపోవుచో వా రేమగుదురో యని. చచ్చి పోదురు. చావనక్కరలేదు. ఇట్లు వడలిపెట్టి పోరు. సంపాదించలేని గిరిధరమునకే యిట్లుండగా సంపాదింపగలిగినవారి కెట్లుండును? ఇంతకును చదువు వారి వశములో లేదు. తాత చదివినవాడు కాడు. తండ్రి చదివినవాడు కాడు. అందుచేత హరికిశోరమునకు చదువుమీద బుద్ధి పోలేదు.

హరికిశోరము తెలివిగలవాడని, సూక్ష్మగ్రాహయని, మంచి బల శాలియని యూరిలో చెప్పికొందురు. అతడే దినమున కాదినము తన యాహారమును చక్కగా సంపాదించుకొనును. ఇంకొకటి తల్లి తన చెల్లెండకోనము, తనకోనము నేదైన దాచుట తటస్థించిన దానిని చాటుగా తినివేయును. ప్రతివారియు పులి వేటకోనము

బయలుదేరదు. నిలువయున్న మాంసమునే తినును. లేనిచో బయలుదేరును. అట్టే పలువిధములుగా నుండును. ఒకప్పుడు పొంచి లేచిమీదకు దూకను. ఒకప్పుడు పరుగెత్తులేళ్ల సమూహమునుజూచి యొకదానిమీద దృష్టిలిపి దానిని సమీపమునకు రానిచ్చి దానిమెడ పసికిచంపును. మరొకప్పుడు వేరుమృగము చంపిన లేడిని ఆమృగమును పారద్రోలి తానాడగించును. వేయన్న దానికి నియమమేమున్నది? మరియొక చమత్కారము. ఎవడో వదిలొట్టెలు కట్టికొని అవులనో యెడ్లతో దున్నపోతులనో కొనుటకు పరగ్రామము పోవుచున్నాడు. హరికోశం వాని నావును. మాయూరిలో గొడ్లమ్మకమునకున్నచని చెప్పును. తన యూరునకు వానిని తీసికొనివచ్చును. ఊరి చివర చెరువున్నది అతనినచ్చీట కూర్చుండబెట్టి రొట్టెలు తిన్న తరువాత వెళ్లుదమనును. వాడెక యరరొట్టె తినగా వీడెక నిండు రొట్టె తినును. కొండరకు లాభముచేసిపెట్టుదునని వారిండ్లలో నారగించును. ఒక యావునకు బస్తా నజ్జలిత్తురు. అరబస్తా నజ్జల కొక యావునిప్పింతుననును. వాని యింటిలో నారగించును. ౯వరకు అవునకు బస్తా నజ్జలిచ్చి తీరవలెను. ఇది యేమయ్యాయనగా 'నీ యావు తక్కిన యావులవంటిదికాదు. ఇది రెండు పూటలకు రెండు రెండు శేర్లు నాలుగుశేర్లు పిత్తుకు'నని చెప్పును. అతడు ధరించెడి దుస్తులుకూడ మంచివి. ఊరిలో నాల్గు మగములున్నవి. ఎప్పుడెవరి నెట్లు మోసముచేయునో తెలియదు. బొన్న లిప్పింతుననును. అవును తొలిపెట్టెంతుననును. ఎదో చెప్పును. సంవరత్సమునకు రెండుజతల బట్టలను తాను సంపాదించును.

అతనివద్ద ఒక విశేషమున్నది. ఒక వ్యక్తి తన శరీరముతో నెన్ని చేయగలడో యన్నియు నతడు చేయగలడు. అతని బ్రతుకు సుఖముగా సాగుచుండెను. వానివద్ద నొకటియే దోషము. అబ్ధికమునకు నిమంత్రితుడై వెళ్లుట యతని కశమానముకదా! ఆ యభిమాన మతనికి సర్వవిషయములందుకలదు. అతనికొకనిమీద కోపమువచ్చినచో వారి గడప త్రొక్కడు. అతనిని సాధించుటకు ప్రయత్నము చేయును. తన మూలముగా వాని కొక యపకారము జరిగెడివరకు వానికి నిద్ర పట్టదు. హరికోశము వారి గ్రామములో నొక ప్రధానమైన పురుషుడు

మొలయందు గొప్ప పండితు లుండెడివారు. అచ్చటికిబోయి వాత
మాలు చేసికొని జీవించి యా గురువువద్ద చదువుకొనవచ్చును. హరి
కోరమ న కాబుద్ధి యుదయించలేదు. అట్లు గిరిధరము చేసినను
చేయవచ్చును. కాని గిరిధరము తాను లేచిపోయినచో సంసార
మంతయు తనమీద నున్నది. వాని వడలిపెట్టి వెళ్ళుట న్యాయము
కాదని యాగెను. ఇది జీవుని విషయములో నెంత విచిత్రమో శరీర
విషయమునందు సంతే విచిత్రము. తాను సంపాదించి వానిని పోషిం
చుట లేదు. తనకు నలపాడించెడి శక్తిలేదు. వారును తానును కలిసి
మాడుచున్నారు. తాను వెడలిపోయినచో వారేమగుదురన్న ప్రశ్న
యేమి? ఇది జీవునియొక్క ప్రధానమైన మోహము. లోకము మిథ్య
యని తెలిసి పురుషుడు నశ్యమిచిపోవచ్చును. అతడు సంసారమును
వడలిపెట్టి పోడు. తాను పోయినచో నా సంసార మేమగునన్నది వాని
ప్రశ్న. ఇతడు సంపాదించి పెట్టుచున్నాడా? పెట్టుచున్నట్లు కని
చించుచున్నది. పిల్లలకు ముక్కు పచ్చలారలేదు. రెక్కలు రాలేదు.
తాను పోయినచో వా రేమగుదురన్నది. లోకములో చూచుచునే
యున్నాడు. ఇవే పరిస్థితులలో చాలమంది జీవిచారు. వారి రెక్కలు
రానిపిల్లలు, వారి ముక్కుపచ్చలారని పిల్లలు నేనైరి? వాడు చనిపోయి
నాడు. వారి దారిని వారు బ్రతుకుచున్నారు. తన పిల్లలు నట్లే బ్రతుకు
దురు. అట్లు కాదు. తను చచ్చిపోయినచో చచ్చిపోవునుగాని బ్రతికి
యుండగా నయ్యో తాను చనిపోవుచో వా రేమగుదురో యని. చచ్చి
పోదురు. చావనక్కరలేదు. ఇట్లు వడలిపెట్టి పోరు. సంపాదించలేని
గిరిధరమునకే యిట్లుండగా సంపాదించగలిగినవారి కెట్లుండును?
ఇంతకును చదువు వారి వలశములో లేదు. తాత చదివినవాడు కాదు.
తండ్రి చదివినవాడు కాదు. అందుచేత హరికోరమునకు చదువుమీద
బుద్ధి పోలేదు.

హరికోరము తెలివిగలవాడని, సూక్ష్మగ్రాహయని, మంచి బల
శాలియని యూరిలో చెప్పికొందురు. అతడే దినమున కాదినము తన
యాహరమును చక్కగా సంపాదించికొనును. ఇంట్లో తల్లి తన
చెల్లెండకోసము, తనకోసము నేదైన దాచుట తటస్థించిన
దానిని చాటుగా తినివేయును. ప్రతివారియు పులి వేటకోసము

బయలుదేరదు. నిలువయున్న మాంసమునే తినును. లేనిచో బయలుదేరును. అవేట పలువిధములుగా నుండును. ఒకప్పుడు పొంచి లేచిమీదకు దూకును. ఒకప్పుడు పరుగెత్తులేళ్ల సమూహమునుజూచి యొకదానిమీద దృష్టిలిపి దానిని సమీపమునకు రానిచ్చి దానిమెడ పిసికిచంపును. మరొకప్పుడు వేరుమ్మగము చంపిన లేడిని అమ్మగమును సారద్రోలి తానాడగించును. వేడియన్న దానికి నియమమేమున్నది? మరియొక చమత్కారము. ఎవడో వదిలొట్టెలు కట్టికొని అవులనో యెడ్లనో దున్నపోతులనో కొనుటకు పరగ్రామము పోవుచున్నాడు. హరికిశోరి వాని నావును. మాయారిలో గెడ్డమ్మకముగకున్నదిని చెప్పును. తన యూరునకు వానిని తీసికొనివచ్చును. ఊరి చివర చెరువున్నది అతనినచ్చేట కూర్చుండబెట్టి రొట్టెలు తిన్న తరువాత వెళ్లుదునును. వాడొక యరరొట్టె తినగా వీడొక నిండు రొట్టె తినును. కొండరకు లాభముచేసిపెట్టుదునని వారిండ్లలో నారగించును. ఒక యావునకు బస్తా నజ్జలిత్తురు. అరబ్బస్తా నజ్జల కొక యావునిప్పించునును. వాని యింటిలో నారగించును. కవరకు అవునకు బస్తా నజ్జలిచ్చి తీరవలెను. ఇది యేసుయ్యాయనగా 'నీ యావు తక్కిన యావులవంటిదికాదు. ఇది రెండు పూటలకు రెండు రెండు శేర్లు నాలుగుశేర్లు పిత్తుకు'నని చెప్పును. అతడు ధరించెడి దుస్తులుకూడ మంచివి. ఊరిలో నాల్గు మగములున్నవి. ఎప్పుడెవరి నెట్లు మోసముచేయునో తెలియదు. బొన్న లిప్పించుననును. అవును తొలిపెట్టించుననును. ఎదో చెప్పును. సంవత్సరమునకు రెండుజతల బట్టలను తాను సంపాదించును.

అతనివద్ద ఒక విశేషమున్నది. ఒక వ్యక్తి తన శరీరముతో నెన్ని చేయగలడో యన్నియు నతడు చేయగలడు. అతని బ్రతుకు సుఖముగా సాగుచుండెను వానివద్ద నొకటియే దోషము. అధికమునకు నిమంతితుడై వెళ్లుట యతని కశమానముకదా! ఆ యశమానమతనికి సర్వవిషయములందులదు. అతనికొకనిమీద కోపమువచ్చినచో వారి గడప త్రొక్కడు. అతనిని సాధించుటకు ప్రయత్నము చేయును. తన మూలముగా వాని కొక యపకారము జరిగెడివరకు వానికి నిద్ర పట్టదు. హరికిశోరము వారి గ్రామములో నొక ప్రధానమైన పురుషుడు

గానున్నాడనక తప్పదు. వయస్సుచేత చిన్నవాడు. అతని కిరువది యిరువదిరెండేండ్లకన్న వయస్సు మించలేదు. అతని వివేకముతో బాటు, అతని పరోపకార బుద్ధితోపాటు అతనివద్ద రెండుమూడు శక్తులున్నవి. ఆ గ్రామమున కొకసారి, వాని చిన్నప్పుడు, పొట్టేళ్ల నాడించెడివారు వచ్చిరి. వారు పొట్టేళ్ల నాడింతురు. కత్తిసాములు, కఱ్ఱసాములు గూడ చెయుదురు. వారా గ్రామములో మూన్నాళ్లుండిరి. ఈ మూన్నాళ్లు హరికిశోరము వారివద్దనెయుండెను దోసెడు జొన్నలు పెట్టెడిచోట రెండు దోసిళ్లు పెట్టించెను. ఒక వస్త్రమిచ్చెడిచోట రెండు వస్త్రము లిప్పించెను. అందుచేత వారికి మిక్కిలి ప్రయుడయ్యెను. వారితనిని తమ వెంట రమ్మనిరి. ఇతడు వారివెంట వెళ్లి యారు నెలలు తిరిగి వచ్చెను. ఆ యారునెలలలో నితడు వారివద్ద కత్తి సాము, కఱ్ఱసాము నేర్చికొనెను. అతడు కఱ్ఱ పుచ్చికొని నిలుచుండగా పదిమంది అతనిచుట్టు మూగినను వానినెమియు చేయలేదు. కత్తి చేత చూచినచో వాని నెవ్వడును కటారికాడు సాడువలేదు. అతడు కఱ్ఱను ద్రిప్పచుండగా పదిమంది అతనిమీద రాళ్లు విసరవచ్చును. ఒకరాయి కూడ అతనికి తగులదు. ఈ విద్యలు కాక అతడు పొట్టేళ్లనకు తన దండ యిచ్చును. క్రుమ్మవచ్చు పొట్టెలు నడ్డగలదు. ఈ విద్యలతో హరికిశోర మ్రామములో చాల గౌరవమును సంపాదించెను.

ఇద్దరినడుమ వివాదము కలిగినచో తీర్పురి హరికిశోరము. అతడు మరియొక విద్యను సంపాదించెను. ఒక విద్య యనుటకంటె రెండు విద్యలనుట మంచిది. ఒక యారునెలలు కొందరు శాఖరుల వెంట తిరిగి తన తండ్రి నేర్పిన పట్టి శరీరమునుండి భస్మమును పుట్టించుట యొకటి గుడ్డకొంగున విభూతియొ పసుపాకుంకుమయొ పెట్టి మూటగట్టి యా చిన్నమూటను కత్తితో కోయుట. మఠల గుడ్డను తీయగా గుడ్డ సరిగానే యుండును. ఇవి రెండును కలిపి యొకవిద్య. మరియొకవిద్య యేమనగా నెవరో వీధి నాటకము లాడెడువారు వచ్చిరి. వారివద్ద కొన్ని పాటలు నేర్చికొనెను. ఈ రీతిగా నతడు గ్రామములో బహు నమర్చుడుగా, నుత్సాహవంతుడుగా, మర్యాదకల వాడుగా లెక్కలోనికి వచ్చెడువాడుగా నిద్దమయ్యెను. ఈ భస్మమును దీయుట మొదలైన క్షుద్రవిద్యలచేత నతని కొకటి లాభించెను.

ఆ యూరిలో నొక సంవత్సరము గృహస్థు కలడు. అతని యింటిలో నతని భార్యకు పిశాచము పట్టెను. ఇతనితో ఆ పిశాచమును వదలించినచో నీకు కుంటపాల మిత్తుననెను. ఆ దినములలో పాలమిచ్చుట యనగా నెవ్వరు నెవ్వరికిచ్చెడిది లేదు. పాలమున్నచో చేతనైనచో నెవనికి వాడు దున్నికొనవచ్చును. దున్నుకొనుటకు సామర్థ్యముండవలెను. అనగా రెండెడ్లు, ఒక నాగలి, ఒక బండి దున్న కలిగియుండుట, శరీర కష్టము పడగలుగుట యివి యున్నచో, పరులెవ్వరు దున్నుకొనిపాలము న్నచో, నది చవుటి పట్టి కాక పండునన్న యాశయున్నచో దున్ను కొన వచ్చును. పండించుకొన వచ్చును. పంటదినుములలో రాజాధికారులు వత్తురు. రాజు యొక్క ఆశపాలు తిసికొందురు. అనాదిగా గొంత పాలము కొందరి స్వాధీనములో నుండును. వారు వంశ పారంపర్యము చేసికొనుచుందురు. సంపూర్ణమైన యధికారము వేరికిని కలుగదు. ఒక డింకొకనికిచ్చినచోదానిని దున్నికొని పండించుకొనెడి యధికారము మాత్రమే యిచ్చును. దానము చేయుట, పెక్కయించుట మొదలైన యధికారములు పాలములమీద నెవ్వరికి నుండవు. ఆత్మర్యమేమనగా నెవడు పెట్టుబడి పెట్టి శరీరకష్టము పడగలడో వాడుమాత్రమే పాలమును చేసికొనగలడు. అట్టి పరిస్థితులలో నా సంపన్నుడు హరికిశోరమునకు కుంటపాలమిత్తు ననగా యర్థమేమనగా కుంటపాలము మీద వచ్చు గింజలు ప్రతి సంవత్సరము హరికిశోరమున కిత్తునని యర్థము. అనగా నా కుంట పాలమును హరికిశోరము పేర పెట్టుట యనగా నా యాసామి పండించి తానేదున్ని ప్రతి సంవత్సరము పంటను హరికిశోరమునకు తోలి పెట్టుచుని యర్థము. అనగా హరికిశోరము తల్లియు, చెల్లెండ్రును గుడ్డిలో మెల్లగా బ్రతుకవచ్చు నన్నమాట. అన్నకు తిండి యక్కరయే లేదు. తన తిండి తానెట్లో చూచుకొనగలడు.

కాని, ఆ పెద్దమనిషి భార్యకు పిశాచమును వదలించుట యెట్లు? ఇతని కావిద్య తెలియదే? ఇతనికి మంత్ర శాస్త్రము రాదు. కొన్నాళ్ళు శరీరులతో తిరిగినమాట వాస్తవమే. వారేదో తంతులను జేసి నెరపు కొనుచుండగా నితడు చూచినది నిజము. యంత్రతంత్ర మంత్రములు మూడు. ఇతనికి యంత్రము తెలియదు. మంత్రము తెలియదు. తంత్రములను చూచెను. ఆ నొకనాడు అడవిలోనికి బోయి యొక

రాత్రునందు వారు చేయు తంత్రమును చూచెను. ఆ తంత్రము విచ్చట చేయనెంచెను. గ్రుడ్డివాని చేతి రాయి తగిలినచో తగుల పచ్చ నని యా పని చేయుటకు తాను సమర్థుడనని చెప్పి వారి యింటిలో నొక ముగ్గువేసి యామె నందు కూర్చుండ బెట్టి కొబ్బరి కాయలు కొట్టుట, తర్ఫారము వెలిగించుట, శంఖమూడుట ఎరని యన్నము నాతగింప పెట్టుట, తాను నేర్చిన పాటలు పాడుట, తన నేర్చిన కర్రసాము కత్తిసాము నామె ముందు ప్రదర్శించుట - ఎట్లైన నేమి? ఇట్లు నాలుగైదు దినములు గడచిన తరువాత నా పిశాచము వదలిపోయెను. అన్ని పిశాచములు గడును పిశాచము లుండవు. మానవులలో కొందరు గడునువారు. కొంద రమాయకులు. కొందరు వెర్రిబాగులవారు. కొందరు నగము గడునువారు నున్నట్లే పిశాచము లలో గూడనిన్నివిధములుండును. ఎందుకుండవు? పిశాచము లనగా నేమి? చోపాయి న జీవులే తమ కోరికలు తీరకయో, వారి స్వభావము లలో నంటిపెట్టుకొని కూర్చున్న కొన్ని దుష్టగుణములచేతనే, వారికి ప్రేతకర్మలు నడిగా జరుగక పోవుటచేతనో పిశాచములగును. భగవంతుడు ప్రతిజీవికి కొంత యాయుర్రాయము కల్పించును. కొన్ని గండము లుండును. వాని కన లాయుర్రాయ మువదియేండ్లను కొందిము. నలువదియవయేట గండమున్నది. ఆ గండము తప్పెనా? అరువదియేండ్లును బ్రతుకును. తప్పదు? నలువదియవ యేటనే చని పోవును. వాడు తక్కిన యిరువదియేండ్లును పిశాచమువలె బ్రతుకును. అదియేదో వెర్రిపిశాచము. ఇంతకును హరిశిరోరమునకు, లేవా యతిని కుటుంబమునకు కుంటపాలము మీది పంట రావలసిన యోగ్యత యున్నది. అమె కావ్యాధి కుదిరెను. వీరి కా పంట వచ్చుట యారంభించెను. హరిశిరోరము నహజముగా దేశేద్రిమ్మరి. కాని కిల్లియు తన పెల్లెండ్రు తిండిలేక బాధపడుచున్నారన్న యొక నన్నని వగవు మనసులో లేకపోలేదు. వారికి తాను చేయదగినది చేసినాడు.

హరిశిరోరముయొక్క ప్రకృతిలో మరియొక లక్షణమున్నది. అతనిని పలుమంది బ్రాహ్మణు లాభిక్రమునకు నిమంత్రించుచుండగా వాని కొడలు మండి మెడలోని జరిదెమును త్రెంచివేసినాడు. నేను బ్రాహ్మణుడనుకాను పొమ్మన్నాడు. అతడెచ్చటపట్టిన నచ్చటే బోజ

నము చేయును. చతుర్థకులజులెవరైననునరే వారిండ్లలో భోజనము చేయుట కభ్యంతరములేదు. తాను బ్రాహ్మణుడనుటకంటె చతుర్థకులజుడగుటనే వాంఛితునని చెప్పును.

హరిశ్చంద్రమునకు వానితోడియొక్క కామప్రవృత్తి వచ్చెనని చెప్పబడినది. కాని వీని కామప్రవృత్తి, తండ్రియొక్క కామప్రవృత్తికి చాలభేదము కలదు. ఇతని కామప్రవృత్తి యెంతసేపటికిని తానంద కత్రే లనుకొన్న స్త్రీల వెంటబడి తిరుగుటయు, వారితో పరాచిము లాడుటయు, వానిని పూనికొని తిరుగుటకు ప్రయత్నించుటయు. ఇంత మాత్రముతో నరిపోదు. స్నేహతులతో నామెకును తనకును సంబంధ మున్నదని కథలు కల్పించి చెప్పుచుండును. ఆకథలు చిత్రచిత్రముగ నుండును. తానొక యర్థరాత్రమున నామెను గ్రామమువెలుపల నున్న తోటలోనికి రమ్మన్నాడు. పట్టు రమ్మన్నాడు? అమెకు కను గిలిపెను. ఆ కనుగిలుపులో నా యర్థమున్నది. ఆ యర్థ మామె కెట్లు తెలియును? తనతపశ్శక్తిచేత తెలియును. తాను పిశాచములను వదలించునుకదా! పిశాచములకు తానన్న భయము, ఆ కనుగిలుపులో నర్థమై యర్థరాత్రమున నామె యూరిచివరనున్న చింతల తోపులోనికి వచ్చెను. అచట వారిద్దరు సంభాషించుకొనిరి. వారు కలసికొనవలయు ననుకొనుచుండగా నచటికప్పుడు రెండుదయ్యములు వచ్చెను. ఇతడా దయ్యములను పారద్రోలెను. వెంటబడి పరుగెత్తి తరిమెను. ఈలోగా అమె భయపడి యింటికి వెళులెను. మరునాడామెకు కనుగిలిపెను. ఆ కనుగిలుపు ఒక్కసారే పనిచేయును. ఈవిధముగా తననడుమ, నామె నడుమ శృంగారము చెడిపోయెను. ఏ పిశాచమునుతనకు కుంటపొలము నిచ్చిన యాసామి భార్యయొక్క శరీరమునుండి పారద్రోలినో యా పిశాచమే తనమీద కనితిచ్చుకొనుటకు మరియొక పిశాచమును తోడు తెచ్చికొని తన కీయపకారమును చేసెను. అప్పటినుండి తాను ప్రతి దినము రాత్రి రెండు జాములవేళ చింతలతోపులో బానికొరకు కాపు వేయుచుండెను. అది యొంటరిగా కనిపించినచో దాని డొక్క చించి డోలుకట్టును. హరిశ్చంద్రమునొద్ద నిలువంటి కథలు పదిపండెండు కలవు. వానినే తన నలుపురు స్నేహతులవద్ద చెప్పును. అందరితో చెప్పుడు. అనలుగురు నమ్ముదురా యనగా వారును నమ్మరు. వారు

నమ్మరని యితనికి తెలియును. ఎందుకట్లు చెప్పననగా వానికొక స్త్రీ
 మీద శృంగారము చేయు సాహసములేదు
 మరియు నొక స్త్రీయందు వానికిగల వాంఛ దాని సౌందర్యమును
 భావించి యామెతో మనస్సుతో నీరీతిగా భావించుటతప్ప యింకొక
 స్రవ్యత్తి లేదు. అతని దృష్టి యే స్త్రీమీద పడినను నామె మరియొకని
 భాగ్యయగుటయో, యామె యలభ్యయగుటయో సంభవించుచుం
 డెను. అతడు నలుగురైదుగురు బ్రాహ్మణకన్యలను చూచి మెచ్చి
 కొనెను. ఇతడు బ్రాహ్మణకులమునుండి భ్రష్టుడు. ఇతని కా పిల్లల
 తండ్రులు తమ కూతుండనీయరు. అవి వదలిపోయినది. మరియొక
 రిద్దరు స్త్రీలను పెండ్లియైన వారినిచూచి వారి సౌందర్యమునకు ముగ్ధు
 డయ్యెను. అరీతిగా నవి వ్యర్థమైనను, తాను నిర్దనుడు. ధనికుల
 పిల్లలు తమకూతుండ నితనికియరు. బ్రాహ్మణులుసరే, బ్రాహ్మణేతరు
 లియవచ్చునుగదా! అదినములలో కులభ్రష్టుడు కులభ్రష్టుడే. అగ్ర
 కులమునుండి యొకడు భ్రష్టుడైనాడనగా తక్కిన కులములవారతనిని
 మన్నించరు. ఆ కులమునందతడు చెడిపోయెననగా మరి యే కులము
 నందతడు చెడిపోడు? నేడు బ్రాహ్మణాన్నమునువదలి శూద్రాన్న
 మును తినెను. రేపు గోసంగినింట నన్నమెందుకు తినడు? గోసంగి
 మాత్రము వీనిని రానిచ్చువా? వాడు పచ్చిమాంసమును తినడు. వీడు
 రేపు పచ్చిమాంసమును తినుటకు నిర్దమైనచో నెవడేమి చెప్పగలడు?
 'భ్రష్టస్య కా వా గతిః'? అందుచేత ధర్మము పూర్తిగాచెడని యాదినము
 లలో భ్రష్టుడుభ్రష్టుడే. ఒకమెట్టు క్రిందికిదిగినాడు; రెండుమెట్లు
 క్రిందికిదిగినాడు అనిలేదు. ఒక్కొక్కకాలమునందు మనఃప్రవృత్తు
 లొక్కొక్కరీతిగా నుండును. ఒక్కొక్కదేశమునందు మనఃప్రవృత్తు
 లొక్కొక్కరీతిగా నుండును. అప్పటికి కలికాలమురాలేదు. అందుచేత
 మనఃప్రమాణము తావన్మాత్రముగా నిలచియుండెను. కాని యొక్కటి
 యున్నది. ఇతడు బ్రాహ్మణపర్ణమునుండి యెట్లు సంఘ్యతుడో యట్లే
 తక్కినపర్ణములందుగూడ సంఘ్యతులుందురు. కాని యితనివలె
 తమ భ్రష్టత్వమునుగూర్చి బాహుటముగా చెప్పికొనరు. ఇతనికి కుంటా
 పాలమిచ్చిన యాసామి చతుర్థకులజుడు. అతని భార్య కితడు కుది
 ర్చెను. అమెకు నెమ్మడించెను. వారి యింటిలో నితడు భోజనము

చేయుదుననెను. వా రితని కన్నము పెట్టిరి. ఎక్కడ పెట్టిరి? సావ
 డిలో పెట్టిరి. తమ కులమువారు కానివారికి పెట్టెడిచోట పెట్టిరి. తమ
 పంటయింటిలో దేవుని పూజలు, పురస్కారములు నుండును. అక్క
 డికి వర్ణభ్రష్టులు రాకూడదు. దేవుడు మైలపడిపోవును. హరికిశేరుడు
 పెద్దవాడైనకొలది నతని కా యూరిలో మూడు నాల్గు పేద కూడ్ర
 కుటుంబములతో బరిచయము కలదు. ఇది తండ్రి నాటి పరిచయము.
 తండ్రి యా యిండ్లలో నుండెడివాడు. సంవరించెడివాడు. అచ్చటనే
 భోజనములు చేసెడివాడు. కాని యా భోజనములను చేయుట కప్పి
 వుచ్చెడివాడు. నలుగురికి తెలియుచుగాని నోటితో నెవ్వరు ననరు.
 అ మూడు సంసారములలో నొక సంసారము పండు వాని తండ్రి కొక
 యనుబంధము కలదు. ఆ యనుబంధమును పురస్కరించికొనియో,
 మరి యే కారణముచేతనో హరికిశేరున కా యింటితో రాకపోకలు
 మె.డు, హరికిశేరుడు నివసించు రెండు గృహము లా యూరిలో
 నున్నవనగా నొకటి తమ గృహము; రెండవది వారి గృహము. అ
 యింటిలోవారు పేసవారు. వారి కెక్కుప పాలములేదు. సంసారము
 గడుపుకొనుటకుమాత్రమే వారి సంపాదన చాలును. వారికి రెండ్రావుల
 పాడియున్నది. చెరువుకడుపులో వారు రాగులో తమిదెలో వేసికొం
 దురు అవి కొద్ది స్థలము. సంవత్సరము పకు తగిన గింజలనెట్లీ
 పండించుకొందురు. బండియున్నది. దానిని కట్టుదురు. అనినములలో
 కిరాయి యనిలేదు. లేవనగా ధనరూపముగా లేదు. ఒకకుంచము
 గింజలు. ఒక అడ్డెను నువ్వులు. లేదా రెండుశేర్ల సెనగలు. కిరాయి
 యిట్లుండును. వారారీతిగా సంసారమును సాగించుకొనుచుండిరి. ఆ
 సంసారములో శాకాయ్య లేచిపోయిననాటి కొకతల్లి, యొక తండ్రి,
 యిద్దరు సోదరులు, నొకసోదరి. అప్పటికాసోదరికి పదునేను సంవత్సర
 ములు. ఆమె యన్నలిద్దరు నామెకంటె నొకడు నాలుగేండ్లు, నొక
 డైదేండ్లు పెద్దవారు. వారు పాలముపాట్లు చేయగలవారు. దేహపుష్టి
 కలవారు. అహంకారులు. శాకాయ్యచెప్పెడి సిద్ధాంతములకు తండ్రిని
 బట్టి యనుకూలురు కాని తమచెల్లెలితో శాకాయ్యకు సంబంధమున్న
 దని వా రాకట్టి శాకాయ్యకు బుద్ధిచెప్పటకు ప్రయత్నములు చేయు
 చుండిరి. తండ్రి కాదనును. తల్లియు నొప్పుకొనదు. చెల్లెలిని గ్రుచ్చి

గ్రుచ్చి యడుగగా నామె యేడ్చునుగాని యిదమిత్తమని నోటితోననదు. చివరి కా యన్నదమ్ములిద్దరు నదియేమైననునరీ శాకయ్యను హతమార్చుటకు నిద్దమైరి. వారివెల్లెలే యీ నంగతి శాకయ్యతో చెప్పెను. అతనిని పారిపోమ్మనెను. అతడు పారిపోకముందు వారము పదిదినములు శాకయ్య వారియింటికి పోనేలేదు. అమె యన్నలిద్దరును తీవ్ర ప్రకృతులని యూరిలో నందరకు దెలియును. శాకయ్య పారిపోయిన తరువాత నెలతెరుగకముం దామెతండ్రి చనిపోయెను. అమెతల్లి భర్తతో నహగమరముచేసెను. దానితో వారికుటుంబమునకు మంచి ప్రతిష్ఠ వచ్చెను. అమె యన్నలిద్దరిలో నొకడు వ్యాధిగ్రస్తుడయ్యెను. నంసారముగడచుట కష్టముగానుండ రెండవయన్న తనచెల్లెలి నొక సాటికులమువానికిచ్చి పెండ్లిచేసెను. పెండ్లియైన తరువాత నామె కొక కుమార్తె కలిగెను. తొమ్మిదినెలలు నిండలేనని కొందరు, నింకెనని కొందరు. ఏది యెట్లున్నను అమె తల్లిచేసిన నహగమరముతో నూరిలో వారి నంసారము నెడ కలిగి నదభిప్రాయముచేత పరినిపోయెను. అ పుట్టినపిల్ల కిప్పుడు పదునారు పదునేడేండ్లు. ఇంక నెక్కువ వయసేమో చెప్పలేము. అమె సరిగా తల్లివలె నుండును. హరికిశోరమునకు వారియింటిచుట్టు తిరుగుట చిప్పప్పటినుండియు నలవాటే. అమెకు పదుమూడు పదునాలుగేండ్లు వచ్చువరకు నిద్దరు నాడుకొనిరి. ఇతడు చిన్నప్పు డామెను చంకకెత్తికొని తిరిగెను. అ పిల్లకల్లికి హరికిశోరుడన్నచో పట్టరాని యభిమానము. అమె యన్నచో నితనికిని గొప్ప గౌరవము. అమె భర్త తన బావమరదితోబాటు చెరువు కడపులోని పొలమును చేయును. దున్నును. బండిని కట్టును. సామాన్యమైన కృషివలునివలె ప్రవర్తించును. అ కుటుంబముయొక్క పరిస్థితి పదునెను నంవత్సరములు కడచినను నట్లేయున్నది. పదునే నేమి? పదునెనిమిదేండ్లు గడచినవి. శాకయ్యమీర పగయూనిన యన్నదమ్ములలో నొకడు వ్యాధిగ్రస్తుడయ్యెను. తల్లిదండ్రులు పోయిరి. మిగిలిన యన్నకు విరేధము మాసెను. క్రమక్రమముగా హరికిశోరము గ్రామములో నొక మర్యాదను సంపాదించెను. అతని యండ వారికి గావలసినవచ్చెను. వ్యాధిగ్రస్తుడైన సోదరుని పోషించవలెను. ఒకయెద్దు మునలదగును. లేదా చనిపోవును. అవులలో నొకటి యట్లే యగును.

మరల నెద్దును కొనవలయుననగా, నావును కొనవలయుననగా వారికి సామర్థ్యము లేదు. రెండొవులును లేనిచో పాడిగడవదు. ఎద్దు లేనిచో వ్యవసాయము సాగదు. రాబడి తగ్గును. ఇట్టి యొక్కట్టులలో వారు హరికిశోరము తమ వాడన్న మర్యాదతో వారి వీరి సాయమును పొందుటకు సాధ్యమగు చుండెను. కడచిన నాలుగేండ్లుగా వారియింట నొక వర్తమానము బలిసెను. అయింటి యాడబడుచుయొక్క తొలి నంకా నము పేరు శీలవతి. ఇప్పుడు హరికిశోరున కింపది నాలుగేండ్లు. అమెకు పడునెనిమిదేండ్లు. వారిద్దరు నొకరి నొకరు ప్రేమించుకొను చున్నారు. మొదటి దినములలో నా పిల్ల తండ్రియు, మేనమామయు నీనంగతిని గుర్తుపట్టలేదు. హరికిశోరుడు పలుమంది స్త్రీలవంక చూచుట నే నామెకు ప్రేమించితి నీమెను ప్రేమించితి నని వట్టిమాటలు వారితో వీరితో చెప్పట మొదలైన కథలనుబట్టి వాని ప్రేమ శీలవతిమీద నున్నదని వారెఱుకొనలేదు. శీలవతియు తాను చేసికొన్నచో హరికిశోరునే చేసికొనును; లేనిచో చనిపోవును. హరికిశోరుడుగూడ నిట్లే నిర్దమాయెను. వ్యవహారము ముదిరిపోయెను. కావనుటకు వీలులేదు. తొలినాడు శాకమ్యును వధించుట కన్నదమ్ములు నిర్దవడిరి. ఈనాడు బావమరదు లిద్దరును కలసి హరికిశోరు నేమియు చేయలేరు. ఈ గండమును తప్పించుకొనుట యెట్లు? కాని యొక్కటి నిశ్చయము. శీలవతి హరికిశోరులు నిజముగా ప్రేమించుకొన్నారేగాని వారి యిందింకొక్క దోనములేదు. అతడు వర్ణభ్రష్టుడు. అతనికి పిల్లగిచ్చినచో తమకులము వారిలో కొంత యలజడి బయలుదేరును. మేనమామ మిక్కిలి యాలోచించెను. తన బావమరది యొకనాడు బండికి తోలుకొని దూత గ్రామమునకు పోగా తానును తన చెల్లెలును కలిసి హరికిశోరముతో నొక మాట చెప్పిరి. శీలవతి తన తండ్రికి కలిగిన నంకానము. అమె నతడు పెండ్లాడరాదు. శీలవతికూడ నీ వార్త తెలిసెను. అమె మరునాడు చెరువులోపడి చనిపోయెను. హరికిశోరునకు పిచ్చియైతెను. అ పిచ్చి తన తండ్రిమీద పగగా మారెను. తన భార్యయొక్క మృతికి తండ్రిని చంపి ప్రతిక్రియ చేయుదునని శపథము పట్టెను. తండ్రి కొనము బయలుదేరెను.

హరి కిశోరము వెడలిపోయెనేగాని పదిదినములలో తిరిగి

వచ్చెను. అతని కింటినుండి వెడలిపోయిన తరువాత 'తల్లి యే మగును? చెల్లెండ్రెమగుదు' తన్న ప్రశ్న పుట్టెను. అన్న మందకొడి. కూర్చున్న చోటినుండి కదలడు. తన ప్రియురాలు తనను వదలి చని పోయినది. ఆ నామెతో చనిపోలేక పోయెనే! చనిపోయి యేమి చేయుదును? స్వర్గమునకు బోవుదుమా? స్వర్గమున్నదా? ఒక స్త్రీని ప్రేమించి నావు. ఆ స్త్రీని పెండ్లిచేసికొనుటకు వీలులేక పోయినది. అందుచేత మరణించువు. ఇతడింత ఏకకాంతాగత భావలగ్నుడు కదా, పినిని స్వర్గమునకు తీసికొనిపోవుట న్యాయమని యింద్రుడేమైన నూహించునా? అతనికంత యౌదార్యమున్నదా? బ్రతికి యుండువు. తృప్తి యేమి? ఒక స్త్రీయందే లగ్నమనస్కుడై యుండుటచేత లాభమేమి? ఆ స్త్రీయొక్క జీవుడు సంతోషించునా? ఆ జీవుడు గాలిలో తిరుగుచుండునా? చనిపోయినంత యే జీవుని మార్గము వానిదేనా? లేదా కొవ్వాళ్లు చనిపోకముందటి తన పరిస్థితులను గూర్చి, తన బంధువులను గూర్చి భావించుచుండునా? ఒక పురుషుడు, లేదా ఒక స్త్రీ మరణించును. బంధువులను వదలిపెట్టి యీ జీవుడు పోలేడు. ఆ బంధువులుకూడ పదియో పాతికయో యేబదియో యొండ్లకు చని పోవుదురు. ఆ బంధువులమీద మమకారము పెట్టికొని గాలిలో తిరుగుచున్న యీ జీవుడు వారు చనిపోయిన తరువాత నేమిచేయును? ఆ మమకారమెన్నాళ్ళు నిలచును? చనిపోవుట యెందులకు? బ్రతికి యుండగనే మమకారము లెన్నాళ్ళు నిలచుచున్నవి? స్త్రీ సంబంధ

మైన ప్రేమ వేనిమీద నాధారపడి యున్నది? పురుషుని యొక్క వయస్సుమీద నాధారపడి యున్నది. ఈ ప్రేమకు కారణము ఆ స్త్రీ తోడి నంగమ సుఖమునందలి వాంఛయే కదా! వృద్ధత్వము వచ్చిన తరువాత నంగమ సుఖము లేదు గదా! తాను వ్యాధిగ్రస్తుడగును. ఆ స్థితిలో నంగమ సుఖము లేదు. ఆ స్త్రీ వ్యాధిగ్రస్తురాలగును. అప్పుడును లేదు. ఇద్దరిలో నొకరు వ్యాధిగ్రస్తులైనప్పుడు రెండవ వారికి తద్వాంఛయుండునా? ఎందుకుండదు? ఆ వాంఛ యారోగ్యమునుండి వుట్టినది. ఆ యిద్దరిలో నొకరికొకరు కారణాంతరములచేత వాంఛ పరివృత్తి కలిగించలేని వారయినచో తద్వాంఛ వేతగు చోటికి మరలునా? కొందరిలో మరలును; కొందరిలో మరలదని చెప్పవలయును. ఎవరిలో మతలుచున్నదో వారు దుశ్శీలురు; ఎవరిలో మరలకుండ నున్నదో వారు సుశీలురునని యొక నిర్ణయముగా నున్నది. అందలి దుశ్శీలత్వమేమి, ఇందలి సుశీలత్వమేమి యన్న ప్రశ్నవచ్చినచో దానికేమి సమాధానము? ఈ ప్రశ్నను రెండు విధములుగా విచారించవచ్చును. ఒకటి వైయక్తికముగా, రెండవది సాంఘికముగా. వైయక్తికముగా విచారించినచో ఇతడు శరీర సుఖమునుండి తనను తాను బహిష్కరించుకొను చున్నాడు. లోకమునందు ఒకడు శరీర సుఖము నుండి తనను తాను బహిష్కరించుకొన్నచో నది యొక గుణమా? గుణమని పరిగణింపబడుచున్నది. దానియందు గుణత్వ మెట్లా రోపించబడును? లౌకికముగా జూచినచో దానియందేమి గుణమున్నది? అలౌకికముగా జూచినచో మనస్సునందలి యొక నిష్ఠ యున్నది. ఒక యేకాగ్రత యున్నది. ఏకాగ్రతకు లోకమునందు గౌరవమున్నది. ఎవడు తన మనస్సును నిశ్చలపరచి యేకాగ్రతచేత నొక కార్యమును సాధించుచున్నాడో లోకము వానియందు గౌరవము నెరపు చున్నది. లోకము గౌరవము నెరపుచున్నదనగా తత్ఫలాకాంక్షచేత గాని వాని యేకాగ్రత వలన కాదనుటకు ఏలులేదు. ఆ యేకాగ్రత జేనిచో నీ ఫలములేదు. అందు చేత మానవులు ఫలమునం దభిరుచికలవారైనను, ఫలమునందు ప్రధానమైన బుద్ధికలవారైనను దానికి కారణమైన యేకాగ్రతను తిరస్కరించుటలేదు. ఆ యేకాగ్రతను భావించుచునే యున్నారు.

దానిని గౌరవించుచునే యున్నారు. మానవులబుద్ధిలో నా యేకాగ్రత లోక ప్రత్యేకస్థానము కలదు. ఒకప్పుడా యేకాగ్రతవలన లౌకికమైన పలము కలుగవచ్చును. కలుగకపోయినను ఏకాగ్రత యేకాగ్రతయే. అందుచేత నొక పురుషుడు దొక స్త్రీయందు బద్ధమగుచున్నదై వాని మనస్సు వ్యభిచరించకుండునున్నచో తదేకాగ్రతావస్థమును లోకము గౌరవించుచున్నది. ఈ యేకాగ్రతాభావము సర్వలౌకికమైన మహాకార్య సాధనరూపమైననిమాత్రమే గౌరవమా? ఒక వస్తువున్నది. ఆ వస్తువు లోకములో నొకకార్యమున కుపయోగపడవచ్చును. అందుచేత నా వస్తువునందు మనకొక యాదరమున్నది. అంతకుమించి యాదరము లేదు. ఏకాగ్రతకూడ నట్టిదేనా? విచారించినచో సంతకుమించినదేమో! ఏకాగ్రత లోకమునందు లౌకికమైన మహాకార్యములకు సాధనమెట్లగు చున్నదో పారలౌకికముగా దానియందు దొక యాధిక్యము కన్పించు చున్నది. మానవులందరు మరణించుచున్నారు. లోకమంతయు శూన్యమవుచున్నది. నేటి లోకము వందయేండ్లక్రిందటిదికాదు. వెయ్యి యేండ్ల క్రిందటి దంతకంటె కాదు. అందుచేత నీ యేకాగ్రత లోకమును దాటిన యొక నిత్యవస్తువునకు సంబంధించినదై యుండవలెను. నేటి లోకము వందయేండ్లక్రిందటిది కాకపోయినను, నప్పటి దప్పటికంటె వంద యేండ్లక్రిందటిది కాకపోయినను ఓట్లు మాటిమాటికి నశించిపోవుచున్న లోకములయందు దొక సామ్యము కన్పించుచున్నది. అదియిది కాక పోయినను నదియిదే యున్నట్లున్నది. మా తాతగారంత వారింతవారు. ఆ తాత చనిపోయెను. ఈ చెప్పికొనుటయేమి? ఎందు కీ చెప్పికొనుట? ఒక చరిత్రగానో, పురాణముగానో దానిని మననముచేయుట యెందు లకు? ఇదియంతయు నొక మహాసమాహారమైన వస్తువు. ఈ లోక మొక్కొక్కవందయేండ్ల కొక్కొక్కలోకమనుకొన్నచో నన్నిలోకములు కలసి యొక్కలోకము. అట్లు భావించుటకు కారణము ప్రధాన మైన యొక మహాద్రవ్యమునుండి భిన్నకాలములయందలి యీలోక మంతయు దానికి వికారమై యుండవలెను. అవస్తువున్నది, దానిని కాక్కాలికముగా జ్ఞానమందము. సంవిత్తు అన్నమాట యున్నది. ఈ మాట కర్థము జ్ఞానమే. కాని జ్ఞానమన్నశబ్దముకంటె సంవిచ్ఛబ్దమున జెక్కువ మర్యాదయున్నది. ఈ సంవిచ్ఛబ్దము ఆ ప్రధాన వస్తువును

చెప్పచున్నట్లున్నది. ఆ జ్ఞానము లేనిచో నీలోకమేలేదు. కనుక జ్ఞానమున్న యొకపదార్థము నిత్యమైయుండువలెను. అపవార్తమును సాధించుట కేకాగ్రత యవసరమేమో! అందుచేత లోకమునందు దృశ్యమానమగుచున్న యల్పాల్పమైన యేకాగ్రతాస్థానములకు గౌరవమేర్పడుచున్నది. అందుచేతనే తనకు తన గ్రామమునందు గౌరవమేర్పడినది. తాను ప్రేమించిన స్త్రీ తనకు వివాహ మనంభవమగుట చేత తటాకమునందు బడి మరణించినది. ఆమెకు గూర్చి తన గ్రామము గొప్పగా చెప్పకొనుచున్నది. తదపిక్షయా తాను దుఃఖితుడు కాక, లౌకికములైన విషయములయందు దననురక్తుడు కాక తనను గూర్చి గొప్పగా చెప్పకొనుచున్నది. లోకమునందు మర్యాద యీ యేకాగ్రత భావమున నున్నది. ఇంకొక దానికి లేదు. లోకమునందు నద్గుణములని చెప్పబడెడి నర్వవిషయములయందు నీ యేకాగ్రత భావమే యున్నది.

ఒక స్త్రీ యందలి బద్ధానురాగ మెట్టిదో! ఆమెయే నాకు భార్య; నేనింకొక స్త్రీని వరించను అన్న తీవ్రతములో లౌకికమైన యొక ధర్మమున్నది. స్త్రీ పురుష సంయోగమును కర్మ జరుగుచున్నది. తత్కర్మ నంబంధి నర్వవ్యాపారము నేనా స్త్రీ యందే నిర్వర్తింతును. అన్న ప్రతము వాని మనస్సునందలి యేకాగ్రత భావమును జెప్పుచున్నది. తల్లిదండ్రులు లున్నారు. ఆ భావమును నీ వెన్నికొనలేవు. స్త్రీగత భావము నెన్నుకొనగలవు. తల్లిదండ్రులు, నన్నలు దమ్ములు, అక్కలు సెల్లెండ్రు ఈ మొదలైన భావములను మానవు డెన్నుకొనలేడు. వాని జన్మచేతనే యవి స్థిరపడుచున్నవి. భార్యా విషయము నందొక్కచోటనే యెన్నికొనుట కన్పించుచున్నది. వాని దృష్టితోజూచినచో నిది యాపృచ్ఛికము. యాపృచ్ఛికములైన విషయములందలి యేకాగ్రత యేకాగ్రతయై, నిర్ణీతములైన విషయములందలి యేకాగ్రత యేకాగ్రత కాదా? భగవంతుడు నహజముగా జన్మచేత నేర్పాటు చేసిన స్థానములు తల్లిదండ్రులు మొదలైనవి. కామ గుణముచేత నేర్పాటు చేయబడిన స్థానము భార్య. ఇది యెట్టిదో అవియు నట్టివే. అందుకనియే పురాతనమైన ధర్మము మాకాపితరుల యందలి భక్తి నేను చదివినవాడను గాకపోయినను విన్నవాడను గదా! ఈ స్త్రీగత

మైన యేకాగ్రతకంటె, నీ యేకాగ్రతవేత కలిగెడి సేవనముకంటె, శ్రద్ధ కంటె, పరిచర్యకంటె తల్లిదండ్రుల యందలి పరిచర్య యధికమై కన్పించుచున్నది. స్త్రీ యందు ఒకరు నెరపు శ్రద్ధాదులు తద్గతమైన యొక సుఖమును వాంఛించి చేయుచున్నట్లున్నది. తల్లిదండ్రుల యందు నెరపు శ్రద్ధాదులు వేరే మరేదియో వాంఛించి చేయుచున్నట్లు లేదే! ఏకాగ్రత యేకాగ్రత కొరకే పాటించబడుచున్నట్లున్నది. అనగా నది యచ్చమైన జ్ఞానలక్షణము. ఒక సుఖముమగ్నరి యొక స్థానము నం దేకాగ్రత వహించినచో నేకాగ్రతకున్న గౌరవము దానికున్నదిగాని దానినుండి మనమొక ప్రతిఫలమును వాంఛించుటయున్న యొక దోషముకూడ కలదు. తల్లిదండ్రులయందలి భక్తి యట్టిదికాదు. అది యేకాగ్రతకొర కేకాగ్రత. అది ధర్మము. ధర్మమనగా నిదియా! ఇన్నా ళ్లును నా కర్తముకాలేదు. ఏకాగ్రతయన్నది. నిత్యమైన వస్తువులొని భాగముకనుక ఆ భాగముయొక్క లక్షణమెందున్నదో, ఎచ్చట నీ స్వార్థములేదో! దేనిని నీ వాచరించినదో నా యాచరణయొక్క స్వరూప ఫలములు తన్నిత్యమైన జ్ఞానములోని భాగములో యది యాచరించుట ధర్మములోని భాగమని యర్థము. శ్రీరామచంద్రుడు పితృవాక్య పరి పాలనము చేసినాడు. అది సనాతన ధర్మము.

శ్రీరామచంద్రుడు ధర్మస్థాపన చేయుట కవతరించినాడు. పితృ వాక్యపరిపాలన మను ధర్మము నాచరించినాడు. ధర్మమనగా నేమగు చున్నది? పరమమైన బ్రహ్మ పదార్థమున కభివ్యంజకమైన యొక కార్యమగుచున్నది. ధర్మమన్న శబ్దమున కర్తమిది. మన మే కార్యము చేసినను దానియందు బ్రహ్మపదార్థము లేకముగానైన గోచరించుచు న్నచో నది ధర్మము. అది బ్రహ్మపదార్థవ్యంజకము. దానిచేత జీవుడు నిత్యుడు. జీవుడు పరమాత్మయొక్క లక్షణము. అత డీ నశించిపోవు లోకమునందు నముప్పించుచున్నాడు. అతడు స్వస్వరూపానుసంధా నముచేసికొనుటకు ధర్మము నాచరింపవలయును.

ధర్మము నాచరించుట స్వస్వరూపానుసంధానమునకు మార్గము. ధర్మవ్యాధుని కథ పూర్వము వింటిని. అతడు తల్లిదండ్రులకు శుశ్రూషచేయుటచేత నాత్మజ్ఞానము కలవాడయ్యెను. అయ్యో! నేను తండ్రిని వధించవలయునని బయలుదేరితివా? అతండ్రి నాకు

ద్రోహముచేసెనా? అద్రోహముయొక్క స్వరూపమెట్టిది? నేను నా కామముకొలది యీ స్త్రీని వాంఛించితిని. ఈ స్త్రీ నావర్జమునకు సంబంధించినదికాదు. నేను పక్షభ్రష్టుడనైతిని. ఈస్త్రీయొక్క తల్లికి, నాతండ్రికి సంబంధమున్నది. నేనొకడను పుట్టుదునని, యామె యొక్కర్తుక పుట్టునని నా తండ్రికి తెలియనేతెలియవేమో! ఆయన యొక చతుర్థ కులస్త్రీయందు కలిగెడి స్త్రీసంతానమునందు తాను బ్రాహ్మణస్త్రీయందు పొందెడి పురుషసంతానమును పరస్పరము ప్రేమించుకొనుట జరుగుననియు నారీతిగా తాను బ్రాహ్మణస్త్రీయందు కలుగు పురుషసంతానమునకు ద్రోహముచేయుపలయుననియు నతనికి సంకల్పమున్నదా? విరోధమునకు కాళణముండవలయును. ఒకడు బుద్ధిపూర్వకముగా మనమీద నుమ్మివేసెను. ఇంకొకడుమ్మివేయగా నకస్మాత్తుగా, ననూహితముగా మనమీద పడెను. రెండు నొకటియగునా? మొదటివాడు మనకు శత్రువు. రెండవవాడు శత్రువుకాదు. అచ్చటి శత్రువెవ్వరున్నారు? పాపమతడు తనదారినితా నుమ్మివేసికొనుచుండగా నావేళకు మనమచ్చట నుండుటచేసినదెవరు? అతడు శత్రువు. భగవంతుడు లేనిచో నాపనిచేసినది మనమే. మనకు మనమే శత్రువులము. భగవంతుడు చేసెనందమా? భగవంతుడు మనకు శత్రువు. భగవంతుడు మనతో విరోధముపొందవలసిన యవసరమేమున్నది? ఏమయ్యా, భగవంతుడా! ఇదిన్యాయమా? నీవు వానిచేత నామీద నుమ్మివేయించితివి యన్నచో నతవేమనవలయును? ఆవేళకు నిన్నచ్చటికి రమ్మంటినా యనును. మన సమాధానమేమి? నాకుతెలియకుండ నావేళకు నన్నచ్చట నుండునట్లుచేసినది నీవేయనవలయును. అప్పడెవగుచున్నది? మనకు స్వాతంత్ర్యములేదు. అతడు చెప్పినట్లు చేయుచున్నాము. అతడెందుకట్లు చెప్పచున్నాడు? — భగవంతుడు నిర్ణయుడనిగాని, క్రూరుడనిగాని, పనిలేకమంగలివాడు పిల్లితల గొరిగిట్లు లోకములు నడపుచున్నాడనిగాని చెప్పట మానవునియొక్క మహజ్ఞానమునకు యోగ్యమైనదికాదు. అతడు లీలగా చేయుచున్నాడన్నదాని కర్తము పానగదు. 'పిల్లికి చెలగాటము నెలుకకు ప్రాణనంకటము.' భగవంతుడు పిల్లియా? ఇచ్చటి యర్థమును విచారించినచో నిట్లు సమాధేయము కావచ్చును. ఒకతండ్రి తనకొడుకునకు తాను రాజై

నచో రాజ్యము నిచ్చిపొవుచున్నాడు. మరొకడు గొప్పధనము నిచ్చి పొవుచున్నాడు. ఇంకొకడు, అన్నిటి అప్పులను చెరిసగముగా నిచ్చి పొవుచున్నాడు. మరియుకొకడప్పుడనిచ్చిపొవుచున్నాడు నా తండ్రి యితనికన్న మంచివాడు. మా కప్పులనీయలేదు. ఏమియునీయలేదు. దారిద్ర్యమునిచ్చిపోయినాడు. అనుభవించుటకు దారిద్ర్యమునిచ్చినాడు. అదారిద్ర్యము ననుభవించుట యెట్లు? దానిక శరీరముండవలయును. అ శరీరము నిచ్చినాడు. నా తండ్రి దుర్మార్గుడు; ఈ దారిద్ర్యము ననుభవించుటకు శరీరము నిచ్చిరాడండుమా? నాకు నా స్వగ్రామములో కొంత పలుకుబడి యున్నది నాకు కత్తిసాము, కర్తసాము వచ్చును. ఏవో యల్పవిద్య లున్నవి. ఈ శరీరమున్నది గనుకనే యవి వచ్చినవి. దారిద్ర్య దుఃఖ మనుభవింప శరీరమిచ్చిరాడని తండ్రిని తిట్టుదునా? ఈ విద్యలు సమార్పించి కొంత మర్యాద, పలుకుబడి, సామర్థ్యము సంపాదించుటకు యాగ్యమైన శరీరము నిచ్చినాడని తండ్రి యందు భక్తిని పూనుదునా? తండ్రి యిచ్చినాడనుట లౌకికము. వాడెవడో యుమ్మివేసినపుడు మనమచ్చట నుండుట యెట్టిదో యిదియు నట్టిదే. స్త్రీపురుషులు సంగమించుచున్నారు. రేతేరక్తయోగము కలిగినది. ఆ పిండమునందు సీయంతట నీవు పచ్చి ప్రవేశించితివి. అచ్చట నీ స్నాతంత్ర్యములేనిచో భగవంతుడు చేసినాడనవలయును. వాడెందుకు చేసినాడు? భారతవేశములో వింధ్యకు దక్షిణమున కృష్ణా నదీతీరమునందు మా యూరిలో శాకయ్య యను పురుషుడు కలడు. వాడు దరిద్రుడు. వట్టి దరిద్రుడే కాదు. బహు దుర్లక్షణములు కలవాడు. వాని భార్యయొక్క గర్భమునందు తినకొనిపోయి యీ జీవుని ప్రవేశ పెట్టవలయును. ఈ జన్మలో నీ జీవునకు హరికిశోరుడను పేరుండును. వాడు కొన్ని యనుభవించవలయును- అని నిర్ణయమువేసి కదా భగవంతు డిచ్చట నన్ను నా తల్లిదండ్రుల గర్భమునందు వుట్టించినాడు. భగవంతు డా నిర్ణయమును యాదృచ్ఛిముగా జేసినా? ఇట్లనుభవించవలసిన స్థితి యీ జీవునియందుండెనా? భగవంతుని పిల్లని జేయుటకంటె నే నెలుకనగుటయే మంచిది. పిల్లి కనిపించినంతనే యెచ్చో యెలుకలు పోయి దాగికొనినవే యీ యెలుకయే యీ పిల్లి కన్పించుట యెందులకు? కనుక నీ యనుభవించవలసిన

లక్షణము జీవునియందే యున్నది. దానినే మా పూర్వులు శర్మ
 యన్నారు. అందుచేత నేనిప్పుడు లేచిపోయి భార్యతోడి నుభము నను
 భవించెడి యోగ్యత యీ జీవునకు లేదన్నమాట. తండ్రిని వెదకి
 యతనిని వధించవలయునన్న యీ తాత్పర్యమేమి? అమెను నేను
 ప్రేమించితిని. అమె చనిపోయినది. నేను యపజ్ఞివము బ్రహ్మచారిగా
 నుందును- ఈ మొదలైన భావములం దేకాగ్రత కలదు. అట్లే తండ్రి
 వలన నా కి యపకారము జరిగినది. అతడెచ్చట నున్నను నరే నేను
 పోయి వానిని పట్టకొని వానిని సంహరింతును- ఈ భావమునందు
 గూడ నేకాగ్రత కలదు. ఏకాగ్రతా లక్షణము న్యన్వయాపానుసంధాన
 మునకు మార్గమైనచో మొవటిదై రెండవదియేల కాదు? అయ్యయ్యో!
 అయినచో మంచియు చెడ్డయు లేవు. ఒక మహాపురుషు డేకాగ్రత
 కలిగి యొక పెద్ద కాలవమీద వలతెనను నిర్మించును. అది లోకోప
 కారకమగుచున్నది. ఒక దావంతెనను పడగొట్టును. అవని చేయుటకు
 వానియందు నేకాగ్రత యున్నదనవలెను. కాని యుదిలోకాపకారక
 మగుచున్నది. కనుక నేకాగ్రత యన్న గుణము ఫలితమున బట్టి
 విచారించుకొనవలయును. లోకమున కపకారమైన గుణము స్వోప
 కారకమగునా? సామెత యున్నది కదా! 'శిట్టికెక్కలేనమ్మ స్వర్గమున
 కెక్కునా' యని.

ఇంత యూహించుచున్న హరిశ్చంద్రునకొక యబ్బురము తేచెను.
 తాను చదివినదేలేదు. విన్నది స్వల్పము. ఇంత యూహ యెట్లు చేయ
 గలిగెను? ఇంత యూహయు నముచితముగానున్నదా? ఎవనికివడిన
 వానికూహలు వచ్చును. అట్లు తనకు వచ్చిన యూహలా? ఏనికేమైన
 సర్థమున్నదా? ఇదియంతయు పండితులతేచెప్పి వారంగీకరించినచో
 తాను చక్కగా నూహించగలిగెనని యనుకొనవలయును. చదువుకొన
 కుండ పండితుడగునా? తన మనస్సునకిప్పుడుగలిగిన బాధచేత మనస్సు
 వేడియెక్కి యిట్లుూహించెనేమో! లెక్కిన యూహలమాట యెట్లున్నను
 తల్లిదండ్రులయందు భక్తి నెరపలేనన్న యూహలో తప్పేమున్నది?
 అది ప్రహతమైనదే. తనతండ్రి యొక్క డిక్కెగనో తెలియదు. తల్లి యింట
 నున్నది. తానామెను వదిలిపెచ్చినాడు. అది ధర్మముకాదుకదా! కనుక
 తాను మరల తన స్వగ్రామమునకుబోయి యామెను సంరక్షింపవల

యును. ఇన్నాళ్లును తాను మాతృపరిచర్య చేయలేదు. చెల్లెండ్రను గూర్చి విచారించలేదు. తనకంటె పెద్దవాడుగనుక నిదియంతయు తనయన్నయొక్క ధర్మమని యూహకొండెను. తనయన్న తన తల్లి తండ్రుల గర్భమున నెటువయించెనో తాను నట్లే యువయించెను. ఒకవ్యక్తి తాను తన తల్లితో... యెడ జూపించవలసిన భక్తి చిన్నవాడగుటచేత తప్పిపోవునా? తాను పోనోపోరాదు. పోయినచో నింటిదగ్గర పరిస్థితులు జాగ్రత్తగాజేసిపోవలయును. మరియు తనతల్లి తనతోడి యున్నప్పుడు సుఖపడలేదు. ఇప్పుడును సుఖపడుటలేదు. అమె బ్రతుకు బ్రతుకంతయు బాధాపయమైపోయెను. సంవత్సరమునకు మూడుపందల యరువదిదినములైనచో నందులో పందదినములు తిండియేలేక, తక్కినదినములు తినితినక ఇన్నిసంవత్సరములు మనుష్యులు బ్రతుకుదురా? అమెకిప్పుడు సుమారు నలుబదియైవేండ్లైన నుండవచ్చును. తల నరసిపోయినది. తెబ్బదియేండ్ల వృద్ధురాలివలె కన్పించుచున్నది. అయ్యో! యేమిబ్రతుకు? తా నెచ్చటకోపోయి యాతండ్రిని చంపుటకు బయలుపేరుటకంటె నింటివద్దనుండి యీ తల్లిని బ్రతికించుట కేల ప్రయత్నముచేయరాదు? అది చెడ్డపని-యిది మంచిపనికదా! తండ్రినివెదకుచు బోవుటకంటె నింటిదగ్గరనుండియే తల్లిని బ్రతికించుట సన్మతముగా మంచిపని.

మరికొంత యాలోచించినచో నా తండ్రి యెచ్చట నున్నాడో కనుగొని యతనిని గూడ నింటికి దెచ్చి యిద్దరను గలిసి పోషించినచో నింకను సధికమైన విషయము కదా! నిజమే కాని యతడెచ్చట నున్నాడో తెలియదు. అతనిని గూర్చి వెదకుట ప్రారంభించినచో నది యిప్పడప్పడే తెలిసి విషయము కాదు. ఈలోపుగా నీ తల్లి పరలోక గతురాలైనను కావచ్చును. ధర్మము చేయబోయి యధర్మము చేసినట్లగును. తాను తన తల్లిని పోషించగలడా? కలదు. తనకు కుంట పొలము మీది ధాన్యము వచ్చును. మరియు తనకు గ్రామములో కొంత మర్యాద కలదు. దానినిబట్టి సంపాదించ వచ్చును. నిర్వ్యవ సాయుడైయున్న యన్ననుగూడ బోషించును “పితృనమో జ్యేష్ఠః” అని యందురు. తండ్రిని బదులన్నగారిని పోషించును. ఇదియంతయు నొక మహా ధర్మము నాచరించినట్లగును గదా! తాను మొలతాడు

గట్టి యీ కుటుంబము నీడుకొని వచ్చినచో గ్రామములో తనకున్న ప్రతిష్ఠ రెట్టింపగును. ధర్మము నాచరించుచున్నచో భగవంతు డను కూలపడును. అతనిమీద నాధారపడవలయును గాని మన యహంకారము పనిచేయదు.

హరికిశోర మిట్లాహించుచు తిరిగి స్వగ్రామమునకు బోవలయు ననియే నిశ్చయించెను. అప్పుడు తానెచటనో యున్నాడు. అది యేదో యూరు. ఎట్లో యొకట్లు ఎవరియింటనో యొకరి యింట తినుచు టయు, తన తండ్రిని గూర్చి కొంత వృద్ధులైన వారిని పడునెన్నిది పందొమ్మిదేండ్ల క్రింద నరిగా తనవంటి పురుషుని-శాకయ్య యను పేరు గల వానిని- అహరపుష్పిగలవానిని- పడునెనిరువది దినములు నిరాహార ముగ నుండగలవానిని- సౌందర్యవంతుని మీరు చూచితిరా, మీరెరు గుదురా మొదలైన ప్రశ్నలు వేయుటయు, వారు మేమెరుగమని చెప్పుటయు, ప్రతి స్థలమునందు రెండు మూడు దినము లుండుటయు, తరువాత నింకెదో గ్రామమో పట్టణమో పోవుటయు నిట్లుగా హరి కిశోరు డి పది దినములు గడపెను. ఎక్కడికి బోవుచున్నాడు? ఎందుకు బోవుచున్నాడు? హరికిశోరున కి నంగతి తనకు తనకే తెలియదు. పది దినములలోననే తన పనియందలి వృథాత్వము భాసించినవాడు తా నీ ప్రయత్న మింకెన్నినాళ్లు చేయవలయును? నంపత్సరముల కొలది చేయవలెనా? అందుచేత నతడు తిరిగి స్వగ్రామమునకు బోవుటకే నిశ్చయించెను. అనాటి రాత్రి యీ గ్రామమున నొక యింటి వారి నడుగగా తినుట కేదో యిత్తుమనిరి. ఒక రొట్టె పెట్టిరి. తినెను. ఇంత మజ్జిగ నిచ్చిరి. త్రాగెను. ఆ రాత్రికి వారి యరుగుమీద నిదురపోవుదు ననెను. వారు సరే యనిరి. అని, వారు మరల నిట్లన్నారు: “అయ్యా! మీరు మా యరుగుమీద పండుకొని నిద్రించుటకు మాకేమి యభ్యంతరములేదు. కాని మీ కిచట నిదురపట్టవేమోయని మా భయము. ఈ రాత్రి మా యింటి కొక యోగి వచ్చుచున్నాడు. ఆయన ప్రశ్నలకు నమాధానము చెప్పను. అంజనములు వేయును. ఈ రాత్రికి మా యిల్లు తీర్థమువలె నుండును. జనులు వచ్చుచుందురు, పోవు చుందురు. మీకు నిదురపట్టవని మా భయము. మీ రెచ్చటలైన నింకొక చోటికిబోయి నిదురించినచో మంచిది. తరువాత మీ యిష్టము.”

అనగా హరికిశోరుడు ఇట్లనెను : “నేనిచ్చటనే వండుకొందును. నేనును రెండు మూడు ప్రశ్నలు వేయవలెను. ఆయన నాకు చెప్ప వేమో! నేనును నడిగెదను. మీ కభ్యంతరము లేదుగదా!”

అనగా, నా యింటివారు “మాకేమి. యభ్యంతరము? ఆయన యూరకే చెప్పెడు. ప్రశ్న కింతయని పుచ్చుకొనునట. అదియెంతయో మాకు తెలియదు. అయిన నెంతో యెక్కువగా నుండవనుకొందుము. సామాన్యులుగా శేరో ఆర్థ సేరో, తమిదెలో నజ్జలో రాగులో జొన్నలో తినికొను నకుకొందుము. లేనిచో డబ్బును తినికొన వచ్చును. మీరు డబ్బిచ్చి చెప్పించుకొన నెంచినచో నుండవచ్చును.” అనగా హరికిశోరుడు వారితో కేమియు పలుకకుండనే యాగిపోయెను. అతని దగ్గర నేమైన డబ్బున్నవేమో! యేమైననేమి? అప్పటికే కొంత ప్రాద్దుపోయి నది. పోయినది గనుకనే వారు రొట్టెలు పెట్టుట, ఇతడు తినుట, మజ్జిగ త్రాగుట సంభవించెను. అదియొక చిన్న గ్రామమగుటచేత చిన్న చిన్న గ్రామములలో నుంత ప్రాద్దు పోయినంతనే నిద్దురుబగుమగన చాల ప్రాద్దు పోయినట్లుండెను. అందుచేత నా యోగి వచ్చు వేళ కెంతో కాలము పట్టెను.

అత డించుమించుగా నర్థరాత్రమునకు వచ్చెను. ఆయన అజానుబాహువు. బలిష్ఠమైన శరీరము కలవాడు. మినములు గడ్డములు పెరిగినవాడు. ఎర్రనివాడు. లావుపాటి మానిని. అతడు ధరించిన కావిగడ్డలు వలిపెములు. అతని గడ్డములు, మీసములు, తలము పరిమళతైల సంస్కృతములు. అతనివద్ద నొక చిన్నపెట్టెయు, నొక దండమును కలవు. అతని వెంట నొక సేవకుడును గలడు. ఆ సేవకుడు పెట్టెను దీనికొని లోనికి వచ్చెను. ఆయన యోగదండమును బూనివచ్చెను. ఆయన వీధిలో నొక బండిమీద నుండి దిగి వచ్చెను. ఆ గ్రామములో పదిమంది యతనికొరకు ప్రతీక్ష చేయుచుండిరి. వారందరును గలసి లోనికి వచ్చిరి. ఎక్కడ కూర్చుండవలయు, నెక్కడ కూర్చుండవలయు ననగా వారియింటిలో వైశాల్యము గలిగిన స్థలము హరికిశోరు డెచ్చట నిద్రించుచున్నాడో యావేదికగానే నిర్ణయింపబడినది. ఈ నిర్ణయములో హరికిశోరుడు పాదుగూరివాడు. మార్గగామి. తాత్కాలికముగా వారియింట నేడో యాతగించి యురుగు

మీర నిదురపోయి ప్రాధుననే లేచిపోవుద మనుకొన్నవాడు. ఈ కథను విని తాను గూడ ప్రశ్న చెప్పించికొని పోవువమని యాగినవాడుగా నందరకు విశదమయ్యెను. యోగి కొక్కటి స్ఫురించెను. ఇతడు పొరు గూరి వాడు కనుక వాడు గించిలియలేదు. అతని కే గ్రామములో వడిన నా గ్రామములో ధాన్యమును ప్రోగుచేసికొనుటయు, వానినన్నింటిని గ్రామములోని కోమటింటబోసి దాని వెలకు దీనికొనుటయు, నాకోమటి వెల నియలేనిచో దానికొరకు మరల వత్తునని యితడు వెళ్ళిపోవుటయు నిట్లు పలు గ్రామములయం దచ్చటి ధనముకొరకు తానో, తన ప్రతి నిధియో తప్పక రావలసియుండుట చొప్పుడు సుండగా నిట్టి పరగ్రామ వాసులకు చెప్పినచో నా నాల్గు డబ్బులు చప్పుర చేతిలో పడునని పూర్వమే తనకున్న యకుభవముచేత స్ఫురించెను. ముందర నతనికి చెప్పుమ నరెను. ప్రశ్న కిన్ని డబ్బులియ వలయునని చెప్పగా హరి కిశోరు డిత్తుననెను. నిన్నగాని మొన్నగాని యైనచో నతడిత్తుననెడివాడు గాదు. కానెచో పెద్ద ప్రయాణము చేయ నంకల్పించినాడు. తన వద్ద నున్న కొంచెము విశ్రమును వ్యయపెట్టినచో నది తను పలుదేశములు తిరుగు నందర్పమున మంచిది కాదు. ఇప్పు డింటికి తిరిగిపోవెంచెను గదా! తనవద్ద నున్న సొమ్ములో కొంచె మితనికిచ్చినచో పెద్ద నష్టము లేదు. హరికిశోరుడు తేలికగా నైదారుదినములలో స్వ గ్రామము చేరును. తెలిసినచో తన తాడియునికి తెలిసికొన వచ్చును. ఇట్లు నిర్ణయించి 'వల్లె' యరెను.

ప్రశ్న చెప్ప యోగి తాను ప్రశ్న చెప్పడు. అంజనము వేయును. ఒక స్త్రీ యొక్కగాని, యమాయకులైన పురుషుని యొక్కగాని దక్షిణ హస్తమునందు కాటుక పూయును. కొన్ని పూజలు చేయును. కొంత ప్రార్థనకు నెరపును. భూపవీసనైవేద్యములైన తరువాత ప్రశ్న చెప్పుట ప్రారంభమగును. ఆ వేతిలో నొక పుల్లకే నాంజనేయునివలె నున్న బొమ్మ నొక దానిని వేయును. ఒక పదియేళ్లలోపు బాలకుడు వచ్చి యా యంజనములోని బొమ్మవంక చూచుచుండ వలయును. అంజనేయు డా ప్రశ్నకు నమాధానము చెప్పును. అంజనేయుడు చెప్పెడి మాటలు బాలునకు తప్ప మరీ యెవ్వరికి వినిపించవు. ఆ యంజనేయు డిట్లు చెప్పుచుండె, నిట్లు చెప్పుచుండెనని యీ పిల్ల

వాడు తక్కిన వారితో చెప్పచుండును. ఆ నమయములో నా పిల్లవాని యొడలు వానికి తెలియదు. కొన్ని ప్రశ్నల కాంక్షనెయుడు నమాధానము చెప్పడు. చెప్పకపోయినను యోగికి గిట్టవలసిన గింజలు గిట్టవలసినవే. అది ప్రశ్న లడిగినవారి యవృష్టము.

ఆ యోగి పాదప్రక్షాళన మాచరించి తాను తన వెంట తెచ్చి కొనిన కృష్ణమృగ చర్మమునం దాసీనుడై కార్యకలాప మంతయు నెరవేర్చెను. ఇప్పు డిద్దరు కావలయును. చేతిలో నంజనము వేయించి కొనెడి వాడొకడు; పదియేండ్లలోపు పిల్లవాడొకడు. అందరి చేతులలో నంజనము పూయడు. యోగి వాని మొగమును జూచి ఇతడు పనికి వచ్చునని చెప్పవలయును. అట్లు చెప్పటకు వాని ముఖ లక్షణములు యోగికి నచ్చవలెను. అంజనము పూసిన తరువాత నతడు జాము సేపైరను కదలకుండ మొద్దువలె కూర్చుండవలెను. అతడు చురుకైన వాడైనచో, నాలోచనా పరుడైనచో నట్లు కూర్చుండడు. అందుచేత కొంచెము మెదక మనిసి- కొంత స్థూలకాయుడు. మొగములో నవివేకము తమముకొని వచ్చెడివాడు కావలయును. ఒకడు దొరికెను. వాని చేతి కంజనము పూసిరి. పదియేండ్లలోపు పిల్లవాడు కావలయును. వాడు వివేకికావలయును. చురుకైన పిల్లవాడు కావలయును. ఆ గృహస్థుని కుమారు డున్నాడు. వాని కెనిమిదేండ్లు. ఈ యోగి వచ్చుననియు, తమ యింటనే బసచేయుననియు రెండు మూడు నాళ్లుగా చెప్పికొనుచున్నారు. వా డి రెండు మూడు నాళ్లు నిద్రయేపాలెడు. ఇప్పుడును మేల్కొనియే యున్నాడు వాడు నిద్రమైనాడు. యోగి తన యోగవంధముతో నా బాలుని మూర్ధమునందు స్పృశించి యేవో కొన్ని మంత్రము లుచ్చరించి కొన్ని శ్లోకములు చదివెను. వానికి ధూపము వేసెను. ఆ కుర్రవానికి తన యొడలు తనకు దెలియుట మాని వేసెను వాని నేత్రములకు నా యింకొక పురుషుని చేతిలో నున్న కాటుకలో నున్న యాంజనేయుడు బ్రతికియున్నట్లే కన్పించుచుండెను.

పారికిశోరుడు ప్రశ్నవేసెను. ఎవడు ప్రశ్నవేయునో యా ప్రశ్నను బాలకుడు తాను మరల నాంజనేయునకు వేయును. ఆ యాంజనేయుడు నమాధానమును చెప్పెను. ఆ నమాధాన మెవ్వరికిని

వినిపించడు. ఆ సమాధానమును బాలకుడు మరల తన నోటితో నుచ్చరించును. ఫలితార్థ మేమనగా- ప్రశ్నలు వేయువాడు, సమాధానములు చెప్పితి బాలకుడు నిద్దరి నడుమనే కథ యంతయు జరుగుచుండును. బాలకుడు మాత్రము ప్రశ్నలువేసెడి వానివంక చూడడు. అత డా యంజనముపూనిన చేతివంకనే చూచుచుండును. ఇట్లడుగ నారంభించెను—

హరికిశోరము :—“నేను మా నాయనగారిని గూర్చి యడుగు చున్నాను.”

బాలకుడు మాటాడలేదు.

హరి :—“అయన యిప్పుడెచ్చట నున్నాడు?”

బాల :—“అతనికిప్పుడు సుమారు ఏబది సంవత్సరముల వయస్సుండునా?”

హరి :—“ఉండును.”

బాల :—“అతని కేబదియేండ్లైనను నీవలెనే యుండును. అతడు సుమారు తన ముప్పదియేండ్ల లెచిపోయెను. అతడిప్పు డెట్లున్నాడో యప్పుడు నల్లైయున్నాడు. అంతకుపూర్వము పదియేండ్ల క్రిందకూడ నల్లై యున్నాడు.”

హరి :—“అవును. మా తండ్రిని గూర్చి యట్లే చెప్పుదురు.”

బాల :—“అతడు నరిగా నీవలెనే యున్నాడు.”

హరి :—“అవును. నేనాయన ముక్కులోనుంచి యూడి పడ్డా నందురు.”

బాల :—“అతడు చాల విచిత్రమైన ప్రకృతి కలవాడు. తాను భగవంతుని యొక్క యవతారముననును.”

హరి :—“కావచ్చును. నాకు తెలియదు. ఇప్పుడాయన యెచ్చట నున్నాడు?”

బాల :—“నీకు తెలిసినను లాభములేదు. నీ వచ్చటికి పోలేవు.”

హరి :—“పోగల్గుదునో పోలేనో! అట్టి స్థలమునందున్నాడని తెలిసినచో నాకొక తృప్తికదా!”

బాల:-“అది పెద్ద కొండ ప్రదేశము. హిమాలయ పర్వతములు - అగమ్యగమ్యము - అదియొక రాజ్యము. చెప్పెదను. నేపాలదేశము. నీ తండ్రి గొప్పవాడు. కాని యవయంతయు నాకెందుకు? అదేశములో నొక నగరమున్నది. ప్రస్తుతము నీ తండ్రి యా నగరములో నున్నాడు.”

హరి:-“ఆ నగరము పేరేమి?”

బాల:-“స్వామి యాంజనేయా! నీవు చెప్పెడిది నాకర్థమగుట లేదు. నీ వుచ్చరించెడి యక్షరములు నాకు తెలియుట లేదు. అ—ది—ల—హ—అంతట బాలకుడు స్వామి మరియొక యక్షరము చెప్పచున్నాడనియు, తన కా యక్షరము తెలియుట లేదనియు తనలో తానే యనుకొనుచుండెను.

హరి:-“నా తండ్రి యిప్పుడచ్చట నేమి చేయుచున్నాడు?”

బాల:-“అత డొక మత గురువు. ఒక మతమును స్థాపించినాడు. అచ్చట ప్రచారము చేయుచున్నాడు. వేలమంది యతనిని గురువుగా స్వీకరించుచున్నారు. అతడు మహారాజులు గూడ ననుభవించని భోగమనుభవించుచున్నాడు.”

హరి:-“అతడచ్చట ఎంతైనా నాణ్యుండు?”

బాల:-“అది చెప్పటకు వీలలేదు”

తరువాత హరికిశోరుడు పది ప్రశ్నలు వేసెను. దేనికిని నమాధానములేదు. యోగి హరికిశోరుని పరమించుమని చెప్పి యింకొక పృచ్ఛకుని పిలచెను.

హరికిశోరునకు పట్టరానంత తృప్తి కలిగెను. తాను యోగికియవలసిన విత్తమునకు మూడు రెట్టైన నాణెము తనవద్ద నుండెను. అతని వద్ద చిల్లరలేదు. అందుచేత సత డా నాణెమును నాణెముగా యోగికిచ్చివేసెను. అచ్చటనున్న పదిమందియు హరికిశోరుడు ధనవంతుడని యుకొనిరి. ఈ తిత్తంగము పూర్తి యగునరీ కించుమించుగా తెల్లవారెను. ఎవరిదారిని వారు పోయిరి. హరికిశోరుని నాయంటివారు వారి యింటిలో నానాడుండి వారి యాతిభ్యమును స్వీకరించి పొమ్మని బ్రతిమాలిరి. అత డా మహాహ్లాము బయలుదేరి తన గ్రామమునకు బోయెను. నాలుగైదు దినములకే యతడు తన గ్రామ

మును చేరెను. అట్లు హరికిశోరుడు వారము దినములలోననే మతల తన గ్రామము చేరెను. తరువాత నత డేమి వేయవలయునో యంతయు దారిలోనే నిశ్చయించుకొనెను. తానును దన తల్లియు గలిసి నేపాళదేశము పోవలయును. తల్లిని తనమెంట దీనికొని పోవును. నేపాలదేశమునకు బోవుటకు రెంకేండ్లు పట్టవచ్చును. చారిత్రా తాను తన పాట్ల నింపుకొనవలయును; తల్లిని పోషించుట. తనకు గత్తి సాము వచ్చును. కర్రసాము వచ్చును. ఈ విద్యలను పల్లెలలో, పట్టణములలో తాను ప్రదర్శించి తమ యిద్దరికి గావలసిన యాహారమును సంపాదించును. నదులను చాటుటకు కావలసిన ధనమును సంపాదించును. పోవుటకు రెంకేండ్లు బట్టును. తిరిగి వచ్చుటకు రెంకేండ్లు బట్టును. అచట నొక యేడాది యుండవలయునెమో! మార్గ మవ్యమున బహు పుణ్యక్షేత్రములు గలవు. అన్నింటిని దర్శించినట్లుగును. ఈ యైవేండ్లును తన చెల్లెండ్ర నిద్దరిని తన యన్నగారి కప్పగించి పోవలయును. ఆ కుంటపాలముమీద వచ్చెడి ధాన్యముతోబాటు వారికి సంవత్సర గ్రానము నరిపోవునట్లుగా మరికొంత చూపి యైవేండ్లలో తాను వత్తునని గ్రామములోఁన్న నలుగురైదుగురు పెద్దలకు జెప్పి తన తండ్రియునికి జెప్పి యాజనము వేరుగా వచ్చిన నమాచానములన్నియు వారికి దెలియజేసి యొకరిద్దరు వెక్కిరించిన మరి యిద్దరు విశ్వసించుటచేత నేదియో యొక విధముగా తాను లేనపుడు తన యన్నయు, చెల్లెండ్రును మరియు నుపవాసములు చేయకుండ బ్రతికెడి యుపాయముచేసి తల్లిని ఒప్పించి యామె తానంతటి ప్రయాణముచేయ లేననగా!—“చేయగల్గుదువు. నీ కిన్నాళ్ల హారపుష్టిలేక యిట్టైతివి! అమ్మా! నీవు నడుమలేచి నేను నిన్ను మోసికొని పోచును” అని మొదలైన వెన్నియో చెప్పి హరికిశోరము నెల రోజులలో నేపాళమునకు ప్రయాణము కట్టెను. అందరు నాశ్చర్యపడిరి. ఆ తండ్రి యెట్టివాడో విశదృతాడు. వీరు రాక్షసులు కాని వట్టివారు కారు. కాశికి పోయిన, కాటికిపోయిన నొకటియే యందురు. ఇంక నేపాళమునకు బోయినచో చెప్పవలెనా ?

12

నీలాచల మన్న గ్రామము గోస్తనినది యొప్పున నున్నది. ఈ

గోస్తని చూచుటకు చిన్నకాలువవలె నుండును. దక్షిణదేశపు నదులకు, సుత్తరదేశపు నదులకు స్థూలముగా నొక భేదము గోచరించును. దక్షిణదేశపు నదులు చాల విశాలముగా నుండును. ఉత్తరదేశపు నదులు వరదలప్పుడు చెప్పలేము కాని తక్కినప్పుడు కొంత వెడల్పైనకాలువవలె నుండును. ఈ నిధాంతము సర్వత్ర పట్టదు. మెట్టదేశములయందలి నదులు, పల్లపు దేశములందలి నదులు భేదముగా గనిపించును. పర్వతములందలిని యొడ్డు కోయఁబట్టి శిలలు గనుక నెక్కువ వెడల్పు కావేమో! అనాదినుండి యేర్పడిన యొక పడకయందే ప్రవహించుచుండును. పల్లపు దేశములయందు మట్టిసేల యెక్కువగా నుండును. ఒడ్డును కోయుటకు వీలుగానుండును. నది యొక్క వెణి క్రమక్రమముగా విశాలమగుచుండును. పల్నాటిలో చంద్రవంక నది యున్నది. అది పొంగి వచ్చినచో గ్రామములను ముంచివేయును. పట్టి యప్పుడు చూచినచో దాని వెడల్పెంత? మూడు నాలుగు గజములకంటె నెక్కువయుండదు. ఉత్తరహిందూ స్థానముననున్న గోస్తనికూడ నట్లే. చిన్నకాలువవలె ప్రవహించుచుండును. వరదవచ్చి నప్పుడు మిన్నును మిన్నును నమావరించును. మరియు నొక్కటేపేరు భిన్నస్థలముల యందుగల నదులకుకూడ నుండును.

ఈ గోస్తని రామాయణమునందు ప్రసిద్ధమైన గోస్తనికాదు. ఇది వేరొకొక నది. అనది పెద్ద వరదలుగా వచ్చినప్పుడు నీలాచల

గ్రామము నదికి దగ్గరగా నున్న ట్లనిపించును. గాని వరదలు లే నప్పుడు నదికి పోవలయు నన్నచో నర్థయోజనమైన పోవలయును. ఆ ప్రదేశమునకు మెట్టనేల. శాకయ్య రత్నావళిని గోస్వామిని నచ్చట దించి తనదారిని తాను పోయెను. వారి కుండుటకు మాత్ర మొక చిన్న యిల్లున్నది. ఆ యిల్లు పోరంబోకలో నున్నది. గ్రామము యొక్క బయట నున్నది. అది యిల్లుకాదు. గుడిసెకాదు. మంచిపాకయుకాదు. అచ్చట నీళ్లు లేవు. మంచితీర్థము కొరకు గ్రామముయొక్క అతలి చివరకు పోయి బావినుండి నీళ్లు తెచ్చికొన వలయును. వారికి బిందెలు లేవు. కడవలు లేవు. స్నానాదులు బావి వద్దనే చేసి యొక చిన్నకుండతో నీళ్లు తెచ్చికొందురు. ఆ జలము మధ్యాహ్నమున కైపోయినచో మరల నాకుండను గ్రహించి మరల నంత దూరము పోయి నీరు తెచ్చికొనవలయును. ఇట్లు దినమునకు మూడు సార్లును జలమును తెచ్చికొనవలయును.

శాకయ్య వారిని వదలిపెట్టి పోయి పదునాలుగు పదునేనేండ్లయి నది. అప్పటికి గోస్వామి పదియేండ్లవాడు. ఇప్పటికి పాతిక యేండ్ల వాడు. తెలుతటి దినములలో వారన్నము తినలేదు. రత్నావళికి తన పూర్వ గ్రామము జ్ఞాపకమున్నది. తన బంధువులు జ్ఞాపకమున్నారు. వారిని గురించి చెప్పగా నా యూ రెక్కడ నున్నదో, యది యెంత దూరమో నీలాదల గ్రామవాసులకు తెలియనే తెలియదు. శాకయ్య వారితో గలసి యున్నప్పుడు రత్నావళి న్నగ్రామ ప్రశంస చేయలేదు. యదృచ్ఛయా యీ సంబంధ మేற்பడినది. భగవంతుడు కొన్నాళ్ల యుర్గాయ మిచ్చును. ఆ యాయుర్గాయ మున్నన్నాళ్లు బ్రతుకుటయే కదా ప్రధానము. అచ్చట నిట్లు బ్రతుకుద మనుకొన్నది. అతడు తమను వదలిపెట్టి వెళ్లిసంతనే వారి బ్రతుకు బయటపడినది. శాకయ్య వెడలి పోయినతరువాత పదిదినము లన్నము లేకయే వారు కృశించిరి. గ్రామస్థులు కొంతవయదలచి వారి నెట్లో యొక్కలు బ్రతికించుచు వచ్చిరి. ఇట్లు ఏడాది రెండేండ్లు గడచినవి. గోస్వామికి గ్రాహకము వచ్చినది.

అతడు తల్లితో “నే నెచ్చటకో లేచిపోవుదును. నీ ఏ గ్రామ ములో నుండుము. వారికి ఏరికి పరిచర్య చేయుచుండుము. నీ

పాట్ల నీవు పోనికొమ్ము. నా బరువుకూడ నీ వెచ్చట మోయుదువు? నేను లేనిచో నీకు బతుకుట సులభమగును.”

అనగా, నామె యిట్లనెను: “నాయనా! నీవుకూడ నెచటనైన పని పాటులు చేయవచ్చును. ఎవరివద్దనైన పాలికి కుదురవచ్చును. ఏ వృత్తియైనను తొలుత చేత గానట్లుండును గాని వదలిక దాసినేయును నరించినచో రెండు మూడేండ్లలో నది చేతనగును. తల్లియైన భూషేవి యున్నది కదా! గునపముతో పదిగాట్లు పెట్టి యొక మొక్కను నాటి నచో కొన్నాళ్లకంతమో యొకంత యిచ్చును.”

ఇట్టి మాటలను చెప్పగా నతడు తల్లిమాటల కంగీకరించ లేదు. “మనము పాలము పాటు చేసికొని బ్రతికెడివారము కాము. మన స్వగ్రామములో మన యాస్తి పోవుటవలన పేదవార మైతిమి కాని నా తండ్రి బ్రాహ్మణుడు. చదువుకొన్న వాడని నీవే చెప్పుచువు. ఈ రహస్యము మనము బయట పెట్టరావని నన్ను బ్రతిమాలిచువు. నాకును దెలిసినది. కగవంతు డెప్పడెట్లు చేయునో యట్లు చేయును. మనల నిట్లు జేసెను. నీవు నీ రహస్యమును దాచుచున్నావు గనుక మన మిచట గౌరవముగా నున్నాము. ఇంతకు మన యవృష్ట మే మనగా కాకయ్య కూడ బ్రాహ్మణుడే యయ్యెను. ఇచటికి రెండు మూడు యోజనముల దూరపు పెద్ద పట్టణమున్నది. నేనచ్చటికి బోయి చూచివచ్చెదను. ఇంతకుదె కొంచెము మెరుగుగా బ్రతుకుట కచ్చట వీలయినచో నిన్నుచ్చటికి దీసికొని పోదును. నాలుగైదు దినములలో మరలివత్తును.” అని చెప్పి పంక్రెండేండ్ల పిల్లవానిని వదలి పెట్టుట కిష్టములేని తల్లిని బలవంతముగా నొప్పించి యతడు వెదలి పోయి, పది దినములైన తరువాత రత్నావళి కొడుకుమీది యాన వదలుకొని కన్నీరు మున్నీరుగా నేడ్చుచుండు నొక మారు హఠాత్తుగా నామెవద్దకు వచ్చెను; వచ్చి యాపక్ష్టిణము పేరు ‘మవాలన’ యనియు, నచట నొక ధనవంతమైన బ్రాహ్మణ కుటుంబము కలదనియు, వారింటిలో పంజ చేయుట కొకరు కాలయు ననియు, కాను వారియింటనే యెవారు దినములుంటి ననియు, తనతల్లిని తీసికొని వత్తునని చెప్పి వచ్చితి ననియు చెప్పి తల్లిని తీసికొని పోయెను. తల్లికొడుకు లిద్దరు నాల్గవ దినమున నా పట్టణము జేరిరి.

అ బ్రాహ్మణుని పేరు ధూర్జటి. అయన భార్య రేవతి. వారికిద్దరు మగపిల్లలు, నొక యూతపిల్లయు గలరు. ఆ రేవతి వ్యాధి గ్రస్తురాలై నది. వారికి నమ్మద్దిగానున్నది. రత్నావళియు, గోస్వామియు నచట నొక యేడాది యుండునరికి వారి మంచితనము చేత వారు ధూర్జటి కుటుంబములోనివా రయైనారు. ధూర్జటి కుమారు లిద్దరు. ఎనిమిదేడ్ల వా డొకడు, నా రెండ్ర వా డొకడు. గోస్వామి యీ పెద్ద వాని వద్ద నక్షరములు డిద్దుకొనెను. ఒక యేడాదిలో గోస్వామి చదువనూ, వ్రాయనూ నేర్చెను. ఇంటిలోని సన్నియంతయు గోస్వామి చేయును. వంట రత్నావళి చేయును. గోస్వామి పట్టణములో నున్న యొక పండితుని వద్ద రాత్రులయందు ప్రాద్దుపోయి చదువుకొనుచుండును. ఇట్లేకేడ్లు గడచినవి. గోస్వామి వ్యాకరణశాస్త్రము నంతయు జదివెను. చిన్నప్పటినుండి యలవాటు లేదు గనుకను, చెప్పెడువాడు లేడు గనుకను వేద మతనికి రాలేదు. వాల్మీకి రామాయణమును చదివెను. తపనిపత్తులు పఠించెను. పదేండ్లలో పెద్ద పండితుడయ్యెను. దీనికితోడు సంస్కృత భాషలో గొప్ప కవియయ్యెను.

ధూర్జటియింటిలో ధూర్జటి యతినిదేశత పనులు చేయించుకొనుటకు కష్టపడుచుండెను. ధూర్జటి కుమారులకు చదువురాలెదు. ధూర్జటి గోస్వామినే తన పెద్దకుమారునిగా భావించుచుండెను. తన కున్న ధనము ముగ్గురు కుమార్తెలకు పంచనెంచుచుండెను. గొన్ననీ నది నీలాచల గ్రామమున కర్తయూజనము మెంనున్నచో మదాలన నగరమునకు రెండుయోజనముల దవ్వననున్నది. గోస్వామి మదాలన నగరమున పదియేండ్లుండెను. పండితుడయ్యెను. ఎంతయో సంపాదించెను. పెద్ద గౌరవమును పడయుచుండెను. పండిత సభలకు బోవురు. పెద్ద శాలువలను తెచ్చును. ఆ ధనమును ధూర్జటికిచ్చును. ధూర్జటి యీ ధనమును గోస్వామి పేర వేర యుంచు చుండెను. తొలుతటి దినములలో రత్నావళి వారియింటిలోని వంటమానిసి. ఇప్పు డామె సర్వాధికారిణి. రేవతి దీర్ఘవ్యాధి గ్రస్తురాలైనది. అదియేమి చమత్కారమో! రేవతి సంతానమునందు రత్నావళి కెక్కువ మమకారము. గోస్వామియందు రేవతి కెక్కువ ప్రేమ. ధూర్జటి మరల పెండ్లియాడలేదు. ధూర్జటికి రత్నావళి యప్పగారు. ధూర్జటి కొక

యప్పగారుండెడిది. ఆమె పేరును రత్నావళియే. ఆమె చరిత్రయినది. రత్నావళి వచ్చిన క్రొత్తలో ధూర్జటి కిది యొక యాదృచ్ఛికమైన పోలికగా నుండెడిది. తరువాత తరువాత తన యప్పగారే తిరిగి బ్రతికి వచ్చినదని నిజమనిపింప నారంభించెను. రేవతికి రత్నావళి యాడ బిడ్డ. మరియును పరమేశ్వరుని లీల యేమనగా ధూర్జటియొక్క చని పోయిన యప్పగారు విసవరాలు. భగవంతుని యనుగ్రహ ముండ వలయును గాని అతడు పొనగించెడునంత పొనగింపు మరియెచ్చట నుండదు.

వ్యవహారమంతయు నింత రహస్యముమై యుండగా దీనివెనుక రెండు రహస్యములు దీనిలోనున్న శాంతికి భంగకరములుగా నుండెను. మొదటిది రత్నావళియొక్క మనస్సులోని దుఃఖము. భగవంతుడు తన కింకటి మంచి జీవితమును వ్రాసిపెట్టి తెలుత దుఃఖమును వ్రాసి నడుమ తన శీలము నట్లు భంగపరచెనె? తనను భ్రష్టురాలను చేయరే? ఈ దుఃఖ మామెకు వదలుటలేదు. తన కొడు కింత గొప్పవాడగుచు తనకు తెలియురా? తాము ధూర్జటి సంసారమును వదలిపెట్టివెళ్లినను వారికిప్పుడు నష్టములేదు. నష్టము ధూర్జటికి, తనను, తన బిడ్డను దుఃఖములో నింత యాదుకొనినవారి నింత వదలిపెట్టి పోవుటయా! వదలిపెట్టి పోయినచో తాను కృతఘ్నులు పోయెడి లోకమునకు బోవును. తాను శీలము చెడినదిగాని కులము చెడలేదు. తాను బ్రాహ్మణ స్త్రీయే. వారి కన్నము వండిపెట్టుటకు పనికివచ్చును. ఇది పరమ రహస్యము. మరియు రత్నావళి యప్పు డప్పు డనుకొనును. ఈ భావము గోస్వామికి మనసులో తగిలి తనను నిందించునో! తనను పరిత్యజించి పోవునో! యని. ఆ గోస్వామి యెంత మంచి బిడ్డ! వాడు చదివికొలది శాంతుడగుచున్నాడు తప్ప కుత్సితోహలు కలవాడగుటలేదు. ఈ రహస్యము తనకును తనకొడుకు నకును మాత్రమే తెలియును. నీలాచల గ్రామవాసులకు గూడ తెలియదు. తమ యూరెచ్చటనే! ఈ పదునేనేండ్రలో తమ స్వగ్రామము వారెవ్వరు రాలేదు. కనిపించలేదు. ఈమె యిట్లుండగా గోస్వామియు నించుమించుగ నిట్లే యుండెను. అతడు తన తండ్రిని నరిగా నెరుగదు. శాకయ్యను మరిచిపోలేదు. తన తల్లి తులసిమొక్కవంటిది.

పరమ యోగ్యురాలు. అమె జీవితములో భగవంతు డట్టి సన్నివేశమేల కల్పించెను? పదునే నెడలయినది. మరల గొంతనీనదికి వరలు లేవేమి! తన తల్లికి ఏకైక శీలభంగము కలిగించుటకే వచ్చెనా వరవలు? అట్టి తల్లి దుష్టురాలని తానామెను పరిపావలయునా? ఇదియా తన పాండిత్యము! ఇదియా తన యువనిపత్తుల సధిగమించిన యభిజ్ఞానము! ఇంత యాహ గోస్వామి మనసులో మెలగుచున్నను సతదుత్పత్తి నీ ప్రసంగము చేయడు. ఇంత పండితుడై ప్రాద్దుట లేచినంతనే ముందు రత్నావళి పాదములకు నమస్కరించును. తరువాత రేవతికి నమస్కరించును. పిదప ధూర్జటికి నమస్కరించును. అప్పుడు స్నానముచేసి జపాదులు సర్వర్తించుకొని వ్యవహారములు చూచుకొనును. గోస్వామి యా యింటిలో తొలుత మూడు నాలుగేండ్లు పరిచావకనిపలెనే యున్నాడనవచ్చును. తరువాత క్రమక్రమముగా సధికారియైనాడనవచ్చును. గోస్వామి దవ్వుదవ్వు గ్రామములకు పండిత పరిషత్తులకు బోవును. అప్పుడు వారితో వ్యవహారము కలవారు వచ్చి ధూర్జటిని పలుకరింతురు. ధూర్జటి యిట్లనును: “అ వ్యవహారము నాకు తెలియదు. మా పెద్ద పిల్లవాడు గ్రామములో లేడు. రెండు మూడు నాళ్లలో తిరిగివచ్చును. తిరిగిరండు” అని వారిని పంపించును. రత్నావళిస్థితి యీ గృహమున్నంత భద్రముగానుండి అమె తన శీల భంగమును మరచిపోనట్లే యీ యింటిలో గోస్వామి స్థితి యింత భద్రతరముగానుండి గోస్వామి శాకయ్యను మరచి పోలేడు.

శాకయ్య నీలాచల గ్రామమునుండి గొంతనీనదిని దాటి వెడలి పోయెను. అపైన నయివారు దినముల ప్రయాణములో గిరిప్రజ సగరమున్నది. అత డచ్చటికి వెళ్లియుండును. పదుమూడు పదునాలు గేండ్ల క్రిందట గిరిప్రజపురమునకు బోయిన శాకయ్య సంగతి నె డచ్చట నెపరికి దెలియును? అయినను గిరిప్రజపురమునకు బోవలయును. మదాలస సగరమునుండి గిరిప్రజపురమునకు బది దినముల ప్రయాణము. ధూర్జటి తనను దవ్వు గ్రామములకు బోనియడు. ఎచ్చటికి బోయినను రెండు మూడు దినములలో తిరిగి రావలయును. లేనిచో ధూర్జటియొక్క వ్యవహారము చెడును. ఈ

ధూర్జటి తనను నమ్ముకొని కూర్చున్నాడు. ఈయన కొడుకులు వ్యర్థులుగా నున్నారు. ఆయన భార్య యావజ్జీవము వ్యాధిగ్రస్తురాలైనది. వీరిని వదలిపోయినచో వారేమి కావలయును? తాను కృతఘ్నుడగును. ఈ కాకయ్య నంగతి తనను దయ్యము పట్టుకొని నట్లు పట్టుకొనెను. వానితో దనకేమిపని? వానిని కనుగొని యేమి చేయును? ఏమి మాటాడును. వానిమీద పగ తీర్చికొనవలయునా? ఆ పగయొక్క న్యరూపమేమి? తన తల్లియు తానును నవిలో కొట్టుకొని పోవుచుండగా నతడు బ్రతికించెను. తరువాత దుష్టపువని జేసెను. అరే! అత డాయుర్ధాయుమిచ్చెనే! వా డెంత యపకాతము జేసినను సహించవచ్చునే! ఆ యపకాతమునకు లౌకికముగా బుట్టిన విపరీత పరిణామమూ లేవియు లేవు. అధ్యాత్మికముగా తన తల్లియొక్క జీవుడేమగునో తెలియదు. లౌకికముగా నీ భావము తన మనస్సులో, తన తల్లి మనస్సులో రెండు బడబాగులవలె మండు మన్నవి. చల్లారిపోయిన లౌకికమైన యీ నిష్ఠను మరల రగుల్చుట యెందులకు? గోస్వామి వందసార్లు నమాధానము చెప్పికొనును. మరల వందసార్లు పాత గాయము సెలవేయును.

ఇట్లుండగా గిరివజ్రపురములో మగధరాజైన నహచేవునకు పట్టాభిషేకము వచ్చినది. ఈ పట్టాభిషేకము నహచేవునకు చిన్ననాడే జరిగినది. కాని యతనికి వయస్సు వచ్చిన తరువాత, నతడు మహావీరుడైన తరువాత మరల నా పట్టాభిషేకము తెలిసిన కాలములో చేసికొనవలెనన్న యాశ యతనికింకకురించెను. అతడు మహావీరు డయ్యెను. తండ్రికంటె నధికుడా యుద్ధంత వీరుడయ్యెను. అతనిని గురించి యనేక కథలు చెప్పబడుచుండెను. ఐరావతము యొక్క బిడ్డయైన యేనుగును నహచేవుడు సంపాదించెను. అత డా యేనుగు మీద నెక్కి యుద్ధము చేయుచుండగా నృప్తిలో నతనిని గెలిచెడివాడుండడట. తన తండ్రి యొక్క చావునకు హేతువులైన కృష్ణభీమాష్టమల మీద పగ సాధించుట కతడు నిశ్చయించెను. కొద్దియేండ్లలో కౌరవులకు, పాండవులకు యుద్ధము వచ్చునట. కొన్నియేండ్ల క్రింద వారు వారు జూదమాడుటయు, పాండవు లోడిపోవుటయు, వారరణ్యావాసము చేయుటయు సంభవించెను. అరణ్యావాసము పూర్తికా వచ్చుచున్నది.

ఒక్కయే డజ్జాతవానమున్నది. అదియైన తరువాత దుర్బోధనుడు పాండవులకు వారి రాజ్యమీయ వలయును. ఆయన యాయడు. కనుక కురుపాండవులకు యుద్ధము తప్పదు. ఈ కథలు దేశమందు ప్రతి పట్టణమునందు చెప్పుకొనుచుండిరి. ప్రతి పల్లెమందు చెప్పుకొను చుండిరి. మాగధులు మాతము పాండవు లోడిపోవుమరందురు. నహ దేవుడు దుర్బోధనుని పక్షము జేరి శృష్ట భీష్మార్జునులను సంహరించు నని చెప్పుకొందురు. అందుడు వృద్ధులైన బ్రాహ్మణులు “పాండవులే గెలుతురు; భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు వారి పక్షమునం దున్నా”డని చెప్పుదురు.

గోస్వామికి గురువున్నాడు. ఆయన శాండిల్యుడు. ఆయన గోస్వామికి తొలిత వ్యాకరణశాస్త్రమును చెప్పెను. తరువాత నుని పత్తులను పఠింపజేసెను. ఆయన గోస్వామి కుపనిషత్పాఠములు చెప్పినంతసేపు ఉపనిషద్దీక్షులయందు ప్రతిపాద్యమైన వస్తువు శ్రీకృష్ణుడని చెప్పుచుందురు. ఆయన యమకులమునందు జన్మించెను. దేవకి వసుదేవుల గర్భమునందు జన్మించెను. యశోవానందు లాయ నను పెంచిరి. అతడు పూతను సంహరించెను. గోవర్ధనగిరినెత్తెను. కాళియాహి నణగద్రొక్కెను. కంసుని ఓధించెను. కృష్ణుని యన్నగారు బలరాముడు. కృష్ణుడు సాక్షాత్తు శ్రీ మహావిష్ణువు. బలరాము డాదిశేషుని యురతారము. ఈ మాటలు గోస్వామి వినుచునే యుండెను. శ్రీకృష్ణదేవునితో విరోధము పెంచికొనిన నహదేవుడన్నచో నతనికి గౌరవ మెట్లు కలుగును? గోస్వామి కెంతసేపటికిని ద్వారకా నగరము పోవలయునని, శ్రీకృష్ణ స్వామి దర్శనము చేయవలయునని. ఇదికాక యింకొక విషయమున్నది. తాను శాండిల్యునిపద్ద నుపనిషత్తులే కాదు, వ్యాకరణశాస్త్రముకూడ పఠించెను. అనేకములైన క్లిష్టమట్ట ములు తద్దాస్త్రముతో వచ్చిరప్పుడెల్ల శాండిల్యు డిట్లనుచుండును. “ఈ సంగతి యనిరుద్ధులకు దెలియును. ఆయన నడుగవలెను. ఆయన ద్వారకానగరమున నుండును. నే నిచట మదాలసలో నుంటిని” అనును. అనిరుద్ధు డెవడు? శ్రీకృష్ణదేవుని మమముడు. శ్రీకృష్ణుని కుమారుడు ప్రద్యుమ్నుడు. పద్యుమ్నుని కుమారుడు అనిరుద్ధుడు. అ యనిరుద్ధుడు వ్యాకరణశాస్త్రమునందు నిష్ణాతుడట. గోస్వామి చదివి

నది వ్యాకరణము, వేదాంతము. ఈ రెండు తన కభిమాన విద్యలు. రెండు విద్యలకు పరమార్థభూతులైనవారు ద్వారకానగరములో నున్నారు. ఇద్దరును తాతయు మనుమడును. వాగ్దేవి నుపాసించుట లోని చరమస్థితి యనిరుద్ధునియం దున్నది. పరబ్రహ్మోపాసన యొక్క చరమస్థితి శ్రీకృష్ణునందున్నది. తాను ద్వారకకు పోక గిరి ప్రజమునకు పోవు టెందులకు? ద్వారకకు పోవలయునన్న కోరిక యాత్మను పట్టుకొని కూర్చున్నది. గిరిప్రజమునకు పోవలయునన్న కోరిక ప్రాణములను బట్టుకొని కూర్చున్నది. నీవు వేదాంతములను పఠించుము. నీ గురువు శాండిల్యునివంటి మహర్షి కానిమ్ము. -“ఓరి! గోస్వామీ! నీ జీవున కింకను నా పరిపాకము రాలేదు. పరమయోగ్యురాలైన నీ తల్లియొక్క శీలములో విషబిందువు నెలికించిన యా శాకయ్యను జూడుము. వానిమీద పగతీర్చికొనుము. ఓయి! పగ తొలిక మైనది. నీవు యుద్ధ వీరుడవు కావు. వానిని వధించలేవు. వానిని వాగ్వాదమునం దోడింతునన్నచో వాడు అపండితుడు. అచ్చటికిబోయి నీవు వానితో ‘నా తల్లికి ద్రోహముచేసితి’వని యధిక్షేపాక్తులు పలికినచో ‘నూది కొరకు సోదెకుపోయినచో పాతవంతులు బదుటపడి న’ట్లగును. ఓయి! గోస్వామీ! జీవుల కర్మలకు నీవు కర్తవా? పోయి శాకయ్యను చూడ వలెనన్న కోరిక నుపసంహరింపుము. విరమింపుము. ఆ భావమును చంపుము” — అని మాటిమాటికి నతని యాత్మ బోధించుచుండును. అతని మనస్సు మాటిమాటికి వానిని రెచ్చ గొట్టుచుండును. ఆ శాకయ్యను బోయి కలిసికొనుము. నీ తల్లి పరమయోగ్యురాలు. ఆమె జీవితములో నీ మచ్చ కలిగినది. ఆ మచ్చ పోవుటకేమైన మార్గమున్న దెమో! ఉన్నదో లేదో నీకు తెలియదు. భగవంతునకు తెలియవలయును. ఆ మచ్చ నివారించబడుటకు భగవంతుడేమైన త్రోవజూపు నెమో! పాండిత్యము వట్టి పాండిత్యము. పాండిత్యమనగా శిబ్ధార్థ పరిజ్ఞానము. శాస్త్రీయములైన చర్చలను నెరపెడి నెప్పు. నా కది తెలియు నిది తెలియునన్న యహంకారమునకు పట్టు. విషయములు తెలిసి యేమి ప్రయోజనము? చర్చితములై నిర్ధారితములైన విషయముల యందు మనస్సు నిలుపవలయును గాని!

ఇట్లుండగా గిరివ్రజపురాధిపతియైన మగధదేశాధిశ్వరుడైన నహదేవ మహారాజు పట్టాభిషేకము పేర తాను జేయుమహోత్సవము చుట్టు పట్ల రెండు మూడు రాజ్యముల యందున్న మహాపండితుల నందఱను పిలిపించుచుండెను. మవాలనపురము మగధరాజ్యములో లేదు. శాండిల్యుని శిష్యులతో నహ ఆ యుత్సవములకు రావలయునని వార్తవచ్చెను. అచ్చట శిష్యులతో నన్న యొక్క మాటయే కాదు తమ శిష్యుడైన గోస్వామినికూడ తీసికొని రావలయునని వార్తవచ్చెను. పండితులకు రాజాభిషాసము వేరు, శాండిత్యము ప్రదర్శించు స్థానములు పొందుట వేరు. శబ్దవత్తైన నేమి? రాజులకు రాజులకు మధ్యనున్న వైరములతో పండితులకేమి సంబంధము? రాజులు రాజులు యుద్ధమాడుదురు. తాను పాలించెడి రాజ్యమునంగు వారు ధర్మమును నెరపు చున్నచో రాజునందు దోషమేమున్నది? ఈ పండితుడు తానొక రాజ్యమునందున్నాడు. పొరుగు రాజ్యపు రాజునకు తన రాజ్యపు రాజునకు ఎవోధము. ఆ రాజు పండిత స్వామిని చేయుచున్నాడు. ప్రగా నీ కొడకు జుర్రుపెనాడు. నీరాజు నిన్ను వెళ్లవలదనిన పండిత పరిషత్తులు దేనికి? ధర్మనిర్ణయముకొరకు. నీరాజునకు ధర్మముతో సంబంధము లేదా? నీ రాజ్యవార్తవచ్చినచో నతడు రాజుగానుండుటకే పనికిరాదు. ఇవట సంతకంటి గొప్ప విషయమున్నది. శ్రీకృష్ణుడు సాక్షాత్పరమేశ్వరుడు. ఏ రాజు నిన్ను ధర్మ పరిషత్తునకు పిలుచుచున్నాడో యారాజు ధర్మ పరిషత్తునకు వ్యతిరేక. ఆ పరిషత్తునకు నీవు వెళ్లరాదు. ఇది శాండిల్యుని వాదన.

గోస్వామి యనుచున్నాడు! "నభలయందు ధర్మనిర్ణయముకొరకు చచ్చులు జరుగునుగాని, శ్రీకృష్ణుడు పరమాత్మయగునా కాదా యిన్న చర్చ జరుగునా? ఆ నభయందు భగవంతునిగూర్చిన నింద ప్రవర్తిల్లినచో నేను నిరాకరింతును—లేచివత్తును. అంతియేకాని వట్టి ధర్మనిర్ణయము జరుగు నభిలీన కెందుల బోరాదు?

శాండిల్యు డిట్లనెను : "ఓయి! నీకు ధనవాంఛ యున్నదా? కీర్తివాంఛ యున్నదా? ధూర్జటి నీకు తన కొడుకులతోబాటు భాగమును పెట్టుచున్నాడు. నీవును గొంత సంపాదించితివి. నీవు వివాహముడవు కావు. నాలుగైదు సంబంధములు రాగా నేను వివాహము

చేసికొనని నిరాకరించితివి. నీ తల్లిని నీవు పోషించవలసిన యవసరములేదు. అందుచేత నీకున్న ధనము నీకు చాలును. చాలుటయే కాదు. కొల్లలో కొల్లలు. ఇంక కీర్తిని వాంఛించితివా? నశిమ్యుని నన్ను రమ్మనుచు శిష్యులలో నీ పేరు చెప్పబడినది. అనగా గిరివ్రజ పురమునందలి పండిత పరిషత్తునకు నీ పేరు తెలియునని యర్థము. ఇంతయేకాదు, ద్వారకానగరమునందు గూడ నీపేరు రెరుగుదురు. నా నహధ్యాయులు, నాకాపులు, నాగురువులు, నాశిష్యులలో నగ్రేసరుడవైన నిన్ను చారిత్రవేదమందంతటను చెప్పికొందురు. నీకు కీర్తి తక్కువగాలేదు కాని నీవు భిన్నప్రదేశములకు బోయి నీ కీర్తిని నీవు ప్రత్యక్షముగా జూచికొనవలెనన్న కోరికయున్నచో బొమ్ము.”

అనగా, గోస్వామి యిట్లనెను: “అచార్యోత్తమా! నాకు కీర్తి యక్కడలేదు; ధనముకూడ నక్కరలేదు; ఎందుకొ నాకు గిరివ్రజ పురము పోవలయునని యున్నది. అది యిందుకని నెనును చెప్పలేను. తమ రనుగ్రహించిచో వెళ్లిపత్తురు. అజ్ఞుడనైన నన్ను మీరు విజ్ఞునిగా జేసితిరి. నా కర్మవశమువలన నా విజ్ఞులలో నొక లోపము కన్పించుచునే యున్నది. నేనొక ప్రయత్నముమీద నున్నాను. ఆ ప్రయత్నము కొనసాగినచో నా ప్రయత్నముయొక్క చివరిదశయందా లోపము పూర్తియగునేమో యని యాశపడుచున్నాను” అని. గోస్వామి కనులవెంట దాదగా బాష్పములు జారెను.

కాడిత్యుడు శిష్యుని గిరివ్రజపుర ప్రయాణమున కంగీకరించెను. గోస్వామికి ధూర్జటి రత్నావళుల నొప్పించుట దీనికి పక్షరెట్లు కష్టమయ్యెను. రత్నావళి యొప్పికొన్నది గాని ధూర్జటి యిచ్చుకయు నొప్పికొనలేదు. రత్నావళికేయి! జీవితము నుభయుగా గడుచుచున్నది. అదియేలనే! ఆమెకు తన కొడుక గోస్వామి యెంతవాడైనను ధూర్జటి పెద్దకొడుకైన మేధావనువునం దెక్కువ యనురాగము. అతనికి చదువు రాలేదుగాని సామాన్యమైన పరిజ్ఞానము కలదు. వ్యవహార మంతయును తండ్రి గోస్వామివేత చేయించును గాన నతడు పట్టించుకొడు. వ్యవహారము తెలియనివాడు కాదు. లౌకికజ్ఞానముకలవాడే. రత్నావళి యప్పువప్పుడు ధూర్జటితో ననుచుండును. మీరు మేధావనువున కన్యాయము చేయరాదు. అతడు పండితుడుకాక పోవచ్చును.

అందరును పండితులగుదురా? మేధావనువు బ్రాహ్మణుడుగాడు. దురాచారవంతుడుకాడు. అనాచారవంతుడుకాడు. గోస్వామి వివాహముచేసి కోననుచున్నాడు. అతనికైనగాని ఇతనికి చేయనని మీరు పట్టుబట్టుట నా కేమియు చుచిందలేదు. మీ రిద్దరు శండ్రికొడుకులు, గోస్వామి మీకు దయాపాత్రుడు. ఒక దయ కవధియుండవలయును. ఇట్లు నాలుగైదుపార్లు రత్నావళి చెప్పెను. ధూర్జటి వినుపించుకొనలేదు. ఇప్పుడు గోస్వామి యిట్లు పోవుదురనగా రత్నావళి యంగీకరించుట యేలననగా గోస్వామి కొన్నాళ్లు పట్టణమున లేనిచో ధూర్జటికి మేధావనువుమీర నభిమానము కుదురునని తాత్పర్యము. గోస్వామి లేక పోవుటచేత చెడిపోవు వ్యవహార మేమియును లేదు. ధూర్జటితోబాటు రేవతిగూడ గోస్వామి పోవుట కిష్టపడుటలేదు. అమె యనిష్టమున కేమియు హేతువులేదు. తనకు గోస్వామి చక్కగా పరివర్య చేయునని యామె యూహ. మేధావనువు కొంచెము దులిపికొని తిరుగునని యామె యుద్దేశ్యము. అంతయు భ్రాంతియే. ఈ సృష్టిలో భ్రాంతికాని దేది? మరకొకదాని యుం దిష్టమనగా మనకు కలిగెడి యనేక బ్రాంతులలో నొక భ్రాంతియం దధిక భ్రాంతియని యర్థము. చివరికేమైన దనగా గోస్వామి యెవ్వరిచేతను వారింపబడునట్లు లేదు. గురువైన శాండిల్యునిమాటకే పట్టింపులేవాయె. ఈ వ్యవహారము నాలుగైదు దినములు గడచినది. గోస్వామి యెట్లును వెదలిపోవును. తా నంగీకరించలేదన్న యప్రతిష్ఠ ధూర్జటి కెందుకు? “అబ్బాయీ! నీవు వెదలిపోయినచో నీతల్లి నెవరు పోషింతురు” అనుటకు గూడ వీలు లేదు. గోస్వామికి కొంత ధనమున్నది. ఆ ధనముతో నామె సుఖముగా బ్రతుకవచ్చును. అంతియకాక రత్నావళి లేనిచో నిల్లేరును? మేధావనువునకు భార్యయైన వచ్చినచో గొంత జూమకొనవచ్చును.

ఒకనాటి ప్రాద్దుర గోస్వామిని ధూర్జటియే పంపించెను. కొంత విత్తమిచ్చి పంపించెను. అసమగత మొక మారములోనైన తిరిగి తమ్ముని పంపించెను, గోస్వామి రేవతినిగూడ నెప్పించెను. “అమ్మా! నాకు నిజముగా తల్లిని నీవు. రత్నావళికాదు. అమె యూరకే నన్ను కడుపున గన్నది. ఇంకను చాల యున్నవి. నీతో చెప్పుటకు నాకిష్టము లేదు. నేను విన్ను వదలిపోను” అని గోస్వామి గట్టిగా చెప్పెను.

గోస్వామి యిట్లు చెప్పచుండగా రత్నావళి ప్రక్కనే యుండెను. ఇంక
 నెన్నయో యున్నవి యున్నమాట యర్థమేమి? ఇన్నియెండ్లు గడు
 వగా నెట్టి మాట గోస్వామి యిప్పుడు ననలేదు. ఆ మాటలోని యర్థము
 రత్నావళికి మాత్రమే తెలియును. రేపతి యేమనుకొనెను? ఇల్లు
 నడుపుటలో భోజనాది నడుపాయుటలు చేయుటల కొడుకునందరి
 ప్రేమ వెలయుచుంటుంటే నెవ్వడో తెలియకండ రత్నావళి గోస్వామి
 మనస్సును కప్పపెట్టెనని యనుకొనెను. అంతయేకదా! లోకమును
 కొందురు. కాని రత్నావళి మనస్సు చచ్చుకొనుచున్నది. గుండయు పెడే
 లువచ్చును. ఏమిరా? ఈ బిడ్డ తాను తన పనులు ముడిచిపోయినా
 దనుకొనగా నది దైవిమైన యాపని యనుకొని సర్దికొనినాడ. కొనగా
 నిది తన మనస్సులో మాత్రమే బడబాగుగానున్నది. కొనెను గాని
 వాని యుదారమైన మనస్సులో దానికి స్థానము లేదని యనుకొనగా
 చిట్టచివరి కీ నాటికి అత్యురూపమిట్లు నిట్ట నిడివిగా గోచరించినదని
 రత్నావళి మిగుల దుఃఖపడెను. కాని యొక్కటి దైర్యమిట్లు.
 రేపతియందు గోస్వామి నెరవైన ప్రేమ వ్యాధియ దప్పుముగానున్నది.
 గోస్వామి తప్పుకండ తిరిగి వచ్చును. ఎప్పుడు తరువాత తనతడి
 యతని ప్రవర్తన యెట్లుండునో తెలియదు. ఇంకొక్క యానా తెలి
 నది. అతడు వచ్చెడ వెళకు తనదారిని తాను పోయినచో — ఎట్లు
 పోవును? — పోవుట కొక్కటే మార్గమున్నది. ఆ మార్గము పరమేశ్వ
 రునకు తెలిసినది. అది జరిగినచో నెంత బాగుగానుండును. ధూర్జటి
 తనను, తన బిడ్డను నెంత ప్రేమగా చూచుచున్నాడు తానిచ్చెళ్లు
 బ్రతికినది తన బిడ్డకొరకేగదా! ఆ బిడ్డను గూర్చి తన కిప్పుడు
 భయము లేదుకదా! తానెట్లిననిమి? తాను బ్రతికియున్నవాళ్లు తన
 బిడ్డకు తనయునికి మనశ్శాంతియు. ఇన్నాళ్లకు తెలిసినది. ఇతడు
 పవాహము చేసికొనెనట కిదియా కారణము? ఇది కావచ్చును.
 తాను తనదారిని బోయినచో నతని కీ మనస్సంకటము తప్పదు.
 అతడు పవాహమాడును. ధూర్జటి వెడలిపోయిన తరువాత రత్నావళి
 యింటిలోనున్న యందరకు నిచ్చలు బాష్పపరిలులి తనయనాంతయై
 కానిపించెను. వారు గోస్వామి వెళ్లుట దానికి కారణముగా భావించిరి.
 అమె కొంతసేపటికి తన గుండెను తానే నర్దుకొనును. అంతటిబిడ్డ

అంతటికొడుకు దూరదేశము పోగా నెవరు దుఃఖింపరు? గోస్వామి పోయిన దేమి దూరదేశము? నెల దినములలో తిరిగి రావచ్చును. ఈవరకు పోయినచోట్లుకూడ నాలుగైదు దినము లుండివచ్చినవే! ఒకసారి పది దినము లుండివచ్చెను ఒక జీవుడు దుఃఖింపదున్నచో నా దుఃఖముయొక్క లోతు ఆ జీవునకే తెలియవలయును. చూడెడి వారి కా దుఃఖమంత వెక్కిరిముగా నుండ నక్కరలే దనిపించును. ఒక్కొక్కప్పుడు కారణము మిక్కిలి స్వల్పమైనదిగా నుండును.

గోస్వామి వెడలిపోయెను. అది పదిదినముల ప్రయాణము. మూడు దినములైన తరువాత గోస్తనీనది నుత్తరించెను. గోస్తనీనది దాటువరకు సత తెరిగినభాష; గాటికంతనే భాష కొంచెము వేరుగా నుండెను. మరి రెండు దినములు ప్రయాణము చేసిన తరువాత వారు మాటాడెడి భాష మారిపోయినది. అదియు ప్రాకృతమేయైనను అది వేరు ప్రాకృతము. దానిని మాగధప్రాకృత మనవచ్చును. మాగధ ప్రాకృతమనగానే తాను వదలివచ్చిన దేశప్రాకృతముకంటె సధిక సంస్కృత శబ్దములు కలవు. అందు సంస్కృత వ్యాకరణమును పఠించెను. అందు సంస్కృత వ్యాకరణమును పఠించెడివారికి నిన్న ప్రాకృతముల స్వరూపముగూడ చూచాయగా చెప్పచుండెడివారు. గోస్వామి మాగధములో నా. గైదు దినములు ప్రయాణము చేసెను. ఇంక రెండు దినములలో గిరివజ్రపురము చేరును.

ఆ రాష్ట్రముందు ఒక గ్రామములో నొక బ్రాహ్మణుని యింట నాతిథ్యమును స్వీకరించెను. అ బ్రాహ్మణ గృహములోని పరిస్థితులు మిక్కిలి వికటముగా నుండెను. అది కిరాతుల గృహమా, బ్రాహ్మణుల గృహమా యనిపించెను. పట్టి కొరకై కొలవవలె నుండెను. పారు శాక్తేయులా? భోజనశాలయు, దగ్గికుండమున్నది. హోమములు జరుగుచున్నవి. 'అగ్నయేస్వాహ' యని పఠించుటలేదు. భీకర చండినామములతో హోమములు జరుగుచున్నవి. హవిస్సు హయ్యంధులనుబోలుకాదు. గోధుమల యన్నముకాదు. సజ్జల పిష్టాకముకాదు. అన్నియు మాంసపిండములు. ఆ మాంసము కూడ గోమాంసము, మహిషమాంసము. గోస్వామి తలతిరిగిపోయెను. వాని యింట భోజనము చేయుటమా? వలవా? అది యేమి మతము?

మథల వారు బ్రాహ్మణులే! వైదికులే! వారియింట నధ్యయన
 మున్నది. కొడుకు లుపసీతులు. ఒకదానికొకటి లంకె యందుట
 లేదు. వారి ప్రకృతులు తీవ్రములుగా నున్నవి. ఇన్నాళ్లు గోస్వామి
 తన శరీరముయొక్క లక్షణ మెట్టిదో! తన యారోగ్య మెట్టిదో! తన
 శరీర సౌష్ఠ్య మెట్టిదో! ఎన్నడు విచారించికొనిన పాపము బోలేదు.
 నేడు విచారించెను. వారొకవేళ తనను వధించి తన మాంసమును
 చండికి హోమము చేయుదురేమో! అయింట నొక తండ్రి
 యున్నాడు. ఇద్దరు కొడుకులున్నారు. వారు మువ్వరును తన నేమియైన
 చేయదలచినచో తానేమికావలయును? అప్పటికి రాత్రి కొంచెము గడ
 చినది. అందరును భోజనముముందు కూర్చుండిరి. ఈనాటికి తనకాప
 దలేదు. గోస్వామి యిట్లుగొని భోజనముచేసిన తరువాత మరియొక
 చోటికిపోయి పండుకొందమనుకొన్నాడు. వారు పోనిత్తురా? భోజన
 ములో వారు వేడికి నైవేద్యమువేసిన మాంసములే వడ్డించిరి. అప్పుడు
 అనగా నీరటికి సుమారు ఎదువేలనూటయేబదియేడల్ల కొందఱునాడు
 బ్రాహ్మణులు సకృత్తుగా మాంసాహారమును చేసెడివారే! ఇని యింత
 చిత్తవిత్తుగా తినుటలేదు. మరియు గోమాంసము నవివక్షితమైన నర్వ
 మాంసమును తినుటలేదు. ఏదో మాంసమును కొన్నియిండ్లలో తినుట
 కలదు. అది కుండేటిమాంసము కావచ్చును. హరిణమాంసమును
 క్షత్రియులు తినెడివారు. బ్రాహ్మణులు మత్స్యములను తినెడివారు.
 అచారవంతులీరెంటినిగూడ పరిహరించెడివారు. గోస్వామి వానినన్ని
 టిని పరిహరించి తానెదో నాలుగుమెతుకులు గతెకెను. ఇంక నిద్రా
 నమయము వచ్చెను. తననువధించెడి ప్రయత్న మేమియు కన్పించుట
 లేదు. వారు చెవులు కొరికికొనుటలేదు. ప్రక్కచూపులు చూచుటలేదు.
 ఏమియు నెరుగనట్లుండి యర్థరాత్రిమున హఠాత్తుగా వధించుట జరు
 గునా? భోజనానంతరమున గూర్చుండి గోస్వామియు వారును ప్రసం
 గించుకొనుచుండిరి. వాటి మతమునుగూర్చి గోస్వామి ప్రశ్నవేసెను.
 “వారు శాక్తేయులు. ఆ శాక్తేయుముకూడ నొక విలక్షణమైనది. దానికి
 జరాసంధశాక్తేయుమని పేరట. దేవికి పరమపీఠికరమైనది క్షత్రియుని
 యొక్క కపాలము. జరాసంధుడు ప్రభువునుక నట్లుచేయగలిగి
 నాడు. తామెట్లు చేయగలుగుదురు? అందుచేత తమయొక్క కార్య

కలాపములలో క్షత్రియశిరఃకపాలహోమములేదు. ఎవడైన సామాన్య
 క్షత్రియుని వధించి యేమిలాభము? వధించక యేమిలాభము? దేవికి
 ప్రీతికరమైన కార్యముగాదు.” మొనలైన వాక్యములు చెప్పును నా
 గృహ్మణు నవ్యును నిట్లనెను: “మేము నిర్బుచంపి నీ మాంసమును
 హోమముజేయును మునుకొంటివా? మేమట్లు చేయుము. మేము
 గిరివ్రజపురమున కీతలనున్నాము. అపురమున కాతలిదెరవారున్నారు.
 వారు శాక్తేయులుకాదు. పెరునకు తాముకూడ శాక్తేయులమందురు.
 వారు నరమేధముచేయుదురు. అయ్యా! తమపేరు ఏమని చెప్పివారు?
 గోస్వామి యనిగవా! అయ్యా! గోస్వామీ! నేడు భారతదేశమున నొక
 మతమనియున్నదా? ఒక యాచారమని యున్నదా? భిన్న పదేశముల
 యందు భిన్నమతములున్నవి. భిన్న హోమములున్నవి. భిన్నము
 లైన కలాపములున్నవి. పరదేశీయులు చెప్పగా మేము విన్నాము—
 ఇట్టి మేధములు మగధమునందే యెక్కువయని. ఇచ్చటినుండి
 కాశ్మీరమువరకు పదిపదునెరుదేశములు కలవు. ఒక్కొక్కదేశములో
 నొక్కొక్కమతము. ఒక్కొక్క సంప్రదాయము. పెరునకందరును
 బ్రాహ్మణులే. వృత్తులుపృత్తులే! మతములు మతములే! విశ్వానములు
 విశ్వానములే! మేము పరదేశములనుండి యతిథులు వచ్చినప్పుడు
 మాయీ మాంసాది హోమములు చేయుము. కాని మిగు హతాత్మగా
 సంభవించిన యతిథులు, పరిహరించుబయ్యెందుకని నిర్ణీతమైన
 హోమాదులు చేసితిమి. మేము క్రూరులముకాము. మాకిది పరం
 పరయా వచ్చుచున్నది. ఈ మాంసములను మేము కొందుముగాని
 మేమే జంతువులనువంపి మాంసమును ననుకూర్చికొనుము. మాతమ్ము
 డొక డున్నాడు. అతడీ మాంస హోమములను మానివయుడని మాతో
 పోరాడినాడు. మేము సంప్రదాయమును వదలించికొనలేక యనున
 రించుచున్నాము. అతడు మాతో వివాదపడి వెడలిపోయెను. మాకును
 వానిపోయిన దుఃఖముచేత నవ్యునప్పుడి యాచారములను వదలిపెట్ట
 వలయుననిపించును నీకేమియు భయములేదు. సుఖముగా నిద్ర
 పొమ్ము. నీకంతభయముగానున్నచో నీగ్రామమున నీకిష్టమైన చోటికి
 బోయి పండుకొను”మనగా, గోస్వామి యచటనే పండుకొనెను. అతనికి
 విదుతమాత్రము పట్టలేదు.

13

గిరివ్రజపురమున నభలు జరిగెను. శాండిల్యముని రానందులకు పలు మంది పండితులు. పలు మంది మునులు, పలు మంది ఋషులు మాటిమాటికి నడిగిరి. గోస్వామి శాండిల్యుని శిష్యుడగుట యెంతో మనమయ్యెను. ఆ నభలలో నిజానికి గోస్వామికి నెక్కువ ప్రసక్తి లేకపోయెను. అవి ధర్మశాస్త్రముల నభలు. శ్రౌత కర్మలను గూర్చిన నభలు. కాని వైయాకరణుడన్నచో నందరిని గౌరవమే. ఉపనిషత్తు లెరిగినవాడన్నచో చాల గౌరవమే కాని యెవ్వరును పట్టించు కొనుచున్నట్లు లేదు. గోస్వామి కాశ్యపర్కము వేసినది. ఉపనిషద్విద్య యుందింతయనాదరమేవి. అందరును కర్మబద్ధులు. క్రతునివిష్ట బుద్ధులు. స్వర్గగతభావులు. ఇంద్రుడే తిలోకాధిపతి. ఆతనిని మించిన దైవము లేదు. శివకేశవులను చెప్పుదురు. కాని వారికిని ప్రపంచక మునకు నంబందము లేనట్లున్నది. వారిండుని కంటె గొప్పవారగుట నిజమే. రుద్రుడు సత్యకాలమూర్తి. ఆతడు సంహారమున కధిపతి. మానవుడు జన్మమెత్తినది సుఖము లనూభవించుటకు. ఆ సుఖముల నిచ్చువా డింద్రుడు. సుఖములలో పరమోత్తమమైనది స్వర్గసుఖము. అంతకంటె సుఖములేదు. ఆ స్వర్గమున కధిపతి యింద్రుడు. అందు చేత మానవులకుద్దేయు డింద్రుడు. ఆ స్వర్గమును పొందుట క్రతు వులద్వారా జరుగును. అందుచేత శ్రౌతము పరమోత్తమమైన విద్య. ఇది బాహ్యమైన నిర్ధాంతము. అభిప్రాయము. ఇందులో నుండి మరి యొక యుపనిర్ధాంతము బయలుదేరెను. నిజమే. క్రతువులే సర్వ పాదనములు. కాని క్రతువు దేవతలను గూర్చియే చేయనక్కరలేదు.

అంతకుంటే నధికులున్నారు. శివు డున్నాడు. శక్తికలదు. శైవులును పాశుపతులును వారి దైవమునకు శక్తి తక్కువయని యందురు. శాక్తేయులు శక్తికి శివకేశవులు కూడ లొంగిపోవలసినదే యందురు. పరస్పరవాదములు బలియుచుండును.

గోస్వామియొక్క యదృష్టమేమనగా గురువైన శాండిల్యుని ప్రసాదమువలన నిత డుపనిషద్వాది. అచ్చట నుపనిషత్తులను పట్టించుకొనెడివా డెవడును లేడు. వేదము ప్రధానముగా నింద్రుని గూర్చి చెప్పనని, శివునిగూర్చి చెప్పనని. శక్తినిగూర్చి చెప్పనని వాదోప వాదములు జరిగెను గాని వేదప్రతిపాదకమైన వేదము ముపనిషత్తి ధ్ధాంతమని యెవరును వాదించెడివారు లేరు. మరియు యాగములు చేయుటలో చేసెడి కల్యాణములలో నున్న యాచరముల యందలి వాదనలే యధికముగా నుండెను. గోస్వామికి నర్వశ గౌరవముండెను. ఎవరికిని మహారాజు కలెపించలేదు. తత్త్వశాస్త్రములు - మంత్రులలో ఇతరాధికారులలో పత్తురు. నన్నానములు నెరపుదురు. గోస్వామికి గొప్ప వైయాకరణుడని గొప్ప నన్యానము జరిగెను. ఇతనికి నన్యానము చేసినవాడు ప్రతాపసేనుశుని నొక స్వగృహమంత్రీ! ఆయనకు గోస్వామి యందెందుకో యొక యాచరము కలిగెను. వానికి కారణము గోస్వామి యాగవిషయిక విజ్ఞాన విరహితుడగుటయే. ఆ మంత్రీకి యాగము అన్నను శ్రతుష్టలన్నను శాక్తేయమన్నను తలనొప్పి. ఆయన గోస్వామిని తన యింటికి భోజనమునకు రమ్మనెను. ఒక మంత్రి యొక పండితుని తన యింటి కతిథిగా పిలిచినచో నది పెద్ద గౌరవము. గోస్వామి ప్రతాపసేను నింటికి భోజనమునకు బోయెను. ప్రతాపసేనుని భార్యగూడ వృద్ధురాలే! ఆ యింటిలో నింకెవరు నుండినట్లు కన్పించ లేదు.

అతిథ్య స్వీకారానంతరమున గోస్వామి మంత్రీని బలుకరించెను. “అయ్యా! తమకు సంతానము లేదా! ఉన్నచో తమ పుత్రులు దూర దేశములం దుండిరా? వారు సేనాపతులా? రాజసేనను ప్రవర్తింప జేయుచు నెందైననేగిరా?”

ఇట్లతడడుగుచుండగా ప్రతాపసేను డేమియు మాటాడలేదు. ఈ ప్రశ్నల మంత్రీకి కష్టము కలిగించుచుండెనని గోస్వామి యిట్లనెను.

“అయ్యా! క్షమింపవలెను. మీ సంతానము లుప్తమైనదేమో! తెలియక పరామర్శగా నడిగితిని. స్త్రీసంతానమైన నున్నదా?” యని యడిగెను. ప్రతాపసేనుడు దానికిని సమాధానము చెప్పక లేచి నిలుచుండి తన వెంట తమ్ముని గోస్వామికి చెప్పెను. ఇద్దరును సాధోపరిచాగమునకు బోయిరి. అచటకూడ పసతి స్థలములు కలవు.

మంత్రి గోస్వామి నొక గది ముందర నాపయల్లనెను: “పండితుడా! నీవు వయస్సుచేత చిన్నవాడవు. బాలమునివి. నీవు యాజ్ఞికుడవుకావు. క్రతు సందాతలన్నచో నాకు ఖయము. వారి ప్రవర్తన యిట్లుండు ననుటకు వీలులేదు. వారి హోమద్రవ్యము లిట్టివనుటకు వీలులేదు. పేరునకు బ్రాహ్మణులు. కొందరు పాపపతులు. కొందరు గాణాపత్న్యులు. కొందరు రహస్యముగా కాపాలికులు. కొందరు శాస్త్రేయులు. ఆ శాస్త్రేయులలో పలువిధములు. ఇది ద్వాపరయుగాంత కాలము. ధర్మము భ్రష్టమగుచున్నది. నేను నీతో నొక రహస్యము చెప్పెనను. ద్వాపరాంతమున ధర్మము భ్రంశమగుటకు ప్రాగ్భోముల యందు జరగిండును కారణము. ఇది రహస్యము నుమా! నేనిట్లన్నానని తెలిసినచో నా తల తెగిపోవును. స్వర్గముఖము మాట ఇందునకు తెలియును. అచట రంభాహ్మపుర స్సంభోగము కలుగునట. ఇచట నే యాజ్ఞికుడును స్త్రీ సంయోగమును పరిహరించువాడు కన్పించుట లేదు. పురాతనమైన యీ వేదమత మెట్లు నిలువ పెట్టబడునో నాకు తెలియదు. ధర్మమును పేర కుటిలకూర యాగములు చేయబడుచున్నవి. ఈ గదిలో నా కూతురున్నది. ఆమె పేరు నాలాయని. పదు నేను సంవత్సరముల క్రింద నెచటి కొక యోగింటివాడు వచ్చెను. అత డాంధ్రుడట. అతనిని గూర్చి నేనేమి చెప్పవలయును! అప్పటికి నా కొక కొడుకుండెను. తరువాత నాడు చనిపోయెను. నా భార్యయు కూతురైన యీ నాలాయనియు నా చనిపోయిన కొడుకును నొకనాటి మధ్యాహ్నమున శివాలయమునకు బోయిరి. నా కప్పడొక పిచ్చి యొక్కిన యేలగుండెడిది. దానిమీద పోయిరి. మట్ట మధ్యాహ్నమున నా గజము యొక్క మదము వృద్ధిపొంది నా సంసారము నశింపబోవుచుండగా నొక బ్రాహ్మణుడు వారిని రక్షింపెను. అతడు బ్రాహ్మణుడో కాడో! పండితుడు మాత్రము కాదు. క్రతువులు చేసెడివాడు కాదు.

అతని దేమతమును కాదు. అత డహంసావాదియట! అతనిని గూర్చి నా కూతునకు తెలియును. నా కూతురును వాడును పరస్పరము ప్రేమించుకొనిరట. నా కూతును ప్రేమించినవాడు మరియొకడు కలదు. అతడొక సేనాని. నే నీమెను తత్పూర్వమే యతనికిచ్చి పెండ్లి చేసినచో తీరిపోయెడిది. కాన దైవముట్లు సంధానపరుపలేదు. ఆ సేనా పతి పేరు కాలంజరుడు. అత డీ యోగిని వధించుటకు వ్రయత్నంచెను. ఆ యోగి పారిపోయెను. నా కూతురు ఎవాహమును మానెను. ఆమె యెప్పుడు నీ గదిలో నుండును. క్రిందికి రాదు. సివంటి సత్పురుషు లెవరైన వచ్చినచో వారేమైన నామెను మంచి మార్గమునకు త్రిప్పుదు రేమో యని వారిని దెచ్చి యీమెను చూపింతును” అని, ప్రతాప సేనుడు గోస్వామిని లోనికి దీసికొనిపోయెను.

గోస్వామి యా మంత్రయొక్క దుహితను జూచెను. ఆమెకు నలుబది యేండ్లుండవచ్చును. మొదముసం దొక పిచ్చికళ యున్నది. నడుమ నడుమ కన్నులయందు వివేకము కొట్టవచ్చినట్లు మెరయును. ఒకప్పు డున్నత స్త్రీవలె మాటాడును. మరి యొకప్పుడు వివేకిగా మాటాడును. ఒకప్పుడు చురుకుగా గనిపించును. శరీరావయవములు వేగవంతములుగా నుండును. ఇంతలో మన్ను దిన్న పామువలె నగును. మాటాడదు. ఆమె లక్షణము విచిత్రముగా నుండెను. గోస్వామి తా నామెను పలుకరించవచ్చునా? ఆమె నమాధానము చెప్పనా? చెప్పినచో నెట్లు చెప్పను? ఆమె తనంతలాను మాటాడుటలేదు. పలుక రించినను నమాధానములేదు.

ఇంతలో ప్రతాపసేనుడు గోస్వామిని ప్రక్కకుపిలిచి ఇట్లనెను : “అయ్యా! నేనిచ్చటనుండగా నామె మాటాడదు. కనుక నేను క్రిందికి పోవుదును. నీవామెతో మాట్లాడి యామె యేమనునో దయచేసి నాకు తెలియజేయు”మని ప్రతాపసేనుడు వెడలిపోయెను. గోస్వామి మరల వచ్చి కూర్చుండెను. అంతటనితడు ప్రశ్నలువేయుటయు నాలాయని నమాధానములుచెప్పటయు జరిగెను.

గోస్వామి:—ఏమమ్మా! నీవై రాగమునకు హేతువేమి? లోకము మీద నీకెందుకు విరక్తికలిగినది?

నాలాయని:—ఇది ప్రపంచము కాదు. ఇదియొక కపాయిదుకా
ణము. ఇవి రాజ్యములుకావు. ఇవి కబేళాలు. అనగా వధప్రదేశములు.
జరానంధమహారాజు నా చిన్నప్పటి వధింపబడెను. ఆయనను వధిం
చినవారివరో తెలియునా? నీకు తెలిసియేయుండును. నీవు చిన్నవా
డవు. నీకు పాఠికయేండ్లుండునా?

గోస్వామి: ఒకటిరెండు తక్కువకనుండును. దానికేమిగాని
మరి లోకమెట్లుండవలెనని నీయూహ?

నాలాయని:—హింసలేకుండ నుండవలయును. మనుజు
లందరు హింసపరులు!

గోస్వామి:—హింసాపరుడుకానివాని నెవనినైన జూచితివా?

నాలాయని:—చూచితిని. అతడొక్క హింసాపరుడు కాఁపొవు
టయేకాదు. అహింస యతని సిద్ధాంతము. అతని మతము.

గోస్వామి:—అతని స్వదెచ్చటనున్నాడు?

నాలాయని:—నన్నుతడు ప్రేమించినాడు నేనతనిని ప్రేమించి
చితి. ఇతనిని వధించుట కిచ్చట ప్రయత్నములు జరిగినవి. నా
తండ్రి వారిలోనున్నాడని నాకు సంబేధము. అందుచేతనతడు పారి
పోయెను. నాతోకూడ దెప్పకండ పారిపోయెను. నేను విగతభర్తృక
వైతిని. నా బ్రతుకెట్లాయెను.

గోస్వామి:—అయ్యో! నిన్నెంతహింసపెట్టినాడు!

నాలాయని:—అతడు నన్ను హింసపెట్టలేదు. తక్కినవారు
పెట్టినారు.

గోస్వామి:—అదికాదమ్మా! నన్నుడిగిరచో నన్ను హింసపెట్టిన
వాడతడే! ఏలయునగా నీవతనిని ప్రేమించితివి. అతడులేకుండ నీవు
బ్రతుకలేవు. అతడు వెనలిపోయిరచో నీవు బాపపడుమవని యతనికి
దెలియును. అదిన్ను హింసించుటయని యతనికి దెలిసియుండ
వలెను. అతడహింసానిరుడుకదా! నిన్నెందుకు వదలిపోయినాడు?
తనప్రాణములను తాను కాపాడుకొనుటకు బోయెను. అనగా నతనికి
నీయందుకుంటే నీకుజరిగెడి హింసకంటె స్వంతప్రాణములమీద నఖి
మానము. తనసిద్ధాంతమునందుకంటె తనయందే యతనికి మక్కువ
యొక్కువ. ఒకపురుషు డొకస్త్రీని ప్రేమించెననగా తనప్రాణములమీద

కంటే నామె ప్రాణములమీద సధికారులగా ఉండవలెను. అతడు నిన్ను రీతిగా ప్రేమించలేదు. మరియు నింకొకటి చూడుము. తానట్లు లేచి పోయెను. నీవు మంత్రకూతురవు. నీవు లేచినయినతరువాత మీ యెత్తుకు తగనివానిని నీవు ప్రేమించుటవని మీరు నిన్ను హింసించ వచ్చును. బాధించవచ్చును. ఇలామురకు కళంకమువైతిమని నిన్ను వధింపవచ్చును. మీతండ్రి ముచివాడుగనుక నట్లుచేయలేదు. తాను వధింపబడునన్నభయముతో నొకచేత నీవు వధింపబడినను వధింప బడనచ్చునన్న సంబంధమైనచోట నిన్ను పరిత్యజించిపోయెను. అత డహింసావాది యెట్లుగను? ఓయమ్మా! అహింసయనగానేమి? కత్తి పెట్టి యొక జంతువుయొక్కయో మానినియొక్కయో కంఠమును కత్తిరించుటకంటె తమ హింసయా? ఇంక హింసలేదా? ఇప్పుడు నీవు వరించినవాడు నీయెడలచేసినట్ల హింస అనరా? హింసలేక ఇంక న్యస్తి యెట్లుండునమ్మా!

నీవు నీ తల్లిగర్భమున నుడియించితివి. నేను నా తల్లిగర్భమున నుడియించితిని. అందరు తల్లులు తొమ్మిదిమానములు మోసికదా సంశానమును కిందురు! స్త్రీ సంశానమును కదలకుండెంత బాధ పడునని కొందరెక్కువ బాధపడుదురు. లోకమున ప్రతికొన్ని జరిగిన తరువాత నిజమునకు పతి స్త్రీ మతల జట్టుయైతినట్లు భావించును. ఇదియంతయు హింసకదా! అహింస నెవరుచేసిరి? స్త్రీపురుషుల సంగ మమువలన స్త్రీకి గర్భము కలుగుచున్నది అమె ప్రసవించుచేత కలుగు హింస యెంతయుని చెప్పవలయును?

అదియట్లుంచి యీ యోగి యెవరు? ఎచ్చటివాడు? అని యాకారవిశేషమెట్లుండును? నీవారెడివాడవా తీరెడివాడవా? నీ కెందుకు చెప్పవలయుననకుము. అర్చితీర్ప గలుగుటలు విషయము తెలిసినతరువాత తెలియగలిగినవి.

నాలాయని:—అమ్మా! నీవుచెప్పెడిమాటలు కొన్ని బాగుగా లేవుగాని కొన్ని బాగుగనే యున్నవి. శిశువునవహు హింసకాదు. అది యెప్పుడును చేయలేదు. ఒకడింకొకనిని బాధపెట్టినచో నది హింస యగును. రెండవది యెవడైనను తన ప్రాణమును ముందు రక్షించు కొనును. ఒకటి చూడుము-అతడు పారిపోయెను. పారిపోకుండు

నున్నచో నిస్సంశయముగా వధింపబడెడివాడు. అతడు బ్రతికి యున్నచో నన్ను మరలనెప్పుడైన కలసికొనవచ్చును. నీ వాదన నరిగలేదు.

గోస్వామి :—అయినపేరు నేను తెలిసికొనవచ్చునా?

నాలాయని :—అయిన యీ వేళమువాడు కాదు. అయిన యాంధ్ర దేశీయుడు. బ్రాహ్మణుడు.

గోస్వామి :—బాగున్నది పేరుకూడ చెప్పము.

నాలాయని :—అయినపేరు శాక్యనింహుడు.

గోస్వామి :—బ్రాహ్మణుడనుచున్నావు. పేరుచివర నింహశబ్ద మేమి?

నాలాయని :—ఈయవారిలోనే యతడు శాక్యనింహుడైనాడు. ఏమగుచు నియమించుటచేత నందరు నతనిని నింహమన్నారు.

గోస్వామి :—అయినచో నతని పేరేమి?

నాలాయని :—శాకయ్య.

అంతట గోస్వామి నిమేషకాలము దిగ్భ్రాంతిపొందియుండెను. అంతట మరల నిట్లనెను : "అతడు చామనచాయవాడు. అజాను బాహువు. ఇంతజుట్టుకలవాడు. గర్హమును మీరములును పెరిగిన వాడు. వాని నెప్పుడును తైలనంస్కృతములుచేసి యట్టిపెట్టుకొను వాడు. కావిరంగువేసిన పట్టుబట్టలు కట్టుకొనువాడు. అతడన్నము లేకుండ నిరాహారముగ పదిపదేడుదినములుండగలవాడు. అతని కన్నులలో నెఱ్ఱిగీతలుండును. అతనిపాదముల నెప్పుడైన నీవు పరీక్షించితివా? మాయమ్మ పరీక్షించినది. అతనిపాదములయందు శంఖ చక్రములు కలవు. అతడు నవును. లోకమోహనముగా నుండును. నేను మరికొన్ని చెప్పెదను నీవేమియుననుకొనకుము. అతడైనచో నగును. కానిచో కాదు. అతనిని నీవు ప్రేమించితివనగా నిన్నతడు వశముచేసికొనెనని యర్థము. అతడునిన్ను పొందెనని యర్థము. అతడు స్త్రీని తనవశముచేసికొనుటలో నొకమార్గమున్నది. అతనికి స్త్రీయొక్క కళాస్థానములు తెలియును. వాడు స్త్రీనితత్త్వానములయందు న్నృశించుచు. స్త్రీ కరగిపోవును. వానికి వశమగును. ప్రతిసమాధానము చెప్పలేదు. మానవజన్మలో నిదియొక రహస్యమున్నది. శరీరమునందు

కొన్నిస్థానములందును. అస్థానములందొక యొడుపుగా నృశించి నచో, నొకయొడుపుగా వానియందు చక్కిలిగింతకలిగించినచో వానియందు స్త్రీయొకచో స్త్రీనృభావము, పురుషుడైనచో పురుషభావము మేల్కొనును. దాని నెదుర్కొనుట మానవనృభావమునకు సాధ్యము కాదు. అశాకయ్య యీ విషయందు నిష్ఠాతుడు. నీవు చెప్పిన వతనియందు సరిపోవుచున్నవి. నేను చెప్పినవికూడ సరిపోయినచో నిగ్గు విడచి నాతో చెప్పము. నేనతనిని వెనకకొనుచు వచ్చుచున్నాను.

నాలాయని చాలసేపు మాటాడలేదు. గోస్వామి యామెను బతిమాలెను. అతడేనా యని గ్రుచ్చి గ్రుచ్చి యడిగెను. చివరకామె యతడేనని చెప్పెను. చెప్పి యతనిని నీ వెల్లెదుగుదు వనెను.

గోస్వామి :—అమ్మా! నీవు క్షత్రియపు. అతడు బ్రాహ్మణుడు. అతనిని నీవు ప్రేమించుటయేమి? ఈ ప్రేమించుటకు హద్దు పద్దు నుండవలె గదా! ఇతర కులము వానిని ప్రేమించుట యెట్లు? లోకమునందు మనుజులయందు కొన్ని శక్తులందును. శక్తులు రెండు విధములు. ఒకటి లౌకికమైనది. రెండవది యలౌకికమైనది. ఒకరాజు-ఒకమంత్రి-ఒకసేనాని-ఒక పండితుడు. ఒక మహావీరుడు-ఇవి లౌకికములైన శక్తులు. అలౌకికము లెట్లుండుననగా వాడు విభూతిపెట్టి జ్వరాదులు మాన్పించును. వట్టిమేననుండి భస్మమును పుట్టింపఁను. కనులలో కనులుచి చూచి మ్రోకమును గ్రమ్మించును. ఏవియో మంత్రములు చదివి తాత్కాలికముగా లౌకికములైన శక్తులను విజృంభింపకుండ జేయును. ఇవియన్నయు క్షుద్రవిష్యాలు. మహా యోగులుందురు. మహాపాననా పరులందురు. వారుపానించు ద్రవములు వారికి కనిపింతురు. ఇతరుల యాపవలరు బాష్పదురు కొందరు తమ తపస్సుయొక్క యాధిశ్ల్యముచేత లోకము క్షుద్రమని తెలిసి దీనినుండి విరక్తి పొందుదురు. ఒక సేనాపతికిని, సైనికునకును భేదము లేదు. ఒక మహాపండితునకును పది శబ్దముల యర్థము తెలిసిన వానికిని భేదము లేదా! అట్లే యోగశక్తులకును భేదము కలదు. మనకు వివక్షిత తెలియ వలెను. యోగశక్తులు పారలౌకికములైనవి. స్త్రీ పురుష నంగ మాదులు లౌకికములైనవి. ఈ లౌకికములైన వానిని సాధించుటకు పారలౌకికములైన శక్తుల నుపయోగించువాడు నన్నడిగినచో పరమ

తుచ్చుడు. పారలౌకికములైన శక్తులయొక్క పరమార్థ మెచ్చటనున్నదనిగా నిహభౌగవిరమణ మందున్నది. తన పద్ధతున్న రత్నముతో తోట కూరను కొనెడి వానివలె యోగి తన యోగశక్తిని వినియోగించి స్త్రీ నంగమమును సంపాదించుట, నీవు మంత్ర కూతురవు. నీ యెత్తు వేరు. వాని యెత్తు వేరు. ఈ యుపవక్షిత స్త్రీ పురుష నంగమము లోక మునకు. చేటుదెచ్చును. దానిని గర్హించి వివరించుట యెందులకు? అశాకయ్యను నీవు చూచితివి కదా! వాని వయస్సెంత యనుకొందువు?

నాలాయని:—స్వామీ! తమరి వయస్సెంత యున్నదో యతనికి నంతే వయస్సుకొందును.

గోస్వామి:—నా వయస్సు పాతికయేండ్ల లోపు. అత డిచ్చటికి వచ్చినప్పుడు వానికి పలుబదియేండ్లపైనే నుండును. ఈ రహస్యము నాకు తెలియును. వాది ఒక పెద్ద కథ. నేను నీతో నొక రహస్యమును చెప్పచున్నాను. నా కప్పటికి తొమ్మిదేండ్ల, పదేండ్ల! అప్పుడు మధురు కటాక్షమువలన పండితుడను, వివేకి నికూడ చెప్పకచ్చును. అప్పుడు పదియేండ్ల పిల్లవాని కుండవలననే తెలివేటలు కూడ లేవు. నేనును మా తల్లియు పరదలలో గొస్తసినదిలో కొట్టుకొని పోవుచుంటిమి. అతడును పరదలలో డిక్కికొని యొక కొండకొమ్మును పట్టుకొని నిలచియున్నాడు. మమ్మిద్దరను రక్షించినాడు. అప్పు డతనిని చూడవలెను. అతడుపదియేండ్ల వానివలెనున్నాడు. నా తల్లికి మానభంగము చేసినాడు. అమె శిశుమును భంగపరచినాడు. అతడు దర్శిండుడు. తనవాత మేమొక గామమునకు బోయితిమి. అచట నా తల్లి యతని భార్యవలె, నే నతని కుమారునివలె నటించ నొక యర్థ రాత్రిముగ పొరిపోయి వచ్చినాడు. అతని పూర్వచరిత్ర నాకు తెలియదు. దానిని కనుగొనుటకే నేను బయలుదేరితిని. ఇచ్చట వాని తొలిజాడ తెలిసినది.

నాలాయని:— అతడు నీకు గనిపించినచో నేమి చేయుదువు?

గోస్వామి:—నేనేమి చేయగలుగుదునమ్మా! ఏమి చేయగలుగుదును! నిన్నొక సేనాని ప్రేమించెనట. ఆసనము నేను సేనానినైన నైనచో వానిని సంహరింతును. నేను బ్రాహ్మణుడను. ఒక శాస్త్రమును

చదివినవాడను. ఉపనిషత్తులు నేర్చినవాడను. నేను వాని నేమి చేయగలను?

నారాయణి:— మరి వెవకుట యెందుకు?

గోస్వామి:— ఎందుకో మనకేమి తెలియును? ఇంతమంది వండితులు రాగా మీ నాయనగారికి నామీద ననురాగమెందులకు? అదర మెందులకు? అదరము కలిగెను పో! నన్ను తీసికొనివచ్చి నిన్ను చూపించుట యెందులకు? నీవలన వానికథ నాకు తెలియుట యెందులకు? ఇది దైవముచేసిన పని. ఆ దైవము వానిని నాకు గన్పింపజేయునో—కన్పింపజేసి నాచేత వానికి ప్రతిక్రియ చేయించునో! ఆ ప్రతిక్రియ యెట్లుండునో నాకు తెలియును. తల్లీ! నీకొక్క మాట చెప్పెదను. నా కొక్కవిషయము స్ఫురించినది. అతడు నా తల్లిని పాడుచేసినట్లే, నిన్ను పాడుచేసినట్లే తత్పూర్వ మెందరిని పాడు చేసెనో! అతడు నన్నును నిన్నును పదలీసాయి పదుమూడు పదు నాలుగేండ్లైనది. తరువాత నింకెవరిని పాడుచేసెనో. ఇది యంతయు పాపముకదా! నీవు చేసినది పాపము. నీ వతనిని ప్రేమించితివి. వాడు నీ కులమువాడని ప్రేమించితివా? మహాపీడుడని ప్రేమించితివా? వాడు చేసిన యొక చిప్పి యుపకారమునకు వానికి లొంగి పోయితివి. అయ్యో! లోకమున దొకరికొకరుపకారము చేయకూడదా? ఉపకారము జరిగినచోట నెల్ల పరమార్థమైపది స్త్రీ పురుష సంగమమా! నిన్నతడు పెండ్లియాడలేదు. నీ స్త్రీత్వమును భంజపరచెను. నే నొక్కటి యపగెదను చెప్పము. అతనిని నీవు ప్రేమించితి ననుచుంటివికదా! రహస్యమును వాచకండ చెప్పము. అతడు నీ ఉపకారము చేసెను. నిజమే. దానివలన నీకు కృతజ్ఞతా భావము కలిగినది. వానిని పెండ్లిచేసి కొనవలయునని, వానియందు కామసుఖములు పొందవలయునని, వానియందు సంతానమును కనవలయునని నీ కుండెనా? లేదుగదా! వాడు తనయంతట తాను నీ శరీరమును స్పృశించి నీయందు కామోద్రేకమును కలిగించెను. ఆ కామోద్రేకము కలిగిన నిముసములో నీవు నీవర్ణమును, నీకుటుంబ మర్యాదను, నీయాధిక్యమును, నీభవిష్యత్తును సర్వమును మరచి పోయితివి. అనగా అతడు నిన్ను మోసగించెను. సరళజనులకు

శరీరమున్నది. శరీరసుఖమనునది యొకటి యున్నది. తత్సుఖానుభూతి కలిగించుటకు అతని నొనటనే ప్రాధుపాదువలెదు. సర్వపురుషుల కీ శక్తి కలదు. సర్వస్థిల కీవాంఛకలదు. అట్టి సంయోగ మెంత పరీక్షితమై యుండవలెను? ఒకరి నొకరు తాత్కాలికముగ మోహపెట్టి ఋదదలో దించినచో వారు పాపము చేసినట్లు. ఈ పాపములను అత డనుభవించవలెను. అనుభవించును. అతడు చేసిన పాపములు రెండు నే నెరుగుదును. నా విషయములో చేసిన పాపము చాల చెడ్డది. నీ వవివాహితవు కావున నీయెడల చేసిన పాపము కొంత తక్కువది. నాకు నిన్ను చూపించిన భగవంతుడు నాకు వానినిగూడ చూపించును. నాచేత వానికి బ్రతిక్రియకూడ చేయించును.

నాలాయని:— నేను నీవెంట వత్తును. వానిని జూడవలయునని యున్నది.

గోస్వామి:— అనగా వానియందు నీకు మమకారము పోలేదని యర్థము.

నాలాయని:—కాదుకాదు. నీవు కన్పించెడి వరకు పోలేదు. నీవు చెప్పిన మాటలనుబట్టి నా కా మోహము విరిగిపోయినది. అతడెట్టివాడో! తాత్కాలికమైన మోహముచేత స్త్రీలు లోకమునందు భ్రష్టలగుచున్నారు.

గోస్వామి:— నీవు నావెంట రావలదు. నే నతడెచ్చటనున్నాడో కనుగొని నిన్నతనివద్దకు నిస్సందేహముగా తీసికొని పోయెదను.

నాలాయని:— ఇది వాగ్దానమా?

గోస్వామి:— వాగ్దానము. నిన్నేకాదు. సాధ్యమైనచో నాతల్లిని గూడ వానివద్దకు తీసికొని పోవలయునని యున్నది.

నాలాయని:—అయ్యా! నీవు వయసుచేత చిన్నవాడవు. పండితుడవు కావచ్చును. ఎవరో మహా తపస్సంపన్నులు, మహా శక్తిమంతులు, కొన్ని సిద్ధులు సంపాదించినవారు నీ వనుకున్నట్లు చేయవచ్చు నేమో! నీకు సాధ్యమగునా?

గోస్వామి:— అగునని నాకు గోచరించుచున్నది. మాది 'మదాలస' నగరము. నే నింటివద్ద బయలువేరి యిప్పటికి పదునేను దినములైనది. ఈ పదునేనుదినములలో నాకు నాలుగైదు విచిత్రము

లైన యనుభూతులు కలిగినవి. తరువాత రెండు మూడు స్వప్నములు వచ్చినవి. కడచిన రాత్రి సాకౌక స్వప్నము వచ్చెను. ఆ స్వప్నములో మనమిద్దరము మాటాడితిమి. ఇప్పుడేమి మాటాడితిమో అప్పుడదియే మాటాడితిమి. నా గురువు శాండిల్యముని, ఆయన పరమర్షి. ఋషులడవులయందుండురు. నా గురువు సగరమునందుండెను. ఇంతియే భేదము. ఆయనకు నాయందు మహానురాగము. నాకాయన పతతత్త్వమును బోధించినాడు. నిర్గుణమైన పరబ్రహ్మమును జెప్పినగుణమైన పరబ్రహ్మమును నిరూపించిపెట్టినాడు. నేనుపనిషద్వాదినీ-కానీ యా యుపనిషద్వైఖ్యమంతయు నా మనస్సులో, నా యాత్మలో శ్రీకృష్ణదేవుడుగా తాండవించుచున్నది. భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణుడు నాకు బహువిషయములను స్ఫురింపజేయుచున్నాడు. స్వప్నములయందు వెలియించుచున్నాడు. ముందు జరుగబోవునది నాకు నిరూపించిపెట్టుచున్నాడు. ఆ కృష్ణదేవుని నే నింతవరకు చూడలేదు. ఆయన తనమూర్తిని దాచి తనశక్తిని నాయందు వెలియింపజేయుచున్నాడు. అందుచేత నాకు శాకమ్య కనిపించును. నేను వానికి ప్రత్యేకియకూడ చేయగలుగుదును.

నాలాయని : — ఆ ప్రత్యేకియయొక్క స్వరూపమేమి ?

గోస్వామి : — నాకు తెలియదు. ఆత డీరీతిగా బహుస్త్రిలను వంచించెను. ఈ పాపమంతయు అతనిచేత ననుభవింపజేయుటలయును. అతనిచేత వంచంపబడిన స్త్రీల కా పాపము మిగులరాదు. నా తల్లి మహాయోగ్యురాలి. ఆమెను నీవు చూడవలయును. తెలిసాడు మా గ్రామములోగాని, పులిసాడు మా మఠాలసానగరమునగాని సర్వజను లామెను దేవతయనుకొనిరి. ఆమెను నడిమికాలములో సత్యము వంచించెను. పంచించుటయనగా, నామెకు తెలియకుండ కర్మానుభూతి కొరకు శరీరమునంటుకొనియున్న జీవునిలో శరీరసంబంధమైన కామమును ఆతడు శరీరబలముచేత విజృంభింపజేసి యామెచేత నూహింపబడనట్టి, వాంఛింపబడనట్టి యొక దుష్కార్యమును చేయించినాడు. చేయించినాడటకంటె నతడు చేసినాడనుట న్యాయము. ఇట్లు చేసినచో కొంతపాలు స్త్రీకిమాత్రము లేదాయని ప్రశ్నింతువేమో! పశువుకంటె తక్కువవాడు శవముతో నంగమించవచ్చును. మూర్ఖాగ్రస్తు

రాలైన స్త్రీతో సంగమముచేయవచ్చును. అతడు తాను నేర్చిన విద్య
 చేతనో, వానియందు ద్వాపరపురుషుని లక్షణములుండుటచేతనో స్త్రీని
 తాత్కాలికముగ మూర్ఖాగ్రస్తురాలివలెనో, తనయొడలు తాను
 తెలియనిదానివలెనో చేసి యతడు రమించును. ఇచట నొక ప్రశ్న
 యున్నది. అది ఆ స్త్రీయొక్క కర్మలో వ్రాసలేదా యన్నది. కర్మలో
 వ్రాసియున్నదనగా నామెయొక్క జీవనంపుటిలో నొకభాగమని
 యుత్తము. నూటికినూరుపాళ్లు వ్రాసియున్నదనియే చెప్పవలయును.
 ఆ జీవనంపుటిలో నట్టి లక్షణము లేనిచో నట్టి పరిస్థితి కలుగదు. అట్టి
 సంఘటన మేర్పడదు. కాని కర్మయనునది చిత్రచిత్రములుగా
 నుండును. ఒకకర్మ తత్పూర్వకర్మకు ఫలమైనది. మరియొక కర్మ
 అప్పుడే ప్రారంభించును. ప్రారంభించుటకు జీవనంపుటిలో దాని
 కనుకూలమైన కొన్ని లక్షణములుండును. ఆ లక్షణములు కొన్ని
 విస్పష్టముగానుండును. కొన్ని యవిస్పష్టముగానుండును. విస్పష్ట
 ముగానున్న లక్షణములయందు నావ్యక్తియొక్క వాంఛకూడ దాని
 యందనుపక్తమైయుండును. అవిస్పష్టమైన వానియందు ఆ వ్యక్తి
 యొక్క వాంఛ లేదు. అది జరుగును. దాని నావ్యక్తి జాగ్రత్తచేత
 పరిహరింపవచ్చును. వాంఛకలచోట ప్రయత్నముచేత పరిహరింప
 వచ్చును. ఆ జీవున కవిదితమై సంఘటిల్లిన కర్మయందు వ్యక్తికి
 స్వశక్తిలేదు. నీవిషయమున, నాతల్లివిషయమున నె నూహించిన ప్రకా
 రము నీవంటి బహుస్థిల విషయమున నీనడఁపుటనము విస్పష్ట
 విస్పష్టములైన రెండుపద్ధతులచేతను జరిగినది. వారించుటకు మీకు
 శక్తియున్నది; లేదు. ప్రయత్నముచేయవచ్చును; చేయరాదు. ఇది
 యొకానొకకర్మ ప్రారంభించిన నమయము. దానిచేత నొక పాపము
 కలుగుచున్నది. పాపమనగా నేమియునులేదు. ఒక యసత్కార్యము
 జరుగగా దానికి ఫలపతంపర యుదయించుట. పుణ్యపాపములు రెండు
 నింతియే. ఒకకర్మజరుగును. అది నత్కర్మయైనచో పుణ్యము ననుభ
 వించుటకు స్వల్పస్వల్ప కార్యపరంపర ప్రారంభించి తత్ఫల
 కణపరంపర యనుభూతికి వచ్చుచుండును. పుణ్యమునం దెట్లో
 పాపమునం దట్లే. ఇది సుఖదాయి; అది అనుభదాయి.
 పాపమనుటచేత నేదియో యనుకొందుము. దుఃఖము

నొనగెడి ఫలనంపదను నమకూర్చెడి కర్మ. ఈ కర్మను నశింప జేయుటకు మార్గమున్నది. దాని పేరు జ్ఞానము. జ్ఞానము కర్మను నశింపజేయును. నేను పరమాత్మను - అహంబ్రహ్మస్మి అను జ్ఞానము గనుక నుదయించినచో - వానియందు నిష్ఠకుదిరినచో కర్మ నశించును.

గోస్వామి యిట్లు మాటాడుచుండగా గోస్వామి నేత్రములయందొక కాంతి తళతళలాడ నారంభించెను. నాలాయని యతని కన్నులలోనికి జూచెను. నాలాయనికి వాని కన్నులలో నొక బాలుడు - నీల వర్ణమ్ముడు - నవకింకిణీక జాలాభిరామజుగుడు - దిగంబరుడు శార్దూల దివ్యశఖభూషణ భూషితుడు - తలపైని నెమ్మిపెంచుము వాడు - చేతిలో వేణువు కలవాడు - సృత్యము చేయుచున్నట్లు కన్పించెను. ఇవి చాల విచిత్రముగా నుండెను. కన్నెంత? కంటిలో నల్ల పాప యెంత? ఆ పాపలో కన్పించుచున్న యీ మూర్తి యెంత? ఆ మూర్తి సువ్యగింజంతలేదు. కాని యేడెనిమిదేండ్ల బాలునివలె నున్నాడు. అంత యిసుమంతయైన మూర్తిలో నిన్ని కళణములు కన్పించుచున్నవేమి? ఇది యెట్లు? నాలాయనికి తన యొడలు తనకు తెలియుట లేదు. ఇంతలో గోస్వామికి తన యొడలు తనకు దెలిసెను. నాలాయని తన మాటలు వినుటలేదని తెలిసెను.

అతడు నాలాయనితో నిట్లనెను:- “ఏమమ్మా! నీవు సామాన్య రాలవు కావే. నీ వెకతస్మయత్వము ననుభవించుచున్నావు. ఇట్టి నిన్ను వా డెట్లు మోసము చేసెను?” అనగా నాలాయనికి మరల స్మృతి కలిగెను. అతని ప్రశ్నయు మనస్సునకు స్ఫురించెను.

అమె యిట్లనెను:- “అయ్యా, నీ వెవరవు? ఆ కృష్ణు డెట్లుండునో నీకు తెలియునా?”

అని యడుగగా గోస్వామి :- “నాకు తెలియదమ్మా! నే నా ప్రభు దర్శనము చేయలేదు. నేను ద్వారకకు బోవలయునని యనుకొనుచున్నాను.”

నాలాయని “నీ కనులలో నేనతనిని జూచితిని” అని, తాను చూచిన రూపమును వర్ణించెను.

గోస్వామి తలక్రిందులై పోయెను. అతడు నాలాయని పాపములపై బడి “నీకు భగవంతుడు కన్పించెను. అయినకు నీ మీద నెంత

దయ! నీమీద నున్న దయలో స్వామికి నా మీద లేకభాగమైన లేదే! నాకు గనిపించడే” యనెను.

నాలాయని యిట్లనెను :- “అయ్యా! ఏమి మోహము! భగవంతుడు నీలో నున్నాడు. నాలో లేడు. నీలో నుండి నీకు గన్పించుట యెట్లు? బయట నున్నవాడు కన్పించును. లోననున్నవాడు కన్పించునా? అతడును నీవును వేర్వేరునచో నీ కతడు కన్పించును. ఇరువురు నొకటియైనచో కన్పించుట యెట్లు?”

అంతట నిద్దరును చాలసేపు మౌనముగ నుండిరి. కాలము గడచుచుండెను. నాలాయని తండ్రియైన ప్రతాపసేనుడు వారి నిద్దర నచ్చట వదలిపెట్టి తాను వెడలిపోయెను. ప్రాద్దుటిపూట భోజనానంతరమున ప్రాద్దువాటారబోవువేళ ప్రతాపసేనుడు గోస్వామిని నాలాయని వద్దకు తీసికొని వచ్చెను. ప్రాద్దు క్రుంకబోవుచుండెను. ఇంతసేపును వారు గదిలోననే యున్నారు. ప్రతాపసేనుని భార్య భర్తతో నిట్లనెను : “మన మిది యొక క్రొత్త బెడదను కొనితెచ్చుకున్నామాయేమి! వా డా నాడు పిల్లను పాడుచేసెను. ఈమె నేను వానిని తప్ప మరియొకనిని వివాహమాడనని కూర్చున్నది. వాడు యోగినని వచ్చెను. నేడు ఇతడు వచ్చెను. ఇతడు పండితుడని వచ్చెను. అతనినివదలి ఇతనిని పెండ్లి చేసికొందుననునా? కానిచో నప్పుడు వివాహమును పరిత్యజించెను. ఇప్పుడు ప్రాణములే పరిత్యజించునా? అనాడు వాడు తప్పించుకొని పోవుటకు కొటలోని సామాన్యజనులందరు, సేవకులందరు, చిన్న యుద్యోగస్థులందరు వానికి సాయపడిరి ఇతని కట్టి శక్తిలేదు. ఇతడు మనకు ద్రోహముచేసినచో వీనిని మనము శిక్షింపవచ్చును.

అనగా, ప్రతాపసేనుడు :—నీ! నీ! పొరపాటుపడుచున్నావు. అతడు కుఱ్ఱవాడైనను యోగ్యుడు. పతమసా త్వికుడు. క్షుద్రవిద్యలు నేర్చినవాడు కాదు. మహాపండితుడు. నభలకు వేయిమంది పండితులు వచ్చిరి. ఇతని నందరును గౌరవించినవారే. అతడు యాగ తతుడుకాదు. ఉపనిషత్పరమార్థవేత్త. అయినను పోయి చూచివత్తును

ప్రతాపసేనుడు వారున్నగదివద్దకు బోయెను. హఠాత్తుగా లోనికి బోకుండ వా రేమి మాటాడుచున్నారో వినవలయునని తలుపుచాటున నిలుచుండెను. గోస్వామి మాటలు వినపడుచుండెను : “అమ్మా.

నీవంత వివేకవతివి. నీయాత్మలో నింతపుణ్యమున్నది. నీకు భగవంతుని మూర్తి కన్పించినది. నీవు చూచిన మూర్తి నాగురువుకూడ నింత విస్పష్టముగా చెప్పలేదు. నేనే యట్లు భావించలేదు. ఇదియెవరో మహర్షులకు గన్పించవలసిన మూర్తి. ఈ మూర్తినిగూర్చి నేను తరువాత నాలోచించెదను. అదియట్లుంచుము. నీవు నన్నొక ప్రశ్న వేసితివి. వేసితివో లేదో నాకు జ్ఞాపకములేదు. నీవేత నతడెక పాపపుకర్మ నాశం భముచేయించినాడు. కర్మయనగా నేమిటో నీకర్మము చెప్పితినిగదా? ఆ పాపమునుభవించినచో ననుభవించవలెను. లేనిచో జ్ఞానముచేత నశింపజేయవలయును. అయ్యో! తల్లీ! జ్ఞానమిట్లుండునా? రూప నహితముగానుండునా? నా కపగతమగుటలేదు. కాని నాకొకటి స్ఫురించుచున్నది. పాపము ననుభవించనక్కరలేదు. ఎవనికైన నొసంగవచ్చును. పూర్వ మింద్రుని వృత్తానుభవ వధించెను. వృత్తానురుడు బ్రాహ్మణుడు. అతనికి బ్రహ్మహత్యాపాతకమంటుకొనెను. ఆ పాపము క్రూరదండప్రాప్తితమై చీకరివాకిరి జుట్టుతో, దిన్నమొలతో పరమవికారాకారముగా నింద్రునకు గన్పించెను. ఆయన యా బ్రహ్మహత్యామహాపాతకమును మీ స్త్రీలకును భూమికిని మరియెవరికో పంచి పెట్టెను. అదిసాధ్యమైనచో మీపాపము నేను నీనుండి తెలిగించి మరల నతడే పొందునట్లు చేసెదను. ఇది నా దృఢనంకల్పము. ఈ సర్వపాపమును అతడే యనుభవించుగాక! ఇది నీకొరకు చేయుటలేదు. నా కొరకే చేయుచున్నాను. అనగా తెలియునుగదా! నాకు పరమపూజ్యమైన స్థానము చెఱిపోయినది. ఆస్థానమును రక్షింపకొనుటకు చేయుచున్నాను. అర్పామి నాలోనున్నచో మిమ్మందరను మీ మీ పాపముల నుండి తెలిగించెదను. మిమ్ము తక్షించెనను. మీ పాపములన్నిటిని మరల వాడెస్వీకరించునట్లు జేసెదను. నీతో మాటాడుటవలన నా కొక్కటి బాగా తెలిసినది. నా యీ మహాకార్యమును భగవంతుడు నిస్సంగముగా నాచేత ప్రవర్తింపజేయును. ఈ పాపము నతడు స్వీకరించుట యెట్లు? నీవు మనసా నంకల్పింపవలయును. నా కి పాప మక్కరలేదు; అతనిపాపమును వానికే యిచ్చెదను అని నీవు నంకల్పము చేసినచో నతడు స్వీకరించుటనుగూర్చి విచారించును.

ప్రతాపసేను డిమాటలను వినెను. అతనికేమియు నర్థము కాలేదు. మరునాడు గోస్వామితో నాలాయని తాను తన దృఢనంకల్పమును జెప్పెను. తన పాపమును తాను పరిత్యజించుటకు నిర్ణయముగా నున్నది.

14

ఎచ్చటికో పాదమనుకున్న గోస్వామి మరల పదిదినములలో మదాలసా నగరమునకు బోయెను. ధూర్జటి మిక్కిలి సంతోషించెను, అందరును సంతోషించిరి. ఎక్కువ సంతోషించనిది రత్నావళి యొక్క తెయే. గోస్వామికి స్వప్నములు వచ్చుచుండెను. అవి చిత్రచిత్రములుగా నుండెను. భవిష్యత్తులో చేయగలిగినవంతయు విన్నప్త మగుచుండెను. ఒకనా డర్ధరాత్రమున గాఢసుషుప్తిలో నుండగా సతదుత్థలిని మేల్కొలిపి ఈ కథయంతయు చెప్పెను. అమె పాపమును తాను పరిత్యజించునా? ఆ పరిత్యజించుటకు గాఢనంకల్పము చేయునా? అపాపము మఠల శాకయ్యయందే నిక్షేపింతును. అని యామెతో చెప్పెను.

అమె చాల విచారించి, “నాయనా! నాలాయనిగిని నాకును కొంతభేదము కలదు. అమె అతనిని కలిసికొను నాటికి అనధిగత పురుష సంపర్కనే నధిగతపురుష సంపర్కరాలకు. ఈ భేదము మాలో నున్నది. నన్నతడు మోసముచేసిన మాట నిజమే. అప్పుడు నా యొడలు నాకు తెలియని మాట నిజమే. కాని యెదో యొక లోతైనచోట తత్సుఖ వాంఛ నాకు లేదనుటకు లేదు. నా కింతకు పూర్వము లేదు. కాని అతడు దానిని నాయందు ప్రేరేపించెను. నా యం దా వాంఛ నగము

ప్రబుద్ధమై నగము నిద్రితమై యున్నది. నే నీ బ్రతుకు బ్రతుకలేను. నే నాపాపము నావరించుటయు నిన్ను బ్రతికించుటకు, నీకాధారము కలుగుటకు చేసితిని. ఆ పాపము నాశక్కరలేదు. నిలువున నావేహము మాడిపోయినను నరే నేను దానిని పరిత్యజించుచున్నాను. నీవు దీని కొనిపోయి అతని పాపము నతనికిమ్ము. అందులోని కొంతభాగము నాకు మిగిలినచో భగవంతునితో చెప్పము. దాని యశుభాతి నాకు భవిష్యజ్ఞస్థలలో లేకుండ నీ జన్మలోననే నేను దగ్ధమైపోవునట్లు చేయుచునుము. కాని నాకొక వాగ్దానమిమ్ము. నా చారిని నేను పోయిన తరువాత నీవు పెండ్లిచేసికొని సుఖముగా నుండుము. ధూర్జటిని వదలిపెట్టకుము రేవతిని వదలి పెట్టకుము. రేవతి యవధూరాలు. నీవు పెండ్లియాడుము. మేవావసువునకు పెండ్లి చేయుము. మీ యిద్దరి భార్యలు వచ్చి రేవతిని సుఖపెట్టవలయును నీవీ వాగ్దానమును చేసినచో నే నీ పాపమును పరిత్యజింతును. అతనినే యనుభవింప నిమ్ము. అందులో నాకొంత భాగమున్నచో దానికొరకు నేను దగ్ధురాలనై పోయెదను.” అనెను.

గోస్వామి వాగ్దానము చేసెను. ధూర్జటితో నిట్లు చెప్పెను : “నేను రెండునెలలలో వత్తును. నిస్సందేహముగా వత్తును. వచ్చి నేను పెండ్లియాడెదను. మేవావసువునకు పెండ్లి చేసెదను. ఇది శపథము. మీరు నాకు పరునకు మేనమామలైనను నిజానికి తండ్రివంటివారు. నేను మీతో నబద్ధమాడినచో భగవంతుడైన శ్రీకృష్ణదేవుని శపచారము చేసినట్లు.

గోస్వామి మరల నింటినుండి పోవుచుండగా ధూర్జటి, రేవతి, యతని యిద్దరు తమ్ములు కన్నీరు కార్చిరి. చాల దుఃఖపడిరి. అతడు వారి నోదార్చెను: — “మీకు భయమక్కరలేదు. నేను నిస్సందేహముగా తిరిగి వత్తును నా కొక మహాకార్యమున్నది. ఆ కార్యమును చేసి తిరిగి వత్తును.”

అయింటిలో కంటి వెంట తడిబెట్టనిది రత్నావళి యొక్కతయే. కాని వారు దుఃఖించుచుండగా నయిన నామె దుఃఖపడుట లేదు. అమె యొక శిలావిగ్రహమాయెను. చూచెడివారాశ్చర్యపడిరి. ఈకొడు కొంత మహానుభావుడు. అమె యెంత మహానుభావురాలో !

గోస్వామి యింటినుండి బయలుదేరి వెడలిపోయెను. అతని పద్ధతి యేమో తెలియుటలేదు. ఒక నందేహములేదు. ఒక విచారణ లేదు. హిమాలయ పర్వతములన్నియు తనకు తెలిసినట్లు తదుపత్య కలయందు తనకు సర్వధా పరిచితియున్నట్లు, ఆ ప్రాంతములయందెన్ని దేశములున్నవో యన్నిటిని తా నెరిగినట్లు. ఆ గ్రామమునకు పోవుటకు కొండలలోనుండి మార్గము. అచ్చట వాగున్నది. ఇచ్చట నదిని తరించవలయును. ఆ గ్రామ మిచ్చటి కింతదూరముననున్నది. ఆ గ్రామములో నా గృహము నందు మలుపు తిరిగినతరువాత నాల్గవ యిల్లు. ఆ గుహలో నా ఋషి తపస్సు చేసికొనుచున్నాడు. అనాటి కానత్రమునం దొక పురుషు డా వేళకుండును. ఇట్టి విచిత్రమైన యభిజ్ఞానముతో నంచరించుచుండెను. “అయ్యా! ఎచ్చటికి బోవుచున్నారు?” “ఆ గ్రామమునకు బోవుచున్నాను.” “అచ్చట నెవరి నైన నెరుగుదురా?” “ఎరుగుదును.” “వారి నామధేయము?” గోస్వామి నామధేయమును జెప్పెను. “ఏమిపనిమీద పోవుచున్నారు?” గోస్వామి చెప్పెను. వారు నొత్తిడి చేయరుగదా! ఏదో రహస్యము కాబోలు! అని వా రూరకుండురు.

గోస్వామి ప్రథమకః—హిమాలయ పర్వతములో పశుపతియాలయమున్నది. ఆ అలయమునకు వెనుక కొన్ని గుహలున్నవి. ఆ గుహలోనికి బోయెను. ఆ గుహలో నొక మహర్షి కూర్చుండి తపస్సు చేసికొనుచుండెను. ఆ తపస్వి గోస్వామిని చూచెను.

తపస్వి:— “రండి! రండి! మీకొరకే ప్రతిక్షించుచున్నాను. మీకేమి కావలయును?”

గోస్వామి:—మహర్షీ! పూర్వము దేవేంద్రుడు తన బ్రహ్మహత్యా పాతకమును పంచిపెట్టినాడు. అది యెట్లు సాధ్యము?

తపస్వి:— వారిమీద నింద్రునకు సర్వాధికారమున్నది అయిన త్రిలోకాధిపతి గనుక. ఒక తండ్రి యున్నాడు. అతనికి గొంత యప్పన్నది. నలుగురు కొడుకులకు నాల్గు భాగములుగా పంచియిచ్చెను. నలుగురకు నాల్గు బాధ్యత లప్పజెప్పెను. వారు కాదనుటకు విలులేదుకదా! అ రీతిగా నింద్రుడు చేసినాడు.

గోస్వామి:—అదినరే! పాపమునునది జీవునంటుకొని యుండును. ఇది నేను వానికిచ్చితి ననుటతో నరిపోవునా? ఆ జీవుడు తన క్రిందివాడగుటతో నరిపోవునా? అతలివారు మేము దీనిని పరిగ్రహింపమున్నచో నేమిచేయవలెను? కొందరు కొడుకులు తండ్రి యిచ్చిన ఋణముల నంగీకరించక పోవచ్చును. ఒకడు నా కి ఋణములతో ప్రసక్తిలేదు. నేనుపోయి నన్యనింతుననవచ్చును.

తపస్వి:— ఆ పాపముల జేయునతడు, స్వీకరించునతడు. నిద్దరు నంగీకరించవలయును. అంతటితో నరిపోలేదు. దానికి కొన్ని హోమములున్నవి. కొన్ని అథర్వమంత్రము లున్నవి. స్వీకరించువాడు తానొక దీక్షను పొందవలయును. ఆ హోమములు చేయవలయును.

గోస్వామి: - ఇందుడున్నాడు. పాతక మాచరించినది. యింద్రుడు. పంచపెట్టబడినవారికి నీ పాతకమునకు సంబంధము లేదు. ఒక పురుషుడున్నాడు. పదిమంది స్త్రీలను పాడుజేసినాడు. ఆ పురుషుడు పాపము జేసినాడు. ఆ స్త్రీలకును పాపమున్నది. ఈమె పాపము నా స్త్రీలు వానికి సంక్రమింపజేయు నెంచుచున్నారు. అతడు స్వీకరింపవచ్చునా? అతడెక్కడు హోమములనుజేసి తానీ పాపములను సంక్రమింప జేసికొనగలడా!

తపస్వి:— కలడు. ప్రధానముగా పాపములను స్వీకరించెడి వానిమీద నాధాతపడి యుండునుకదా! అతడు స్వీకరింతునన్నచో నభ్యంతరమేమున్నది? అతడే హోమములు చేయవలెను. కాని యిందులో నొక విషయమున్నది. ఈ హోమములను జేయించెడివాడుండవలెను. ఇంద్రునకు బృహస్పతి చేయించెను. అప్పటికి బృహస్పతి బ్రహ్మచారి. నాటికి స్త్రీకామన లేనివాడు. అట్టివాడు కావలెను. మరియు వాడు బ్రహ్మవిద్యావేత్త కావలయును. హోమములు జరిగినవ్నాళ్ళు తనయందు నర్హకర్మ ఫలదాతయైన యీశ్వరు ననుసంధానముచేసికొనవలెను. అయనుసంధానమునందు సంక్లేధము జరుగరాదు. కర్మఫలదాతయైన యీశ్వరుడు వానియందుండును. అతనికది సాధ్యమగును. స్వీకరించెడివాడు 'మమ' 'స్వీకరోమి' 'మయిస్వాహ' మొదలైన శబ్దముల నుచ్చరించుచుం

వలెను. 'కర్మఫలదాతస్వాహ' యన్నప్పుడెల్ల నతడు హోమము చేయుచుండవలెను.

గోస్వామి:— అ మంత్రములు నాకు మీరు చెప్పవలయును.

తపస్వి:— నీవిచట నాల్గుదినములుండవలెను. కర్మకాండ యంతయు నిరూపించి చెప్పెదను.

గోస్వామి:— నాయందు తమకింత యనుగ్రహమెందుకొ నా కవగతమగుటలేదు.

తపస్వి:— ఓయీ! ఇందుడు తన బ్రహ్మహత్యాపాతకమును పంచినదెప్పుడో నీకు తెలుసునా? అది యనేకకల్పములక్రింద జరిగినది. అనాడు బృహస్పతి యెట్లుంటెనే నీవట్లుంటివి. కర్మఫలదాత యైన యీశ్వరుడు నీయందావేశించియున్నాడు.

గోస్వామి:— తమరికెట్లు దెలియును?

తపస్వి:— నే నెచ్చట నుంటినని నీకెట్లు దెలియును?

గోస్వామి నాల్గుదినము లెచ్చటనుండి హోమద్రవ్యములు శ్రవ్యవలసిన కుండిమును, హోతయు నుద్ధాతయు కూర్చుండవలసిన స్థలములు, కావలసిన సంభారములు నత్వమును దెలిసికొనెను. మంత్రములు స్వాధ్యాయముచేసెను. అయిదవదినమున నచ్చటి నుండి వెడలిపోయెను.

ఏనాడు నిరాలంబయి పూరుపేరుగల గీలా శాకయ్యతో నర్థ రాత్రమునందు తదుపన్యాసానంతరమున శిష్యులు దవ్వుగానుండగా మాటాడి 'నీ పేరిదియో నీ వేశమేదియో నీవు విడిగా పత్రముమీద వ్రాయుము. నేను విడిగా పత్రముమీద వ్రాయుదును. సరిపోయినచో నీవు నా భర్తనని ప్రసంగము చేసెనో యానాటికిది దినములక్రింద శాక్య సంహుడున్న గదిలో గోస్వామి ప్రత్యక్షమయ్యెను. శాకయ్య యొక్క నలుగురి శిష్యుల నెట్లు తప్పించి కొనెనో ఆ లోని కెల్లెగనో! బ్రహ్మకు తెలియవలెను. అతనిని జూచి శాక్యసంహుడు నివ్వెర పోయెను. నీవెవ్వతవు? ఇచ్చటి కెట్లు వచ్చితివని యడిగెను.

గోస్వామి యిట్లనెను:— నా పేరు గోస్వామి. నా తల్లిపేరు రత్నావళి నేను నీలాచల గ్రామమునుండి వచ్చితిని. నేను నీకు గుర్తున్నానా? అది పదునేనేండ్ల క్రిందటి మాట.

శాకయ్య:—అగును. గుర్తున్నావు. పెద్ద వాడైనావు. నీతల్లి కేమముగా నున్నదా?

గోస్వామి:—అన్నది. నన్ను నీ దగ్గరకు పంపించినది.

శాకయ్య:—ఎందుకు?

గోస్వామి:—అమెను నీవు పాపములోనికి దించితివి అమె యా పాపమును పరిత్యజించవలచుచున్నది. ఒక గడ్డు సమయములో కృతజ్ఞతా భావముచేత నామె మనస్సు దమ్ముకొని యుండగా నీవు స్త్రీశరీర గతనంధులు, కళాస్థానములు తెలిసిన వాడగుటచేత నామె యంగీకారము లేకుండ నామె జీవునిలోనున్న స్త్రీ భావమును శరీరముద్వారా ప్రబుద్ధము చేసి యామె యొక్క శీలభంగమును గావించితివి. అస్థితిలో పాపముచేసిన వాడవు నీవు. అమె పాపము చేయలేదు. అమె పాపము చేయునట్లు చేయబడినది. అమెకు మాత్రము దానిపైన బాధ్యతలేదా యనగా నున్నది. అది స్వల్పము. నీది యధికము. ఆ స్వల్పమును నీవు స్వీకరించినచో నామె యుత్తమ లోకములకు బోవును. ఆ యల్పమైన పాపమును నీవు స్వీకరింపు. మని యడుగుటకు నన్ను పంపించినది

శాకయ్య:—నే నిచ్చటనుంటిని నీకెట్లు దెలియును?

గోస్వామి:—కడచిన పడుమూడు పత్తిరములనుండి నిన్ను వెదకుచున్నాను. నేనేకాదు నీ కొరకు చాలబండి వెదకుచున్నారు.

శాకయ్య:—నేను పాపపుణ్యముల నంగీకరించను. అవిలేవు.

గోస్వామి:—మరియు నయము. లేనివానిని స్వీకరించితి ననుటలో తప్పేమియున్నది?

శాకయ్య:—అట్టినచో స్వీకరించితిని.

గోస్వామి:—స్వీకరించితి నంటివి కదా! అ మాటనుండి తొలగవుకదా!

శాకయ్య:—నే నెప్పుడు నబద్ధమాడ లేదు.

గోస్వామి:—పాపపుణ్యములు లేవు కదా! అబద్ధమాడినచో తప్పేమి? అది పాపహేతువనియే కదా!

శాకయ్య:—కాదు. నావద్ద కొన్ని శక్తులున్నవి. నేనబద్ధమాడినచో నా శక్తులు నా నుండి తొలగిపోవును. అందుచేత నబద్ధమాడను.

గోస్వామి:—ఒక శక్తి తొలగిపోవుటకు నబద్ధమాడుటకు గల సంబంధమేమి? అబద్ధమాడినచో నా శక్తి యేల తొలగిపోవలెను?

శాకయ్య:—పెద్ద ప్రశ్న వేసితివే! నే నింతవరకూహించలేదు. నిజమే.

గోస్వామి:—అబద్ధ మాడుటవలన నొక పాపము సంభవించును. ఒక దోషము కలుగును. పరమేశ్వర స్వరూపమైన ధర్మమునందు దోషము కలుగును. ఆ యొకానొక ధర్మమునకు, నీ శక్తికి సంబంధమున్నది. నీ యందు కొన్ని శక్తులున్నవి. అవి యెట్లు కల్గినవి? వానికి రూపము కలుగుట యెట్లు? శూన్యమైన స్థలమునుండి విభూతి పుట్టింతువు. అచట విభూతి యెట్లుద్భవించినది? ఇచట రెండు విషయములున్నవి. దృశ్యము, అదృశ్యము. అదృశ్యమునుండి దృశ్యము కలుగుచున్నది. దీని వెనుకనున్న యాధారమేమి? ఒక మంత్రము. అదృశ్యమనగా పరమేశ్వర సత్యమైన యొక ధర్మము. ఆ ధర్మము మంత్రక్షరములయం దారోపింపబడినది. అనగా శబ్దముకాని యొక ధర్మము. ఒకశక్తి శబ్దమయమైనది. ఆ మంత్రమువలన దృశ్యము కలిగించుచున్నది. అనగా దానికి రూపము కలిగించుచున్నది. అనగా పదార్థము సంభవించుచున్నది. తొలుత నశబ్దమైనది నశబ్దమైతైనచో అపదార్థమైనది పదార్థమగుచున్నది. ఇట్టిచే పాపము. అది కనిపించదు. ఫలించును. అదృశ్యమున శబ్దము నపదార్థమైనది నశబ్దమై దృశ్యమై పదార్థముగా పరిణమించుచున్నది కనుక పాపమున్నది. దానిని నీవు స్వీకరింతునని వాగ్దానము చేసెతివి.

శాకయ్య:—ఓయి! గోస్వామీ! నీ వెంతశాడవైనావు! ఆనాడు మందమతి వనుకొంటిని. నీ తల్లి నీకు చదువు చెప్పించినదా?

గోస్వామి:—కాండిల్గుడన్న యొక మహర్షి నాకు గురువు.

శాకయ్య:—సరే! ఆ తల్లి యొక్క పాపమును నేను స్వీకరింతును. నీకు గావలసిన దింతియే కదా! ఇంక నీవు వెడలిపోవచ్చును.

గోస్వామి యచ్చటనుండి కదలలేదు. శాకయ్య యతనిని పొమ్మనెను. గోస్వామి యిట్లనెను: “నే నా పాపమును స్వీకరింతుననుటతో సరిపాలెదు. ఎందుచేత? నీవు మంత్రము నుచ్చరించినపుడు

కదా యా భస్మము కన్పించినది. అట్లే నీ వా పాపమును స్వీకరించుటకు కొన్ని మంత్రములున్నవి. కొన్ని హోమములున్నవి. వానిని చేసినగాని నీ వా పాపమును స్వీకరించుట పూర్తికాదు.

శాకయ్య:—నాకా హోమములు తెలియవు. నాకా మంత్రములు రావు.

గోస్వామి:—నా కా మంత్రములు వచ్చును. నా కా హోమములు తెలియును. నీ చేత చేయింతును.

శాకయ్య:—నేను చేయను. చేయుట నాకు సాధ్యముకాదు.

గోస్వామి:—చేయనిచో నీవబద్ధ మౌనవాడ పగుదువు. నీకున్న శక్తులన్నియు నేడే యంతర్హితములగును.

శాకయ్య:—కావు.

గోస్వామి మరల 'రేపురాత్రికి వత్తు'నని వెడలిపోయెను. వెడలి పోవుచు నిట్లనెను : "నీవే నిర్ణయించుకొనుము. నీ శక్తులన్నియు నేటి నుండి పని చేయవు. నీవు హోమముల కంగీకరించినచో మరల బనిజేయుటకు ప్రారంభించును."

మరునాటి రాత్రి మరల గోస్వామి వచ్చెను. "ఏమి! హోమములు చేయుట కంగీకరింతువా?" అని ప్రశ్నించెను. శాకయ్య తల వంచుకొని యంగీకరింతుననెను.

గోస్వామి:—పాపమని యున్నదా?

శాకయ్య:—ఊన్నట్లే యున్నది.

గోస్వామి:—నీ మతమేమి?

శాకయ్య:—అహంస.

గోస్వామి:—అహంసచేత నిట్టి శక్తులు గలుగునా?

శాకయ్య:—కలుగవు. అది వట్టి మానసికమైన వ్యవహారము. అది వట్టి దయాలక్షణము. దయచేత శక్తులు కలుగవు. మంత్రములచేత కలుగును.

గోస్వామి:—హోమము లెప్పు డాతంభంతము?

శాకయ్య:—నీ యిష్టము. కాని యిచ్చట చేయుటకు ఏలులేదు. ఎన్నాళ్లు చేయవలయును?

గోస్వామి:—ఎన్నాళ్లో కాదు. ఒక్క యర్ధరాత్రమున ప్రారంభించవలయును. తెల్లవార వరకు బూర్తియగును.

శాకయ్య:—ఇచ్చటనే చేయవలయునా? చేయనగునా?

గోస్వామి:—ఇచ్చట కాదు రాజధానియందు చేయవలయును. అన్నియు నే నేర్పాటు చేసెదను.

శాకయ్య:—నే నీ నగరమును వదలిరాను!

గోస్వామి:—పొరపాటుపడు చున్నావు. నీ శిష్యులు నీ ప్రతిష్ఠ నీ యూరిలోననే నిలిచి యుండుటకు వాంఛించుటలేదు. వారు నిన్ను రాజధానికి తీసికొని పోనె. చుచున్నారు. తీసికొని పోదురు. నీకు తప్పదు. మహారాజు జితేంద్రుని పాండవులకు మిత్రము. ఆయన నిన్ను చూడవలయును. నీవు బుద్ధావతారమని యాయన గ్రహించ వలయును.

శాకయ్య:—నేను బుద్ధావతారమునా?

గోస్వామి:—ఆ సంగతి తరువాత చెప్పెదను. నీవు రాజధాని నగరము చేరిన తరువాత నేను నివద్దకు వత్తును. హోమ సంభారము లన్నియు సిద్ధముచేసి యుండెదను. రాజధానిలో నీ కొక యువ్యాన వన మధ్యమున వనతి సృష్టించుట ఆ యువ్యానములోని కెక్వరి కిని ప్రవేశముండదు. నీ శిష్యులకు గూడ ప్రవేశముండదు. అచట నొక పెద్ద సౌధమున్నది. ఆ సౌధములో నీ వుండువు. హోమము లచ్చట చేయవలయును.

శాకయ్య:—అదిటికి నీ వెల్లు రాగలవు?

గోస్వామి:—ఇదటి కెట్లు వచ్చితని? అట్లే వత్తును.

శాకయ్య:—అది యింత కెక్కున్నది?

గోస్వామి:—గీలాయు యొక స్త్రీని నీ వెరుగుదువా? తరువాత నామె తన పిరును నివాలంబయి చూర్చుకొన్నది. ఆ స్త్రీ నిన్నొక దినమున కలిసికొనును. ఒక బట్టపూట కలసికొనును. ఆమెను నీవు పంపివేయుము. ఆ తరువాత నాల్గు దినముల కామెను రాజధాని నగరమున సత్యరాత్రమున నా యువ్యానమునలో వచ్చి కలిసికొను మని చెప్పుము. ఆమె నిన్ను కలిసికొన్న తరువాత రెండవ దినమున నిచట నున్న మహాసంపన్నులైన నీ శిష్యులందరు నిన్ను రాజధానికి

దీసికొని పోదురు. ఇది దిలహరి నగరము. ఇచట సేనానులున్నారు. గొప్ప గొప్ప వారున్నారు. కాని యందరకును ప్రాముఖ్యము లేదు. రాజధానిలో నున్న యధికారులకున్న ప్రాముఖ్యము వీరికి లేదు. నీ ద్వారా వారందఱు ప్రాముఖ్యము నంపాదించునెంచు చున్నారు. నీచేత రాజ దర్శనము చేయించి మహారాజుకు నీకు శిష్యుని చేయించి వారు నీకు ప్రథమ శిష్యుఁడు. తనక రాజధానిలోనున్నవారి ప్రాముఖ్యము తగ్గించి నీ ద్వారా వారు నర్వ రాజ్యకాత్యములను తమ చేతులలోనికి తెచ్చుకొనుటకు పెద్ద ప్రయత్నము చేయుచున్నారు. అది నీకు తెలియదు. నీకు తప్పదు.

శాకయ్య :—ఓయి ! గోస్వామి ! నీ వెవ్వడవు ? నిజముగా నా రత్నావళి కుమారుడవేనా ? అనాటి నీ మంచమతి యెక్కడ ? ఈనాటి నీ తెలివి యెక్కడ ? ఇవి యన్నియు నీ కెట్లు తెలియును ?

గోస్వామి :—ఓయి ! అది యంతయు నెందులకు ? నేపాల రాజయిన జితేంద్రుని పాండవులకు స్నేహితుడు. పాండవులు శ్రీకృష్ణ భక్తులు. నీవు కృష్ణ విరోధి. నా మాట విని నీవు జితేంద్రుని మహారాజును నీకు శిష్యునిగా జేసికొనుము. శ్రీ కృష్ణుడు హంసావాది. నీవు అహంసావాదివి. కొరవులను పాండవులను యుద్ధము నుపేక్షించుచున్నది. అది పెద్ద హింస. ఆ హింసలో నేపాలదేశపురాజు పాల్గొన బోవుచున్నాడు. నీ వతనిని వారింపుము. ఇది నీ కిష్టమేగా ?

శాకయ్య :—నా కిష్టమేగాని నీ మాటలను నీవేనకొలిపి నాకు భయము చేయుచున్నది.

గోస్వామి :—నేను వెలివిపోవుచున్నాను. నేను పురల నిన్ను రాజధానిలో నీకు ప్రత్యేకింపబడెడి యుద్ధానవన సాధములలో కలిసి కొందును. కాని నాకింకొక వాగ్దానము చేయవలయును.

శాకయ్య :—చేసెదనుగాని చేసినంతనే వచ్చెడు బాధ యిదియే కదా ! అ మాట నేను నిలబెట్టుకొనవలయును. నిలబెట్టుకొలేనిచో నాయందున్న శక్తులు పోవునట్లున్నవి. అవి పోయినచో నే నింక గురువునేమి ?

గోస్వామి :—నీ వూహించగలుగుదువని నేననుకొనలేదు. నీకు గూడ నూహశక్తియున్నది. చూచితవా ! నీవు గురువగుటకు నీ కల్ప

శక్తులు కావలయును అవి నిలబెట్టుకొనుట కబద్ధమాడరాదు. అబద్ధ
 మాడినచో పాపము వచ్చును. పాపము కలిగినచో శక్తులు పోవును.
 శక్తులు పోయినచో గురువవు కావు. కాకపోయినచో నీ యహంసా
 సిద్ధాంతము వమ్మయి పోవుచున్నది. శ్రీ కృష్ణ విరోధము వ్యర్థమై
 పోవుచున్నది. ఇదియంతయు నెట్లున్నది. ఇదియొక పథకము. దీని
 యందు భిన్నాంశము లున్నవి. ఒకవాని కొకటి యతికి యున్నవి.
 నృష్టియనగా సూక్ష్మములో నింతియే. నరే దానికేమి! నాకు వాగ్దానము
 చేసెదవా?

శాకయ్య :— వాని స్వరూపము తెలియకుండ నెట్లు
 చేయుదును ?

గోస్వామి :—వాని స్వరూపము వేరేలేదు. అదికూడ నిట్టిదే.
 నీవు నా తల్లినివలె పలుమంది స్త్రీలను పాడుచేసితివి. ఇట్లే పాడు
 చేసితివి. వారిలో కొందరు నా తల్లివలెకాదు. వారవివాహితలు. అవి
 యన్నియు పాపములు. ఇది యొక్కవ పాపమో, యవి యొక్కవ
 పాపములో నాకు డెలియదు. వారియందరి పాపములను గూడ నీవు
 స్వీకరించినచో వాతందరుకూడ నీవలన సంప్రాపించు నధోగతులకు
 బోరు.

శాకయ్య :—నేను వారిపాపములను స్వీకరింపవలసిన యవ
 నరము లేదు.

గోస్వామి :—గీలా జ్ఞాపకమున్నదా ?

శాకయ్య :—అమె యెవ్వరో నే నెరుగను.

గోస్వామి :—నాలాయని జ్ఞాపకమున్నదా ?

శాకయ్య :—జ్ఞాపకమున్నది. అమె గిరివ్రజ పురమునందలి
 మంత్రి కూతురు.

గోస్వామి :—శీలావతి జ్ఞాపకమున్నదా ?

శాకయ్య :—శీలావతియా! శీలావతియా! అవు నామె మా
 స్వగృహమునందలి చతుర్థకులజురాలు.

గోస్వామి :—నీ వచితుండి పారిపోయి వచ్చినప్పు డామె
 గర్భవతి.

శాకయ్య :—కావచ్చును. ఓయీ! నీ వెవడవు ?

గోస్వామి :—శాలావతి జ్ఞాపకమున్నదా ! రత్నావళి జ్ఞాపకమున్నదా ? నాలాయని జ్ఞాపకమున్నదా ! గీలా జ్ఞాపకములేదా ! వారందరు గీలాకు పూర్వలు. పూర్వలు జ్ఞాపకముండి పరజ్ఞాపకము లేకపోవుటేమి ? భోటియాల యడవిలో తిలిప్పయన్న యోషధికొరకు తిరిగితివి. వేయియేండ్లు బ్రతుకవలెనని. ఎందుకయ్యా యనగా నింక నుమారు నలుబది యేబది యేండ్లలో ద్వాపరయుగము గడచి పోవును. కలియుగము వచ్చును. కలియుగము పదకొండు సంవత్సరముల వందల సంవత్సరములు గడచిన తరువాత బుద్ధుడుదయించును. ఆయన యుదయించువరకు నీవు బ్రతికియుండి యీ సంప్రదాయ మతని కప్పజెప్పి వెళ్లవలయునని. ఓయీ ! ఆ బుద్ధుడు నీవలె దొంగకాదు. జూరుడుకాదు. అతడు నిజముగా భగవదంశ సంభూతు డగును. అతనిని బండితు లాశ్రయింతురు. అతని మతము జగ ద్విఖ్యాతమగును. వానికిని నీకును బోలికేమి ! అతనికి 'శాక్యముని' యని పేరుండును. శాక్యు యనుపేరు సింహము తగిలించుట తోడనే శాక్యసింహుడైనది. వానితో నీకు దురాశపుట్టినది. ఆ తిలిప్ప కొనము నీవు తిరుగునప్పుడు నీకొక యాటవిక స్త్రీ కన్పించినది. ఖడ్గ విద్యా నిపుణురాలైన యొక వృద్ధ స్త్రీయొక్క లోపల శిశువలె, బయటికి గుడిసెవలె కన్పించెడి నివాసమునందు నీ వా గీల యన్న స్త్రీతో రెండు నెలలు సంసారము చేసితివి. జ్ఞాపకము వచ్చినదా ?

శాక్యు :—వచ్చినది.

గోస్వామి :—మరియు పదిమంది స్త్రీలు కలరు. వారందరి యొక్క వ్యవహారము నీ కి పది దినములలో తెలియవలెను. నాకు చేరువలసిన వాగ్దానమేమనగా నీ పదునాలుగు పదునెనుమందిచేత నీవు చేయించిన పాపమునంతయు నీవు స్వీకరింపవలయును. స్వీకరింతునని నాకు వాగ్దానము చేయుము. నేను వెడలిపోదును.

అప్పటికి తెల్లవార వచ్చుచుండెను. శాక్యు నిస్తబ్ధుడై యుండెను. గోస్వామి వెళ్ళుదు ననెను.

శాక్యు :—ఓయీ ! నీవు వెళ్లవద్దు. ఆ పదిమందికూడ నెవరో నాకు తెలియజెప్పి పొమ్ము. నేను నిద్దవడియుండును. లోకమునందెందరు వ్యభిచారములు చేయుటలేదు ! అందరిని నీ

విట్లు శిక్షించుచున్నావా? నా మొగముననే యేల ప్రాధుపొడిపించు చుంటివి?

గోస్వామి:—బాగుగా నడిగితివి. ఇంక నుమారు నలుబది యేబది యేడులలో కలియుగము ప్రవేశించును. అప్పటికి ధర్మము విశ్లేషమగును. ఇది ద్వాపరాంతము. ద్వాపరాంతమునందుగూడ కలి లక్షణములు చాలగలవు. అవి యన్నియు నీయందు మూర్తీభవించి యున్నవి. కావున భగవంతుడు నిన్ను కలికి ప్రతినిధిగా దీని కొన్నాడు.

శాకయ్య:—తీసికొని యేమి చేయును?

గోస్వామి:—అది నీకు హోమావసానమున దెలియగలదు.

శాకయ్య:—ఆ పదిమంది గూడ నెవ్వరో చెప్పము.

గోస్వామి:—అది నీకే తెలియగలదు. ఇంక పది దినము లున్నది కదా! వారు వారు నీ వద్దకు వత్తురు.

శాకయ్య:—అయినచో నీవు పచ్చినంత సులభముగా రాగలుగుదురా?

గోస్వామి:—నేను చెప్పినట్లు విన్నచో రాగలుగుదురు. వారందరి పాపములు నీవు స్వీకరింతునని వాగ్దానమిమ్ము. వారందరు నిన్ను రహస్యముగా కలసికొనగలరు. నీ గురుత్వము నిలుచును. ఈ యూరిలో నీ ప్రతిష్ఠ పోదు. రాజధానిలోగూడ పోదు. నిన్నుగూడ బుద్ధావతారముగా పరిగణింతురు.

శాకయ్య:—అట్లే! నేను వాగ్దానము చేయుచున్నాను. వారి యందరి పాపములను స్వీకరింతును. ఆరాడెప్పుడో నీవు చేయించెడి హోమమునందు నేను వానినన్నిటిని స్వీకరింతును.

గోస్వామి వెడలిపోయెను. తూరువున సూర్యుడు మంచెహాభిధు లైన రాక్షసులతోయుద్ధము చేయుచుండెను. సూర్యుని శరీరము తలక్షతజ రక్తంబయ్యెను.

ఆ మరునాడు రాత్రి యెవ్వరును రాలేదు. వారము దినము లెవరును రాలేదు. గోస్వామి చెప్పిన మాటలలో నిజమున్నదా? అతడు నిజముగా నా తత్త్వావళి కుమారుడేనా? మొగము యొక్క తవళికలు చూచినచో నాతడే యనిపించెను. పదునాలుగు పదునేను

సంవత్సరముల క్రిందటి మాట. అతడే కావచ్చును. అతడు కాక
 పోవచ్చును. మానిసిని బోలిన మానిను లుందురు. అతడు తన
 పూర్వకథ యంతయు జెప్పెను. అతని కెట్లు దెలియును? అతడు
 నిజముగా గోస్వామియైచో నొకవేళ తెలిసినచో తన తల్లియైన రత్నా
 వళి కథ తెలియ వచ్చును. కొంతదూరములో నున్న నాలాయని కథ
 యైనను దెలియ వచ్చును. శాలావతి కథ తెలియుట యెట్లు? అది
 అనంభవమైన విషయము. గీలా విషయము తెలియుట యంతకంటె
 నసంభవము. అతడెవడో కొన్ని విద్యలు తెలిసికొన్నయోగి. వారికి
 మనిషిని జూచి మొగమును జూచి వారి మనస్సులలోని సంగతులు
 తెలిసికొను శక్తి యుండును. భూతమంతయు చక్కగా చెప్పుదురు.
 భవిష్యత్తు తెలియదు. భూతము మన మనస్సులలో నాడుమండును.
 మన మొగములు చూచి తెలిసికొను శక్తి వారి కేదో యుపాసనవలన
 తెలియును. కొన్ని క్షుద్రశక్తులుండును. క్షుద్రకుంతము లుండును.
 అనేక శాస్త్రములు-పక్షిశాస్త్ర మని యొకటి. ఆ పక్షి చెప్పనట. అతడు
 నాకంటె నెక్కువ విద్యలు తెలిసినవాడు. నన్ను బెవరించుటను వచ్చి
 నాడు. నచ్చు భయపెట్టి నా వద్దనుండి యేమి సంపాదించవలెనని? నా
 వద్దనున్న విద్యలు తన వద్ద లేవేమో! అవి సంపాదించుట కిదియొక
 మార్గమే. అపరగండము జేసి సంపాదించవలచి నట్లున్నది. కాని నేను
 వానికి వాగ్దానము చేసితిని. ఆ వాగ్దానము చెల్లించవలయునా? వలదా?
 చెల్లించ నక్కరలేదనగా నా శక్తులు నా యందు లోపించినట్లు
 కన్పించెను. అతడు దానికి హేతువును కల్పించి చెప్పిరాడు. అతడు
 గొప్ప తార్కికుడు. పానగించి మాటాడగలడు. ఆ పానగించుటలో
 నెంత నేర్పున్నది! అతడేమైన పండితుడా! నా వలెనే
 యచ్చట నచ్చట నేవియోయేవియో విని నన్ను బుకాయించుటకు
 వచ్చిరాడా! కానిమ్మ! వాని మాటలలోని యాధార్థ్యము కొలది దిన
 ములలో తెలియును గదా! మొదటిది గీలా రావలయును. ఇప్పుడా
 గీలా యెట్లుండును? అప్పుడది యడవిపిల్ల. ఆ ముసలిది దానికి కత్తి
 సాము నమ్మితిగా నేర్పిరది. కాని యితడెంత చూచినట్లు చెప్పెను.
 'తిలిస్స' సంగతి చెప్పెను! అది యంతయు భూతముకదా! అతడు

చెప్పిన భవిష్యత్తు దినము దినము గడచుచున్నది. ఎవ్వరును వచ్చుటలేదు.

ఇట్లెనిమిది దినములు గడచెను. ఎనిమిదవ నాటిరాత్రి తన యువశ్యానమైన తరువాత నా స్త్రీ వచ్చెను. ఆమె గీలా! తాను తన పేరును, దేశమును వ్రాసెదననెను. శాకయ్యనుగూడ వ్రాయుమనెను. అప్పటి కర్ధరాత్రము దాటినది. శాకయ్యకు హఠాత్తుగా గోస్వామి చెప్పిన దంతయు స్ఫురించెను. అతడు గీలా వచ్చినని చెప్పెను. వచ్చినది. తక్కిన వా రెవ్వరో యెవ్వరో వత్తురనెను. వారు రాలేదు. అతడు చెప్పినది పూర్తిగా నబద్ధము కాదు. పూర్తిగా నిజముకాదు. ఆ యర్ధ రాత్రమునందు సామాజికు లందరు వెడలిపోయిన తరువాత, శిష్యులు దూఠముగా తొలగిన తరువాత నీ గీలా వచ్చెను.

అప్పుడు శాకయ్య యిట్లనెను:—నిజమే! నీ పేరు గీలా! నా పేరు శాకయ్య. మన మిద్దరము భార్యా భర్తలము కాకపోయినను నీకు నాకు సంబంధ మున్నది. పదునేనెండ్ల క్రింద నేను నీతో రెండు నెలలు సంసారము చేసితిని. ఇవట నా కుటీరమున్నది. అది యే కాంతప్రదేశము. మన మచ్చటికి పోదము. తక్కిన యన్ని విషయ ములు సచ్చట మాటాడుదము.

అని శాకయ్య గీలాతో చెప్పి శిష్యులకు పిలిచి “ఈమెనాకు పూర్వము శిష్యురాలు. ఈమె నా వద్ద కొంత యోగాభ్యాసము చేసినది. ఆమెకు నే నొక యోగరహస్యము చెప్పుదు నంటిని. చెప్పలేదు. ఆమె మతల నన్ను వెదకికొనుచు వచ్చినది.” అని ఆమెను తన వెంట స్త్రీలు ప్రవేశింపరాని తన యాశ్రమములోనికి దీసికొని పోయెను.

వీరిద్దరు సచ్చటికి చేరెడు వేళ్ళకు నాశ్రమము కిక్కిరింప లాడు చున్నది. ఆశ్రమములో పదిమందియో పండెండు మందియో నుండిరి. అందరును కూర్చుండిరి. ఎవరును మాటాడుటలేదు. ఆశ్రమము బయట నిశ్శబ్దముగా నున్నది. లోన దీపములు వెలుగుచున్నవి. అవి తాను వెలిగించిన దీపములు కావు. అతడు తన యాశ్రమములో నొక్క దీపమునే వెలిగించును. అది గాలి కారిపోకుండ నొక మూల నుంచును. ఇప్పుడు పది దీపములున్నవి. జ్యోతులవలె నున్నవి ఆశ్రమాంతఃప్రదేశమంతయు దేదీప్యమానముగ నున్నది. ఎన్నడును

లేని వెలుగు తన యాశ్రమమునుండి యిట్లు కనిపించగా చుట్టుపట్ల నున్న జన మేమనుకొందురు? ఏమనుకొందురు? గురువుగా రేదో వినూత్నమైన తపస్సిద్ధి కొరకు ప్రయత్నము చుండి తనుకొందురు.

గీలా వాడందరను జూచి నివేత్తపోయెను. ఆమె ద్వాదశము వద్దనే నిలుచుండెను. శాకయ్య లోనికిబోయి “మీ తండరు నెవరు? ఎందుకు వచ్చితిరి? నా యనుజ్ఞలేకుండ లోని కెందుకు ప్రవేశించితిరి? ఈ దీపము లెక్కడివి?” యని యడిగి యందరి వంకను జూచెను. అందరి మొగములును పరిచితములవలె నున్నవి. నుంత దవ్వస నొక స్త్రీ. ఆమె వయస్సేబది యుండవచ్చును. ఆమెవద్ద నొక కుఱ్ఱవాడుండెను. వాని వయస్సు పాతికయేండ్లుండ వచ్చును. వా రిద్దరెవరు? ఆ స్త్రీ యెవరు? ఆ బాలకుడెవరు? ఆ బాలకుడు చూచుటకు తనవలెనే యున్నాడు. ఇంతలో నొక పురుషుడు లేచి నిలుచుండెను.

అతడు శాకయ్యతో నిట్లు చెప్ప వారంభించెను: “నాపేరుకాలి జరుడు. నేను మగధాధిపతులైన సహదేవ మహారాజుగారి యొక్క సేనాధిపతులలో నొకడను. నీ వెరుగుదువు. మహామంత్రయైన ప్రతాప సేనుని కుమార్తెను నాలాయనిని నేను ప్రేమించితిని. ఆమెను నీవు పాడుచేసితివి. ఆ రోజున రాత్రి నిన్ను వధించెడి వాడనే! కాని కోట లోని బహుశనులు నిన్ను దాటవేసిరి. ఆ నాడు బ్రతికిపోయితివి. ఆ నాలాయని నాటినుండి వివాహ మాడలేదు. నీవు తిరిగివచ్చునని యెదురు చూచుచున్నది. ఇన్నాళ్ళకు నీవు నాకు కన్పించితివి. ఒకయేడా! రెండేండ్లా! ఇప్పటికైనను నీవు నాకు కన్పించెడివాడవుకావు. ఆ మహానుభావుడు గోస్వామి నీ విందుంటివని చెప్పి యిచ్చటికి తహస్యముగా వచ్చుటకు మార్గమునుగూడ నుపదేశించినాడు. నే నిచ్చటికి రాకమున్నే వీశందరిచటనుండిరి. నీవు ముందర వారితో మాటాడి పంపించుము. తరువాత నా సంగతి తెల్పికొందును.

అంత నింకొకడు లేచి యిట్లనెను: “ఓయీ! నాపేరు దూర చక్షువు. నేను నా మిత్రులతోకలని నిన్ను పధించుటకు వెంటబడి తరిమితిని. అప్పుడు గోస్తసినది వరదలమీద నున్నది. నీవు వరదలో దూకితివి. ఎట్లును సగించి పోవుదు వనుకొంటిమి. మా యూరునకు మేము చేరితిమి. నీవు నా భాత్యను పాడుచేసితివి. ఆమె నన్ను వదలి

లేచిపోయినది. నీ వెచ్చటనైన కనిపింతువేమో! నీమీద పగ తీర్చుకొందమని కత్తి బొడ్డులో పెట్టికొనియే దేశదేశములు తిరిగితిని. ఇంక లాభములేదు. నా బ్రతుకు నకు ప్రతికారము నేను చేయగలిగిన గీత నా మొగమునందు వ్రాయబడ లేదని నేను నిశ్చయించుకొనగా నా భార్య కొన్నాళ్ళకు తిరిగి నా వద్దకు వచ్చెను. వచ్చి ఏమన్నదనగా!-అయ్యా! నేను పాపము చేసితిని. నిజముగా చేయలేదు. అతడు నన్నర్థరాత్రమున నిద్రవేళ నాతో పాపము నెరపెను. నాకు కొంతవేళకు మెలకువ వచ్చినది. ఆ సుఖము నేనెన్నడు నెరుగను. మెలకువ వచ్చికూడ ప్రయోజనము లేకపోయెను. తరువాత తరువాత యోచించితిని. అతడు నాకు మందో మాకో పెట్టెను. నీ యందు విరక్తురాలనై పోలేదు. ఆ పాపముచేసిన మేనితో నీతో సంసారము చేయుట నా కిష్టము లేదు. అందుచేత లేచిపోయితిని. ఆ నా పాపము నతడు మరల స్వీకరించినచో, నీ కంగీకారమైనచో నేను మరల వత్తునని చెప్పెను. నేను నీకొకకై వెదకుమంటిని. ఆ గోస్వామి ఎవరు? అతడే నాకు నీ యునికిని చెప్పెను. నా భార్య యొక్క పాపమును నీవు స్వీకరింతునని నాకు వాగ్దానము చేసినచో నేను వెడలిపోయెదను. లేనిచో ఇచ్చటనే ప్రాణముపడలేదను.” అనెను.

ఇట్లే తక్కిన పదిమందియు నొకని తరువాత నొకడుగాలేచి తమ దేశముపేర్లు, తమ పేర్లు, తమకూతురో కొడలో నమీపబంధువో ఒక స్త్రీ యొక్క చేటును గూర్చి చెప్పి వారు వారందరు తమరు తమరు తమ బుద్ధిపూర్వకముగా నతనిని ప్రేమించలేదనియు, వారిని హఠాత్తుగా నీత డొక మైకమును క్రమ్మించి వారి శిలమును చెరపెననియు, వానిని శిపించుచు నుండిన నంగతి, వారందఱకు గోస్వామి కనిపించి వారి వారి యెల్లపాపములను శాకయ్య స్వీకరించినచో వారి జీవితములు చక్కబడునని చెప్పబడెత వారి పాపములను శాకయ్య స్వీకరించునో లేదో తెలిసికొనిరమ్మని చెప్పబడెత ఆము ఆము వచ్చితిమని చెప్పిరి.

అందరి వాక్యములయందు గోస్వామి వినిపించుచుండెను. అందరు చెప్పగా మిగిలినది దూరాన నిలుచున్న స్త్రీయును శాకయ్యను పోలియున్న బాలుడును. శాకయ్య వారివంక జూచెను. ఆ బాలు

డేదియో మాటాడబోవుచుండగా నా స్త్రీ వానిని వారించి యిట్లనెను: “నాపేరు నాగేశ్వరి. పేరు జ్ఞాపకమున్నదా శాకయ్య?” తలపంచికొనెను. ఆమె యిట్లనెను:—“నేను నీ భార్యను. మన శారుగురు సంతానము. వీడు రెండవకుమారుడు. వీనిపేరు గుర్తున్నదా” — శాకయ్య మాటాడ లేదు. ఆమె గుర్తున్నది. చెప్పబలేదు. వీని పేరు హరికిశోరము. మీరు లేచివచ్చు నాటి కితని కెనిమిదేండ్లు. మీరు లేచివచ్చి యిరువది యేండ్లయినది. ఇప్పుడితనికి ఇరువది యెనిమిదవయేడు. నా కిప్పుడు నలుబది యెనిమిదేండ్లు. మే మిద్దరము మనయూసునుండి బయలు దేరి రెండేండ్లయినది. ఈ పెల్లవాడు తెలుత మిమ్ము వదిలవలెనని తలచినాడు. తరువాత తరువాత పితృపథమువేయరావని మాని వేసినాడు. మీరు శాలావతితో సంబంధము పెట్టి కొంటిరి. మీరు లేచి వచ్చు నాటికి శాలావతి గర్భవతి. తరువాత రామ పెండ్లి చేసికొనెను. పెండ్లియైన క్రొత్తలోననే — కిశోరసింహుడు తల్లి నాపి “అమ్మా! మనదేశపు భాషవచ్చును గాని యీ ప్రాంతములందలి భాషాదు. నీవు చెప్పెడిమాటలు తక్కినవారికి తెలియబలేదు. నే నారు నెలలుగా నిచ్చటి భాషలు కొంత కొంత నేర్చితిని. నేను చెప్పెను. వీరందరకుగూడ తెలియును.” అని తల్లి నాపి కొంత నేపాళము, కొంత మాగధము, కొంత ప్రాస్యములుగా మొదటి నుండియు సతడు శాకయ్యతో జెప్పెను. అతడు చెప్పుచుండగా నందరకును దెలిసెను. గీతాకూడ గ్రహించెను. అతడు తనను పొందు నాటికే యతని శారుగురు సంతానము. ఆ నిలుచున్న డతని భార్య. ఆ మాటాడెడివా డతని కుమారుడు. అతనికిప్పుడు వయస్సెంత యుండును? అరువది యేండ్లుండవచ్చును. ఎంత వయస్సు కల వాడుగా కన్పించుచున్నాడు? పాతిక యేండ్లవాడుగానున్నాడు. ఎదుట నున్న కొడుకెట్టులున్నాడో అట్లున్నాడు. ఆ కొడుకు సరిగా తండ్రి పోలిక. అతనికికూడ కావిగుడ్డలు గట్టి మూర్ధజములకు గడ్డమునకు మీసలకు తైల సంస్కారము చేసినచో నా యిద్దరిలో నెవరివరో తెలియదు.

అంతట కాలంబడుదు “ఓయి! నీ బ్రతుకు బయటపడినది కదా! నీ వద్దనేజేతుడ్ర విద్యలున్నవి. వయస్సుతో నీ దేహము మారుట

లేదు. నాకు నాలాయనిని కాకుండ జేసినావు. నేను నిన్ను సంహరించే దను. వచ్చి నాతో కత్తియుద్ధము చేయుము. నీకు చేతగానిచో నిప్పుడు నిన్ను నేను చంపబోవుచున్నాను.”

అనగా, గీలా “నేను నా భర్తను చంపనీయును. నాకు ఖడ్గవిద్య బాగుగా తెలియును. నేను నిన్ను వధించి నా భర్తను నేను రక్షించి కొందును. నీనుండి తక్షించుకొందును. అతడు నాకు చేసిన ద్రోహమున కతనిని నేనే వధింపవలయును.”

హరికిశోరము :—నాకును కత్తిసామును కట్టసామును చేత నగును. నేను సేనాపతిని కాకపోవచ్చును. నీవలె నావద్ద నాటవికమైన ఖడ్గ విద్యాలక్షణములు లేకపోవచ్చును. కాని నీవు నా తండ్రిని సంహరించుటకు నేనంగీకరించను. నేను నిన్ను గెలుతును గెలుపను. నీవు నా తండ్రిని వధించకుండ చూడగలను అనెను.”

అంతట దీర్ఘచక్షువు ఇల్లనెను:—మీరు మీరుపశమింపుడు. నేనొక్కటి యిదిగెదను ఏవమ్మా! నాగేశ్వరీ! నీవు నీ భర్తను దీని కొని మీ దేశమునకు దీనికొని పోనెందుచున్నావా?

అని యడుగగా హరికిశోరుడు తల్లితో నీ మాటలు చెప్పి యామె మాటలు విని దీర్ఘచక్షువుతో నీ మాటలు చెప్పెను:—అతడివృత్తి కైనను వచ్చి న్యాయముగా సంసారము చేయుదునన్నచో నా కభ్యంతరము లేదని యామె యనెను.

గీలా “ఇట్టి దుర్బుధుడు నాకక్కరలేదు. అనాడు నావలె నితడును యౌవనమునందుండె ననుకొంటిని. ఇతనిని వధించుటయే నా యభిమతము. ఈ తల్లి కొడుకులను గూడ నిటువంటి భర్తమీద ఇటువంటి తండ్రిమీద వ్యామోహముండుట మంచిది కాదనుచున్నాను అనెను.

అప్పు డా పదిమందిలో నొకడు లేచి యిట్లనెను : “గీలా! మే మందర మీచట సమావేశమగుటకు గారణము గోస్వామి. నేనందఱను కనుగొన్నాను. ఇందఱకు నిచ్చటి యితని పాలకువ చెప్పినది గోస్వామి. ఇచ్చట మనమందఱము సమావేశమగుటకు రహస్యమార్గ ముపదేశించినది గోస్వామి. ఇతడు భంగపరచిన స్త్రీలయొక్క యందఱిపాపముల నితడు స్వీకరించుట కంగీకరించినచో మనదారిని మనము పోవుదము.

గోస్వామి మనందరకడియే చెప్పెను. ఆయన యితనిచే నర్థపాప ఫలము స్వీకరింపజేయును.

అనగా గీలా యిట్లనెను : “నేను పాపము చేయలేదు. నా పాప ఫల మిత డనుభవింప నక్కరలేదు —”

అప్పు డచటికి గోస్వామి వచ్చెను. గీలాతో నిట్లనెను : “నీ వితనిని వదలిపెట్టి గుళూచితో పదునేనెండ్లు సంసారము చేనితివి. నీవు పాపము చేనితివి. మీ సీవారజాతి యాచార మిచ్చట పనికిరాదు. తరువాత నీవు చేసిన పాపము నితని ననుభవింపజేసెదను. అందరును వెడలిపాండు.”

15

రాజధానిలో నొకగొప్ప యుద్వాసవనము. అందులో నొక సౌధమున్నది.

శాకయ్య యా సౌధమునకు నిన్నటిప్రాద్దుర గొనిరాబడి నాడు. అతడు సౌధమునంతయు పరిశీలించెను. అది సుహృథవనము. మొత్తముమీద పండ్లెండు గదులుండును. దక్షిణదిశయందు రెండు గదులుతప్ప తక్కిన గదులన్నియు నతని స్వాధీనమునందుంచబడెను. అరెండు గదులకు సమానముగా ప్రక్కనానుకొని రెండు గదులున్నవి ఈ గదులలోనుండి యాగదులలోనికి బోవలయును. కాని యాగదులు మూసియున్నవి. ఇనుపకమ్ములు బిగించియున్నవి. ఈగదులేమి యని శాకయ్య యడుగగా నా యుద్వాసవన మొక మహామంత్రిదని, యామంత్రియొక్క యేవో సంభారము లాగదులయందు వేసి బీజమును తగిలించిరని చెప్పిరి. మొన్నటివతకు నా సౌధమంతయు మంత్రి యధీనమందే యున్నది. శాకయ్య యా గదులను గూర్చి యేల నడిగెననగా వాడుకొనుటకు వీలైనగదులన్నియు తన

యధీనమునందే యున్నవి. ఆమరునాడేకదా గోస్వామి హోమములు చేయుదునన్నది. తనకుదెలియకుండ నతడు చేయలేడు. అతడు హోమములు నెరపినచో తన పదిగడులలో నొకగదిలో నెరపవలయును. హోమమునగా కుండమును త్రవ్వటయో నిర్మించుటయో చేయవలయును. శాకయ్య యేనా డా సౌధమునందు ప్రవేశించునో యామరునాటిరాత్రికి గోస్వామి చెప్పిన హోమములు జరుగుట. ఆ సౌధములోనికి శాకయ్యతప్ప మరియెవ్వరును పోరాదు. అచ్చట సేవ కలుకూడ లేరు. శాకయ్య తనకు గాపలనిన పనులు తానే చేసికొనును. అతని కెప్పుడును సేవకు లక్కరలేదు. సౌధమునుండి యుద్ధానవన ప్రవేశవ్యాసము నెద్దకు తెలికగా రెండుపంజరగజముల దూరమున్నది. ఉద్ధానవనము చుట్టును పెద్ద తొలిగోడ. కౌటగోడపలె నున్నది. అకౌటగోడను లంఘించుట సులభముగాదు. గోస్వామి పిని లోనికి రానలెదు. అదియంతయు సమాతకల్పన. తనతో నెవరైన మాటాడవలయునన్నచో సుద్ధానవన ప్రధానప్రవేశవ్యాసమునం దిద్దరు సైనికులున్నారు. వారిలో నొకడు వచ్చి తనతో చెప్పెను. రెండవవాడచ్చటనుండి కవలయ. తనయనుజ్ఞ లేకుండ రాజుకాదు మంత్రికాదు, సేనాపతికాదు, ఎవ్వరును లోనికినువచ్చుటకు విలులేదు.

ఈ కట్టుదిట్టమును శాకయ్య తన భక్తులవ్వరా చేసెను ఎవరో మంత్రులలో సేనాపతులొయినచో మాత్రమే శాకయ్య చూచుచు. శాకయ్య దశ్యనముచేయుటకు మూడుదినములు నిషేధింపబడినవి. ఈమూడు దినములు గురువుగారు తపస్సమాధిలో నుందురు. ఆమరునాడు ఆనగా నేడు ఏదినమునరాత్రి గోస్వామి హోమములకు నిర్ణయించుచేసెనో యానాటి మధ్యాహ్నమునుండి ప్రాద్దువాటారుపరకు శాకయ్యను రెండేళ్లులమీద సంభారీకట్టి యూరేగింతురు ఆ రెండేళ్లుగుల వెనుక పదియేనుగులు వచ్చుచుండును. అవెనుక పందగుట్టములు నడచు చుండును. అవెనుక దిలహరినగతములోని రాజధానిలోని పెద్దపెద్ద యువ్యోగస్థులందరు తమ గుట్టపుబండ్లమీద పచ్చుచుండురు. ఈ పరు నకు నిరుదేసల రథములు నడచుచుండును. అవి యుద్ధములలో నుపయోగించెడి రథములు. వానియందు రథికులు ధనుష్పాణులై యుండురు. చక్రశక్తికులు, పతాకారక్షకులు, హనుతక్షకులతోపాటు

రథములు నడచుచుండును. వెడల్పైన యాస్తరణముపైన బిగించి బడిన రెండేనుగు లీ యారేగింపునకు ముందర నడచుచుండును. ఆ రెండేనుగులముందర ననేకవాద్యములుండును. నర్వప్రదేశముల యందు ఖడ్గపాణులైన సైనికులు, బల్లెములు ఘానిన సైనికులు నర్వ రక్షాధురీణులై యుండురు. హౌదామీవ నొక్క శాకయ్యయే యుండును. హౌదాకు నాల్గుదెనలను వాని నల్గురుశిష్యులును ఖడ్గపాణులై వామహస్తములు హౌదామీదనుంచి నిలుచుండురు. హౌదాకు ముందు శాకయ్య శిష్యులలో మహావీరుడైన ఖడ్గవిద్యానిపుణుడు కత్తి యొరసుండి తీసి చేతిలో గ్రహించి నిలుచుండును. అతనిచేతిలో కత్తి యుండగా ముందుకుంచిగాని, మూలలనుంచిగాని యెవడును శాకయ్యమీదికి నెదియును వినతలేడు. బాణము వచ్చినను నితడు దానిని కత్తితో వంచగలడు. అతడంత నడుర్చుడు. ఊరేగింపు మిట్ట మధ్యాహ్నమునుండి ప్రాద్దు క్రుం బోవుచున్నప్పుడు వెళవక సాగెను. నిర్జీతమైన దాని ప్రకారము ఊరేగింపు చివరకు జితేషాన్ని మహారాజు యొక్క రాజభవనము ముందాగును. గురువుగారు వచ్చును. మహారాజు లోనుండి వెలికివచ్చి గురువుగారిని పలుకుచెను. శాక్యుని పుడు తా నేనుగులమీదనుండి దిగి మహారాజ కృతసమస్కృతములను స్వీకరించి లోనికి దీసికొని పోవుచును. ఇది నిర్ణయము.

ప్రధాన సేనాసతులును, మంత్రులును మహారాజుతో మాటాడి వారి యంగీకృతిని పొందిన విషయము. శాకయ్య తన యుద్ధానవన భవనమునుండి బయలుదేరనప్పుడే తాను తిరిగి వచ్చునప్పటికి నుద్ధానవనములోనికి నెవరిని పోనియరాదని కట్టుదిట్టము చేసెను. ప్రధాన ద్వారముపద్ద సైనికు లిద్దరు కారు. ఇరువదమంది నేర్పాటు చేసెను. ఉద్ధానవన ప్రాకార కుడ్యమున్నది. ఆ కుడ్యమునకు నాల్గు మూలలయందు మరియు, నందందు రెండువందలమంది సైనికులు నిలుపబడిరి. లోనికెవరిని రానియకూడదు. శాకయ్య యిట్టి కట్టుదిట్టముతో నూరేగింపునకు బయలుదేరెను. ఊరేగింపు పూర్తియైనది. పైన హౌదాకట్టిన రెండేనుగులును రాజభవనము ముందు వచ్చి నిలచినవి. మంత్రులు మహారాజువద్దకుబోయి శాక్య

సెంహులు విచ్చేసినారు. ప్రభువులువచ్చి వారికి స్వాగతము నెతపవలెనని మనవిచేసిరి.

జితేదానై మహారాజుల వారిట్లన్నారు:— ఔనయ్యా! నిన్న నేనాలోచించలేదు. కౌరవ పాండవయుద్ధము నమీపించుచున్నది. దుర్యోధనుడు రాజ్యభాగ మీయడు. యుద్ధము తప్పదు. శ్రీకృష్ణదేవుడు యుద్ధము జరుగుటకే నర్హుడా ప్రయత్నించును. నాకు యుద్ధము జరుగుట యిష్టములేదు. జరిగినచో నేనును, నా సైన్యమును పాండవుల పక్షముననుండి యుద్ధము చేయుమము. అతల శ్రీకృష్ణుని భగవంతు డనుకొనుచున్నారుగదా! ఈతల మన మితనిని భగవంతుడనుకొనుచున్నాము. అతడు హింసావాది. భూభారమును తగ్గించుటకు యత్నించును. ఈతడహింసావాది. అతడు యుద్ధము చేయుటకు నర్హుడా ప్రయత్నించును. ఇతడు యుద్ధమును నాపవలెను. ఇతనిని హస్తినాపురమునకు దీసికొనిపోయెదను. ఇతడు తన తపశ్శక్తిచేత కౌరవ పాండవులను యుద్ధవిముఖులను చేయవలెను. కృష్ణునితో వాదించి యహింసా సిద్ధాంతమును నిలుపవలెను. ఆ వాగ్దానమును శాక్యసింహుడు నాను చేసినచో సతనికి స్వాగతమిత్తును. అతనిని నాయుంటనే యుంచికొని యారాధింతును. అతనిని నావెంట హస్తినాపురమునకు దీసికొనిపోమను నర్హభారత దేశమునందలి నర్హధాత్రీపతులు తమ తమ సైన్యములతో కౌరవపాండవుల యుద్ధమునకు వత్తురు. నేనొక్కడను పోను. పాండవులతోడి నా మొగమోటమి యేమికావలయును? ఒకవేళ యుద్ధములో పాండవులు గెలుతురను కొందము. వారు నన్ను మిత్రదోహిగా పరిగణింతురు. కాదు కౌరవులు గెల్తురు. నేను పాండవులయొక్క చెలిమికాడనని వారు నన్ను మన్నించరు. నన్నీ నంకటమునుండి శాక్యసింహుడు తప్పించవలయునుగదా! ఒక్క మన యీ చిన్నదేశములో నహింసను స్థాపించినందువలన నేమి ప్రయోజనము? నర్హభారతదేశమునందున సతడు తన మతమును స్థాపించవలెను. ఇది మంచి వీలైన నమయము. ఇతడు హస్తినాపురమునకు వచ్చి శ్రీకృష్ణునితో వాదించి యహింసాతత్త్వమును స్థాపించినచో భారత దేశమంతయు కొలది కాలములో నహింసా మతమును స్వీకరించును. అంతటి మహతపస్వికి

నిది పెద్దపని కాదు. నా విన్నపముగా చెప్పి యాయనయంగీకరించి నచో నేనుపక్షమును. అయిన నాకావాగ్దానము చేయవలయును. అప్పుడు నే నాయనను రాజభవనములోనికి దీసికొనివచ్చెదను” అని చెప్పగా మంత్రులందరు నొకరి మొగము లొకరు చూచుకొనిరి.

ఒక మంత్రిమాత్రము సాహసించి యిట్లనెను : “మహారాజా! మనమాయనను తొలుత పిలిచినప్పు డీ నియమమును చేయలేదు. ఇది క్రొత్త నియమము.

అనగా మహారాజు మరల నిట్లనెను : నిజమే! ఇది క్రొత్త నియమమే. నేను నిన్న చెప్పలేదు తప్ప నేననుకొన్ననే. అంత సామర్థ్యము లేనివానికి మీతందరింత చేయుదురని నే ననుకొనలేదు. అతడే భగవంతుడని మీరు చెప్పుచున్నారు. భగవంతుని కిదియెంతటి పని? కాదు నేడు నేనితనికి శిష్యుడనగుదును. పాండవుల పక్షమున రేపు నేను యుద్ధము చేయవలెనా? వలదా? నేడు నే నియనకు శిష్యుడనై యహంసానిద్ధాంతమును స్వీకరించి రేపుపోయి పాండవుల పక్షమున యుద్ధము చేయుదును. చేయనిచో మన రాజ్యమునకు నేనిందాక చెప్పిన యాపద యున్నది. మీరే చెప్పుడు.

అనగా, నా మంత్రి నిరుత్తురుడయ్యెను. వారిలో కొందరుపోయి శాకయ్యతో నీ మాటలు చెప్పిరి. దిలహరినశరమునుండి వచ్చిన కొందరుద్యోగులకు, సేనాపతులకు గోపము వచ్చెను. అందరును గోపమును బూనగా రామరు డిట్లనెను. ఈ నర్మమును చేసినది రామరుడే. శాకయ్యకు ప్రేయశిష్యుడు రామరుడే కదా! ఇతడే దిలహరి నశరమున ద్యూతగృహము లేవ్వరచి మహాధనమును సంపాదించిన వాడు. ఇతడే తనకున్న పలుకుబడితో శాకయ్యచేత రాజదర్శనము చేయించవలయునని, రాజును శాకయ్య యొక్క శిష్యుడుగా చేయవలెనని భవిష్యత్తునందు ఆను మహామంత్రి కావలయుననియు నూహించిన వాడు. అందరు కోపించుచుండగా నతడిట్లనెను. “నిజమే! మహారాజుగారు చెప్పినది చాల నిజము. మన మహంసానిద్ధాంతమును స్థాపింపవలయును. గురువుగారు దానికి నమర్తు” అని మహారాజు మాటలకు రామరుడు అంగీకరించెను. తక్కినవారందరు చల్లబడిరి. రామరు డాలోచించెను. మంత్రులందరును వట్టి మంత్రులు కారు.

వారు సేనాపతులును యుద్ధవీరులును కావలెను. తాను సేనాపతియు కాడు. యుద్ధవీరుడును కాడు. అహింసానిద్ధాంతము ఐలినినచో మంత్రి యైన వాడవిశానక్కరలేదు. అప్పుడు తాను తన గురువు యొక్క సాహాయ్యముతో మహామంత్రి కావచ్చును. అప్పుడు మహారాజుయొక్క మాటలన్నియు మంత్రులును, సేనాపతులును శాక్యనింహునితో మనవి చేసిరి. శాక్యనింహు డాలోచించెను.

ఆ దినము తనకు చాల మంచిదే! ఇంత యూరేగింపు, ఇంత యుత్సవము జరుగుట సామాన్యజాతకములో నుండదు. తన పాద ములయందు శంఖచక్రము లున్నవి. చిన్నప్పుడు తన జాతకము చూచి యీతని ప్రతిష్ఠ వశశిల నావరించును; ఇతడొక మతకర్త యగునని బోధింపబడి చెప్పినమాట నిజమగుటకు నేడు ప్రారంభించినది. ఇంకనుమించుగా తానైనట్లే! కాని చివరికి యుద్ధంకి వచ్చినది. తానిప్పు డబద్ధమాడి తానా పని చేయుదునని యిప్పుడు రాజును తన శిష్యునిగా జేసికొన్నట్లయ్యి. మారుటయా యన్నది ప్రశ్న. మారినచో తన గౌరవమంతయు పోవును. ఇంతమంది జనములో తాను వ్యర్థుడగును. ఇచ్చట రెండు ప్రశ్నలున్నవి. మొదటి ప్రశ్న - నేటిరాత్రి గోస్వామి వచ్చునా? హోమములు జరుగునా? దాని ఫలిత మేమగును? ఇది. ఈ గండము గడచినచో రాజునకా వాగ్దానము చేయవచ్చును. తానంతవెంట హస్తినాపురమునకు బోవుటయు నచటి నభిలో వాదించుటయు తరువాతి మాట! అప్పటి మాట చూచికొనవచ్చును. కౌరవపాండవ యుద్ధము జరుగుటకు రెండు మూడేండ్లు పట్టవచ్చును. పాండవు లిప్పటి కజ్ఞాతవానమే చేయుట కారంభించలేదు. వారి యజ్ఞాతవానములో దుర్యోధను డెట్లును వారిని కనుగొనును. మరల వారు పదుమూడేండ్లరణ్యావానము చేయవలయును. శకుని మహావిశికి, బ్రతికియుండగా పాండవులు రాజ్యముచేయుటకు వీలులేనట్లుగా చేసెను. ఆ యుద్ధమును వారించవలయునన్న ప్రశ్నయేలేదు. కనుక దాని గూర్చిన భయములేదు. ఇంక గోస్వామి వ్యవహారమే మిగిలియున్నది. ఇదివరకే తాను గోస్వామి కథరామరాదులతో చెప్పి వానిని తన కడకు రాకుండ జేయవలయు ననుకొన్నాడు. అతడు తనవద్ద కెట్లువచ్చెనో తనకు తెలియదు. అతడే కాదు. తన

భాత్య, తన కొడుకు కిశోరుడు, కాలంజరుడు, దీర్ఘచక్షువు మరి పది మంది దిలహరినగరమున తన పరమశిష్యుడైన భారద్వాజుడు ఖడ్గ విద్యాపరమనిపుణుడు. తన హోదాముందు కత్తి పుచ్చుకొని నిలుచున్నవాడు. వానిని దాటి యర్ధరాత్రమున తన కుటీరములోని కెట్లు వచ్చిరి? అచటినుండి వారెట్లు వెడలిపోయిరి! ఆ తహస్యమార్గమేమి? అట్లు వారి రాజధానిలో తానున్న యుద్ధానవన సాధములోనికి రాగలుగుదురా? ఇది నలుగురకును దెలిసినచో తన కప్రతిష్ఠకదా? తానాగ్గురు బిడ్డలతోడి కదా! భార్యయు కుమారుడును ప్రత్యక్షముగా కనిపించుచున్నారు కదా! తన యొక్కని మాటయే నిజమా? వారందఱబద్ధము చెప్పుచున్నారా? ప్రజలు నమ్మవలదా? కాదయ్యా! భారద్వాజుడు తనను రక్షింపననగా గీలా ఖడ్గవిద్యానిపుణురాలు! కాలంజరు సేనాని. తన కొడుకు హరికిశోరుడు కూడ ఖడ్గ విద్యానిపుణుడేగాని యావేళకు వాడే వైపున చేరునా! అతడు మాట్లాడిన మాటలలో తీవ్రతయున్నది. వాని తల్లి మాటిమాటికి వానిని వారించుచున్నది. శాలావతి సంతానమును వాడు ప్రేమించుటయేమి! అది తనకు చెల్లెలగుటచేత నా పెండ్లి విఘటితమగుట యేమి! అది తనకామునబడి చచ్చుటయేమి! ఈ రీతిగా నేను వానికి విరోధినగుట యేమి! పండెండు దినముల క్రిందట నా కుటీరములో నా కథ యంతయు ప్రత్యక్షముగా నున్న హరికిశోరుడు నావైపుననుండి యుద్ధము చేయుట నేను విశ్వనింపలేను. గీలా యేమన్నది? ఇతరులను నన్ను చంపనియనన్నది. తానే చంపుదునన్నది. నాగేశ్వరిమాత్ర మట్లాహించక యింకొకరీతిగా నెట్లాహించును? అమెను నేనేమి సుఖపెట్టితిని? మెడలో మంగళసూత్రముకట్టిన యాచారమునకు బద్ధురాలై నాయందు సంతానముగన్నది. లోకమంతయు నేదోయొక భావమునందు లగ్నమై బద్ధమైయుండుటచేతగాని లేనిచో లోకమే సాగదు కుటుంబవ్యవస్థ సంఘవ్యవస్థ రాజ్యవ్యవస్థ సత్యమును ప్రతివాడు తద్భావమునందు జన్మచేత బద్ధుడైయుండుటచేత సాగుచున్నది. జీతేదాస్త్రమహారాజు. అందరు సత్య మహారాజునైచో తద్భావమునందు బద్ధులైయున్నారు. నేను గొప్ప మత గురువును. రామరాదు అందరు తద్భావము నందు బద్ధులై యున్నారు. తద్భా

మము విమలతమైనచో రాజు రాజుకాదు. మంత్రి మంత్రికాదు. గురువు గురువుకాదు. తండ్రి తండ్రికాదు - భార్యభార్యకాదు - ఇట్లు శాకయ్య యాహించుచు చాలసేపు మాటాడలేదు.

రామరుడు “స్వామీ! మహారాజుతో తమ యంగీకారమును చెప్పమందురా?” యని యడిగెను.

అంత శాకయ్య యిట్లనెను:— ఓయీ! రామరా! రాజుగారిట్లు క్రొత్త నియమము నేర్పాటు చేయుదుడని నాకు తెలియదు. నేను మతప్రవక్తను. అంద రహింసా సిద్ధాంతము నంగీకరించుడని బోధించెడివాడను, వాదించెడివాడను కాను. నా మతము మీ కిష్టమైనచో స్వీకరింపుడు. భారతవేదమంతయు రెండు పక్షములై ఎదురుబడుదురుగా నిలుచున్నప్పుడు నేనానడుమర బోయి నిలుచుండి “అహింసా పతమో ధర్మః! మీరు యుద్ధమును మానుడని చెప్పినచో వారు కత్తులను నూరుకొని పదునుబెట్టుకొని వచ్చినవారు పదనుబెట్టిన శ్రమకూడ వారికి తీరదే! నాకు రాజదర్శన మక్కరలేదు. ఆ రాజదర్శనము నేడుకాదు. మూడు నాలుగు దినములైన తరువాత చేయుదును. నేను నన్యానిని. నేను మహారాజును నన్యానిపోయి చూచినట్లు చూడవలయునుగాని యొక మహారాజును మరియొక మహారాజు చూచినట్లు చూడవచ్చునా? నేను మూడు నాలుగు దినములలో కాలినడకతో రాజభవనమునకు వత్తును. మీతందరు నావెంట రావచ్చును. అప్పుడు వచ్చి రాజున శా వ్యాసముజేసి నేను రాజును నా శిష్యునిగా జేసికొందును. ఇప్పుడు మనమందఱము తిరిగిపోదము. నాకేర్పరచిన భవనమునకు నే నీ యేసుగులమీద పోను. నడచి పోదును.

అని వారెంతచెప్పినను వినక హౌదానుండి దిగి తన నలుగురు శిష్యులు నాల్గువైపులను నడచిరాగా రామతాదులు ననునరించి రాగా ఏమి జరిగినదో తెలియక ప్రజలందరు గగ్గోలు పడుచుండగా నటు రాజునుగాని, యిటు గురువునుగాని నిందించుటకు వీలులేక పోవుచుండగా నొక నాల్గు దినములలో గురువు మరల వచ్చును. రాజు నిస్సంశయముగ నతనికి శిష్యుడగునన్న దైత్యముతో పెద్దలందఱును మహాధికారులందఱును సంఘరించుచుండగా రాత్రి కొంత

ప్రాద్దుపావువేళకు శాకయ్య తన నిర్ణీత భవనమునకు బోయెను. అతడందరను ప్రధానద్వారమునం దాపెను. తాను లేనప్పుడు సాధప్రవేశము నెవ్వరు చేయలేదని నిర్ధారణ చేసికొనెను. నాల్గు కుడ్యములందున్న సైనికులను ప్రశ్నించెను. ఎవ్వరైనా రాలేదు. ఆ రాత్రి రాత్రియంతయు నీ సైనికులలో నెవ్వరు నచటినుండి కవలరాదు. ఈ నియమము చేసెను. అతడు మరియు నొక్క దానిని చేసెను. భారద్వాజుని తనవెంట లోనికి దిసికొనిపోయెను. భవనద్వారమున శతనిని నిలబెట్టెను. లోనికెవ్వరైనా రాకూడదు. వనములో నేనడుకలిగియు భారద్వాజును పోయి పరీక్షించి రావలెను. లోనినుండి యేదైనా ద్వని వినిపించినను భారద్వాజుడు వచ్చి చూడవచ్చును. తాను శాకయింకొక పురుషుడు తన సౌధములో నిలపించినచో వానిని భారద్వాజుడు సంహరించవలెను. ఈ కట్టుదిట్టమును చేసెను. లోనికి బోయెను. పోయి యిట్లు విచారించెను. “నేను చేసినది న్యాయమా! వారి యందరి పాపములు నేను స్వీకరింతుంటిని. ఇవి సూట తప్పటయేకదా! తప్పినచో నా శక్తులు నాకండవు. ఒకసారి యనుభూతమైన విషయము,” అని శాకయ్య తాను స్నానము చేయుచోటికి బోయి “నాకు స్నానమునకు నీరము కావలయు” అని కోరెను. అమంతము ను స్మరించెను. దీనినము ప్రత్యక్షమగుచున్న జలము నేడు ప్రత్యక్షముకాలేదు. శాకయ్య దినదినమును కాశ్యపపుటడవులలో దొరకు కొన్ని ఫలములను తాను నేర్చిన యొక మంత్రశక్తిచేత నేర్చెను. ఆ ఫలములను కోరెను. అవి రాలేదు; ఇట్టి శక్తులు శాకయ్యయొద్ద పదియున్నవి. అవి పనిచేయుటలేదు. ఏమి చేయవలయును? తన ఖుత్తు పమాణము మీరినది. జామున రసేంద్రుని గులమీద పోవగా వాని యొడల హాసహాసమొనరి. స్నానముచేసి భోజనముచేసి గోస్వామి వస్తునిరకు నిదురపోవువ మనుకొన్నాడు. అది సాధ్యమగునట్లు లేదు. బయటనువచ్చి భారద్వాజుని చూచి “ఓయీ! నేను పొరపాటు పడితిని. నాకొన పెవ్వరు పత్తురు? నీవు వెడలిపోవచ్చునని వానిని వనప్రవేశ ద్వారమువఱకు పంపించి తాను లోనికి వచ్చెను. స్నానము చేసెను. ఆశగించెను. అతని యొడలు అతనికి తెలియదు. తన మంత్రములు తనకు పనిచేయుచున్నవి.

వాగాన భంగ దోషము పోయినది. గోస్వామి వచ్చి మేల్కొలుపును. కదా యని నిద్రపోయెను.

రాత్రి రెండుజాములు చాచినది కాబోలు! గోస్వామి వచ్చి నిదురలేపెను. శాకయ్య యాశ్చర్యపాడెను. “నీ వెట్లు వచ్చితివి?” అనెను.

గోస్వామి:— అవి నేను తరువాత చెప్పెదను. హోమములు చేయుటకు నీవు స్నానమును చేయవలెను. స్నానముచేసి తొడకగా తిమ్ము.

శాకయ్య:— జలములులేవు.

గోస్వామి:— నీకిగ్గర నామంత్రమున్నది దా! ఒకసారి పని చేయలేదు. రెండవసారి పనిచేసినది. నీవు వాగ్దానమును నిలువబెట్టుకొన నెంచుచున్నావు. అందుచేత పనిచేసినది స్నానముచేసరమ్ము.

శాకయ్య:— నీవచ్చటికెట్లువచ్చితివో చెప్పినచో నేను పచ్చెదను.

గోస్వామి:— నీవు స్నానముచేసరమ్ము. నేను నీకు చెప్పెదను.

శాకయ్య స్నానముచేసి పాడిబట్టలు కట్టుకొనివచ్చెను. గోస్వామి యశనిని ఏరెండుగదులు తాళముచేసియున్నవో యారెండు గదులలోనికి దీసికొనిపోయెను. అగదులలో దీపములు వెలిగింపబడియున్నవి.

శాకయ్య:— ఈ గదులకు బయట బీగములు వేసియున్నవి. వానినెట్లు దీసితివి?

గోస్వామి యిట్లుతీసితినిని చూపించెను. ఒకతలుపులో నొక చక్కను తెలిగించవచ్చును. అచెక్కలోనుండి చేయిజోసిపి తాళమును తీయుటకు వీలున్నది. శాకయ్య నవ్వెను. ఇట్లనెను: “నేను నీవేదో మహాశక్తులకలవాడవనుకొన్నాను. ఈ సౌధమును నీ వెరుగుదువన్నమాట. ఈ కిటుకులన్నియు నీకు దెలియునన్నమాట.

గోస్వామి మాటాడలేదు. అగదిలో హోమముచేయుటకు నిటు కలతో కుండము కట్టబడియున్నది. అది పురాతనమైనది. నేటిదికాదు. లోన దీపములు వెలుగుచున్నవి. హోమములు చేయవలసిన సంభారములన్నియు సిద్ధముగానున్నవి. స్రుక్రువములున్నవి. అటవికములైన వస్తువులలో జంతువుల శరీరాస్తులనుండి శృంగములనుండి సిద్ధముచేసెడి పాత్రలు గరిటెలు కొమ్ములు మొదలైనవానిలో శాకయ్య

యెరుగనివేవియులేవు. శాకయ్య వానినన్నిటిని పరీక్షిచేసెను. ఒకపాత్ర ఖడ్గమృగముయొక్క ప్రాథమునందలి ఖడ్గమునుండి నిద్రముచేసినది. మరియొకటి సింహముయొక్క దంష్ట్రమునుండి నిద్రముచేసిన పాత్ర. మరియొకటి ఏనుగుదంతమునుండి చేసినది. అన్నిటికంటె నాశ్చర్యము “తిలిప్ప”యన్న నర్పముగ్నది.

గోనరము, ‘తిలిప్ప’ ‘శయపు’ ‘వాహనము’నన్న నాల్గు మహా నర్పములు కలవు. ఇవి నాల్గును అజగరజాతివి. పెద్దనర్పములు. ఈ తిలిప్ప తక్కిన యజగరములనుండి భిన్నమైనది. తక్కిన యజగరములు మిక్కిలి కవలవు. అవి కొందఱు విలువలు. అంతపెద్ద శరీరములను మోసికొనిపోలేవు. చచ్చటనో చుట్టవేసికొనియుండును. నమీవమునకు వచ్చిన జంతువులకు భక్షించును. తిలిప్ప యట్టిదికాదు. ఇది యంతటివేహముతో తాను నంచరింపించుండును అందుకనియే దానికి తిలిప్పయ్య పేరుకూడ వచ్చెను. దాని ముఖము ఎలుగుబంటి ముఖమువలె నుండును. గోనరముకను నావుముట్టి. దీనికి భల్లూక ప్రాథము. దానియొగమునందొక పెద్ద దంష్ట్రముండును. ఆ శోధతో చేసిన స్రుక్కువములందున్నవి. వానినిచూచి శాకయ్య యాశ్చర్యపోయెను. ఇదిసివెట్లు సంపాదించితిమని గోస్వామి నడిగెను.

గోస్వామి యిట్లనెను :— “ఇది నెను సంపాదించలేదు. ఇవి యన్నియు నిచ్చటనేయున్నవి. అది నా తిలిప్పను. ఓయీ! కలికాలము సుమారు నలుబదియేండ్లలో ప్రారంభముకావోవుచున్నది. ఇది ద్వాపరరాంతము. ఈ నేపాళదేశమును నేటికి వేయియేండ్ల క్రిందట భుక్తమానుడన్న రాజు పాలించుచుండెను. అప్పటి రాజవంశముపేరు గోపాలవంశము. ఆ గోపాలవంశపురాజులు ఎనిమిదిమంది రాజ్యము చేసిరి. తరువాత నీ నేపాళదేశము కిరాతవంశరాజులకు స్వాధీనమైనది. కిరాతులనగా కిరాతులుకారు. ఈ నేపాళదేశములో మిక్కిలి దక్షిణమునున్న దేశమునకు కిరాతదేశమని పేరు. అచ్చటి రాజులు నేపాళసింహాసనము నాక్రమించుకొనిరి. ఈ కిరాతరాజులు నేటికి రెండువందల తొంబదియేండ్ల క్రింద నేపాలరాజులైరి. ఈ వంశములో జితేంద్రాస్తి మహారాజు విడవవాడు. గోపాలవంశపు రాజులైనమందుగుడి. ఈ నడుమ నహిర్వంశమని యొకటి యున్నది.

వారు ముగ్గురు రాజులు. వారి కాలములో నేపాళము భద్రముగా లేదు. అందుచేత నాలంబరుడను రాజు అహిర్వంశపురాజులలో మూడవవానిని వధించి నేపాళరాజ్యమును స్వీకరించెను. ఆ మూడవ రాజు సరిగా నీవంటివాడు. వాని పేరు సుచాలుడు. అతడు నీకున్న శక్తులు కలవాడు. ఇట్లు పలుమంది స్త్రీలను తనకున్న వివ్యలచేత మోనము చేసినవాడు. సుప్రతుడన్న యొక యోగి వానిచేత నేనిప్పుడు నీచేత చేయించ బోవుచున్న హోమములు చేయించి యా పాప ములన్నియు సతడు స్వీకరించునట్లు చేసెను. ఈ సాధనము లన్నియు నవ్వటివి.

శాకయ్య:—ఇవి యన్నియు నీ కెట్లు దెలియును?

గోస్వామి “ముందు నే నిచ్చటికెట్లు వచ్చితినో నీకు దెలియ జేసి యిది నాకెట్లు వచ్చినవో తెల్పెదను” అని గోస్వామి శాకయ్యను రెండవ గదిలోనికి దీసికొని పోయి యచట సున్న రాతిని చూపించి దీనిని “నేను తొలగించెడిని.”

శాకయ్య:—దీనిని నీ వెత్తగలవా?

గోస్వామి దానినెత్తి కనిపించెడి రంధ్రము మీద మూసి మరల దెడచెను.

శాకయ్య:—నీకింతటి బలమున్నదా?

గోస్వామి:—నీవీ గదిలోనుండి పోలేవు. నేను నీ మెడపట్టుకొని నులిమినచో ని గొంతునుండి నవ్వుడికూడ రాదు. అట్లు నిన్ను వధింప గలను. ఈ గదులకు మరల బయట తాళములు వేసెడిము. నీ వేమైనావో యెవరికిని దెలియదు. ఈ పెద్ద రంధ్రములోనుండి మాగ్గ మున్నది. ఈ హమాలయపర్వతములలో పశుపతిక్షేత్ర మని యొకటి యున్నది. ఆ క్షేత్రము వెనుక కొన్ని గుహలున్నవి. ఒక గుహలో నొక మహర్షి యున్నాడు. ఆయన యీ నాటివాడు కాడు. నాలుగైదు కల్పములనుండి యున్నాడు. ఇంద్రుడు వృత్రవధ చేయుటవలన తనకు గలిగిన బ్రహ్మహత్యాపాతకమును స్త్రీలతపాటు మరీ యిద్దతకు పంచెను. అనాటివాడు. ఆయనయే నా కివియన్నియు జెప్పెను. అవి నాకిట్లు తెలియును.

శాకయ్య:—నీవు నన్నిళ్ళట చంపుదువు. నేనయివునానవాలు లేకుండ పోదును. తక్కిన వారు వచ్చి యీ శది తలుపులుదీసి యీ

తహస్యమును దెలిసికొందురు. ఈ మార్గము వెంట నా ఋషియు చోటికి బోదురు. అతనిని వధింతురు.

గోస్వామి నవ్వెను. ఇట్లనెను: “కాల మతిక్రమించుచున్నది. హోమమును ప్రారంభింపవలయును.”

శాకయ్య:—హోమ ద్రవ్యమెట్టిది? ఆ పాత్రలలో నెచ్చటను కనిపించలేవే.

గోస్వామి “నీవు చూడలేదు. అచ్చట నొక పాత్రయున్నది. ఈ పాత్రలనన్నింటిని నీవు చూచితివి. గుర్తుపట్టితివి. దానిని గూఢ గుర్తు పట్టగలవేమో! రమ్ము చూపించెదను” అని యతనిని దీసి కొనిపోయి యా హోమ ద్రవ్యముంచిన పాత్రను చూపించెను. అది పట్టితిత్తి. శాకయ్య దాని యాకారమును జూచెను. అతడు నివ్వెఠ పోయెను. “ఇది యేమి? ఇది యే జంతువు యొక్క మర్మాంగము?” అని యడిగెను.

గోస్వామి:—నీకు తెలిసినదన్నమాట. ఇది నేటిదా? కల్పాదుల నాటిది. దీని రహస్యము చెప్పమని నే నా ఋషినడిగితిని. అతడు చెప్ప లేదు. నేనూహించితిని. నా యూహ నేను చేసితిని. నీ యూహ నీవు చేయుము.

శాకయ్య:—అయ్యా! గోస్వామీ! నా కింత శిక్షజేయవలెనా? నేను నీ తల్లిని పాదుచేసితిను మాట నిజమే! నీ వింతటివాడ వగుదువని నే ననుకొంటివా? లోకములో జారత్నమును చేయుటయందు నే నే ప్రథముడనా? నీ వెందు కింత సంకల్పించితివి?

గోస్వామి:—ఓయీ! ఇది నా సంకల్పమా? నే నెవడను? నీవు గొప్ప జాతకుడవు. నీపేరు నేపాళ రాజవంశ పశస్తియున్నవాళ్లునుండును. బుద్ధావతారమునకును నీకును సంబంధములేదు. అయినను నీవుకొందరివేత బుద్ధావతారముగా పరిగణింపబడుదువు. అయదృష్టము నీకు పట్టినది. నీ వాంఛుడవు. నీ దురదృష్ట మక్కడనున్నది. అయిదు వేల సంవత్సరములు కడచిన తరువాత నాంధ్రులలో నొక మహా శ్రంధకర్త యుదయించును. వాడు నిన్ను త్రవ్వ బయటకు దీయును. నీ యథార్థ స్వరూపమును నిరూపించును. అతడు నీకు నిజమైన శత్రువు.

శాకయ్య:—నాకు సాధ్యమైనచో నేను అతనిని నాశనము చేసెదను.

గోస్వామి:— అనాటికి నీ శక్తులు ప్రబలముగా నుండును. వానిని నీవు నాశనము చేయవచ్చును. నీవుపోయి వాని నావేశింప వచ్చును. అదియంతయు ఖండశఃజరుగును. వానిని నీవుగాని తదితర ములైన కలిశక్తులుగాని ఎక్కువ చేయలేవు. వాడు కొద్దిలో జ్ఞానాగ్ని దగ్ధకర్ముడు. నీవు శ్రీకృష్ణ విరోధివి. అతడు శివకేశవులకు పతమ భక్తుడు. బ్రహ్మపదార్థజ్ఞాత. తన కోపమునంతయు సధర్మమునందు తీర్చుకొనుచుండును. నీమీదకూడ తీర్చును.

శాకయ్య:— వానిపేరు నాకు చెప్పము.

గోస్వామి:— ఓయీ! ఇప్పుడు వానిపేరు గోస్వామి. అప్పు డేమో నాకు తెలియదు. గోశబ్దమునకు 'వాక్కు' అని యర్థము. వాడు వాక్స్వామి. వాక్పతి. అ వాక్కు సంస్కృతవాక్కు కాదు. అప్పటి కాంధ్రభాష యెట్లుండునో. అది వాని వాక్కు. అది వాడు చేసికొని నపురాకృతకర్మము.

అంతట గోస్వామి హోమమును చేయ ప్రాతంభించెను. శాకయ్య యజమానస్థానమున గూర్చుండెను. గోస్వామి మంత్రములు చదువును. తాను స్వాహాయన్నప్రదెల్ల నా తెలివ్ జిహ్వస్థిక్యత స్రుక్కుతో హోమము చేయవలెను. "మయిస్వాహా" ఈ రెండు మాటలను. శాకయ్య యుచ్చరించుచుండవలెను. మొదటి హోమము చేసి యగ్నిలో నీ ద్రవ్యమును వేయవలసిన వేళ శాకయ్యకొక నందే హము తోచెను. ఈ ద్రవ్యమేమి ద్రవ్యమని. గోస్వామి చెప్పెను. నీకు నాలుగు సదృశముల పెద్దలు చెప్పితిని గదా! గోనసము, తిలిప్పము, శయ్యువు, వాహనము-ఈ నాలుగు సత్యముల యొక్క విషమిది.

శాకయ్య:— ఇది యెట్లు సంపాదించితివి?

గోస్వామి:— అది యిచ్చటనే యున్నది. సుబాలుడు హోమము చేయగా మిగిలియున్నది.

శాకయ్య:— ఈ హోమ ఫలము నన్నంటునని యెట్లు నిరూపింపనగును?

గోస్వామి:— ఎట్లా? ఈ విషములో వాహనమన్న సత్యము యొక్క విషముకూడ నున్నది. వాహనమనగా వాయువుచేత సత్త్వ నది యని యర్థము. గాలిచేత సత్త్వము. వాయువు లోకమునందలి వాసనలను వహించువాడు. కర్మకూడ వాసన యుండును. వేదాంతులు పూర్వజన్మవాసన యందురు. ఆ వాసనను వాయువువహించు

చుండును. వాయువనగా ప్రాణము ఆ ప్రాణములందు పూర్వజన్మ కర్మలయొక్క వానన నిండియుండును. వానన యన్నది గోణాథము కాదు వాచ్యార్థమే. వాననయే రెండర్థములు కలది. ప్రాణమునకు దెలిసెడి పాంచభౌతికములైన పదార్థములయందలి పృథివీగతమైన గుణ మొకటియు, కర్మల యొక్క గుణమొకటియు. ఈ వాహన సర్వవిషము దాని ఫలమును నిన్ను పొందించును.

మొదట శాలావతి హోమము జరిగెను. తరువాత రెండు మూడు హోమములు జరిగిన తరువాత నాలాయనీ హోమము జరిగెను. పదునాల్గింటిలో పది జరిగెను. శాశ్వతన చేతివంక జూచుట తటస్థించెను. ఆ చేయి చేయివలె లేదు. ఒక మాడిపోయిన కట్టవలె నుండెను. ఎడమచేతితో కుడిబుజమును తట్టికొనెను. అచ్చట బుజమున్నట్లు లేదు. ఒక యెముక యున్నట్లుండెను. తాను హవిర్విషమును వడ్డించుచున్న స్రుక్కునచ్చట పెట్టి కుడిచేతితో నెడమ బుజమును దాకెను. అదియు బొమికెవలెనై యుండెను. తన తొమ్ము వంక జూచికొనెను. ఆ పాగలో నతనికి తన తొమ్ము కన్నడలేదు. పాదములు కన్నడలేదు. మొగమును శిరస్సును దాకి చూచుకొనవలెన్న యాహ యతనికి స్ఫురించలేదు.

అతడు గోస్వామితో నిట్లనెను :—ఏమయ్యా! యీ పాపస్వీకారము క్రమముగా జరుగుటలేదే! ఇంతవరకు మా తల్లిపేరు రాలేదే!

గోస్వామి :—అది చిట్టచివరకు వచ్చును నీవేమైనను ధనమును పొందెనా? నీవు నీ ధనము నెవరికైన నీయదలచితివా?

శాకయ్య :—నా ధనమును నేనెవ్వరికి నీయను. తక్కిన హోమములు చేయుము.

గోస్వామి మరల మూడు హోమములు చేయించెను. ఇంకొక్క హోమమే మిగిలియున్నది. అది రత్నావళి హోమము.

గోస్వామి యిట్లనెను :—ఓయీ! నీవిందాక రెండుభుజములను తడుముకొంటివి. భుజములులేవు. బొమికెలున్నవి. ఇప్పుడు తడుముకొనుము. అచ్చట నేమియునులేవు. శాకయ్య యొడలంజయు తడిమి చూచుకొనెను. అచ్చట నొడలనియున్నట్లులేదు. రెండు చేతులెత్తి శిరస్సును తడుముకొనెను. చేతులెత్తినట్లులేదు. శిరస్సు కన్పించలేదు. చేతులు దింపినట్లులేదు. శాకయ్య 'ఏమయ్యా! నాకు శరీరమే లేనట్లున్నదే! నేనొక హోమము చేయుటయేమి?'

గోస్వామి :—శరీరములేనిచో హోమము చేయుటయెట్లు? ఇంక హోమముగూడ నున్నదికదా! ఆ హోమముగూడ పూర్తియైన తరువాత నాతో మాట్లాడుచున్నాను. నీ యాస్తి యెవరికినైన నీయవలెనన్నచో నాతో చెప్పుము. ఇది చివరిసారి. ఈ హోమమైనతరువాత నీవు నాతో మాట్లాడుటలేదు. నీవేమియు చేయగలుగుటలేదు.

శాకయ్య :—నేనంతయు ధూమయముగానైతిని. నాయెడలు నాకు కన్పించుటలేదు. మేను తాకవలయునన ను తగులుటలేదు. చివరకు నన్నట్లుచేసితివి. నెనింక జితేదాస్తిమహారాజునకు గురువును కాదలచుచున్నాను. శ్రీకృష్ణునితో వాదించవలచుచున్నాను.

గోస్వామి :—ఆదినరే! నీ యాస్తి యెవ్వరికిమ్మందువు? ఎంత యున్నది? ఎక్కడనున్నది?

శాకయ్య :—నాపద్ధ ధనమున్నది. కొన్నివేల హేమనిష్కములున్నవి. దిలహరినగరమున నా కొర్రములో నొక్కటియే భల్లూక చక్రమున్నది. దానిక్రింద గోతిలోనున్నది. నాకిద్దరు కొడుకులున్నారు. ఒకడు నీవుచూచిన వారికిశోడు. రెండవవాడు వీనికంటే పెద్దవాడు. అధనము వారికి గై వలయుచేయుము. నేను నా ధనమును మూడుభాగములుచేసి వారిద్దరుకును నీకును నొసంగదలచితిని. ఇప్పుడు నీకిడును. నీవు దుర్జనుడవు. ఆ ఓవరిహోమము చేయించుము.

గోస్వామి చివరి హోమమును చేయించెను.

అచ్చట శాకయ్యలేడు. అతనికిబదులొక పికారరూపమున్నది. అది గాలిలో లేచినది. లోతునకుపోయిన కనులు, చింపిరిజట్టు. కాఘమువంటి యాకాశము. కన్నులు మండుచున్నట్లున్నవి.

గోస్వామి యిట్లనెను :—ఓని పశాచమా! నీవుపోయి గాలిలో విహరింపుము. శ్రీకృష్ణవేపుని యాజ్ఞయైనది. నీవు వృద్ధిపొందుదువు!

కృష్ణనామోచ్చారణము చేసినంతనె యాపశాచమంతర్నితమైనది.

మరునాడు రాజభటులు భరద్వాజుడును రామరాదులును శాక్యనింహముకొరకు వెదకిరి. మరునాడు పగలు రెండుజాములవరకు శాక్యనింహముయొక్క గుర్తులేక సాహసించి భరద్వాజుడును రామరాదులును భవనములోనికిపోయి చూచిరి. అతని జాడలేదు. ఆ మూడవ దినమున ప్రక్కనున్న రెండుగదుల తలుపులను పగులగొట్టించి చూచిరి. అగదులలో నేమియులేవు. అగదులు వట్టి శూన్యములుగా

14199